

รายงานวิจัย

“การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์
ของวัดในจังหวัดนครปฐม”

The Model Development of The Strengthening Social Work Practice
in The Buddhist Temples in Nakhon Pathom Province

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ

พระสุธีรัตนบัณฑิต

เกษภา ฝาทอง

ณัฐหทัย นีรัตศัย

ณัฐชยา กำแพงแก้ว

สัณญา สดประเสริฐ

ชาคริต เชื้อนสุวรรณ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 256

รายงานวิจัย

“การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์
ของวัดในจังหวัดนครปฐม”

The Model Development of The Strengthening Social Work Practice
in The Buddhist Temples in Nakhon Pathom Province

พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ

พระสุธีรัตนบัณฑิต

เกษฎา ผาทอง

ณัฐหทัย นีรัตศัย

ณัฐชยา กำแพงแก้ว

สัณญา สดประเสริฐ

ชาคริต เชื้อนสรวงค์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม 2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม 3. เพื่อพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยข้อมูลเชิงปริมาณ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 210 รูป สุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการเลือกแบบกำหนดโควต้า (Quota Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และข้อมูลเชิงคุณภาพมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการทางสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ และผู้แทนภาคประชาชน จำนวน 20 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา

ผลของการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านองค์กรชุมชน และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2. กระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อการเป็นช่วยเหลือ ติดตามและประเมินผล ซึ่งแต่เดิมคณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีกระบวนการปฏิบัติในการสงเคราะห์ประชาชน เช่น การสร้างสถานพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า และการเปิดโรงเรียนเพื่อการกุศลแบบองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ
3. รูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม สามารถพัฒนาเป็นโมเดล EASAC ดังนี้ 1) สำรวจ 2) กิจกรรม 3) สนับสนุน 4) การช่วยเหลือ และ 5) ทุน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การเสริมสร้างแนวปฏิบัติ, สังคมสงเคราะห์

ABSTRACT

Objectives of this research article were: 1) To study the factors affecting the social work practices of temples in Nakhon Pathom Province. 2) To study the development process of strengthening social work practices of temples in Nakhon Pathom Province. 3) To develop a model for strengthening social work practices of temples in Nakhon Pathom Province. This is a mixed-methods research study. Quantitative data was collected using questionnaires from a sample of 210 monks, selected through systematic random sampling with quota sampling. Data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation (S.D.). Qualitative data was collected through interviews and in-depth interviews with 20 key informants, including monks, Buddhist scholars, social work academics, social workers, and community representatives. Content analysis was used to analyze the qualitative data.

The results revealed that

1. The factors affecting the social work practices of temples in Nakhon Pathom Province were generally rated as high. Specifically, morale, community participation, public consciousness, community organization networks, community organizations, and local wisdom were all rated highly. Support from the government received a moderate rating.

2. The development process of strengthening social work practices of temples in Nakhon Pathom Province starts with problem analysis, followed by planning, implementation of assistance, monitoring, and evaluation. Traditionally, the Sangha and Buddhist institutions in Thailand have engaged in social welfare activities such as establishing healthcare facilities, orphanages, and charity schools, similar to other religious organizations.

3. The model for enhancing social work practices in temples in Nakhon Pathom Province can be developed into the EASAC model are as follows: 1) Explore, 2) Activity, 3) Support, 4) Assistance, and 5) Capital.

Keywords: Model development, practice enhancement, social work

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้จะไม่สามารดำเนินการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้หากปราศจากการสนับสนุนของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ช่วยชี้แนะให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยตลอดมา รวมถึงผู้ประสานงานโครงการที่ช่วยดูแลให้คำแนะนำงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

นอกจากนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมสำคัญในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ท้ายสุดที่ไม่อาจลืมได้คือนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยทุกท่านที่ได้ร่วมกันทำงานในครั้งนี้

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.
หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญรูปภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2. แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง	6
2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
2.3 สรุปกรอบแนวความคิด	63
3. วิธีดำเนินการวิจัย	64
3.1 การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม	64
3.2 การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้าง แนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม	66
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
4.1 การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม	71
4.2 การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้าง แนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม	72
5. สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	133
5.1 สรุปผลการวิจัย	133
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	137
5.3 ข้อเสนอแนะ	142
บรรณานุกรม	143

ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก เอกสารรับรองการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน	151
ภาคผนวก ข เอกสารคำสั่งแต่งตั้งที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการ นักวิจัย และผู้ช่วย นักวิจัย	153
ภาคผนวก ค เอกสารขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	155
ภาคผนวก ง เอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	159
ภาคผนวก จ เอกสารแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์	169
ภาคผนวก ฉ คู่มือการใช้รูปแบบ EASAC	179
ประวัตินักวิจัย	187

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 กรอบแนวความคิดวิจัย	63
ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)	70
ภาพที่ 4.1 รูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม	129

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอำเภอ	64
ตารางที่ 4.1	แสดงข้อมูลด้านอายุพรรษาของกลุ่มตัวอย่าง	71
ตารางที่ 4.2	แสดงข้อมูลด้านระดับการศึกษาทางธรรมของกลุ่มตัวอย่าง	72
ตารางที่ 4.3	แสดงข้อมูลด้านระดับการศึกษาทางโลกของกลุ่มตัวอย่าง	72
ตารางที่ 4.4	แสดงข้อมูลด้านตำแหน่งในวัดของกลุ่มตัวอย่าง	73
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวม	74
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านขวัญและกำลังใจ	75
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน	76
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีจิตสาธารณะ	77
ตารางที่ 4.9	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน	78
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านองค์กรชุมชน	79
ตารางที่ 4.11	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	80
ตารางที่ 4.12	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	81
ตารางที่ 4.13	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ภาพรวม	82
ตารางที่ 4.14	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา สงเคราะห์	83
ตารางที่ 4.15	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์	84
ตารางที่ 4.16	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแพร่ศาสนา ธรรม	85

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.17	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	86
ตารางที่ 4.18	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาจิตใจ	87

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นศูนย์กลางทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทยมาอย่างยาวนาน ประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนสุวรรณภูมิ ได้เป็นที่ตั้งของพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านประเพณี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม พระพุทธศาสนาได้สร้างความภูมิใจและเป็นสมบัติของชาติ ที่ผูกพันกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น การเคารพผู้อาวุโสและการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองที่ดีมี ความสามารถควบคุมกาย วาจา ใจ ให้เป็นไปในทางที่ดีงาม และให้สังคมมีความแน่นแฟ้นและต่อเนื่องในทุกยุคสมัย

นอกจากนั้น วัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถาน ศึกษาอบรม ให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เป็นสถานที่ ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง รวมทั้งเป็นที่พึ่งทางจิตใจของ ประชาชน ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา จึงถือได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย ทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ทำนุ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้ เป็นไปด้วยดี ในการนี้ต้องดูแลบริหารกิจการ ภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การปฏิบัติ และอื่น ๆ ให้มีความก้าวหน้า ถูกต้อง เป็นระเบียบ เพื่อให้ วัดเป็นศูนย์กลางการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชนทั่วไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งของชุมชนมีหลากหลายมิติให้พัฒนา จุดเริ่มต้นของการพัฒนา คือ การพัฒนาตนเอง ให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี เป็นวัดที่มีสัปปายะ คือ มีประโยชน์ ก่อให้เกิดความเจริญ เป็นสิ่งที่สบาย สิ่งที่เกิดกุศล สิ่งที่เกี่ยวข้องการอยู่ดีและการพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมกัน อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย ที่ประกอบด้วยหลักธรรม 7 อย่าง ได้แก่ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตสัปปายะ และอิริยาบถสัปปายะ ย่อมทำให้เห็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม สืบเนื่องจากที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสมาคมส่งเสริม เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยได้จัดทำโครงการวัดสร้างสุข มีความเชื่อว่าการพัฒนาคน และองค์กรนั้น มีจุดเริ่มต้นจาก ความเข้มแข็งขององค์กร และคนในองค์กรขยายสู่ชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางผ่านกระบวนการ ความคิดสร้างสรรค์ ด้วยเครื่องมือ 5ส เข้ามาเป็นองค์ความรู้ขับเคลื่อน ความมีวินัยในตัวตน และ การปรับสภาพวัดให้เป็นที่พึ่งของประชาชนทุกคนได้ ทั้งสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และ ทางสังคม ด้วยหลักแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง” (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2556)

จังหวัดนครปฐมมีจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 920,030 คน เป็นเพศชาย จำนวน 441,351 คน และเพศหญิงจำนวน 478,679 คน (ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562) มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ 66.71 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาพรวมของประเทศอยู่ในอันดับที่ 52 จาก 77 จังหวัดทั่วประเทศ มีความเด่นในเรื่องการได้งานทำที่ก่อให้เกิดรายได้ เพียงพอต่อรายรับ รายจ่าย ไม่ก่อกวนที่ไม่มีคุณค่าต่อตนเองและครอบครัว มีการออมที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต มีความพึงพอใจต่อรายได้ งานที่ทำ ตลอดจนการมีวันหยุดพักผ่อนการจากทำงาน มีค่าดัชนีมิติการมีงานทำและรายได้ อยู่อันดับ 1 สูงสุดของประเทศ (88.67 จากค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ 69.83) โดยตัวบ่งชี้สำคัญ คือ อัตราการมีงานทำมีมากขึ้นเป็นอันดับ 11 ของประเทศ สอดคล้องอัตราการว่างงานอันดับ 14 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนน้อยเป็นอันดับ 6 ของประเทศ อยู่ที่ 75,904.34 บาท รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนติดอันดับ 1 ใน 10 สูงสุดของประเทศ อยู่ที่ 32,760.69 บาท /ปี ถึงแม้ค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนที่ 20,711.53 บาท จะอยู่ในอันดับที่ 58 ส่วนแนวโน้มค่าดัชนีที่มากขึ้นจากปี 2559 คือ มิติครอบครัว และมิติศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็ยังไม่ถึงค่าเฉลี่ยภาพรวมประเทศ

ในทางกลับกัน จังหวัดนครปฐม มีค่าในมิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีความมั่นคงต่ำอยู่อันดับ 73 ของประเทศ (56.66 จากค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ 70.13) ซึ่งตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ อัตราการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุต่อประชากร 100,000 คน อันดับที่ 72 จำนวนคดีอาญา 4 กลุ่มต่อประชากร 100,000 คน อยู่อันดับที่ 67 ส่วนมิติที่มีค่าดัชนีต่ำที่สุดใน 12 มิติของจังหวัดนครปฐม คือ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรและพลังงาน เป็นต้น (รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดนครปฐม, 2563 : 22)

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครปฐม ได้รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมของจังหวัดนครปฐม ในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่น่าสนใจและสามารถสรุปเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเด็กและเยาวชน พบว่า มีหญิงตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร (แม่วัยใส) ช่วงระหว่างอายุ 13 – 20 ปี จำนวน 688 ราย โดยอำเภอเมืองนครปฐม มีจำนวนหญิงตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรมากที่สุด รองลงมาคืออำเภอสามพราน และ อำเภอกำแพงแสน ตามลำดับ ส่วนช่วงอายุของหญิงตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร พบว่า มีช่วงอายุ 13-18 ปี มากที่สุด รองลงมาคือช่วงอายุ 18 - 20 ปี ส่วนช่วงอายุต่ำกว่า 13 ปี ยังไม่พบข้อมูลการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ยังมีปัญหาเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาการตั้งกลุ่มมั่วสุมและการตั้งแก๊งของเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

2. ปัญหาด้านครอบครัว พบว่า ในปี 2563 มีจำนวนผู้ถูกระทำความรุนแรงลดลง แต่ในทางกลับกันพบว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ถูกกระทำความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่วนสาเหตุของการกระทำความรุนแรงเกิดจากความหึงหวงเพิ่ม สัมพันธภาพครอบครัว/ความเครียด

3. ปัญหาผู้สูงอายุ พบว่า จังหวัดนครปฐมได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 156,470 คน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดนครปฐม โดยคาดว่าในปี 2564 จะมีจำนวนประชากรสูงวัย ร้อยละ 20 มีผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพเพียง 15,872 คน เท่านั้น และพบว่า ยังมีปัญหาการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงบริการสาธารณสุข อยู่ตามลำพังและไม่มีผู้ดูแล

4. ปัญหาคนพิการ พบว่า มีจำนวน 30,105 คน โดยส่วนใหญ่เป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย จำนวน 17,225 คน และมีปัญหาการไม่ได้รับการช่วยเหลือจากสังคม ปัญหาการถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการถูกเอาใจใส่จากครอบครัว

5. ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง พบว่า จังหวัดนครปฐม มีแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก เพื่อหางานทำ พบอาศัยอยู่ตามบ้านเช่า ซึ่งมีความเสี่ยงอาจเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ข้อมูลจากการจับกุมของสถานีตำรวจภูธรทุกสถานี จับกุมแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย พบแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย รวม 720 ราย เป็นชาวเมียนมา มากที่สุด กัมพูชารองลงมา และลาว

6. ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ในเดือนตุลาคม 2564 พบผู้ป่วยสะสม จำนวน 33,773 ราย และรักษาหายแล้วทั้ง 31,895 ราย เสียชีวิต 591 ราย โดยอำเภอที่พบผู้ป่วยมากที่สุดคือ อำเภอสามพราน 9,339 ราย รองลงมา อำเภอเมืองนครปฐม จำนวน 6,873 ราย อำเภอบางเลน 4,469 ราย อำเภอนครชัยศรี 3,758 ราย อำเภอกำแพงแสน 3,681 ราย อำเภอดอนตูม 2561 ราย และอำเภอพุทธมณฑล 2,051 ราย

จังหวัดนครปฐมมีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98.40 ของประชากรทั้งหมด มีวัด 232 แห่ง และมีบุคลากรทางศาสนา 2,572 รูป แบ่งเป็น พระภิกษุ 2,427 สามเณร 145 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563. ออนไลน์) ในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและศูนย์รวมจิตใจของประชาชน วัดจึงเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ซึ่งมหาเถรสมาคมมีอำนาจเกี่ยวกับคณะสงฆ์ 6 ประเภท คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ โดยเฉพาะงานสาธารณสงเคราะห์นั้น ถือได้ว่า เป็นงานคณะสงฆ์ที่มีความสำคัญอันเนื่องมาจากเป็นงานปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่หน่วยงาน บุคคล รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชน ดังนั้น วัดในฐานะสถาบันทางศาสนาจึงควรมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเสริมสร้างแนวทางการปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ในด้านที่วัดหรือพระสงฆ์สามารถกระทำได้ และตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ได้กำหนดการจัดสวัสดิการสังคมตามมาตรา 5 ในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การสวัสดิการสังคม ให้แก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม ให้คำนึงถึงเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. สาขาต่างๆ ที่จะดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการและกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

2. ลักษณะหรือรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น

ในการจัดสวัสดิการสังคมตามวรรคหนึ่ง ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมด้วย

นอกจากนั้น ยังเป็นการสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐม ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “เมืองเกษตรและอุตสาหกรรมปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม สังคมแห่งความรู้ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” โดยแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 3 ด้าน

ได้แก่ 1) พัฒนานครปฐมให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) โดยเน้นด้านการขนส่ง (Transport) เมืองหลวงแห่งอาหารและการท่องเที่ยว (Food Metropolis) และเมืองแห่งสุขภาพ (Healthy City) รองรับสังคมผู้สูงอายุ (Aging) และบริบทโลก (Global Content) 2) สร้างความแข็งแกร่งระดับพื้นที่ให้สามารถรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและกระจายความเจริญการสร้างความสุขให้กับประชาชนในทุกกระดับ และ 3) เพิ่มรายได้ลดรายจ่าย ลดปัญหาครัวเรือนและสิ่งแวดล้อม สร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมโดยนำศาสตร์พระราชามาเป็นแนวทางหลัก

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้บุคลากรทางศาสนา องค์กรสวัสดิการสังคมภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน หรือที่เรียกว่า “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ได้มีส่วนร่วมในการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ในมิติเชิงเครือข่ายและสามารถตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐมและคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ปัญหาวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร
2. กระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร
3. รูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1.4 นิยามศัพท์

สังคมสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือผู้ด้อยโอกาสให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในที่นี้หมายถึง การพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สังคมสงเคราะห์ชุมชนที่ให้บริการด้านต่างๆ เช่น การจัดสวัสดิการ การจัดอบรมศีลธรรมจริยธรรม การให้การศึกษ การส่งเสริมอาชีพ และการรักษาสุขภาพ

การเสริมสร้าง หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างหนุนเสริมด้านคุณภาพชีวิตโดยให้บุคคลมีการปฏิบัติและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต เพื่อให้บรรลุการมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวปฏิบัติ หมายถึง วิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้งานสังคมสงเคราะห์ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสารและเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ปัจจัย หมายถึง เหตุอันเป็นทางเกิดผล องค์ประกอบหรือส่วนประกอบที่มีผลหรือมีส่วนสนับสนุนให้แนวปฏิบัติของการทำงานสังคมสงเคราะห์ประสบผลสำเร็จ

วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการจดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ในที่นี้ หมายถึง วัดที่ดำเนินงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐม

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการมุ่งเพื่อศึกษาปัจจัย กระบวนการ และพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยกำหนดไว้จาก 2 แหล่ง ดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ โดยการศึกษาจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ บทความ เอกสารเผยแพร่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ดังนั้น แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาจึงมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เพื่อให้สามารถอธิบายการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้

2.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ ประชากร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ของวัด ได้แก่ 1) คณะผู้บริหารวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด 2) องค์กร กลุ่มอาชีพ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ และภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 3) ประชาชนในพื้นที่

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยนี้ มีขอบเขตด้านพื้นที่วัดในจังหวัดนครปฐมที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. งานวิจัยนี้จะสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

2. วัดและองค์กรเครือข่ายได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและความสามารถของหน่วยงาน ตลอดจนสร้างเครือข่ายร่วมกัน เพื่อใช้เป็นพื้นฐานความร่วมมือและบริหารจัดการเครือข่าย จนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในอนาคต นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาอย่างยั่งยืนของคน ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม

3. ได้รูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดบนฐานความร่วมมือ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสังคมสงเคราะห์ของวัด เพื่อส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม สร้างความเท่าเทียม เสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้กับวัด ชุมชนและสังคมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ และได้นำมาเสนอ ทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

- 2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์

หากจะกล่าวถึงจุดกำเนิด ของการสังคมสงเคราะห์ คงเป็นการยากที่จะระบุถึงจุดเริ่มต้นว่ามี มาตั้งแต่เมื่อไหร่ ซึ่งอาจจะเป็นสมัยก่อนพุทธกาลสมัยพุทธกาล หรือเริ่มตั้งแต่การมีมนุษยชาติเกิดขึ้น มาบนโลก และมนุษยต่าง ๆ นั้นให้ความช่วยเหลือระหว่างกันก็เป็นได้ แต่ก็ไม่มีหลักฐานใดๆมาอ้างอิง ได้เลย โดยเชื่อกันว่า การสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นมาพร้อมๆกับการมีศาสนา โดยศาสนาทำหน้าที่ เปรียบเสมือนกับสถาบันในการจัดสวัสดิการให้แก่มนุษย์อย่าง หนึ่ง แต่ถ้าเป็นวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ แรกเริ่มเดิมทีจะปรากฏออกมาในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัคร (Volunteers) โดยผู้ที่มีจิตใจ เมตตาที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งต่อมาก็ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จากการ ปฏิบัติงานวิชาชีพสังคมสงเคราะห์จนกลายเป็นศาสตร์ (science) แขนงหนึ่ง และจัดเป็นศาสตร์ ประยุกต์ (applied science) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความรักในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (scientific philanthropy)

ความหมายของการสังคมสงเคราะห์

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการสังคมสงเคราะห์ไว้หลายท่าน โดยสรุป ดังนี้

ความหมายเชิงภาษาศาสตร์และนามธรรม

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) (2532, น.69-73) กล่าวว่า ตามศัพท์ “สังคมสงเคราะห์” แปลงาย ๆ ว่า การสงเคราะห์สังคม แต่ถ้าจะแปลให้ลึกกว่านั้นมีความหมายทางธรรมสงเคราะห์ คำบาลีเป็น สังคห (สังคห) แปลว่า ประมวล รวบรวม จับมา รวมเข้าด้วยกัน ยึดเหนี่ยวจิตใจให้รวม เปนหนึ่ง ผูกใจกันไว้ สังคห ที่แปลว่า ยึดเข้าไว้ด้วยกันนั้น หมายถึง ยึดในแก่นามธรรมและยึดในแง่ รูปธรรม ทางนามธรรม คือ ยึดเหนี่ยวผูกจิตใจให้รวมกันเปนหนึ่ง ทางรูปธรรม คือ ให้คนมารวมกัน ประสานเข้าด้วยกัน

ความหมายเชิงวิชาชีพและศาสตร์

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2555, น.3) ให้คำจำกัดความว่า การสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์ เป น ศิลปะ และวิชาชีพในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วย

ตนเอง ได้ ใหมีสวนรวมในการแก้ไขปัญหาของเขาต่อไป ทั้งโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ เพื่อ ช่วยบรรเทาความต้องการและปัญหาทั้งของบุคคล กลุ่มชน และชุมชนโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ช่วยเขาเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ (Help Them To Help Themselves)

สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพทั้งภาครัฐและเอกชน ได้รวมกันทบทวนความหมาย สังคมสงเคราะห์ตามที่สมาพันธ์นักสังคมสงเคราะห์นานาชาติได้เสนอให้แต่ละประเทศ ทบทวนความหมายสังคมสงเคราะห์สากล ซึ่งประเทศไทยได้ให้ความหมายว่า (2557) วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาศักยภาพของบุคคล ครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน สังคม ในสภาวะแวดล้อมโดยบูรณาการองค์ความรู้ทั้งศาสตร์ ศิลป วัฒนธรรมทั้งกาย จิต สังคม ปัญญา โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคม คุณค่าและ ศักดิ์ศรี ความเป็น มนุษย์เพื่อให้ดำรงตนอย่างอิสระมีคุณภาพชีวิตที่ดีและรวมเป็นหุ้นส่วนทางสังคม ภายใต้กรอบมาตรฐานและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

ความหมายเชิงพัฒนาบุคลิกภาพและความสัมพันธ์

Mary Richmond (1922 อ้างถึงใน นางลักษณ เทพสวัสดิ์, 2555, น. 3) ได้ให้ความหมาย การสังคมสงเคราะห์ว่า เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคน โดยการปรับปรุงความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลด้วยกัน และระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

Watsan (1922 อ้างถึงใน นางลักษณ เทพสวัสดิ์, 2555, น. 4) ได้ให้คำนิยามความหมาย คำว่า สังคมสงเคราะห์ เป็นศิลปะในการแก้ไขปัญหา สร้างเสริมบุคลิกภาพให้ดีขึ้นในลักษณะที่ว่า บุคคลนั้น ๆ จะสามารถปรับตนให้เข้ากับสังคมที่เขาเป็นอยู่

ความหมายเชิงกระบวนการและการจัดการทรัพยากร

Herbert H. Stroup (Stroup, 1960 อ้างถึงใน นางลักษณ เทพสวัสดิ์, 2555, น. 4) ได้ให้ความหมาย การสังคมสงเคราะห์ คือ ศิลปะของการนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้เพื่อสนองความต้องการ โดยการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ของการช่วยเหลือ เพื่อให้คนช่วยตนเองได้

Foder (1966 อ้างถึงใน โสภา ออนโอบาส, 2559, น. 130) ได้ให้คำนิยามความหมายว่า การสังคมสงเคราะห์เป็นกระบวนการในการช่วยเหลือประชาชน โดยการให้บริการสังคม (Social Service) ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้เขาสามารถจัดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางสังคม ซึ่งเขาไม่สามารถจัดการกับปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง ถ้าปราศจากการช่วยเหลือดังกล่าว

ความหมายเชิงวิชาชีพและการพัฒนาสังคม

สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NASW 1976 อ้างถึงใน นางลักษณ เทพสวัสดิ์, 2555, น. 3) ได้ให้ความหมายว่า สังคมสงเคราะห์เป็นกิจกรรมทางวิชาชีพที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยการส่งเสริมฟื้นฟูและพัฒนาความสามารถของบุคคล ครอบครัว กลุ่มและชุมชนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย

สหพันธ์องค์กรสังคมสงเคราะห์นานาชาติ (IFSW, 2000) ได้ให้ความหมายว่า วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริม สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การแก้ปัญหาความสัมพันธ์ของคน เสริม

พลังและส่งเสริมให้คนและสังคมอยู่ดีมีสุข โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์และระบบทางสังคม งานสังคมสงเคราะห์เขาแทรกแซงในจุดที่คนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเขา สิทธิมนุษยชนและความมั่นคงทางสังคมเป็นหลักพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์

สรุป สังคมสงเคราะห์ คือ วิชาชีพที่มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความผาสุกของบุคคล ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน โดยช่วยเหลือให้พวกเขาแก้ไขปัญหาทางสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มพูนศักยภาพในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานสังคมสงเคราะห์มุ่งเน้นการให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือเชิงปฏิบัติ และการใช้บริการสังคมต่างๆ เพื่อสนับสนุนผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหรือผู้ด้อยโอกาส โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือ

ปรัชญาพื้นฐาน

รากฐานงานสังคมสงเคราะห์เกิดจากรู้สึกห่วงใยที่คนในสังคมมีต่อเพื่อนมนุษย์กลุ่มที่มีความเดือดร้อน และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ คำว่า “สังคมสงเคราะห์” ในระยะแรก ยังไม่ปรากฏชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากหลักคำสอนทางศาสนาต่าง ๆ ในช่วงแรกการช่วยเหลือเป็นเพียงการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ต่อมาได้มีวิวัฒนาการมาเป็นสังคมศาสตร์ประยุกต์ มีการตั้งสถาบันการศึกษาทางสังคมสงเคราะห์ ผลิตนักสังคมสงเคราะห์ (Social Worker) เป็นนักวิชาชีพในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ทั้งในยุโรปและอเมริกา (Roberts and Nee, 1970, p.5-14 อ้างถึงใน วันทนิย วาสีกะสิน และคณะ, 2553, น. 29) โดยต้นกำเนิดวิชาชีพสังคมสงเคราะห์อยู่ที่ประเทศอังกฤษและอเมริกา

ปรัชญาพื้นฐานของการสังคมสงเคราะห์ที่เป็นสากล มีลักษณะเป็นการกุศล (Charity) คือ การปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา ที่การให้ความช่วยเหลือเมื่อพบผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากหรือเดือดร้อน ราวทศวรรษที่ 1930 วิชาสังคมวิทยาและจิตวิทยาได้กำเนิดขึ้น นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ในสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาแนวคิดในการมองธรรมชาติของมนุษย์ในด้านดี และให้ความสำคัญกับศักยภาพ สิทธิและศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ในยุคนี้เริ่มมีคำว่า “*Work with, not work for*” (Howe, 1987, p.19 อ้างถึงใน วันทนิย วาสีกะสิน และคณะ, 2553, น. 29) เกิดขึ้นคือ การทำงานสังคมสงเคราะห์มิใช่การทำให้ แต่เป็นการทำงานด้วยกันหรือเป็นการช่วยมนุษย์ในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียม มิได้ถือว่าเขาต่ำชั้นหรือด้อยคุณค่ากว่า และมีคำกล่าวอีกชุดที่สะท้อนปรัชญาของการสังคมสงเคราะห์คือ “การช่วยเขาเพื่อให้ช่วยตนเองได้” *help them to help themselves* สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้ บางครั้งมนุษย์อาจประสบปัญหาบางประการ จนไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง แต่การช่วยให้พ้นจากปัญหามีหลายวิธี นักสังคมสงเคราะห์จะเลือกวิธีที่ผู้รับการช่วยเหลือ ไม่สูญเสียความเป็นมนุษย์ (วันทนิย วาสีกะสิน และคณะ, 2553, น.29)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปรัชญาพื้นฐานการสังคมสงเคราะห์ ให้ความสำคัญและความเชื่อที่มองว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ สามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ และมองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางด้านกายภาพหรือสถานะ แต่ทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอิทธิพลคำสอนของศาสนา ที่มีส่วนผลักดันให้มนุษย์มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมักจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเมื่อพบผู้ตกทุกข์ได้ยาก

แนวคิดและความเชื่อพื้นฐาน

แนวคิด ความเชื่อพื้นฐาน ที่นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ (วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น.30-34) ดังนี้

1. เชื่อมั่นในสิทธิส่วนบุคคลและคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าสามารถที่จะพัฒนา ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงตนเองได้ สิ่งที่สำคัญนักสังคมสงเคราะห์จะต้องไม่นำตนเองมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินบุคคลอื่นว่า จะต้องเป็นเหมือนตนเองหรือคิดเหมือนตนเอง โดยเฉพาะในการทำงาน นักสังคมสงเคราะห์ต้องให้ผู้ใช้บริการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยนักสังคมสงเคราะห์ต้องไม่แสดงอาการดูหมิ่น เหยียดหยาม ผู้ใช้บริการทั้งคำพูดและการกระทำ ทั้งนี้การทำงานจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ใช้บริการแต่ละบุคคลและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

2. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีโอกาสเท่าเทียมกัน โดยนักสังคมสงเคราะห์ต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้นวรรณะ สีผิว รูปร่าง ลักษณะ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาใดก็ตาม

3. เชื่อว่ามนุษย์ย่อมมีหน้าที่ทางสังคม (Social Functioning) (Brennan and Parker, 1966, p.19-22 อ้างถึงใน วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น. 30) นักสังคมสงเคราะห์จะไม่มองว่าผู้ใช้บริการหรือผู้ที่ประสบปัญหาเป็นผู้ที่ผิดปกติหรือมีความเลวร้ายติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่จะพิจารณาว่าปัญหานั้นเกิดจากการไม่สามารถทำการหน้าที่ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความเชื่อเรื่องปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการและครอบครัว มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความต้องการที่ไม่เหมือนกันแต่สิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน คือ ความต้องการด้านปัจจัย 4 ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในการปฏิบัติงานสิ่งที่นักสังคมสงเคราะห์ควรคำนึงถึง คือ ความต้องการที่แตกต่างกันของผู้ใช้บริการ เนื่องจากบุคคลแต่ละคนย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือจึงไม่สามารถนำบรรทัดฐานของบุคคลหนึ่งไปใช้กับอีกบุคคลหนึ่งได้ แม้วิธีการที่นำมาใช้นั้นจะเคยประสบความสำเร็จก็ตาม

5. ความเข้าใจในตัวเองของนักสังคมสงเคราะห์ (Self-Awareness) นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีความรู้สำนึกในตนเอง เข้าใจความรู้สึกตนเองทั้งในด้านบวกและด้านลบ และตระหนักว่าตนเองกำลังทำงานให้ความช่วยเหลือในฐานะเป็นตัวแทนของหน่วยงานที่ให้บริการทางสังคม มิใช่การให้ความช่วยเหลือส่วนบุคคล หลักการนี้จะช่วยควบคุมนักสังคมสงเคราะห์ให้ระมัดระวังตนเองที่จะไม่ให้ความรู้สึกรอคติส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำงาน

6. หลักการเริ่มต้นกระบวนการทำงาน โดยยึดถือสภาพที่ผู้ใช้บริการเป็นอยู่ในขณะนั้นเป็นสำคัญ (Start where they are) การทำงานนักสังคมสงเคราะห์ต้องเริ่มต้นจากสภาพปัญหาที่ผู้ใช้บริการและครอบครัวเผชิญอยู่ในขณะนั้น เช่น การช่วยเหลือเบื้องต้นอย่างเร่งด่วน ด้านปัจจัย 4 ด้านที่พิกอาศัย หรือแม้กระทั่งการรับฟังการระบายความอัดอั้นตันใจของผู้ใช้บริการ เป็นต้น ซึ่งการทำงานลักษณะเช่นนี้ บางครั้งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่างานสังคมสงเคราะห์เป็นเพียงการบำบัดความทุกข์ด้วยวัตถุสิ่งของ เช่น การแจกสิ่งของให้แก่ผู้ด้อยโอกาส การแจกเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ต้องใช้กระบวนการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีการ ที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในการทำงานนักสังคมสงเคราะห์ต้อง

คำนึงถึงความสามารถของผู้ใช้บริการเป็นหลัก คือ ต้องให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจหรือลงมือกระทำการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง นักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นเพียงผู้แนะนำหรือให้แนวทางเท่านั้น

เพิร์ลแมน (Perlman) มีความเห็นว่า การที่คนรู้สึกหมดความสามารถในการเผชิญกับปัญหาอาจเกิดจากการขาดตกบกพร่องของปัจจัย (Perlman, 1970, p.134-135 อ้างถึงใน วันทนีย วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น. 32) ดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะ (Capacity) หรือความสามารถในการจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม
2. แรงจูงใจ (Motivation) ในการมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหา
3. โอกาส (Opportunity) หมายถึง แนวทางหรือช่องทางที่จะขจัดปัญหา

การขอรับความช่วยเหลือของผู้ใช้บริการบางครั้งอาจไม่ได้เกิดจากการที่ผู้ใช้บริการไร้ความสามารถ แต่อาจเกิดจากความรู้สึกท้อถอยหรือหมดพลังเพียงชั่วขณะ ดังนั้น หน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ คือ กระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเรียกศักยภาพของตนเองกลับคืนมา แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงศักยภาพของผู้ใช้บริการประกอบด้วย

7. หลักการเรื่องความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) และการนับถือตนเอง (Self-respect) ในการปฏิบัติงานนักสังคมสงเคราะห์ต้องระวังและไม่ตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ที่เป็นการทำลายความภาคภูมิใจในตัวเองของผู้ใช้บริการ การที่ผู้ใช้บริการมาขอรับบริการอาจเกิดจากการไม่สามารถหาทางออกหรือแก้ปัญหาในชีวิตได้ในขณะนั้น ความภาคภูมิใจในชีวิตลดลง จึงมาพบนักสังคมสงเคราะห์เพื่อขอรับความช่วยเหลือ ดังนั้น ในการให้ความช่วยเหลือนักสังคมสงเคราะห์ ต้องกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเรียกความมั่นใจในตนเองกลับคืนมาให้ได้ นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้ใช้บริการสามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ คือ การปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะ การนับถือตนเอง การที่บุคคลเข้าใจและยอมรับว่าตนเองมีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง สามารถประเมินตนเองและหาทางพัฒนาศักยภาพตนเองได้ แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีการยอมรับนับถือตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลสามารถปรับของการตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

8. การตระหนักในตนเอง (Self-realization / Self-actualization) คือ การเข้าใจถึงความสามารถที่แฝงในตนเองว่ามีมากน้อยเพียงใด ในการปฏิบัติงานนักสังคมสงเคราะห์ต้องพยายามหาทางช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการตระหนักในความสามารถของตนเอง และรู้จักดึงความสามารถที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหา ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวจะนำไปสู่การที่ผู้ใช้บริการสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

9. การปรับตัว (Mode of adaptation) หมายถึง ความพยายามของบุคคลในการแก้ไขปัญหที่ตนเองประสบอยู่ เพื่อลดหรือบรรเทาความวิตกกังวลและความขัดแย้งภายในจิตใจและเพื่อปกป้องตนเองให้พ้นจากการต้องเผชิญกับความไม่สบายใจ

รูปแบบการปรับตัวของบุคคลที่กำลังเผชิญกับความกดดันมี 3 ประการ ดังนี้

1. การหนีจากสภาพปัญหาหรือหนีจากการเผชิญความจริง
2. การพยายามพึ่งพิงผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่เข้มแข็งหรือแข็งแรงกว่า ผู้ที่สามารถให้กำลังใจให้ความสนับสนุนให้เขาสามารถเผชิญกับความกดดันต่อสถานการณ์ปัญหา
3. การปรับตัวโดยการต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

การปรับตนเองของบุคคลจะเป็นไปในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของบุคลิกภาพและประสบการณ์ในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น ในการปฏิบัติงานนักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องเข้าใจรูปแบบการปรับตน เพื่อเข้าใจพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้ใช้บริการ

10. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ แรงจูงใจหมายถึง แรงจูงใจในการรับความช่วยเหลือและแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้ใช้บริการ ดังนั้น หากผู้ใช้บริการมีแรงจูงใจสูงย่อมมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและพร้อมให้ความร่วมมือกับนักสังคมสงเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ผลลัพธ์จะออกมาตรงข้ามหากผู้ใช้บริการมีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองต่ำและไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับนักสังคมสงเคราะห์

11. แนวความคิดเกี่ยวกับความลังเลใจ (Ambivalence) คือ เป็นความรู้สึกภายในใจของบุคคลที่มีความขัดแย้งกันเอง ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถตัดสินใจในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจนำไปสู่ความวิตกกังวลใจและขาดความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคล

12. แนวคิดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร (Communication) การติดต่อมี 2 ประเภท คือการติดต่อสื่อสารแบบการใช้คำพูด (Verbal) เช่น การพูดคุยสนทนาระหว่างบุคคลและแบบไม่ใช้คำพูด (Nonverbal) เช่น การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง แววตา น้ำเสียงและอากัปกิริยาต่าง ซึ่งการติดต่อสื่อสารของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้มีภาวะสติปัญญา การศึกษา อายุ การเลี้ยงดู เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าแนวคิด ความเชื่อ พื้นฐานต่าง ๆ เหล่านี้หากนักสังคมสงเคราะห์มีความเข้าใจและนำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน จะช่วยให้นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจและยอมรับในตัวผู้ใช้บริการมากขึ้น และสามารถให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการได้อย่างเข้าใจในสถานการณ์ที่ผู้ใช้บริการเผชิญอยู่ โดยวิธีการช่วยเหลือนั้นจะไม่ไปลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้บริการ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการดัดศักยภาพของบุคคลให้พึ่งตนเองได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของงานสังคมสงเคราะห์

พินคัสและมินาฮาน (Pincus and Minahan อ้างถึงในระพีพรรณ คำหอม, 2544, น.100) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคคล ให้มีความสามารถในการเผชิญหน้า และแก้ไขปัญหาของตอนที่เกิดขึ้นในสังคมได้ด้วยตนเองในระดับหนึ่ง
2. ช่วยให้คนรู้จักระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ช่วยให้รู้แหล่งทรัพยากรและสามารถใช้ทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ในฐานะสมาชิกของสังคม
3. ส่งเสริมให้ระบบต่าง ๆ ในสังคมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม
4. ช่วยพัฒนาและปรับปรุงนโยบายทุกระดับ เพื่อสนับสนุนให้คนและระบบต่าง ๆ ในสังคมมีการพบปะสังสรรค์กัน

นอกจากนี้ในมุมมองทางพระพุทธศาสนาท่าน พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของงานสังคมสงเคราะห์ไว้ (พุทธทาสภิกขุ, 2542, น.6-11) ดังนี้

1. ทำให้เขามีสติปัญญา การให้แสงสว่างทางวิญญาณดีกว่าการให้อะไรทั้งหมด เพราะทำให้คนเข้าใจการช่วยเหลือตนเอง มิฉะนั้นจะทำให้การช่วยเหลือไม่รู้จักจบสิ้น และจะทำให้เขาอ่อนแอลงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. ทำให้เขาช่วยเหลือตัวเอง หลักธรรมทางศาสนาสอนให้บุคคลช่วยเหลือตนเอง โดยให้ความสำคัญในเรื่องของจิตใจ ถ้าคนที่มีจิตในที่สว่าง มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง จะทำให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ปัจจุบันคนให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของมากกว่าจิตใจ ทำให้คนมีความเห็นแก่ตัว ดังนั้น หากช่วยเหลือด้านวัตถุมากเท่าใด คนก็จะยังมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น จิตใจเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ

3. ทำให้เขาเข้มแข็ง การให้ความช่วยเหลือต้องทำให้มีความเหมาะสม อย่างนำบรรทัดฐานของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือไปเปรียบเทียบกับคนอื่นว่าขาดแคลนและต้องการความช่วยเหลือ เพราะการทำให้เขาฟุ่มเฟือยจะเป็นการช่วยเหลือที่ทำให้เขาอ่อนแอได้

4. ทำให้เขามีมาตรฐานที่ดีในการดำรงชีวิต สิ่งที่ดีและสำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ คือ ความสบายใจ ซึ่งการสงเคราะห์ด้วยวัตถุไม่ใช่การสงเคราะห์ที่แท้จริง มาตรฐานที่ดีในการดำรงชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนมีบ้าน มีรถ มีเงินใช้ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก นับว่ามีมาตรฐานที่ดีในการดำรงชีวิต แต่บางคนดิ้นรนแสวงหาเพื่อให้ได้มาในสิ่งเหล่านั้นมากจนเกินไป ทำให้ขาดความสุขและสงบของจิตใจ

สรุป วัตถุประสงค์งานสังคมสงเคราะห์ คือ เพื่อช่วยให้คนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อเกิดปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยตนเองในเบื้องต้น โดยนักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้จักแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กระตุ้นให้ผู้ใช้บริการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เสริมสร้างพลังใจเพื่อให้ผู้ใช้บริการมีกำลังใจในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ให้บรรเทาลงหรือหมดสิ้นไปและส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีมาตรฐานการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

ขอบเขตงานสังคมสงเคราะห์

ขอบเขตการทำงานสังคมสงเคราะห์ครอบคลุมการทำงาน (ยุพา วงศ์ไชย, 2534, น.22) ดังต่อไปนี้

1. การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของทุกคน ทุกกลุ่ม และทุกชุมชนในสังคม
2. ทำงานกับระบบทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม
3. การทำงานเกี่ยวข้องกับนโยบายสังคม

จะเห็นได้ว่า ขอบเขตงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ บุคคล กลุ่ม ชุมชน ทรัพยากรในสังคมรวมทั้งนโยบายสังคม ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องมีความรู้ที่ครอบคลุมเรื่องของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ สังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานสามารถนำไปพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายสังคมได้ เพราะข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติงานจริงและเป็นข้อมูลที่ได้รับจากผู้ใช้บริการหรือกลุ่มเป้าหมายโดยตรง หากนำไปใช้

ในประกอบการกำหนดนโยบายจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริงและสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด

ลักษณะงานสังคมสงเคราะห์

ลักษณะที่สำคัญของการสังคมสงเคราะห์ คือ ความเป็น “ศาสตร์” เป็น “ศิลป์” และเป็น “วิชาชีพ” ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไข (ยุพา วงศ์ไชย, 2534, น.21) ดังต่อไปนี้

1. ความเป็น “ศาสตร์” (Science) ประกอบด้วย

1.1 มีการสังเกต มีการยืนยันข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน สามารถอธิบาย ตรวจสอบ และทดลองได้

1.2 มีหลักวิชาการ โดยอาศัยพื้นฐานของทฤษฎีที่มีระบบระเบียบ

1.3 ต้องมาจากการศึกษาและค้นคว้า

1.4 มีองค์ความรู้ (Body of knowledge) เป็นฐานสนับสนุน

นอกจากนี้ พิสมัย ผลพฤกษ์ไพโร (2544, น.4-5) กล่าวว่า การสังคมสงเคราะห์เป็นการนำศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ หรือเรียกอีกอย่างว่า “สังคมศาสตร์ประยุกต์” (Applied Social Science) เช่น สังคมวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในสังคม พฤติกรรมของกลุ่มคน โครงสร้างของสังคม ความเป็นอยู่ของคนในสังคม วัฒนธรรมในสังคม เป็นต้น

Peile (1988, pp.5-12 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2544, น.1) กล่าวว่า ความเป็นศาสตร์เป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มีลักษณะเด่นชัด ความรู้ที่ได้มาจึงสามารถแยกแยะอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น น้ำไหลจากที่สูงมาสู่ที่ต่ำ กฎแรงโน้มถ่วงโลก ปรากฏการณ์ดังกล่าวเมื่อมีการทดสอบพิสูจน์ทดลองซ้ำหลาย ๆ ครั้งผลที่เกิดขึ้นก็จะปรากฏความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ

มานุษยวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับ วิวัฒนาการของมนุษย์ พฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งความรู้เหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจมนุษย์มากยิ่งขึ้น

จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ความคิด ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล

นิติศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย เพราะเรื่องกฎหมายมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับเด็ก ความรู้เรื่องพระราชบัญญัติประเภทต่าง ๆ ฯลฯ เพื่อสามารถแนะนำผู้ใช้บริการในเบื้องต้นได้

สรุปได้ว่า ความเป็น “ศาสตร์” ของสังคมสงเคราะห์ คือ ในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องมีความรู้ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎี หลักการ วิธีการ มาเป็นฐานรองรับในการปฏิบัติงาน ทั้งความรู้ทางสังคมสงเคราะห์ และความรู้จากศาสตร์สาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แต่ทั้งนี้การทำงานสังคมสงเคราะห์จะใช้เพียงศาสตร์อย่างเดียวคงไม่เพียงพอจำเป็นต้องใช้ “ศิลป์” ควบคู่ในการปฏิบัติงานด้วย คือ การนำองค์ความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน โดยอาศัยความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ของนักสังคมสงเคราะห์

2. ความเป็น “ศิลป์” (Art)

“ศิลป์” หมายถึง ความสามารถประยุกต์แนวคิดหลักการไปสู่การปฏิบัติที่มีเทคนิคที่ถูกต้อง มีวิจารณ์ญาณที่มีเหตุผล ที่มาจากความรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้ง ปณิธานที่แน่วแน่ การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของวิชาชีพ (ยุพา วงศ์ไชย, 2534, น.21) นอกจากนี้

พิสมัย ผลพฤษไพโร (2544, น.6) กล่าวว่า สังคมสงเคราะห์เป็นศิลป์ คือ นักสังคมสงเคราะห์ต้องรู้จักนำทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน รวมทั้งประสบการณ์ที่มีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับปัญหา สิ่งแวดล้อมทางสังคม ว่าทำอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดความพอเหมาะพอดีและเกิดประสิทธิภาพในการช่วยเหลือให้เขาแก้ปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้น ตลอดจนการพัฒนาและส่งเสริมบุคลิกภาพของบุคคลด้วย

ระพีพรรณ คำหอม (2544, น.4) กล่าวว่า ความเป็นศิลป์ของงานสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานโดยผ่านค่านิยมและหลักการทางวิชาชีพที่สำคัญ คือ หลักการให้คุณค่าของคน คนมีศักดิ์ศรีของตนเอง หลักการยอมรับความแตกต่างกันของมนุษย์ การที่มนุษย์เกิดมาในสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมและพัฒนาการชีวิตของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์แต่ละคนมีปัญหาที่หลากหลายแตกต่างกันไป

จะเห็นได้ว่า “ศิลป์” มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า ศาสตร์ เนื่องจากการทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานกับ บุคคล ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก ดังนั้น การทำงานจะใช้เพียงแค่ว่าความรู้เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้ จึงจำเป็นต้องใช้ “ศิลป์” ควบคู่ในการทำงานด้วย

3. ความเป็นวิชาชีพของสังคมสงเคราะห์ (Professional Social Work)

ความเป็นวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ประกอบด้วย องค์ประกอบ (วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น.40) ดังต่อไปนี้

1. มีเนื้อหาทางวิชาการ คือ มีการนำความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น ศาสตร์ทางด้าน สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา กฎหมาย มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

2. เริ่มจากการปฏิบัติหรือเรียนรู้จากการกระทำ ซึ่งในระยะแรกผู้ปฏิบัติอาจทำได้ไม่ดีนัก แต่เมื่อฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ และปรับปรุง พัฒนา จะทำให้เกิดความชำนาญจนมีความสามารถในระดับที่สูงขึ้น และสามารถนำมาถ่ายทอดให้คนอื่นหลังต่อไปได้โดยมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนที่ใช้เป็นทฤษฎีสืบต่อกันมา

วิวัฒนาการงานสังคมสงเคราะห์ส่วนมากจะเริ่มจากการลงมือปฏิบัติ เนื่องจากปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนรออยู่ตรงหน้าต้องการให้บำบัดแก้ไขหรือให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นบ่อย ๆ และมีประสบการณ์การทำงานช่วยเหลือเป็นเวลานาน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้แก่บุคคลรุ่นหลังที่มีอุดมการณ์เดียวกัน ได้มีแบบแผนในการปฏิบัติงานในการอำนวยความสะดวกนี้ให้กับประชาชนอย่างดีที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เมื่อ

เป็นเช่นนี้ ความเป็นวิชาการเริ่มตามมาและมีการพัฒนาเรื่อย ๆ พร้อมกับมีเอกลักษณ์ความเป็นวิชาชีพของตนเองเกิดขึ้น

เกรซ คอยล์ (Grace Coyle) ให้ความเห็นว่าการปฏิบัติงานที่จะเป็นวิชาชีพได้ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์การพิจารณาดังต่อไปนี้ (วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น. 41)

1. มีองค์ประกอบด้านความรู้ ที่ได้รับการทดสอบและพิสูจน์แล้ว ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่ได้รับการส่งเสริม ค้นคว้า และพัฒนาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

2. มีการสร้างและปรับปรุงมาตรฐานวิชาชีพอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสถาบันทางวิชาชีพเอง เช่น โรงเรียน สมาคม องค์กรกลาง เป็นต้น

3. มีความสำนึกตระหนักในวิชาชีพ มีทัศนคติของวิชาชีพและมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานมีส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

นอกจากนี้ ชาร์ลส์ การ์วิน และจอห์น ทโรปแมน ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาความเป็นวิชาชีพ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ (Charles D. Garvin and John E. Tropman, 1992, p.457-162 อ้างถึงใน วันทนี วาสิกะสิน และคณะ, 2553, น. 40-44) ดังนี้

1. องค์ความรู้ ความเป็นวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานต้องมีองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ทำงานได้ และต้องเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านทางวรรณกรรมข้อเขียนทางวิชาชีพนั้น (Professional literature) มิใช่เพียงการบอกกล่าวจากบุคคลหนึ่งไปถึงอีกบุคคลหนึ่ง นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงศิลปะการนำทักษะทางวิชาชีพไปสู่การปฏิบัติด้วย กระบวนการเหล่านี้จำเป็นต้องผ่านการเรียนการสอนและการฝึกอบรมให้มีการนำองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ

2. พื้นฐานความเป็นทฤษฎี ทฤษฎี หมายถึง ชุดของคำอธิบายถึงเงื่อนไข สภาวะการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานที่จะบ่งชี้คุณค่าหรือประโยชน์ของชุดดำเนินงานแต่ละชุด ว่ามีอยู่อย่างสมเหตุสมผลหรือมีคุณค่ามากน้อยหรือไม่เพียงใด ซึ่งวิชาชีพต้องมีพื้นฐานความเป็นทฤษฎี นอกเหนือจากการมีองค์ความรู้ เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ โดยผู้ปฏิบัติงานต้องรู้และเข้าใจสาระเด่น ๆ ของทฤษฎีโดยเฉพาะในสาขาที่ตนเองต้องทำหน้าที่

3. การเรียนการสอนระดับมหาวิทยาลัย โดยการศึกษาต้องมีเนื้อหาครอบคลุม ความเป็นพื้นฐานทางศาสตร์ของวิชาชีพ มีสาระของลักษณะวิชาที่จะส่งเสริมการผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติงานจริงและวิชาที่เชื่อมโยงวิชาชีพกับบริบททางสังคมไว้ด้วยกัน โดยการศึกษาวิชาชีพต้องมีการฝึกภาคปฏิบัติหรือการเรียนรู้ให้มีประสบการณ์ตรงภายใต้การนิเทศงานหรือกำกับดูแลใกล้ชิดของอาจารย์ผู้สอน

4. การมีรายได้ตอบแทน หมายถึง การมีรายได้เพื่อการยังชีพจากการปฏิบัติงาน ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพก็เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นที่จำเป็นต้องมีรายได้ตอบแทนจากการปฏิบัติงาน

5. การควบคุมนักวิชาชีพ นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพต้องมีระบบควบคุมคุณภาพ โดยผ่านระบบหรือมาตรการทางกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทยได้มีระบบควบคุมโดยใบประกอบวิชาชีพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา

6. การควบคุมด้านจรรยาบรรณ ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (National Association of Social Workers หรือ NASW) ทำหน้าที่กำหนดจรรยาบรรณของนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ นักสังคมสงเคราะห์ทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนผู้ใช้บริการ

มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวหรือวิชาชีพ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ควบคุมด้านจรรยาบรรณ ของนักสังคมสงเคราะห์เช่นกัน

7. การมีผลงานที่ชัดเจนแน่นอน นักสังคมสงเคราะห์เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น คือ มีผลงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในการทำงานกับบุคคล กลุ่ม ครอบครัว ชุมชน การทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ ในบางด้านอาจประเมินได้ยาก เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ซึ่งการทำงานในบางด้านยังขาดระบบการประเมินที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถประเมินเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายของการทำงานอย่างเป็นระบบ คำนึงถึงมาตรฐานการประเมินผลงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการรับรู้ของสาธารณชนไม่เพียงแค่วดวงของนักสังคมสงเคราะห์

นอกจากนี้ องค์ประกอบที่สำคัญที่ยืนยันว่าการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์มีความเป็นวิชาชีพ (อภิญา เวชชัย, 2555, น.34 – 35) ได้แก่

1. การสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่ต้องมีศาสตร์หรือองค์ความรู้ ที่จะทำความเข้าใจมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสาเหตุแห่งปัญหา พลังความเข้มแข็งของผู้ประสบปัญหาและทรัพยากรที่จะเชื่อมโยงมาใช้ในการแก้ไข ป้องกันปัญหา ให้สามารถทำหน้าที่และอยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข เป็นการทำงานกับมนุษย์ที่มีความหลากหลาย มีแนวคิดทฤษฎีเชื่อมโยงกำกับในการทำงานกับผู้บริการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ องค์ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง

2. การสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่มีศิลปะในการทำงาน ศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการใช้วิธีการทำงานที่เหมาะสม มีกระบวนการขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ขณะเดียวกันก็มีทักษะ หรือเทคนิคในการผสมผสานความรู้ต่าง ๆ นำมาใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ เวลา สภาพปัญหา สภาพแวดล้อม ทรัพยากรและศักยภาพในตัวตนของผู้บริการ

3. เป็นวิชาชีพที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของตน ทำงานโดยใช้ทฤษฎีและความรู้ทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ผสานกับทฤษฎีการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ มีความสามารถในการจัดการทรัพยากร มีการใช้ทักษะเชิงลึกที่มีความเป็น “มืออาชีพ” และมีเครื่องมือทางวิชาชีพในการประเมินและวินิจฉัยปัญหาของผู้บริการในการทำงาน

4. มีหลักจรรยาบรรณของวิชาชีพ เป็นหลักปฏิบัติที่ถือเป็นจริยธรรมและค่านิยมในการทำงาน เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติ คุณธรรมของการปฏิบัติงาน หลักจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีการศึกษาและผ่านการยอมรับในฐานะที่เป็นหลักจรรยาบรรณทางสากล เป็นหลักเกณฑ์ที่มาจากจรรยาบรรณวิชาชีพของสมาคมนักสังคมสงเคราะห์อเมริกา (National Association of Social Works- NASW) และได้มีการนำมาปรับใช้เป็นข้อปฏิบัติในการรับรองมาตรฐานของการปฏิบัติงาน เช่น การทำงานความเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้บริการ ไม่ตัดสินหรือเลือกปฏิบัติด้วยอคติส่วนตัวของนักสังคมสงเคราะห์ การรักษาความลับของผู้บริการ เป็นต้น

5. มีวิธีการทำงานที่มีความชัดเจน มีแนวทางการปฏิบัติที่ใช้วิธีการหลากหลาย สามารถสร้างทางเลือกใหม่ ๆ ในการทำงานกับมนุษย์ นำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหา การคุ้มครองสวัสดิภาพและความมั่นคงในชีวิต การเฝ้าระวัง การพัฒนาบุคคล กลุ่มคน ชุมชน รวมทั้งการทำงานกับ

ประชาคมเครือข่ายต่าง ๆ อันนำไปสู่การให้บริการที่ทั่วถึง เป็นธรรมและการรักษาสิทธิที่ประโยชน์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้บริการ

6. มุ่งองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิในความเป็นวิชาชีพ ได้แก่ สมาชิวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และสมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ซึ่งได้การยอมรับจากสมาชิกและองค์กรวิชาชีพ มีบทบาทและกิจกรรมในการส่งเสริมความรู้ คุณภาพการปฏิบัติงานของสมาชิกอย่างต่อเนื่องตาม นโยบาย หรือข้อกำหนดตามกฎหมาย

7. จำนวนสมาชิกองค์กรวิชาชีพ มีจำนวนที่เหมาะสม มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน และสมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

การให้บริการทางสังคมสงเคราะห์

การจำแนกประเภทบริการทางสังคมสงเคราะห์โดยใช้จุดมุ่งหมายต่อสังคม สามารถจำแนก ได้ 5 ประการ (ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขต, 2535, น.80) ดังนี้

1. บริการเพื่อควบคุมทางสังคม คือ บริการสังคมซึ่งมีกระบวนการทำงานเพื่อให้ความคุ้มครองและความปลอดภัยแก่ชุมชนจากผู้กระทำผิด เช่น การคุมประพฤติ การสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์ เป็นต้น

2. บริการเพื่อดูแลรักษาทางสังคม คือ บริการทางสังคมสงเคราะห์สำหรับบุคคลที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ เนื่องจากความบกพร่องทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ เช่น การให้ความช่วยเหลือในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สถานสงเคราะห์คนพิการ สถานสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น

3. บริการเรียนรู้และการป้องกันทางสังคม คือ บริการสังคมสงเคราะห์ที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และค่านิยมทางสังคม ได้แก่ โครงการนันทนาการ กิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการกีฬาต้านยาเสพติด โครงการตรวจสุขภาพฟรี เป็นต้น

4. บริการเพื่อปรับปรุงรักษาและฟื้นฟูวัฒนธรรม คือ บริการสังคมสงเคราะห์ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงความบกพร่องทางอารมณ์ การรับรู้ และความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น การฝึกอาชีพ การให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นต้น

5. การพิทักษ์ผลประโยชน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การบริการสังคมสงเคราะห์ที่มีจุดประสงค์ในการปกป้องและสร้างเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเสียผลประโยชน์ที่พึงได้ และการคุ้มครองดูแลผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น การพิทักษ์สิทธิเด็ก การพิทักษ์สิทธิสตรี เป็นต้น

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์สามารถตามลักษณะต่างๆ เป็นประเภท ดังต่อไปนี้ (วีโลว์จส์ กฤษณะภูติ, 2529, น. 25-27)

1. การแบ่งประเภทงานสังคมสงเคราะห์ตามประเภทของการบริการ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การให้บริการโดยตรง (Direct services) คือ งานสังคมสงเคราะห์ที่สามารถจัดบริการให้แก่ผู้มาใช้บริการได้โดยตรง เช่น การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย การสังคมสงเคราะห์กลุ่ม การจัดระเบียบชุมชน และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

1.2 การให้บริการทางอ้อม (Indirect services) คือ บริการที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้บริการสังคมสงเคราะห์ประเภทบริการโดยตรง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ และการบริหารงานสวัสดิการสังคม/สังคมสงเคราะห์

2. แบ่งตามประเภทปัญหาของระบบผู้ใช้บริการ และลักษณะหน่วยงานที่ให้บริการ เช่น สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายจิต สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา ฯลฯ

3. แบ่งตามระดับและขอบเขตการให้บริการ แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือระดับจุลภาค (Micro Social Work) และระดับมหภาค (Macro Social Work)

3.1 การสังคมสงเคราะห์จุลภาค (Micro Social Work) เป็นการให้บริการสังคมสงเคราะห์โดยตรงแก่บุคคลผู้มีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน โดยใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน ได้แก่ การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย การสังคมสงเคราะห์กลุ่ม และ การจัดระเบียบชุมชน การสังคมสงเคราะห์จุลภาคนั้นช่วยขจัดปัญหาการบกพร่องในหน้าที่ของบุคคลและกลุ่ม ตลอดจนปัญหาในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเป็นการปรับคนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคมให้ดียิ่งขึ้น

3.2 การสังคมสงเคราะห์มหภาค (Macro Social Work) เป็นการสังคมสงเคราะห์ในระดับสูงขึ้นไปหรือระดับเบื้องบน อย่างเช่น ในระดับผู้บริหาร ผู้ร่างหรือกำหนดนโยบาย ผู้วิเคราะห์นโยบายหรือผู้วางแผนทางสังคม ผู้วิจัยหรือฝ่ายจัดการ เป็นต้น โดยอาศัยวิธีการบริหารงานสังคมสงเคราะห์เป็นหลักสำคัญ การสังคมสงเคราะห์มหภาคเป็นการให้บริการทางอ้อมแก่ผู้รับบริการ ในการกำหนดนโยบายหรือแผนการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณต่าง ๆ การศึกษาสำรวจ และวิจัยเพื่อส่งเสริมการบริหารงาน การจัดการ การร่างนโยบาย และการวางแผนในการให้บริการโดยตรงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชนและสังคม รวมทั้งสอดคล้องและกลมกลืนกับวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ทุกระดับ นอกจากนี้ยังเป็นการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการทำงานในระดับที่กว้าง คือปัญหาที่เป็นปัญหาสังคม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสองความต้องการ สร้างโอกาส หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมด้วย

4. แบ่งตามวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ แบ่งได้ 5 วิธี ดังนี้

4.1 การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Case Work) เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาเดือดร้อนและมาใช้บริการเป็นรายบุคคลหรือรายกรณี ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานร่วมกับเขา/เธอ ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์จิตใจ ปัญหาครอบครัว และอื่นๆ โดยช่วยกระตุ้นและช่วยสร้างพลังความเข้มแข็ง ให้แก่เขา/เธอ ร่วมกันวางแผนและร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ที่กีดกัน นอกจากนี้ ยังร่วมกันส่งเสริม ป้องกัน และพัฒนาตัวเขา/เธอเองด้วย

4.2 การสังคมสงเคราะห์กลุ่ม (Social Group Work) เป็นวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะอยู่รวมกลุ่มกับคนในสังคม การใช้ความช่วยเหลือโดยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งรวมบุคคลที่มีปัญหาและความต้องการที่คล้ายคลึงกันมาเข้ากลุ่ม จึงเป็นการทำให้บุคคลได้รับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพด้วยกิจกรรมและอิทธิพลของกลุ่ม

4.3 การจัดระเบียบชุมชน หรือ การสังคมสงเคราะห์ชุมชน (Community Organization) การจัดระเบียบชุมชน หรือ การสังคมสงเคราะห์ชุมชน เป็นอีกหนึ่งวิธีการสังคมสงเคราะห์ที่ให้ความสมดุลระหว่างทรัพยากรและความต้องการสวัสดิการสังคม โดยที่นักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนได้มองเห็นปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน และร่วมวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหานั้นๆ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งพยายามสร้างทรัพยากรขึ้นในชุมชนหรือจัดหาทรัพยากรนอกชุมชนด้วย เพื่อช่วยให้ชุมชนนั้นสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนช่วยพัฒนาและช่วยเหลือตนเองได้

4.4 การบริหารงานสวัสดิการสังคม/สังคมสงเคราะห์ (Social Welfare Administration or Social Work Administration) คำว่า “การบริหาร” (Administration) ในการสังคมสงเคราะห์นั้น ใช้ในความหมายของการทำงานร่วมกัน ในแนวทางที่เป็นการสร้างสรรค์แบบประชาธิปไตย และเป็นการเน้นให้เห็นภาพของการจัดกิจกรรมที่ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร ในขณะที่ คำว่า “การจัดการ” (Management) เป็นคำที่วงสังคมสงเคราะห์ไม่นิยมใช้ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมการสั่งการ และการใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่เพื่อให้องค์กรได้รับผลกำไร คำนี้จึงใช้ในวงการบริหารธุรกิจมากกว่าวงสังคมสงเคราะห์

การบริหารงานสังคมสงเคราะห์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งการถ่ายเททรัพยากรชุมชน ไปสู่โปรแกรมการให้บริการต่างๆ ภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มุ่งให้คนในชุมชน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาในทุกขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารงานสังคมสงเคราะห์ โดยทั่วไป ได้แก่ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในรูปคณะกรรมการ การบริหารและอาสาสมัครที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ ยังรวมถึงการวางแผนโครงการ การวางแผนงาน การวางนโยบาย และการรับบุคคลเข้าทำงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ตลอดจนการฝึกอบรมผู้ให้บริการสังคมให้มีทัศนคติที่ดี และมีทักษะในการทำงานสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อการจัดบริการให้มีประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนและสังคม

5. การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Research) เป็นวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่เน้นการศึกษาวิจัยถึงสภาพปัญหาต่างๆ มูลเหตุปัญหา กลไกที่จะป้องกันและแก้ไข ปัญหา นอกจากนั้น การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ มีความหมายถึงวิธีการสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยบริการของหน่วยงานต่างๆ ทางสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการวิจัยนั้นมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และจัดบริการเพื่อสนองตอบความต้องการของบุคคล กลุ่ม และชุมชน

หน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์

การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ (ยูพา วงศ์ไชย, 2534, น. 25-31) ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ใช้บริการมีความสามารถในการแก้ไขและเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ เป็นการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้ใช้บริการหรือผู้ที่ประสบปัญหาให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากในชีวิตไปได้ และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมดังเช่นปกติทั่วไป เนื่องจากบุคคลบางช่วงเวลาอาจประสบเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้นในชีวิต ทำให้เกิดความอ่อนแอทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากันเนื่องจากพื้นฐานการเลี้ยงดู ประสบการณ์ชีวิต ที่แต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ความสามารถในการแก้ปัญหาจึงแตกต่างกัน ดังนั้น หน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในฐานะตัวแทนของหน่วยงาน คือ การช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายและเสนอแนวทางการแก้ไขแก่ผู้ใช้บริการ ดังนี้

1.1 ติดต่อกับผู้ใช้บริการเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาที่แท้จริง

1.2 สนับสนุนและให้กำลังใจผู้ใช้บริการ ให้สามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยทำให้ผู้ใช้บริการเข้าใจกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่อย่างแท้จริง

1.3 หาทางเลือกและโอกาสให้กับผู้ใช้บริการให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีทางเลือกที่หลากหลาย

1.4 ชี้ให้ผู้ใช้บริการเห็นสาเหตุของปัญหาที่ทำให้ไม่สบายใจ และกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเปลี่ยนแปลง แก้ไข เพื่อให้ปัญหาที่มีอยู่ให้หมดไปหรือลดน้อยลง

1.5 แนะนำ “ทักษะ” ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตและในอนาคตได้

2. ช่วยให้ผู้ใช้บริการมีปฏิสัมพันธ์กับระบบทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

หน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ใช้บริการมี ดังนี้

2.1 ช่วยให้ผู้บริการมีสิทธิได้รับบริการและทราบถึงบริการที่มีอยู่ในสังคม

2.2 ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ใช้บริการว่า มีทรัพยากรอะไรบ้างที่มีอยู่ และมีวิธีการอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งบริการ

2.3 ช่วยให้ผู้บริการได้แก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการใช้ทรัพยากรที่ต้องการ

2.4 ในกรณีที่นักสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถจัดหาบริการให้ผู้ใช้บริการได้ ต้องทำการส่งเรื่องให้หน่วยอื่น (Refer) เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับบริการนั้น ๆ

2.5 เป็นตัวแทนของกลุ่มที่ต้องการบริการ แต่มีปัญหาในการขอรับบริการ

2.6 กระตุ้นให้มีการตรวจสอบ และทบทวนนโยบายการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้การบริการเกิดประโยชน์สูงสุด

3. การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในระบบของทรัพยากรแต่ละระบบ

เพื่อให้การให้บริการมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด นักสังคมสงเคราะห์ต้องพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ภายในระบบทรัพยากร และหาทางเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น การช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่ง อาจส่งผลดีกับคนอื่นอีกหลาย ๆ คน ช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อให้การทำงานภายในทีมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขนโยบายสังคม

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการดำเนินงานกับบุคคล กลุ่ม ชุมชน นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ปฏิบัติงานย่อมรู้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ว่าอะไรคือปัญหาและสิ่งที่ประชาชนต้องการคืออะไร ดังนั้น ในการปฏิบัติงานนักสังคมสงเคราะห์ จึงมีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจนโยบายสังคมและเสนอให้ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายทราบถึงปัญหาที่แท้จริง โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการของประชาชน เสนอให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบพิจารณา ส่วนใหญ่ปัญหาที่นักสังคมสงเคราะห์พบ คือ ข้อจำกัดและแรงกดดันที่ส่งผลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายสังคม บางครั้งนักสังคมสงเคราะห์ต้องการได้รับการสนับสนุนจากสังคม แต่สังคมไม่ยอมรับและสนับสนุน อาจทำให้เกิดการต่อต้านได้

5. การจัดหาทรัพยากรทางวัตถุให้แก่คนในสังคม

การให้ความช่วยเหลือในระยะสั้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือในเรื่อง เงิน สิ่งของ เครื่องอุปโภค บริโภค อาหาร ยารักษาโรค ฯลฯ ยังมีความจำเป็นสำหรับสำหรับผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหาและต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เช่น ประสบเหตุอุทกภัย ว่างภัย กรณีการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นลักษณะเช่นนี้ นักสังคมสงเคราะห์ต้องปฏิบัติอย่างมีหลักเกณฑ์ และกระทำในนามองค์กร มิใช่ทำในนามส่วนตัว และต้องให้ผู้ใช้บริการเข้าใจว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น เพื่อเตรียมให้ผู้ใช้บริการมีความพร้อมในการช่วยเหลือตัวเองต่อไป ซึ่งหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องดำเนินการ มีดังนี้

5.1 พิจารณาความต้องการของผู้ใช้บริการว่า เหมาะสมที่จะได้รับทรัพยากรทางวัตถุหรือไม่

5.2 จัดสรรและหาทรัพยากรให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น ติดตามญาติพี่น้องเพื่อมาช่วยเหลือ

5.3 สืบหาทรัพยากรด้านวัตถุประเภทต่าง ๆ เพื่อแจ้งให้ประชาชนทราบ เช่น สำนักจัดหางาน สถานฝึกอาชีพ เป็นต้น

5.4 อบรมให้ความรู้และทักษะให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ จัดอบรมสำหรับผู้ดูแลเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มาใช้บริการ และสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.5 แนะนำให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทรัพยากร และเข้าใจถึงระเบียบขั้นตอนในการใช้บริการ

5.6 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่เพื่อให้ระบบการส่งต่อ (Referral System) มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. เป็นตัวแทนการควบคุมทางสังคม

นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานให้ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมทางสังคม (Social Controller) มีหน้าที่ควบคุมดูแล หากพบว่าผู้ใช้บริการมีความผิดปกติด้านจิตใจหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และอาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น จะต้องรีบดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขความผิดปกติดังกล่าวในทันที

สรุป

การสังคมสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ยากเดือดร้อน เพื่อให้เขาสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งการให้ความช่วยเหลือมีทั้งการให้ความช่วยเหลือแบบระยะสั้นหรือการช่วยเหลือแบบเฉพาะหน้า การช่วยเหลือแบบเร่งด่วน และการช่วยเหลือระยะยาวหรือการให้ช่วยเหลือแบบยั่งยืน ซึ่งการให้ความช่วยเหลือนี้นักสังคมสงเคราะห์จะให้ความช่วยเหลือภายใต้ปรัชญาพื้นฐานพื้นฐานที่ว่า “ช่วยเขาให้เขาช่วยเหลือตนเองได้” และการทำงานบนพื้นฐานการทำงานร่วมกันของนักสังคมสงเคราะห์และผู้ใช้บริการ โดยยึดแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานของการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เชื่อในเรื่องของโอกาสที่เท่าเทียมกัน เชื่อในเรื่องปัญหาและความต้องการที่ไม่เหมือนกันของบุคคล โดยนักสังคมสงเคราะห์ต้องเข้าใจในตนเองว่ากำลังทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของหน่วยงาน ไม่ใช่ทำในนามส่วนบุคคล ต้องไม่ตัดสินใจหรือดำเนินการใดๆ ที่เป็นการทำลายความภาคภูมิใจตนเองของบุคคล โดยช่วยให้ผู้ใช้บริการดึงความสามารถที่มีอยู่ในตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคำนึงถึงความสามารถของผู้ใช้บริการเป็นหลัก การทำงานจะต้องเริ่มต้นจากปัญหาที่ผู้ใช้บริการเผชิญอยู่ในขณะนั้น เป็นต้น ซึ่งวัตถุประสงค์ของงานสังคมสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือผู้คนที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่กระตุ้น เสริมสร้างกำลังใจ และแนะนำแหล่งทรัพยากรให้แก่ผู้ใช้บริการเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งลักษณะงานสังคมสงเคราะห์เป็นทั้งศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ คือ มีหลักวิชาการ มีการศึกษาค้นคว้า สามารถอธิบาย ตรวจสอบ ได้อย่างชัดเจนและมีองค์ความรู้รองรับ ความเป็นศิลป์ คือ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้การปฏิบัติงานได้ และความเป็นวิชาชีพ คือ การมีองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ มีการควบคุมเรื่องจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน มีวิธีการทำงานที่ชัดเจน มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย การมีรายได้ตอบแทน เป็นต้น และนอกจากนี้ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2564 สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ได้มีการประกาศใช้มาตรฐานการให้บริการของผู้ประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์และเพื่อให้การทำงานมีมาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วย 6 มาตรฐาน 29 องค์กรประกอบ คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้ใช้บริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ร่วมงานในวิชาชีพอื่น จรรยาบรรณต่อองค์กรที่สังกัด และ จรรยาบรรณต่อสังคม

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

แนวคิดหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์คือ การวิเคราะห์เครือข่ายการเชื่อมโยงของกลุ่มบุคคล องค์กร ชุมชน สังคมหรือระบบที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ทรัพยากร หรือความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายคล้ายใยแมงมุม กล่าวคือ บุคคลหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กับอีกคนเป็นจำนวนมากในหลากหลายลักษณะและสถานการณ์ เช่น บางคนผู้เป็นชาวบ้านคนหนึ่งในหมู่บ้าน ซึ่งเขาจะมีความสัมพันธ์กับญาติของเขาในพื้นที่เดียวกัน และมีความสัมพันธ์เป็นกับผู้นำชุมชนที่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับพ่อค้า นายทุนที่อยู่นอกพื้นที่ ผู้คนที่เขามีความสัมพันธ์ด้วยก็จะมีสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ต่อไปอีก บุคคลที่เป็นจุดรวมของสายสัมพันธ์จำนวนมากนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดรวมของความสัมพันธ์ในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ได้

ความหมายของเครือข่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2538, น. 60-61) อธิบายความหมายของเครือข่าย หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้เข้ามาประสานงานกันโดยมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้ไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ แต่จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสามารถติดต่อไปได้ในการเข้าร่วมองค์กรเครือข่ายแม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ผลประโยชน์ร่วมกันองค์กรเหล่านี้ก็ยังคงมีความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547, น. 6) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึงความสัมพันธ์ในสังคมนมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย (Network) คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ ทั้งนี้ยังคล้ายกับ Paul Starkey (1997, อ้างถึงใน ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์, 2542) ให้ความหมายของ "เครือข่าย" ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง

สรุปความหมายของเครือข่าย คือ การประสานงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่มีเป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยยังคงความเป็นอิสระในการดำเนินการของตนเอง โดยการร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ

การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆ กันได้แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (ธนา ประมุขกุล, 2544, น. 19 อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ 2547, น. 6))

1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็น

แรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้น

จึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้มักใช้เวลาก่อสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2. เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐ ผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ค่อยมีพื้นฐานความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการ ทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไป ในที่สุด เว้นแต่ว่า เครือข่ายจะได้รับ

การชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลง เมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3. เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรง แต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่ง คือ ถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันสร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริง ที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำงานองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่าย

ผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

สรุป การก่อเกิดของเครือข่ายสามารถเกิดขึ้นได้จากแรงกระตุ้นภายใน (เครือข่ายธรรมชาติ), การจัดตั้งโดยรัฐ (เครือข่ายจัดตั้ง), หรือการวิวัฒนาการที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์กว้าง ๆ (เครือข่ายวิวัฒนาการ) ทั้งนี้เครือข่ายแต่ละแบบมีแนวทางการพัฒนาและความยั่งยืนที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของการก่อเกิดเครือข่ายนั้น ๆ

ลักษณะสำคัญของเครือข่าย

สนธยา พลศรี (2550, น. 264-265) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของเครือข่ายมีดังนี้

1. มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ

2. มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่ายที่อาจจะเกิดจากสมาชิก หรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย

3. มีสัมพันธภาพที่ดีเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก และภายนอก ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่น เป็นที่ยอมรับ และประสบความสำเร็จ

4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา

5. การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิดและดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอก

6. ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะมีการจัดหาของเครือข่ายเอง หรือการแบ่งปันกับองค์กร และเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้และมีประสิทธิภาพ

7. การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ สามารถสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ได้

8. การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่ายสะดวกและรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์

9. การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

10. ระบบการติดตามและประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตาม และประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลา และเหมาะสม

ดังนั้นสรุปได้ว่า เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จต้องมีโครงสร้างการจัดการที่เข้มแข็งและครอบคลุมทุกด้าน ทั้งความเป็นผู้นำ ทรัพยากร การเรียนรู้ นวัตกรรม การสื่อสาร และการประเมินผล

ประเภทเครือข่าย

ประเภทของเครือข่ายทางสังคม (Type of Social Network) สามารถแบ่งประเภทของเครือข่ายทางสังคมได้ในหลายรูปแบบ โดยมีนักวิชาการหลายท่าน สรุปโดยสังเขป ดังนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน) (2547, น. 84-90) การแบ่งประเภท รูปแบบและลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจ และมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน พัฒนาเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรมที่มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่างๆ ดังนั้นประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้นโดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภทและรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัย พื้นที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัย

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม เป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ

ดังนั้น ประเภทของเครือข่ายจึงประกอบไปด้วย เครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมและเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายต่างๆ มีองค์ประกอบสำคัญอยู่อย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

1. มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็น เครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้วจะประสานงานและขอความร่วมมือ เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเองมองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (Process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้น ความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพและช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้ามถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้นแม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุด แม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบ

สนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

3. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน คำว่า ผลประโยชน์ ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการ (Need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก อาทิเช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตัวเอง (Human Needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับ เนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้รับปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นสถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

5. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน องค์กรประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6. การเกื้อหนุนพึ่งพากัน เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกันการที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัด ทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเอง โดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่ายการเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7. มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุงแต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่าน

ทางการเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาาร่วมกันโดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ดังนั้นองค์ประกอบของเครือข่าย จึงประกอบไปด้วย การรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การเกื้อหนุนพึ่งพากัน และการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

มูลเหตุการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network Construct) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำให้ความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย โดยมีเหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคมมีหลายประการ ได้แก่ (1) บุคคลต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก (2) บุคคลต้องการทรัพยากรในการทำงาน (3) บุคคลต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (4) บุคคลต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา (5) บุคคลต้องการประหยัด และ (6) บุคคลต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย (นฤมล นิราทร, 2543 อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547, น. 84-90)

การสร้างเครือข่ายทางสังคม (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2547, น. 84-90) อาจมีสาเหตุจากปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ข้างต้น ได้แก่ (1) สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนหลากหลาย และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม ที่จะดำเนินการแก้ไข (2) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และ (3) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางสังคม คือ การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น สาเหตุของการสร้างเครือข่ายจึงสรุปได้ว่า เกิดจากความต้องการในลักษณะเดียวกันและมีวัตถุประสงค์เป้าหมายในทางเดียวกัน เพื่อมุ่งไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของบุคคลและองค์กร

ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่าย

สนธยา พลศรี (2550, น. 265-276) ได้มีผู้เสนอปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของเครือข่ายไว้หลายท่านดังนี้

สมกุล ถาวรกิจ (ม.ป.ป., น. 15-16, อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2550, น. 265) เสนอว่า การดำเนินงานของเครือข่ายจะประสบความสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 14 ประการ ดังนี้

1. ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งจิตใจ และความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย
2. สมาชิกมีขวัญ กำลังใจ และเจตนาารมณ์ร่วมกันที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ
3. ความเสียสละของสมาชิก ทั้งร่างกาย สติปัญญา และทุนทรัพย์ หรือทรัพยากร
4. มียุทธศาสตร์ระบบการจัดการและการวางแผนที่ดีเหมาะสมกับสถานการณ์สมาชิกรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น

5. มีการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานของเครือข่ายเป็นระยะๆ สม่าเสมอ
6. ใช้กระบวนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ
7. ผู้นำเครือข่ายมีวิสัยทัศน์มีความสามารถในการตัดสินใจและประสานงานได้ดี
8. สมาชิกเครือข่ายมีคุณภาพ ทุกคนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

9. กิจกรรมของเครือข่ายมีการจัดการอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน
10. สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย
11. มีการดำรงรักษาเครือข่ายเดิมไว้และขยายเครือข่ายใหม่เพิ่มเติมขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง

12. สมาชิกมีความจริงใจ จริงจัง มีความศรัทธาต่อกันและกัน และต่อเครือข่าย ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้เกียรติซึ่งกัน และกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

13. ระเบียบกฎเกณฑ์ของเครือข่าย มีความเหมาะสมกับสมาชิกและการดำเนินงานของเครือข่าย

14. มีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำเนินงานของเครือข่าย มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

ดังนั้น ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเครือข่าย การมีพันธสัญญาที่หนักแน่นดีระหว่างกัน การปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา การเสริมพลัง การสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ตลอดจนใช้วิจารณ์ญาณของตนในสถานการณ์ต่างๆ ได้ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ การจัดหาทุนดำเนินงาน การหาทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นการให้ความสำคัญต่อคุณภาพของงาน ความยืดหยุ่น การเปิดเผยจริงใจ การให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การมีค่านิยมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเครือข่าย คือ กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่สมัครใจเข้าทำงานภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกแต่ละเครือข่าย แต่ละองค์กรยังคงมีความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อการเข้าร่วมเครือข่าย เป็นเพียงการเข้าร่วมบางส่วนขององค์กรเท่านั้น และความสัมพันธ์ของเครือข่ายตั้งบนพื้นฐานของความเท่าเทียม จึงเกิดการประสานพลัง สามารถสร้างบรรยากาศ การทำงานที่ดี เกิดแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงาน ก่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง เป็นพลังสำคัญขับเคลื่อนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ตลอดจนมีเป้าหมายวิสัยทัศน์ร่วมกันและการ

ปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่ดีจึงจะทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นเครือข่ายที่มีความสมบูรณ์เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง องค์ประกอบของเครือข่ายอาจไม่ประสบความสำเร็จ

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย เป็นแหล่งกำเนิดจารีตประเพณีและวัฒนธรรม พระสงฆ์ในฐานะเป็นหน่วยสำคัญของศาสนามีความสำคัญยิ่งสถาบันหนึ่งของโครงสร้างทางการเมืองและสังคม เป็นกลไกทางสังคมที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องและแทรกเข้าไปทุกส่วนของสถาบันสังคมต่างๆ พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางปัญญาและจิตใจ ได้รับการยกย่องให้อยู่ในฐานะเป็นที่สักการะเคารพและด้วยปัจจัย 3 ประการคือความบริสุทธิ์ความเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา อีกทั้งมีส่วนร่วมในการ ช่วยแก้ปัญหาทางสังคม มาจนกระทั่งปัจจุบัน ความสำคัญดังกล่าวก็เป็นเพราะพระสงฆ์รับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการ มาโดยตลอด

ความหมายของพระสงฆ์

คำว่า สงฆ์ ตามความเข้าใจทั่วไป คือ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย (คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551, น.16)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2558, น.296) กล่าวว่า คำว่า “สงฆ์” แปลว่า หมู่ ชุมชน มี 2 ความหมาย คือ

1. หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สาวกสงฆ์ ดังคำสอนในสังฆคณ ประกอบด้วยคฤหัสถ์ 4 บุรุษบุคคละ 8 เริ่มแต่ท่านผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรค จนถึงพระอรหันต์ ต่างจากภิกษุสงฆ์ คือ หมู่แห่งภิกษุหรือชุมชนภิกษุ ต่อมา บางทีเรียกออย่างแรกว่า อริยสงฆ์ อย่างหลังว่า สมมติสงฆ์

2. ชุมชนภิกษุหมู่หนึ่งตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป ซึ่งสามารถประกอบสังฆกรรมได้ตามกำหนดทางพระวินัย ต่างโดยจัดเป็นสงฆ์จตุรกรบ้าง ปัญจกรบ้าง ทศกรบ้าง วิสติกรบ้าง

คำว่า “พระสงฆ์” ตามความคิดของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับสังฆะ หมายถึง หมู่ กลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น 3 ระดับ ตามทัศนะของพระคุชฎี เมธงฺกุโร (2546, น.9-10) ดังนี้

1. สังฆะ ในความหมายอย่างกว้างที่สุด ท่านเห็นว่า วิธีของสากลจักรวาลธรรมชาติ แวดล้อมและสรรพสิ่ง ต้องอยู่รวมกันอย่างเป็นสหกรณ์ คือ พึ่งพาอาศัยกันและกัน เอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน จึงอยู่รวมกันได้ดีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นรากฐานของเรื่องธัมมิกสังคมนิยมของท่าน

2. สังฆะ หมายถึง วิถีชีวิตของความเป็นอยู่ของหมู่ของพระภิกษุสงฆ์ ชีวิตในวัดซึ่งเน้นหลักการ “กินอยู่อย่าง ใคร่ครวญสูง” “อยู่อย่างต่ำ กระทำเพื่อ...” ทำงานเต็มความสามารถ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น เจียดส่วนเกินให้ผู้อื่นที่ต้องการ หลักการเป็นอยู่อย่างขุทเทลาภิเลส ลออัตตา สามารถนำชีวิตให้มีค่าสูงสุดและถึงพุทธธรรมได้โดยสะดวก

3. สังฆะ หมายถึง “การคณะสงฆ์ไทย” ซึ่งมีแบบแผนการปกครองจัดการศึกษา การเผยแผ่ และสาธารณูปการ ที่ต้องจัดให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ คุ่มค่าและยั่งยืนนาน ทั้งเหมาะสมกับยุคสมัย สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

ส่วนพระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธมโม) (2550, น.11-12) กล่าวว่า คำว่า สงฆ์ มีความหมาย 3 ประการด้วยกัน คือ ความหมายเชิงองค์กร ความหมายเชิงการปกครอง และความหมายเชิงการประกอบสังฆกรรม ดังนี้

1. ความหมายเชิงองค์กร หมายถึง คณะสงฆ์ทั้งใดที่รวมกันอยู่เป็นองค์กร หรือเรียกภิกษุทั้งหมดว่า สงฆ์ มักจะหมายถึงองค์กรสงฆ์ทั้งหมด ไม่จะเป็นภิกษุสงฆ์ หรือ ภิกษุณีสงฆ์ หรือ แม้แต่การเรียกสามเณรและสามเณรีเข้าด้วยก็ได้ โดยเป็นส่วนประกอบของบริษัท 4 (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) ซึ่งภิกษุเหล่านั้นอาจจะอยู่คนละอาวาสกัน หรืออยู่คนละเมือง หรือแคว้นก็ตาม ตลอดไปถึงสงฆ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ย่อมขึ้นอยู่กับองค์กรสงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขทั้งสิ้น

2. ความหมายเชิงการปกครอง หมายถึง คณะสงฆ์ที่อยู่เฉพาะถิ่นที่ เช่น คณะสงฆ์อินเดีย คณะสงฆ์ไทย คณะสงฆ์จังหวัด เป็นต้น ซึ่งความหมายนี้มักจะหมายถึงการปกครองส่วนใหญ่

3. ความหมายเชิงการประกอบสังฆกรรม หมายถึง พระภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป รวมตัวกันเป็นสงฆ์ก็เพื่อทำสังฆกรรมนั้น ๆ ให้สำเร็จตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ เช่น พิธีอุปสมบท ที่มีองค์ประกอบของหมู่ภิกษุอย่างน้อย 10 รูป ขึ้นไป ยกเว้นพิธีกรานกบิณซึ่งจะต้องอาศัยภิกษุภายในอาวาสนั้น ๆ เท่านั้น พิธีจึงจะสำเร็จ

สรุปว่า สงฆ์ มีความหมายสองนัย คือ ความหมายเชิงบุคคล หมายถึง พระอรหันตสงฆ์ ตั้งแต่พระโสดาบันเป็นต้นไป และความหมายในเชิงกลุ่มบุคคล คือ สมมติสงฆ์ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และมีการรวมตัวกันตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์ เรียกว่า สังฆกรรม และมีความหมายรวมไปถึงคณะสงฆ์ที่มีการจัดตั้งรวมตัวกันเป็นองค์กรในระดับวัด ชุมชน เครือข่าย หรือสังคมขนาดใหญ่

หลักการที่ใช้ในงานสังคมสงเคราะห์

ถ้าพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้าในภาพกว้างที่สุด สามารถกล่าวได้ว่าเป็นคำสอนที่มุ่งให้สัตว์โลกทั้งหลายพ้นทุกข์ ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการสงเคราะห์/อนุเคราะห์อันสูงสุดของพระองค์ ส่วนคำสอนที่ว่าด้วยการสงเคราะห์หรืออนุเคราะห์สังคมเป็นกรณีเฉพาะ ปรากฏอยู่ตามที่แตกต่างกัน ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีทั้งเรื่องที่ทรงแสดงแก่ภิกษุสงฆ์ นักบวช และคฤหัสถ์ในที่ต่างกรรมต่างวาระ อย่างไรก็ตามกรอบความคิดหลักที่สามารถประยุกต์ได้กับงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบันน่าจะเริ่มจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยการอนุเคราะห์ชาวโลก การทำเพื่อประโยชน์สุขและการเอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่มหาชน คำสอนที่มีใจความตรงกันในเรื่องนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่ตรัสแต่พระอรหันต์ที่ออกไปประกาศพระศาสนาใจความว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก

เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์

(วิ.ม. 4/32/40)

แม้แต่เมื่อพระอานนท์กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ทรงดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดไปตามที่ ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เช่นเดียวกัน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกับ
ขอพระสุคติโปรดดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกับ เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก
เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล
เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

(ที่.ม. 10/178/112)

หลักเมตตาธรรม : พรหมวิหาร 4

พรหมวิหารโดยความหมายตามตัวอักษรเดิม หมายถึง “ธรรมของท่านผู้เป็นใหญ่”
กล่าวคือ คำว่า “พรหม” ในพรหมวิหาร แปลว่า “ท่านผู้เป็นใหญ่” พรหม หรือท่านผู้เป็นใหญ่ ในที่นี้
หมายถึง ผู้ประเสริฐ คือผู้มีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่ หรือ ยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรมความดีงาม พรหมวิหาร
4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มีใจความดังนี้ (พระธรรมปิฎก, 2538 ก, น. 148-149)

1. เมตตา หมายถึงความรักใคร่ ปราบปรามอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี
และคิดทำ
ประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า
2. กรุณา หมายถึงความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัด
ความทุกข์
ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์
3. มุทิตา หมายถึงความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่ม
ชื่น เบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงาม
ยิ่งขึ้นไป
4. อุเบกขา หมายถึงความวางใจเป็นกลาง ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย
ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำ อันควรได้รับผลดีหรือ
ชั่วสมควรแก่เหตุ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่
มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนเองได้แล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลสมกับ
ความรับผิดชอบของตน

พรหมวิหาร 4 เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา 4 เนื่องจากเป็นธรรมที่แผ่ออกไปอย่าง
สม่ำเสมอโดยทั่วไป และปฏิบัติต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบไม่มีขอบเขต ดังนั้นจึงเป็นคำสอน
สำหรับภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ได้พร้อมกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่าพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมประจำใจ เป็นคุณภาพ
จิตหรืออยู่ในระดับความคิด มีใจคุณธรรมที่แสดงออกมามีภายนอกในระดับการกระทำ ถ้าจะใช้พรหม
วิหาร เช่น เมตตา ก็กับการแสดงออกภายนอก ก็ต้องเอาเมตตานั่นไปประกอบการกระทำ เช่น พูดว่า
“กายกรรมประกอบด้วยเมตตา วาจากรรมประกอบด้วยเมตตา เป็นต้น แต่ลำพังเมตตายังไม่เป็นการ
กระทำขึ้นปฏิบัติทางสังคมโดยตัวของมันเอง ทาน ปิยวาจา อตถจริยา เป็นต้น ในสังคหวัตถุ ซึ่ง
อยู่ในฝ่ายศีล จึงจะเป็นปฏิบัติการทางสังคม” (พระธรรมปิฎก, 2546, น. 756)

เนื่องจากพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมกลาง ๆ เป็นธรรมสำหรับผู้มีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่
หรือทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดี จึงเป็นคำสอนทั้งสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทุกคนสามารถบำเพ็ญ
พรหมวิหาร 4 ได้ ในฐานะผู้ใหญ่ก็ควรเป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติให้ได้ก่อน ส่วนผู้น้อยพึง

เห็นประโยชน์และปฏิบัติตาม เมื่อพรหมวิหารมีผู้ใด ย่อมทำให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติช่วยเหลือ
เกื้อกูลผู้อื่น ด้วยความเมตตากรุณา ในขณะที่เดียวกันย่อมมีหลักธรรมอีกสองข้อคือมูทิตาและอุเบกขา
กากับด้วย นั้นหมายความว่า การบำเพ็ญพรหมวิหารจำเป็นต้องทำให้ครบทั้ง 4 ข้อ เพราะบางครั้งการ
มีเมตตากรุณา แต่ขาดอุเบกขาอาจกลายเป็นความทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมหรือคุณสมบัติทางจิตขั้นพื้นฐานที่สุด
ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ นั้นหมายถึง การเห็นอกเห็นใจ มีความปรารถนาดี ต้องการช่วยเหลือ
ให้บุคคลพ้นจากความทุกข์ และสร้างประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายตามศักยภาพ
วัด/สถาบันทางพระพุทธศาสนาเมื่อทำงานสังคมสงเคราะห์ด้วยหลักเมตตาธรรม ดำรงอยู่ในพรหม
วิหาร 4 ย่อมไม่ทำงานเกินกำลังความสามารถของตน

คำสอนเรื่องสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 หมายถึงหลักการสงเคราะห์หรือหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคุณ
และประสานหมู่ชนเข้าไว้ด้วยกัน สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา (เปยยวัชชะ) อตถจริยา
และสมานัตตตา สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเชิงปฏิบัติที่ประยุกต์ได้กับงานสังคมสงเคราะห์ซึ่งทำ
ควบคู่กับคุณธรรมในใจคือหลักพรหมวิหาร 4

คำสอนเรื่องสังคหวัตถุ 4 เป็นคำสอนสั้น ๆ ปรากฏหลายทีในพระไตรปิฎก เช่นในลักขณ
สูตร พระพุทธเจ้าทรงกล่าวว่าในภพที่พระองค์เกิดเป็นมนุษย์ก็สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ 4
(ที.ปา. 11/210/170)

ในสังคาลกสูตร พระพุทธเจ้าตรัสแก่สังคาลกมาณพว่า ธรรม 4 ประการนี้เป็นธรรมที่ช่วย
ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคมเข้าไว้ด้วยกัน เป็นธรรมที่ช่วยอุ้มชูโลก ความว่า

ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ในโลกนี้
และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)
ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร
สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก
เหมือนลิมสลักเพลาคุมรถที่แล่นไปได้ฉะนั้น

(ที.ปา. 11/274/218)

ในสังคหสูตร พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้แก่ภิกษุสงฆ์ มีใจความตรงกันดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้

สังคหวัตถุ 4 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. ทาน (การให้)
2. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
3. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
4. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล

ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยาในโลกนี้

และสมานัตตตาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร

สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก

เหมือนลิมสลักที่ยึดกุมรถซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น

(อง. จดก. 21/32/50-51)

1. ทาน

คำสอนเรื่องแรกของสังคหวัตถุ 4 คือ “ทาน” ในหัวข้อนี้ใช้ “ทาน” ในความหมายกว้าง คือ รวมการให้ การแบ่งปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือในด้านปัจจัยเครื่องยังชีพ การเผื่อแผ่กันด้วยไมตรี มีนัยเกี่ยวกับการเสียสละ การบริจาค การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การลดและละความตระหนี่ ฯลฯ คำสอนเกี่ยวกับเรื่องทั้งหมดนี้ปรากฏในหมวดธรรมต่าง ๆ เช่น ทศพิธราชธรรม จักกวัตติวัตร ราชสังคหวัตถุ ฆราวาสธรรม ที่เป็นคำสอนสำหรับผู้ครองเรือนเป็นส่วนใหญ่และเป็นพื้นฐานในระดับปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์

ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงองค์ประกอบของการบำเพ็ญทาน ได้แก่ ผู้บำเพ็ญทาน ผู้รับทาน ของที่ให้เป็นทาน (ประเภทของทาน) และอานิสงค์ของการให้ทาน ดังนี้

ผู้บำเพ็ญทาน คุณสมบัติของผู้บำเพ็ญทานหรือผู้ให้การสงเคราะห์ เริ่มจากจิตที่มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความเต็มใจ ให้ด้วยใจเบิกบาน ไม่นึกเสียตายสิ่งที่ได้ให้ไปแล้ว การให้ทานต้องให้ด้วยความเคารพ และรู้ความประสงค์ของผู้ขอ ในลักขณสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์เมื่อตรวจดูมหาชน ที่ควรสงเคราะห์ ย่อมรู้จักชนที่เท่าเทียมกัน รู้จักตนเอง รู้จักฐานะของบุคคล รู้จักความแตกต่างของบุคคล หยั่งทราบว่าคุณคนนี้ควรกับสิ่งนี้ บุคคลนี้ควรกับสิ่งนี้ แล้วทำให้เหมาะ กับความแตกต่างในฐานะนั้น ๆ . . .

(ที.ปา. 11/223/180-181)

ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงกิริยาของการให้ที่เหมาะสมที่เรียกว่าเป็นการให้ของสัตบุรุษไว้ในหลายหมวด บางหมวดกล่าวไว้ 5 ประการ (ม.อ. 14/92/109 และ อ.ป. 22/147-148/244-245) ดังนี้

1. ให้ทานโดยเคารพ
2. ให้ทานด้วยมือของตน
3. ให้ทานด้วยความอ่อนน้อม
4. ให้ทานอย่างบริสุทธิ์ (บางแห่งให้ของที่ไม่มีเป็นเดน)
5. ให้โดยเข้าใจถึงผลที่จะตามมา

สำหรับเหตุหรือแรงจูงใจในการให้ทานมีกล่าวไว้ในหมวดต่างกัน เช่น ในทานวัตถุสูตรและในสังคีตสูตร แต่ละหมวดกล่าวถึงเหตุแห่งการให้ทานว่ามี 8 ประการตรงกัน ส่วนใจความมีตรงกันบ้าง ต่างกันบ้าง เช่น ให้ทานเพราะกลัว ให้เพราะคิดว่า “เขาจักได้ให้แก่เรา” ให้เพราะคิดว่า “การให้ทานเป็นการดี” ให้เพราะคิดว่า “เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร” ให้เพราะคิดว่า “พ่อและปู่เคยให้ทานเคยทำงาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลแก่แก่เสื่อมหายไป” ให้เพราะคิดว่า “เราให้ทานนี้แล้ว หลังจากตายแล้ว จักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์” ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต เป็นต้น (ที.ปา 11/336/345 และ อ.อ. 23/33/288-289)

ถึงแม้เหตุหรือแรงจูงใจในการให้ทานในแต่ละหมวดมีความต่างกันในระยะเยียด แต่ถ้าพิจารณาในภาพรวม จะเห็นว่าแรงจูงใจในการให้ทานมี 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นด้านที่เกิดจากแรงจูงใจ

ภายในของตนเอง เช่น ให้อาหารเพื่อเป็นเครื่องประดับจิต หรือให้เพราะความหลง หรือเพราะหวังผลตอบแทน ส่วนแรงจูงใจอีกด้านหนึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น การให้อาหารแก่ผู้ที่ไม่สามารถหุงหาอาหารเองได้ (หมายถึงถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์) หรือการให้อาหารเพราะเป็นสิ่งที่ดี เหล่านี้ เป็นต้น คำสอนเหล่านี้ประยุกต์กับการทำงานสังคมสงเคราะห์ได้

นอกจากนั้น การให้อาหารต้องเป็นการให้ที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ในกาลทานสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าการให้ที่เหมาะสมมี 5 ประการ ได้แก่ ให้อาหารแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน ให้อาหารแก่ผู้เตรียมจะไป ให้อาหารแก่ผู้เป็นไข้ ให้อาหารในสมัยมีภิกษาหาได้ยาก ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล (อง.ป. 22/36/57) ในการประยุกต์กับงานสังคมสงเคราะห์ การรู้ความประสงค์ของผู้ที่สมควรได้รับการช่วยเหลือจะทำให้การสงเคราะห์นั้นตรงกับความต้องการของทั้งผู้ให้และผู้รับ เมื่อเป็นเช่นนั้น การสงเคราะห์นั้นจะเกิดผลเต็มที่ต่อทั้งสองฝ่าย

ผู้รับทาน หรือผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์มีมากมายหลายประเภท ในรัตนสูตรกล่าวถึงบุคคล 108 จำพวก ซึ่งเป็นผู้ที่สมควรแก่การถวายทาน และการถวายทานแต่บุคคลเหล่านี้มีผลมาก บุคคล 108 จำพวกนั้นกล่าวโดยย่อคือบุคคล 8 ประเภท ได้แก่ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล พระอนาคามี บุคคลปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล พระอรหันต์ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอรหันต์ผล (ขุ.ขุ. 25/9/10-11 และ อง.อ. 23/59/353)

อย่างไรก็ตาม การสงเคราะห์บุคคลตามที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมิได้จำกัดเฉพาะภิกษุสงฆ์ระดับสูงเท่านั้น แต่กล่าวถึงบุคคลกลุ่มอื่น ๆ อีกที่สมควรแก่การสงเคราะห์ ได้แก่ คนยากจน ฆราวาส และยากจน คนกำพร้า คนเดินทาง กษัตริย์ คหบดี สมณพราหมณ์ทั่วไป (สง.ส 15/104/112-113) นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการสงเคราะห์สัตว์ด้วย ตัวอย่างที่รู้จักดีคือ การสร้างโรงทานสงเคราะห์ทั้งบุคคลทั่วไปและสัตว์ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี และของบุคคลอื่น ๆ (ขุ.จரியปิฎก 33/30/732) ในพระไตรปิฎกเมื่อกล่าวถึงการให้อาหารหรือการสงเคราะห์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเฉพาะกับสมณะหรือนักบวชเท่านั้น แต่เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่ชาวพุทธว่าพระสงฆ์เป็นนอานาบุญของชาวบ้าน ดังนั้น ในทางปฏิบัติ การให้ความสำคัญแก่การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์จึงมีมาก่อนการสงเคราะห์บุคคลทั่วไปและสัตว์

ทานแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ อามิสทานและธรรมทาน อามิสทานได้แก่การให้ที่เป็นวัตถุสิ่งของ ปัจจัยต่าง ๆ และธรรมทาน คือการให้คำแนะนำ อบรม สั่งสอน การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับธรรม ชาวพุทธโดยทั่วไปรับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า การให้ธรรมทานย่อมประเสริฐกว่าการให้อาหารอื่นใด (อง.ท. 20/142,144-145, 149-151/120-122 และ อง. ป. 22/36/58) เนื่องจากทำให้ผู้รับมีปัญญารู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต สามารถนำไปใช้ได้ตลอดไปทั้งปัจจุบันและอนาคต

นอกจากธรรมทานแล้ว สิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของภิกษุสงฆ์และผู้ครองเรือนทั่วไป ได้แก่ปัจจัย 4 (สำหรับภิกษุสงฆ์ ได้แก่ จีวร บาตร เสนาสนะ และเภสัช) และปัจจัยอื่น ๆ ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงอามิสทานประเภทต่าง ๆ ทั้งส่วนที่เป็นปัจจัย 4 และสิ่งอื่นที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เช่น การสร้าง บ่อน้ำดื่ม สระน้ำ และสะพานในที่เดินลำบาก สอนสาธาดณะ เป็นต้น (ขุ. เปตวัตถุ 26/280-282/213 และ ขุ. ชาดก 28/532/265)

อนึ่ง ทานทั้งหลายที่ให้ไม่ได้จำกัดด้วยจำนวนว่าจะมากหรือน้อย แต่ขึ้นอยู่กับเจตนาและสถานการณ์ ตัวอย่างเช่น หญิงกำพร้าอาศัยผู้อื่นอยู่ได้ถวายข้าวตังแก่พระมหากัสสปเถระแม่เป็นของเพียงเล็กน้อย แต่ผลที่ได้รับมีมาก ใจความว่า

เมื่ออาตมาภาพกำลังเที่ยวบิณฑบาต หยุดยีนนิ่งอยู่
หญิงกาพร้าช้คนหนึ่ง ซึ่งอาศัยชายคาเรือนของผู้อื่นอยู่
นางเลื่อมใส ได้ถวายข้าวตังแก่อาตมาภาพด้วยมือทั้งสองของตน
นางละร่างมนุษย์ จุติพ้นจากมนุษย์โลกนี้แล้ว
นางเป็นเทพธิดาชื่ออาจามาทายิกา มีความสุขบันเทิงอยู่ในสวรรค์
ซึ่งเป็นที่อยู่ของทวยเทพผู้มีฤทธิ์มากชื่อนิมมานรดี
(ขุ.วิมานวัตถุ 26/187-189/33)

อนึ่งทานที่ให้ไปแล้ว ผู้ให้ต้องไม่ติดใจในสิ่งนั้นและต้องไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน หมายความว่า การทำทานหรือการสงเคราะห์ควรทำตามศักยภาพของตน เช่น ปุ่กกุสบัณชิตและเสนกบัณชิตทูลตอบพระเจ้ามัทวะในเสนกชาดกว่า การให้ที่ไม่ติดใจในภายหลังเป็นการกระทำที่ยาก แต่การให้ที่ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนเป็นการกระทำที่ยากยิ่งกว่า (ขุ.ชาดก 27/42, 44/262)

อานิสงค์ของการให้ทาน พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องอานิสงค์ของการให้ทาน 5 ประการไว้ในทานานิสงสูตร ดังนี้ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (อง.ป. 22/35/56) พระพุทธเจ้าตรัสว่าผลของการให้ทานเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงเห็นเอง (อง.ป. 22/35/54) ผู้บำเพ็ญทานไม่ไขมีเพียงศรัทธาเท่านั้น แต่ต้องกล้าที่จะบริจาคด้วย ผู้ให้ได้สละสิ่งของภายนอกเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ช่วยให้ผู้รับพ้นจากความทุกข์ และยังได้ประโยชน์ในส่วนตัวตน ดังนั้น ทานจึงเป็นเหมือนขุมทรัพย์อันประเสริฐที่ไม่มีใครสามารถเอาไปจากผู้บำเพ็ญทานได้ (ขุ.ขุททกปาฐะ 25/6-10/18)

2. เปยยวัชชะ

เปยยวัชชะ หรือปิยวาจา หมายถึงวาจาเป็นที่รัก เป็นหลักสังคหวัตถุที่ว่าด้วยการใช้ถ้อยคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน ดุดตีมน้ำใจ ถ้อยคำที่กล่าวด้วยจิตเมตตาปรารถนาดี ทำให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงให้เห็นประโยชน์ประกอบด้วยเหตุและผลให้คล้อยตาม (พระธรรมปิฎก, 2538 ก, น.167) ในพระอภิธรรมปิฎก สรุปความมีวาจาอ่อนหวาน ดังนี้

ความมีวาจาอ่อนหวาน เป็นไฉน

วาจาใดเป็นปม เป็นกาค ผู้ตร้อนต่อผู้อื่น เกี้ยวผู้อื่นไว้ ยั่วให้โกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมานิละวาจาเช่นนั้นเสีย วาจาใด ไร้โทษ สบายหู ไพเราะจับใจ เป็นวาจาของชาวเมือง

เป็นที่เจริญใจของชนหมู่มาก กล่าววาจาเช่นนั้น ความเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน ความเป็นผู้มีวาจาสะสลาย ความเป็นผู้มีวาจาไม่หยาบคาย ในลักษณะดังกล่าวมานั้น นี้เรียกว่าความมีวาจาอ่อนหวาน (อภิ.สง. 34/1352/337)

3. อุตถจริยา

อุตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา การชวนชววย ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ตามกำลังความสามารถและโอกาส รวมทั้งการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (พระธรรมปิฎก, 2538 ก, น.168)

พระพุทธศาสนากล่าวถึง “ประโยชน์” หรือ “อรรถ” ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรก เป็นคำสอนเรื่องประโยชน์ 3 ที่เกี่ยวกับระดับของจุดหมายของชีวิต ลักษณะหลังกล่าวถึงประโยชน์ 3 ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน (พระราชวรมุนี, 2530, น. 28-32)

ประการแรก ประโยชน์ 3 ที่เกี่ยวกับระดับของจุดหมายของชีวิต ได้แก่

1. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์ในภพนี้ เป็นประโยชน์

ที่มองเห็นได้ เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตทั่วไปของผู้ครองเรือนในสังคัม ที่ประกอบด้วยปัจจัย 4 มีฐานะ มีลาภ มีทรัพย์ มียศ น้ำใจไมตรี ประโยชน์เหล่านี้พระพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธ แต่ถือว่าเป็นจุดหมายระดับต้นของการดำเนินชีวิตของมนุษย์

2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์เบื้องต้น หรือประโยชน์ในภพหน้า เป็นประโยชน์ที่เลยออกไปหรือต่อออกไป เป็นประโยชน์ในอนาคตที่เป็นเรื่องทั่วไปสำหรับผู้ครองเรือน ตัวอย่างเช่น หลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสแนะนำแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า การรู้จักประมาณในการเสวยพระกระยาหารจะทำให้แก่ข้าและอายุยืน พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงกล่าวกับสุทิสสนะมาณพว่า “พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ทรงอนุเคราะห์ เราด้วยประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ในภพหน้าอย่างแท้จริง” (สง.ส. 15/124/145-146)

3. ปรมัตถประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง ได้แก่ พระ

นิพพาน หมายถึงสิ่งที่เป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า ซึ่งในที่นี้หมายถึงประโยชน์ด้านจิตใจ ความเจริญงอกงามของชีวิตด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การมีศีล การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีปัญญา และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นเครื่องรับประกันชีวิตในภพหน้าหรือในภพหน้า สิ่งนี้เป็นจุดหมายที่ไกลออกไปแม้จะละโลกนี้ไปแล้ว ประโยชน์เช่นนี้เป็นจุดหมายของชีวิตในระดับที่สูงขึ้นมา

ประการที่สอง ประโยชน์ 3 ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่

1. อัตตัตถะ หมายถึง ประโยชน์ตน
2. ปรัตถะ หมายถึง ประโยชน์ผู้อื่น
3. อุภยัตถะ หมายถึง ประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น เป็นประโยชน์ร่วมกัน

คำสอนเกี่ยวกับประโยชน์ 3 ในแง่นี้ปรากฏอยู่ในหมวดธรรมต่าง ๆ เช่น เรื่องทาน การให้ทานที่ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน คือการไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นการทำประโยชน์ตนสำหรับผู้ครองเรือนทั่วไป แต่ประโยชน์ตนในระดับสูงสุดหมายถึงนิพพานอันเป็นประโยชน์ยอดเยี่ยมในความหมายแรก ตัวอย่างเช่น ในอังคิลิมาสสูตร เมื่อองคิลิมาส “ปลีกตัวออกไปอยู่ตามลำพัง ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์” (ม.ม. 13/351/428) เป็นต้น ส่วนการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นในระดับผู้ครองเรือน คือการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือสังคม เช่น การอุทิศตนทำสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ แต่เมื่อใช้ใน

ความหมายกว้างสำหรับภิกษุสงฆ์ มักขยายความออกไปเป็นเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน แต่เน้นประโยชน์ในทางธรรมมากกว่าทางโลก (วิ.ม. 4/32/40)

4. สมานัตตตา

สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควรในที่นั้น ๆ (ขุ.ช. 28/178/83) พระธรรมปิฎก อธิบายว่า สมานัตตตาคือ “ความมีตนเสมอ ทำตัวเสมอตันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรับรู้ร่วมกันแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี” (พระธรรมปิฎก, 2538 ก, น. 168) จะเห็นว่าการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมระหว่างบุคคลตามคู่ของความสัมพันธ์ในทศ 6 เป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นการยึดเหนี่ยวผูกใจคนเข้าด้วยกันตามหลักสมานัตตตา

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าหลักสังคหัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์ที่สามารถนำไปปรับใช้กับบุคคลในสังคมได้ตามกาลเทศะ รู้ว่าควรจะสงเคราะห์ใคร เมื่อใด และอย่างไร ทำให้สามารถสงเคราะห์ผู้คนได้เป็นจำนวนมาก สังคหัตถุเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติได้เสมอ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

พระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์

การที่พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญาและสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้นคุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีกทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงามสิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกล่าสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้วอันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัยโดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่าการกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกล่าในด้านความประพฤติ ความรู้ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา (พระไพศาล วิสาโล, 2546, น.275-277) นอกจากนี้ประเภทของวัดในประเทศไทยวัดทุกวัดในประเทศไทยมีฐานะทางกฎหมาย คือเป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้ จำแนกวัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ วัดที่เลื่อนฐานะมา จากสำนักสงฆ์เพื่อประโยชน์ทางพระวินัยโดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วพร้อมที่จะใช้เป็น สถานที่จะกระทำสังฆกรรมตามพระวินัยได้ทุกประการ เป็นวัดที่สมบูรณ์ถ้วนฐานะทั้งทางกฎหมายและ ทางพระวินัย 2) สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศตั้งเป็นวัดรวมถึงวัดที่ได้รับ พระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น และยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแต่สามารถใช้เป็นสถานที่อยู่ อาศัยสำหรับพระภิกษุสงฆ์ได้ ซึ่งฐานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลโดยสมบูรณ์แล้วแต่ฐานะทางพระวินัยยังไม่พร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่กระทำสังฆกรรมตามพระวินัยทุกประการได้ เพราะยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

จะเห็นว่า บทบาทของวัดและพระสงฆ์ต่อสังคมไทยพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากวัดและพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยเฉพาะในอดีต กล่าวคือ วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสงฆ์เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่ สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น ทั้งกายและใจเหมาะแก่การบำเพ็ญพรหมจรรย์ว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าว เป็นเครื่องวัด ภูมิธรรมและภูมิรู้ของศาสนิกผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระศาสดาวัตเกิดขึ้นเพราะ มีผู้บรรลุนิพพาน ผู้เข้าใจธรรมชาติและชีวิตมีความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มีพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิ์คุณ พระปัญญาธิคุณมุ่งทำประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชนในสังคม วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของ ความสุข ร่มเย็นสะอาดร่มรื่นทั้งกายวาจาและใจ เพราะเป็นที่พำนักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับ แล้วที่ เรียกว่า สมณะเป็นที่ตั้งของผู้เห็นภัยในวัฏฏะและปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคม ที่เรียกว่า “ภิกษุ” เป็นผู้ ละเว้นห่างไกลความชั่วทุกรูปแบบที่เรียกว่า บรรพชิตวัดจึงเป็นสถาบันอุดมคติเพราะเป็นตัว เปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านพื้นฐานของมนุษย์เปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมโดยการตั้งสังคมาธิสงฆ์ ซึ่งมีปัญญาและกรุณาเป็นต้นนำ มีความบริสุทธิ์และความสะอาดเป็นพื้นฐานวัดส่วนใหญ่ในสังคมไทย จะมีที่ดินประมาณ 6 ไร่ขึ้นไป ประกอบด้วยบริเวณและเสนาสนะบริเวณอาจแบ่งได้เป็น 3 หรือ 4 ส่วน ถือเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและจัดเป็นเขตหาผลประโยชน์อีกส่วนหนึ่งด้วย เสนาสนะที่สำคัญในวัดคือ โบสถ์ สำหรับพระสงฆ์ทำสังฆกรรมตามพุทธบัญญัติ วิหารหรือศาลาการเปรียญ สำหรับสงฆ์แสดงธรรมแก่ประชาชน และอาจจะใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมส่วนรวมของสังคมสำหรับ กุฎี ใช้เป็นที่พำนักอาศัยของพระสงฆ์บุคคลที่พำนักในวัดได้แก่ ภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดสังคมาธิ เจริญและสงบสุขโดยทั่วไป ในวัดหนึ่งๆ จะต้องมีภิกษุ สามเณรและลูกศิษย์วัดจำนวนพอสมควรแก่ การที่จะทำหน้าที่ทางศาสนาให้กับสังคมอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (กรมเสมียนตรา, 2510, น. 99-100)

นอกจากนี้แล้วจะเห็นว่าพุทธบริษัททั้ง 2 ฝ่าย ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเอื้อต่อกันในด้านการเผยแผ่ดังพระพุทธพจน์ว่า "คฤหัสถ์และบรรพชิตต้องพึ่งพากันทางอามิสและทางธรรม พราหมณ์และคฤหบดีเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอ บำรุงเธอด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมาก (ตอบแทน) แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น เธอจงแสดงธรรมอันงามเบื้องต้น ท่ามกลางและเบื้องปลาย ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งความหมายและอักษรวิธอันบริสุทธิ์บริบูรณ์ทุกประการแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น คฤหัสถ์กับบรรพชิตต้องพึ่งพาอาศัยกันด้วยอามิสทาน และธรรมทานอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ (ขุ.อิตติ. 25/107/486-487) จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่พระสงฆ์และคฤหัสถ์นั้นได้มามีบทบาทในหน้าที่ที่สำคัญ เมื่อเราได้ทำการศึกษาแล้วจะเห็นว่าทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์นั้นได้ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นพระสงฆ์นั้นต้องมีหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมด้านหลักธรรม อบรมจิตใจส่วนคฤหัสถ์ก็ต้องอยู่ในศีลในธรรม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตตนเองและอนาคตชาติต่อไป

บทบาทของพระสงฆ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ โดยมีทั้งหมด 3 ประเด็นหลัก อันประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ในอดีต (สมัยพุทธกาล) สมัยปัจจุบัน และอนาคตที่เกิดขึ้น โดยกำหนดหัวข้อและจำแนกไว้โดยมีหลายละเอียดตามหัวข้อหลักดังต่อไปนี้

1. บทบาทของพระสงฆ์ในอดีต

บทบาทของพระสงฆ์ในอดีตนั้น พระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์กับสังคม เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ และพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าพระสงฆ์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงแสดงมรรคมีองค์ 8 เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำไปสู่ความเป็นผู้เจริญอารยธรรม เมื่อตนเองได้ดับทุกข์แล้ว ก็ควรนำไปเผยแผ่แจกจ่ายแนวทางนั้นให้แก่ผู้ด้วย จึงมีพุทธพจน์ไว้ตามที่กล่าวว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์โลก จงประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องหน้าท่ามกลางและที่สดุผู้มีกิเลสอยู่ในดวงตาน้อยมีอยู่" (วิ.ม. 4/32/32) และในบทบาทของพระสงฆ์ในอดีตนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับคนในสังคมระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์เกี่ยวกับการสงเคราะห์ปัจจัย 4 ตามที่แสดงในพุทธพจน์ "ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค แม้เธอทั้งหลาย ก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธบริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด" (วิ.ม. 4/143/158) ในการประกาศในเรื่องของการเผยแผ่ให้ทราบนั้น จะเห็นว่าการเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงความมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน ส่วนคำว่า "เผยแผ่" คือ โฆษณาให้แพร่หลาย ถ้าคิดอย่างคนธรรมดาความหมายก็คล้ายคลึงกัน ถ้าคิดให้ลึกและละเอียดลงไปจะเห็นว่า คำว่า เผยแผ่จะมีความหมายที่ชัดลึกลงไปเป็นการเผยแผ่ให้บรรลุจุดหมายมีที่ไปที่ไปไม่ใช่โฆษณาชวนเชื่อให้ทราบและเห็นด้วยเพียงอย่างเดียว ดังนั้น คณะสงฆ์จึงมักใช้คำนี้ในการเขียนในพระพุทธานุศาสนาน่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธานุศาสนานา (กรมการศาสนา, 2524, น.9) การเผยแผ่ธรรมะนั้นท่านมองเป็น 2 ประเด็นคือ ศาสนาที่ต้องศึกษาคือปริยัติ ศิลปคือ ปฏิบัติ เส้นทางจากปริยัติ สู่อปฏิบัติทั้งสองฝ่ายจะต้องผ่านขั้นตอนที่เรียกว่าพหุสูตร คือ 1) สุตตะ มีการศึกษาทางประสาทสัมผัสในรูปแบบต่างๆโดยเฉพาะทางพุทธศาสตร์ 2) ธตา สามารถทรงจำเรื่องที่คนได้ผ่านพบมาทาง ประสาทสัมผัส 3) วจสา ปริจิตา สามารถท่องเรื่องบางเรื่องได้ โดยเฉพาะที่เป็นวิชาหลัก 4) มนสาณู เปกขิตา นำเรื่องมาคิด ให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเองเสียก่อนและต้องอิงหลักวิชาไม่ใช่เข้าใจเอาเอง โดย ขาดหลักฐานสำหรับอ้างอิง 5) ทิฏฐิยาสุปฏิวิทธา เข้าใจเรื่องเหล่านั้น คือสามารถขบเจาะเรื่อง เหล่านั้นด้วยความคิดเห็นของตนเอง สามารถที่จะหาอุปมา ซึ่งผู้ฟังอาจเข้าใจได้มาเปรียบเทียบเพื่อช่วย ให้เกิดความเข้าใจดียิ่งขึ้น การพูดของคนเราเป็นศิลป์ขึ้นมาได้ต้องเข้าใจในเรื่องที่จะพูดโดยไม่มี ความ สงสัยในเรื่องเหล่านั้น (พระเทพดิลก, 2543, น.32-35)

บทบาทของพระสงฆ์นั้นมีสองประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 บทบาทหลักของพระสงฆ์นั้น คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน ตามหลักพระพุทธานุศาสนานาเรียกว่า บทบาทครู บทบาทในฐานะครูเป็น บทบาทที่ถาวรตลอดมา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ประเด็นที่สอง บทบาทรองลงมา คือ การให้คำปรึกษาในเรื่องสำคัญๆ ซึ่งคนในสังคมคฤหัสถ์โดยทั่วไป ไม่กล้าตัดสินใจทำการอย่างใดอย่าง

หนึ่งลงไป ก็จะไปปรึกษาพระสงฆ์ เหตุตั้งนั้นพระสงฆ์จึงต้องทำ หน้าที่จะช่วยในการตัดสินใจแก่ประชาชน บทบาทนี้แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำในด้านภูมิปัญญา ในอดีตพระราชาราชหรือผู้นำประเทศจะต้องสนับสนุนให้พระสงฆ์ มีการศึกษาอย่างเต็มที่ เพื่อให้พระสงฆ์ มีความรู้ความสามารถ จะได้เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้อย่างถูกต้องดีงาม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539, น.214-215)

ดังนั้น พระสงฆ์ในอดีตมีการพัฒนาศาสนิกชน ให้เกิดความเจริญงอกงาม เรียกว่า พัฒนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาภายนอกและการพัฒนาภายใน การพัฒนาภายนอกนั้น ได้รวมเอาการพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านปัจจัย 4 การกินที่อยู่ดีและการร่วมอยู่กันอย่างมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย เป็นต้น การพัฒนาภายใน คือ คุณธรรมทางจิตและการพัฒนาความคิดสติปัญญาต่างๆ ให้มีคุณภาพที่ดี

2. บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ในส่วนของบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันจะเห็นว่า การบริหารองค์การชาวพุทธจะกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ซีกซ้ายไม่ทันการ และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการณ์โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอเนจเนียร์ให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อีกประการหนึ่ง การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่2) พ.ศ.2535 (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2539, น.76) บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผนความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่า จะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า บทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง เราจะเห็นว่าในปัจจุบันผู้ที่มีบทบาทผู้บริหารงาน กิจการคณะสงฆ์ คือ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการซึ่งมีอยู่ 6 ด้านคือ 1) บทบาทด้านการปกครอง 2) บทบาทด้านการศึกษา 3) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) บทบาทด้านการเผยแผ่ 5) บทบาทด้านการสาธารณูปการ 6) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยมีรายละเอียดดังกล่าวไว้ต่อไปนี้

1. บทบาทด้านการปกครอง

การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระ สังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่าการควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม การวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์ คำสั่ง ตลอดถึงการควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้เขตปกครองของตนชี้แจง แนะนำการ

ปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจตรา การประชุม พระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (พระเทพปริยัติสุธี, 2540, น.11)

2. บทบาทด้านการศึกษา

บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัด และพระสงฆ์ ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครู อาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดง ความกตัญญูต่อพระศาสนาและต่อพระสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาหนัก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน และอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์ จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอื่นเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญ ด้วยวิชาความรู้ และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนก ธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญของพระสงฆ์ (พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, 2525, น.42-43)

3. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

เมื่อเรากล่าวถึง การสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวม และ ผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาด้วยการ จัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาที่ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือ เฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสียย่อมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยชวนช่วยในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยม และอุดมศึกษา ตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ (พระวุฒิกัทร อาทโร, 2555, น. 24-25)

4. บทบาทด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของที่ต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็น พลเมืองดีของประเทศชาติ พระสงฆ์ยังจะต้องปฏิบัติภารกิจที่สำคัญ คือ การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การเผยแผ่พระธรรมจะได้ผลดีนั้น พระสงฆ์ต้องทำตนให้เป็น 'กัลยาณมิตร' คือเพื่อนที่

แท้ ที่คอยชี้แนะแนวทางให้พุทธศาสนิกด้วยความหวังดี โดยสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเป็นตัวอย่างที่ดี สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สอนให้ละความชั่ว สนับสนุนให้ทำความดี และ สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา (เจ้าคณะอำเภอบ้านหมอ, 2560, ออนไลน์)

5. บทบาทด้านการสาธารณูปการ

การช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการ ดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อยเป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้อยู่เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนโดยมีพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลและรักษาและจัดการวัดของประชาชน ถือเป็น การช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่ให้การช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัด หรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแล รักษาและการจัดการวัดว่าการสาธารณูปการในมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.2535 ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า บำรุงรักษาวัด จัด กิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและ เป็นกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมาย อนึ่งงานด้านสาธารณูปการ โดยในความหมาย การ สาธารณูปการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้นเอง (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2540, น. 44-45)

6. บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์

ในส่วนนี้ จะเป็นการสาธารณสงเคราะห์ ที่เป็นกิจการของสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อหนึ่ง “ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์” ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนดว่า “เป็นวิธีดำเนินการสาธารณูปการ และ สาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม” การสาธารณสงเคราะห์แยก โดยลักษณะที่ควรจะมี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ วัดหรือ คณะสงฆ์ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วย อบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการ อื่นๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือ โครงการที่กำหนดเองที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการ ชั่วคราวก็ได้ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ได้แก่ การ ช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งได้นำเนินการ เพื่อประโยชน์ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่นๆ 4) ช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสูติทุกข์ การประกันอัคคีภัย การประสูติวาตะภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส มีการจัดช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น

สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ (กรมการศาสนา, 2540, น. 140)

3. บทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต

เราจะเห็นว่าสิ่งที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในอนาคตนั้น เป็นการที่พระสงฆ์ซึ่งเป็นศาสนทายาทหรือผู้สั่งสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น ควรมีบทบาทที่เด่นชัดอยู่ 2 อย่าง คือ 1) เป็นผู้มีความสามารถในการสั่งสอนพุทธศาสนิกชน 2) เป็นผู้มีความหลากหลายในระดับการพัฒนาพุทธศาสนิกชน โดยเป็นทั้งผู้สอนและผู้ปฏิบัติตามต้องเข้าใจในบทบาทของแต่ละฝ่าย (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2536, น. 39) เราไม่อาจรู้ได้ว่าบทบาทในอนาคตของพระสงฆ์นั้นจะออกมาเป็นแบบไหน แต่เราสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเป็นอย่างไรต่อไปจากนี้ แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันนั้นจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นมีบทบาทในอนาคตได้บ้าง เพราะฉะนั้น หากเราประสงค์ให้สถาบันพระสงฆ์ในอนาคตได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ถูกที่ควรและสอดคล้องกับทัศนคติ (ที่ขอธรรม) ของสังคมไปแล้ว โดยเราจะต้องดำเนินการ ตามหลักการดังต่อไปนี้ คือ

- จัดบทบาทที่ขัดต่อพระธรรมวินัย และทัศนคติที่ดั่งงามของพุทธศาสนิกชน
- ปรับปรุงพัฒนาบทบาทที่ดี และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และทัศนคติที่ดั่งงามของชาวบ้านในปัจจุบัน
- พัฒนาบทบาทที่ดีในบางบทบาท โดยกำหนดบางบทบาทที่เห็นว่าน่าจะเหมาะสมกับยุคสมัย และสถานะเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมของไทยในปัจจุบัน (ไอศูรย์ อินทร์เพชร, 2553, น. 96)

เราจะเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 3 ประการอันประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ที่ดี (สมัยพุทธกาล) สมัยปัจจุบัน และอนาคตที่เกิดขึ้น เมื่อเรามองออกไปอีกๆ แล้วจะเห็นว่าทั้งสามส่วนนั้นมีความเชื่อมโยงกัน คือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างทางโลกและทางธรรม อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ คุณธรรม จริยธรรม และต่อประเทศชาติบ้านเมือง โดยส่วนที่กล่าวมานั้นล้วนเกี่ยวกับทางสังคมสงเคราะห์ทั้งสิ้น

4. บทบาทกับพระสงฆ์ที่เหมาะสมในสังคมไทย ใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560)

บทบาทที่เหมาะสมของพระสงฆ์ต่อสภาพสังคมไทย เป็นบทบาทที่มีเกณฑ์พิจารณา 2 ประการ คือ 1) เป็นบทบาทที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา 2) เป็นบทบาทที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ซึ่งจะแบ่งเป็นการนำเสนอ (สุภา อุทโท, 2541, น. 87-96) ดังนี้

1. การกิจของพระสงฆ์ต่อสภาพสังคมไทย

1.1 การกิจต่อตนเอง คือ พระสงฆ์ควรเรียนรู้ธรรมะวินัย วิชาการทางโลก และชุมชน

1.2 การกิจต่อองค์กรสงฆ์ คือ พระสงฆ์ควรปรับปรุงวัดให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยจัดวัดเป็นที่ที่สัปปายะ คือ สงบ สะอาด เรียบง่าย และเหมาะที่จะปฏิบัติธรรม พัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ของวัดให้ทันสมัย รวมไปถึงการปรับปรุงระบบการศึกษาของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีทางด้านศีล สมาธิ ปัญญา และการช่วยกันลดจำนวนพระสงฆ์ที่ส่งเสริมด้านไสยศาสตร์ลง

1.3 ภารกิจต่อสังคม/ชุมชน พระสงฆ์ควรจะมีภารกิจต่อสังคม/ชุมชนในหลายๆ ด้าน ตามความเหมาะสม เช่น ด้านเศรษฐกิจและด้านคุณภาพชีวิต พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างของความมกน้อยสันโดษหรือประหยัดและสอนประชาชนในด้านนี้ นอกจากนั้น ควรให้ความรู้และส่งเสริมการศึกษาทั้งทางด้านอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านสังคม การศึกษาและการพัฒนา พระสงฆ์ควรช่วยสังคมในด้านวัตถุและสอนธรรมะ, ควรส่งเสริมและให้ความรู้ด้านศีลธรรมและจริยธรรมให้มากขึ้น, ควรสร้างความเข้าใจในการพัฒนาแก่ประชาชนและนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเข้าไปประยุกต์ใช้, ด้านการเมือง พระสงฆ์ควรวางตนเป็นกลาง ขณะเดียวกันก็สอนให้ประชาชนเข้าใจระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง, ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำและรณรงค์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติตามภารกิจให้สัมฤทธิ์ผล พระสงฆ์ควรมีบทบาทหลักๆ ดังต่อไปนี้

2. บทบาทที่เหมาะสมของพระสงฆ์ต่อสภาพสังคมไทย

2.1 บทบาทผู้เรียนรู้และวิจัย คือ การแสวงหาความรู้และความเข้าใจอย่างเป็นระบบในด้านต่างๆ คือ 1) วิชาการทางโลก การปกครอง กฎหมาย เทคโนโลยีการสื่อสาร หรือ ภาษาที่จะสามารถใช้ในการสื่อสารธรรมะทางพระพุทธศาสนา เพราะสิ่งเหล่านี้ เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเข้าไปทำงานพัฒนาและช่วยเหลือสังคมหรือชุมชนของพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) สังคมหรือชุมชน ประกอบไปด้วยกระแสของโลกที่มีผลต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี, ค่านิยมบริโภคนิยม, กระแสการศึกษาทางเลือก, หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กลุ่มและองค์กรต่างๆ ในชุมชน, ปัญหาสังคมต่างๆ รวมไปถึงแผนและนโยบายต่างๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสังคม/ชุมชน 3) การวิจัยปัญหาสังคมต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหา เพื่อจะได้นำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นได้ว่า ในสมัยพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะไปสอนธรรมะแก่บุคคลต่างๆ พระองค์จะทรงใช้พระสัพพัญญุตญาณ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้หรือวิจัยภูมิหลังของบุคคลนั้นอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่อดีตชาติ ปัจจุบัน และอนาคต โดยการวิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ของบุคคลนั้น พร้อมกับสรุปว่าบุคคลนั้นจะสอนให้บรรลุธรรมได้หรือไม่ ถ้าบุคคลนั้นสามารถบรรลุธรรมได้ พระองค์ก็จะวางแผนและดำเนินการสอนบุคคลนั้นทันที ดังนั้น การที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทด้านนี้ จึงสอดคล้องกับวิธีการศึกษาของพระพุทธเจ้า แต่เครื่องมือในการศึกษาของพระสงฆ์กับพระพุทธเจ้าจะแตกต่างกัน คือ พระพุทธเจ้าจะใช้พระสัพพัญญุตญาณเป็นเครื่องมือ ส่วนพระสงฆ์อาจใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ในการหาข้อมูล เช่น การสอบถาม หรือ การสังเกต เป็นต้น

2.2 บทบาทผู้สอนศีลธรรม คือ การชี้แจงหรืออธิบายหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ถูกต้องให้แก่คนระดับต่างๆ เช่น เยาวชน ประชาชนทั่วไป และนักการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ อาจแสดงธรรมะแก่ประชาชนเป็นรายบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบันการศึกษา หรือผลิตรายงานผ่านวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนั้น ควรจัดกิจกรรมการสอนธรรมะในวัดให้มีความหลากหลาย

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นว่า เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ ตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากหลักการที่พระพุทธองค์ตรัสให้พระภิกษุเที่ยวจาริกไป เพื่อแสดงหรือสอนธรรมแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ส่วนพระองค์ก็ใช้เวลา 45 ปีในการเที่ยวจาริกไปสู่ที่ต่างๆ ในสมัยนั้น เพื่อชี้แจงและอธิบายธรรมแก่ประชาชน แต่ในยุคปัจจุบัน จำต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการสอนศีลธรรมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนาอภิปรายธรรม การจัดสวดทำนองสรภัญญะ การแสดงธรรมผ่านสื่อออนไลน์ เป็นต้น

2.3 บทบาทผู้ให้การศึกษา คือ พระสงฆ์ควรส่งเสริมการให้ความรู้ เรื่อง ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ สุขภาพอนามัย ชี้แจงให้เห็นคุณและโทษของลัทธิทุนนิยม และบริโภคนิยม อันอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ที่ซับซ้อนและรุนแรงเพิ่มขึ้น และควรชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของค่านิยมเรื่องจิตใจ อันเป็นหลักธรรมที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นได้ว่า สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้า เคยสอนวิธีการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจแก่ภูฏานตพราหมณ์ (ผู้เป็นเจ้าของปกครองนคร) ซึ่งเขาเข้าใจว่า การบูชาโยธยวีรชมาโค และแกะอย่างละ 500 ตัว เป็นวิธีการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยเสนอให้จ่ายพืชพันธุ์ แก่เกษตรกรในชนบท ให้ยืมทุนแก่พ่อค้านักธุรกิจเพื่อลงทุน และให้อาหารและค่าจ้างแก่ข้าราชการ ถ้าทำได้ ทรัพย์สีกก็จะเพิ่มขึ้น ชนบทจะไม่เป็นศัตรู หลังจากได้ทรงเสนอวิธีการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ แก่พราหมณ์แล้ว พระองค์ได้ทรงชักนำภูฏานตพราหมณ์ให้เข้าใจธรรมะว่า การบูชาโยธยวีรชมาโค ที่ถูกต้อง คือ การให้ทานแก่พระสงฆ์ที่มีศีล การสร้างที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง 4 การนับถือพระรัตนตรัย การรักษาศีล 5 และการบรรลุลิขิตต่างๆ กระทั่งเป็นพระอรหันต์ เป็นที่สังเกตว่า พระพุทธเจ้าเสนอวิธีการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจแก่พราหมณ์ ด้วยเมตตาเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่พราหมณ์พร้อมกันนั้นก็ชักนำพราหมณ์เข้าสู่ธรรมะ ดังนั้น เถนทีในการตัดสินบทบาทนี้ของพระสงฆ์ ว่าผิดพระธรรมวินัยหรือไม่ มีดังนี้ คือ ถ้าท่านเข้าไปมีบทบาทเพื่อยึดเป็นอาชีพ ก็เป็นการขัดแย้งหรือผิดหลักพระธรรมวินัย แต่ถ้าท่านเข้าไปมีบทบาทด้วยความเมตตาที่จะช่วยให้เขาพ้นจากปัญหา ในขณะเดียวกัน ก็ชักจูงให้เขาเข้าใจธรรมะ ก็ไม่ขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัยแต่อย่างใด เช่น กลุ่มสังฆะ สหสมภพธรรม โดยการริเริ่มของพระสุบิน ปณีโต วัดไร่ล่อม จ.ตราด โดยท่านส่งเสริมให้เกิดองค์กรการ จัดหาทุนของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสร้างความเข้มแข็งให้สังคมชนบท

2.4 บทบาทผู้เป็นที่ปรึกษา คือ การเป็นผู้ให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตส่วนตัวแก่ ประชาชนทุกระดับ เพราะระดับของปัญหาที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาความเครียดทางด้าน จิตใจ ปัญหาเด็กเยาวชนและผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยอาจจะตั้งกลุ่มเป็นศูนย์ฮอตไลน์ในการให้คำปรึกษา ผ่านทางโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตสื่อออนไลน์ อันจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคข้อมูลข่าวสารได้

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นว่า ไม่ขัดแย้งแต่อย่างใด เพราะเป็น บทบาทที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น พระสงฆ์เคยเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์ ในสมัยสังกาทวีปและ ในประวัติศาสตร์ไทย ส่วนในปัจจุบัน พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาของประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม บทบาทในการเป็นที่ปรึกษาของพระสงฆ์ยังคงเน้นที่ปัญหาทางด้านจิตใจเป็นหลัก

2.5 บทบาทผู้ปลุกจิตสำนึก คือ การกระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีความรู้สึกนึกคิด ตระหนักรู้ร่วมกัน รวมกลุ่มกันในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่ม โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้แก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น ความ

หลงมกภายในไสยศาสตร์ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อันเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาให้ลดลงอีกทางหนึ่ง

เมื่อพิจารณาบทบาทด้านนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นว่า มีความสอดคล้องกัน เพราะโดยภาพรวมของบทบาทนี้ เป็นการกระตุ้นให้คนมีศีลธรรม จริยธรรมมากขึ้นนั่นเอง แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงกระตุ้นเตือนสาวกของพระองค์อยู่เสมอว่าไม่ให้ประมาท จนกระทั่งวาระสุดท้ายก็ยังทรงกระตุ้นเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราเตือนท่าน สังฆารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลาย จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

2.6 บทบาทผู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ พระสงฆ์ควรจัดวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, เป็นสถานที่เหมาะสำหรับการพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ และผ่อนคลายความเครียดทางด้านจิตใจของประชาชน, การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การสืบทอดตักสิลาโดยการริเริ่มของพระครูพิทักษ์นันทคุณ (สงวน จารุณโณ) จ.น่าน หรือ การบวชต้นไม้/ป่า

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นได้ว่า ไม่ขัดแย้งแต่อย่างใด เพราะหลักการทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น มองว่าต้นไม้เป็นสิ่งมีชีวิต หากพระสงฆ์ตัดต้นไม้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ หรือ มองว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องมองด้วยความเมตตากรุณาเป็นหลัก หากพระสงฆ์ขุดดินหรือรดน้ำ ใดๆ ที่รู้ว่า มีสัตว์อยู่ในนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์เช่นกัน อนึ่ง หากพระสงฆ์จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก็ควรใช้ให้ประหยัดมากที่สุด เช่น พระอานนทที่ใช้ผ้าที่พระเจ้าอุเทนถวายอย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด ตั้งแต่การใช้เครื่องนุ่งห่มจนถึงการนำไปผสมกับดินเหนียว เพื่อนำไปฉาบฝากุฏิ

2.7 บทบาทผู้สังเคราะห์สังคม/ชุมชน คือ พระสงฆ์ควรสร้างสถานที่รักษาพยาบาลผู้ป่วย เนื่องจากปัญหาสังคมที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาโรคเอดส์หรือมะเร็ง ดังนั้น ลำพังโรงพยาบาลของรัฐบาลอย่างเดียวคงไม่เพียงพอที่จะรองรับผู้ป่วยเหล่านี้ได้, ควรสร้างสถานที่พักผู้สูงอายุ รวมถึงสถานที่พักของเด็กเร่ร่อน เพราะมีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุและเด็กจะถูกทอดทิ้งมากขึ้น

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย เห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกัน เพราะในด้านหลักธรรม พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่อง จาคะ (การเสียสละ) ไว้หลายแห่ง เช่น พระราชาวิสุทธิประชา นาด (อลงกต ติกขุภณโณ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ ผู้ให้การอุปการะช่วยเหลือผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอชไอวีและเอดส์ วัดพระบาทน้ำพุ จ.ลพบุรี, พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว จ.นนทบุรี ผู้ก่อตั้งมูลนิธิวัดสวนแก้วโดยมีกิจกรรมทั้งสิ้น 18 โครงการ ซึ่งสามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานด้านการเผยแผ่ การสังเคราะห์ และการพัฒนา และ พระปพนพัชร (พัลลภ) เจ้าอาวาสวัดคำประมง จ.สกลนคร ที่ได้ตั้งอโรคยศาล ซึ่งเป็นสถานที่ทำการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบองค์รวม คือผสมผสานระหว่างการแพทย์แผนไทย(สมุนไพร), การแพทย์แผนแผน, การแพทย์แผนจีน(การฝังเข็ม), สมุนไพรบำบัด, ดนตรีบำบัด, ธรรมะบำบัด, มนตราบำบัด, และอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

2.8 บทบาทผู้ประสานงาน คือ พระสงฆ์ควรประสานงานทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นประชาชน นักการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ/เอกชน เพราะอาจจะเกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของคนในสังคม หรือปัญหาความขัดแย้งเชิงทรัพยากรธรรมชาติ, ควรประสานคนรวยเพื่อ

ช่วยเหลือคนจน เช่น การนำทุนทรัพย์ที่ได้จากคนรวย นำไปตั้งทุนสงเคราะห์คนเร่ร่อนหรือคนชรา, ควรวางตัวเป็นกลางทางการเมืองและพร้อมที่จะเข้าไปไกล่เกลี่ย

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามการทะเลาะวิวาทของพระญาติของพระองค์ ในการแย่งชิงทรัพย์ากรน้ำ หรือ พระสงฆ์ในลังกาทวีป (ประเทศศรีลังกา) มีบทบาทในการระงับข้อพิพาทของผู้นำทางการเมือง แม้กระทั่งในสมัยอยุธยา พระสงฆ์ก็เป็นตัวกลางเชื่อมประสานข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทด้านนี้ ต้องมีเจตตากรุณาเป็นที่ตั้ง และมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่เอนเอียงตามอคติทั้ง 4 ประการ

2.9 บทบาทผู้ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการใช้ยาสมุนไพร (เป็นหมอสุนไพรร) ให้คำแนะนำ ส่งเสริมการปลูกและการฝึกอบรมเรื่องยาสมุนไพร ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่งด้วย ขณะเดียวกัน ก็เป็นการรักษาทางเลือกให้กับผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขของภาครัฐได้

เมื่อพิจารณาบทบาทนี้กับพระธรรมวินัย พิจารณาได้เป็น 2 ประการ คือ การที่พระสงฆ์ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เรื่องสมุนไพร และการที่พระสงฆ์เป็นหมอสุนไพรร หรือให้ความรู้ด้านนี้ด้วยตนเอง อาจจะเข้าข่ายเป็นเดรัจฉานวิชา (วิชาที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม) เพราะในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ข้อว่าด้วยมหาศีล พระพุทธเจ้าตรัสห้ามมิให้พระสงฆ์ประกอบเดรัจฉานวิชา เช่น การประกอบยา เป็นต้น ถ้าหากส่งเสริมหรือเป็นหมอสุนไพรร เพื่อยึดเป็นอาชีพในการเลี้ยงชีวิต นับว่าผิดพระธรรมวินัย แต่ถ้าพระสงฆ์มีบทบาทนี้เพื่อต้องการช่วยเหลือคน โดยมีเมตตาเป็นที่ตั้งแล้ว ไม่ถือว่าผิดพระธรรมวินัยแต่อย่างใด เช่น พระครูสุภาจารวัฒน์ แห่ง ต.นาโส อ.กุดชุม จ.ยโสธร ได้ริเริ่มงานพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนด้วยมิติการสาธารณสุขให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองในการรักษาสุขภาพโดยใช้สมุนไพรภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการก่อตั้งชมรมหมอปั่นบ้าน กลุ่มสมุนไพร ขยายสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และแหล่งน้ำ กลุ่มเกษตรธรรมชาติ และการส่งเสริมดูแลสุขภาพของกลุ่มพระสงฆ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นการสะท้อนถึงความสำคัญและหน้าที่ที่หลากหลายของพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยในอดีตพระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้กับชุมชน นอกจากการเผยแผ่ธรรมะและการเป็นครูให้แก่ประชาชน พระสงฆ์ยังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณธรรมและการสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาภายในและภายนอก เช่น การพัฒนาทางจิตใจ สติปัญญา และการดูแลปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทว่าในปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยมีบทบาทสำคัญใน 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ยังคงเป็นที่พึ่งของประชาชนผ่านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภายใต้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ทั้งนี้ พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมผ่านการช่วยเหลือเกื้อกูลและส่งเสริมการศึกษา รวมถึงการพัฒนาอาคารและสิ่งแวดล้อมของวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและเป็นสุข การทำหน้าที่ของพระสงฆ์จึงไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในวัด แต่ยังขยายไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการให้คำแนะนำแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการในการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จิระพงษ์ หอมสุวรรณ (2556) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบที่บ่งบอก ถึง ความสัมพันธ์กันของชุดปัจจัยหรือตัวแปร ซึ่งอาจเป็นแนวคิดที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้

พดด้วง ศิวพิศ โนรี (2556) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองซึ่งเกิดจากแนวคิด ทฤษฎี หรือประสบการณ์ อาจมีลักษณะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ที่บ่ง บอถึงความสัมพันธ์กันของชุดปัจจัยหรือตัวแปร

มะณู คุ่มกล้า (2557) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม สามารถ จำแนกได้สองลักษณะ คือรูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและรูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็น นามธรรม

Willer (1986) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับ ชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมี จุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

Procter & Paul (1978, p. 174) ได้กล่าวว่า Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ คือ Model ที่หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริง ความหมายนี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่ หมายถึง สิ่งของหรือคนทึ้น มาใช้เป็นแบบอย่างใน การดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นัก เดินแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น Model ที่หมายถึงแบบ หรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น

Tosi & Carroll (1982, p. 74) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลอง ของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไป จนถึง รูปแบบที่มีความ สลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ 16 เป็นต้น และ รูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและ ตามสถานการณ์ (A System/ Contingency Model) ของ บราวน์ และโมเบอร์กส์ (Brown and Moberg, 1980, p. 56) และรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2548) เป็นต้น และรูปแบบการบริหารซึ่งกำลังศึกษาและพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้จะอยู่ในกลุ่มของรูปแบบ ประเภท หลัง คือรูปแบบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งเป็นรูปแบบในความหมายโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำนี้ในวงวิชาการ

Bardo and Hartman (1982, p. 245) ได้กล่าวว่า รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ไว้ว่า “เป็น ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/ หรือบรรยายคุณสมบัติที่นั้น ๆ” Bardo และ Hartman อธิบายต่อไปว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่ เราพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่าย ต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม

เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จัดระบบรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมียุทธศาสตร์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

Stoner & Wankel (1986, p. 44) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เราได้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

Raj (1996, p. 45) ได้กล่าวว่า รูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมายดังนี้ 1) รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความจำนวน หรือ ภาพโดยการลดทอนเวลา และเทศะทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น 2) รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้ความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะโดยสรุปแล้ว รูปแบบหมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการ ทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

Good (2005, p. 177) ได้กล่าวว่า ในพจนานุกรมการศึกษาได้รวบรวมความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Thinkexist (2008, p. 1) ได้กล่าวว่า รูปแบบ (Model) ไว้ว่า เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้าอาร์ดิกชันนารี (Ardictionary, 2008, p. 1) ได้นิยามความหมายของ (Model) ว่า หมายถึง แบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแปลนของสิ่งที่เตรียมไว้

Raj (1996, p. 197) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง รูปย่อที่เลียนแบบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้น

Husen and Postlethwaite (1994, p. 3895) ได้กล่าวว่า รูปแบบ คือ โครงสร้างที่ ถูกนำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์ การหยั่งรู้ ด้วยวิธีการอุปมาอุปมัย หรือได้มาจากทฤษฎี รูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง การจำลองหรือย่อส่วนปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทำนาย หรืออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบ

ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้
สมิธและคณะ (Smith and others, 1980, p. 461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท
ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลอง ทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

Keeves (1988, pp. 561-565) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ส่วนใหญ่ใช้ใน
ด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบ โครงสร้างของ
รูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ใน
ลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิง
ประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบ
จำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อ
น้ำออกปริมาณที่ไหลเข้าถัง เปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการ
ย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์สวนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน
ที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่
เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนใน
โรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย
หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด
องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นและใช้ข้อความในการอธิบาย
เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือ ขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้
ยากแก่การทดสอบ รูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบ
การเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์
ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้าน

พฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษารูปแบบลักษณะนี้ ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรงแต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ

รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

2. รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

Steiner (1988) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดย่อ

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎีหรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติเพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ สรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของรูปแบบ มีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และวิธีการใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือการวิจัยเชิงสังคม

องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้

สมบูรณ ศิริสรธรธีร (2547, น. 354-355) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดีที่ต้องพัฒนา 2) หลักการและแนวคิดการกับรูปแบบและวัตถุประสงค์ทั่วไปของ

รูปแบบ 3) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณาบดีซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน เนื้อหาการพัฒนา วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และผลที่ต้องการและ 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้เงื่อนไขความสำเร็จ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของรูปแบบ

ชนกนารถ ชื่นเชย (2550, น. 179-180) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการของการศึกษาต่อเนื่อง 2) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 3) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 4) โครงสร้างระบบบริหารของการศึกษาต่อเนื่อง 5) หลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาต่อเนื่อง 6) วิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 7) สื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของการศึกษาต่อเนื่อง 8) การติดตามและประเมินผลของการศึกษาต่อเนื่อง และ 9) การเทียบระดับและเทียบโอนผลการเรียน

อัมพร พงษ์กัสนานันท์ (2550, น. 274-275) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา 6) การบริหารและการจัดการศึกษา 7) กลุ่มเป้าหมายและ 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน

Brown and Moberg (1980, p. 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดาอย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

การพัฒนาารูปแบบ

ความหมายของการพัฒนาารูปแบบ

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาารูปแบบหรือการพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ตลอดจนการทดสอบรูปแบบที่ดีให้มีคุณภาพ การจะนำไปสู่สภาวะการณ์ที่ดีในการศึกษาวิจัย

รัตน์ บัณฑิต (2552, น. 124) ได้กล่าวว่า ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้ 1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model” 3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาารูปแบบ พบว่า การพัฒนาารูปแบบนี้จะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจแบ่งเป็น 2 ตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และการหาความตรงของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาารูปแบบนี้ ๆ

ทั้งนี้ยังมีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบไว้ ดังนี้

วิลเลอร์ (Willer, 1986, p. 83) กล่าวว่า การพัฒนาารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548) ได้พัฒนาารูปแบบการบริหารคุณภาพคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ซึ่งในการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาสภาพจริงจากการรายงานประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและเลือกตอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนาารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้อีกเพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากการรายงานประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านประเมินคุณภาพ

ในขั้นตอนนี้ต้องสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้อาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธีดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณีหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จหรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.3 การจัดทำรูปแบบ ใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและเลือกตอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ภายหลังที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยไ้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน (สุวิมล ว่องวานิช, 2549, น. 54-56) ดังนี้

3.1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

3.1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3.1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

3.1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

3.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบหรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่งไอสนอร์ (Eisner, 1976, pp. 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีแนวคิด ดังนี้

3.2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

3.2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขาผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้น

จริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษาก็จะนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

3.2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดีทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

3.2.4 รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตาม อรรถาธิบายและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่จะนำมาพิจารณา กางข้อข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลการวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

3.3 การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

3.4 การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดและกระบวนการการพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ 2) การสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ 3) การพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยใช้เทคนิค 4) การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ 5) การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูศรีวิริยโสภณ (2549) ศึกษาเรื่อง สวัสดิการสังคมในพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของสวัสดิการสังคมในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น หมายถึง การอยู่เคราะห์ผู้ที่มีโอกาสด้อยกว่าตน ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย ทางวาจาและทางจิต มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การปกครอง และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ส่วนสวัสดิการสังคมตามคคตพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีคติเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะทางความสามารถหรือสติปัญญา และหลักธรรมที่ก่อให้เกิดสวัสดิการสังคมตามคคตพุทธ

ศาสนาเถรวาทนั้น คือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นเบื้องต้น ดังนั้น สวัสดิการสังคมในพุทธศาสนาเถรวาท จึงหมายถึง การอนุเคราะห์ผู้อื่นที่ได้รับความทุกข์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ให้ได้รับความสุข เป็นการช่วยเหลืออย่างรู้จักประมาณในการช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการช่วยเหลืออย่างมาสติ ช่วยคนอื่นเขาอยู่ได้ ตนก็อยู่ได้ รู้จักประมาณกำลังกาย วาจา สติปัญญา และทรัพย์ จึงเป็นหลักสวัสดิการสังคมในพุทธศาสนาเถรวาทอย่างแท้จริง

ประชุม อังคุรโรหิต (2553) ศึกษาเรื่อง สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ พบว่า 1. พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง 2. วัดทั้งห้าวัดและเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร ขณะที่เสถียรธรรมสถานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ชาวบ้านมักมีทัศนคติว่างานสังคมสงเคราะห์ที่วัดทั้งหลายทำมิใช่ “กิจของสงฆ์” 3. การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนี้พระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะที่ปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชน

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แยมชุ่ม) (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศนวิधिพุทธ พบว่า 1. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจกรมสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์นั้น หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศนวิधिพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมสำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิทธาธรรม สาราณียธรรม สัปปริสธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 ส่วนคือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการพัฒนาตามกระบวนการทัศนวิधिพุทธ เพื่อความหลุดพ้นจากหล่มแห่งความทุกข์ ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย 2. ปัญหาด้านการสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ในปัจจุบันนี้มี 4 ด้าน คือ ประการแรก ปัญหาด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ประการที่สอง ปัญหาด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ประการที่สาม ปัญหาด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ

สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ ประการสุดท้าย ปัญหาด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์

3. งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการที่ศรัทธาพุทธของคณะสงฆ์ภาค 15 นั้นเน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติงานออกมาแล้วเป็นสาธารณประโยชน์จริงอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญต้องปรับประยุกต์หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมี หลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคหัตถุธรรม ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมดั่งงาม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักๆ ให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้าน ต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การปฏิบัติงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ภาค 15 จึงต้องเน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และจิตใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนาไปสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติโดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ก็จะส่งผลให้ก่อเกิดความสุข สงบ สว่าง เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พระสุกุล ขนดีสัวโร (2558) ศึกษาเรื่อง บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์วัดตำหนัก ตำบลศาลากำเริก อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พบว่า 1. บทบาทคือ ภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามตำแหน่งทางสถานภาพที่อยู่กับสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ กระทรวงธรรมการและศาสนาได้จำแนกบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชนหรือสังคมไว้ 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ 2. บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์วัดตำหนัก ตำบลศาลากำเริก อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ในรูปแบบของสมาคม ชีวิตและความหวัง เป็นสมาคมที่ไม่แสวงหาเงินกำไร และเป็นสมาคมที่ไม่ใช่ของรัฐบาล และของพรรคการเมืองใด สมาคมชีวิตและความหวัง (Life and hope association) สร้างด้วยพระภิกษุวัดตำหนัก เมื่อวันที่ 15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 ตั้งอยู่ที่ 112 วัดตำหนัก ตำบลศาลากำเริก อำเภอเสียมเรียบ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา โทร.(855) 63 761 80 ประธานผู้ก่อตั้งสมาคมสังคมคือ พระเลื่อม ลอม (ธรรมนิโนโธ) มีบทบาทเพื่อสังคมทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ โครงการพัฒนาชุมชน โรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศ โรงเรียนสอนตัดเย็บผ้า การพัฒนาการศึกษาของเด็กหญิง สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อสังคม

ชลวิทย์ เจริญจิตต์ (2558) ศึกษาเรื่อง องค์การทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยยุคปฏิรูป พบว่า ประการที่หนึ่ง พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประชาชนมีความคาดหวังต่อองค์การทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.62) ในส่วนขององค์การทางพระพุทธศาสนาพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในด้านการศึกษาคควรพัฒนาการจัดการโรงเรียนสงเคราะห์วันอาทิตย์เป็นอันดับหนึ่ง (ค่าเฉลี่ย = 4.22) รองลงมาคือ ควรพัฒนาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 4.19) และ

การพัฒนาโรงเรียนสาธิตประจำมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.11) ประการที่สอง การดำเนินงานขององค์ทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการทำงานตามหลักพันธกิจคณะสงฆ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) การปกครอง (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การสาธารณูปการ (5) การเผยแผ่ และ (6) การสาธารณสงเคราะห์ ประการที่สาม องค์การทางพระพุทธศาสนาควรกระจายอำนาจการปกครองออกสู่ภูมิภาค และให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติโพล และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราสามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจสาธารณสงเคราะห์ 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ ประการที่สอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ ประการที่สาม การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ ประการที่สี่ การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือ ประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติ และภาวะประสบภัยต่าง ๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ 2. กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ ประการที่หนึ่ง ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็งคือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริง และ คณะสงฆ์มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อนคือ กิจการบางประเภท ขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานกิจการของวัด และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้ และมีอุปสรรคคือ สื่อมวลชนไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารด้านสาธารณสงเคราะห์เท่าที่ควร ประการที่สอง ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็งคือ วัดเป็น ศูนย์กลางของชุมชน และพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อนคือ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่าง วัดและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาสคือ กระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคม และมีอุปสรรคคือ วัดหรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน ประการที่สาม ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็ง คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อนคือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสาธารณสมบัติแก่ประชาชน มีโอกาสคือ พุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์ เป็นผู้ดำเนินการ และมีอุปสรรคคือ บุคคลหรือกลุ่มคนบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์ และ ประการสุดท้าย ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็งคือ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อนคือ คณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาสคือ ธรรมชาติเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน และมีอุปสรรคคือ กฎหมายมิได้เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท 3. เสนอกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณ

สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามรายด้านของการวิจัย มีดังนี้ ประการที่หนึ่ง ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ 3 ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ เมตตา สังคหวัตถุ และความเป็นธรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้ เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ประการที่สอง ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การบริหารจัดการคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้าง แรงจูงใจ และการบริหารจัดการคุณลักษณะทางด้าน ทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถ ที่สัมพันธ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ ประการที่สาม ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ คือการจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยมีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้ เป็นไปในลักษณะทุนนิธิโดยมีผู้ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมือง และประชาชนในชุมชนนั้นๆ โดยการนำเงินในกองทุนไปใช้ เน้นการการซ่อมแซมหรือ บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนให้มี จิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ และ ประการสุดท้าย ด้านการเกื้อกูล ประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้ พื้นที่ของวัดเป็นที่ตั้งศูนย์ฯ มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแผนปฏิบัติการรองรับ กรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหัน มีรูปแบบของการดำเนินงาน หลัก คือ กิจกรรมการเยียวยาด้านจิตใจ โดยให้พระสงฆ์ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรม ประชาสงเคราะห์ และให้สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และ ผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้

พระถนอมศักดิ์ อภิกุโณ (2560) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนา ชุมชนของพระสงฆ์ : กรณีศึกษา ตำบลกุดลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า แนวคิดการ พัฒนาชุมชน การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้าน มีสุขภาพดีขึ้นทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การ พัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนในชนบท เกิดความคิดสร้างสรรค์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากที่สุด โดยเฉพาะ ในขั้นตอนของการร่วมคิดร่วมทำ จะทำให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครองและขนบธรรมเนียมประเพณี

ปัญหาของชุมชนตำบลกุดลาดทางด้านกายภาพ เนื่องจากชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้ พื้นที่อยู่อาศัยของคนในสังคมคับแคบลงและการเพิ่มขึ้นของยานพาหนะทำให้การเดินทางไปมาติดขัด การจราจรไปมาไม่สะดวก ปัญหาของชุมชนตำบลกุดลาดทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ มี ประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ขยะมูลฝอยสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ อากาศเสีย น้ำเน่าเสีย เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม จากชุมชนเกษตรกรรมเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมการเกิดค่านิยมใหม่ๆ

ปัญหาของชุมชนตำบลกุดลาดทางด้านจิตใจและอารมณ์ ประชาชนในชุมชนขาดขาด หลักธรรมที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเชื่อผิดๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเครียดและมี

ปัญหาทางด้านจิต ปัญหาด้านปัญญา คือ ไม่ค่อยศึกษาธรรม หรือนั่งสมาธิ สถานศึกษาหรือโรงเรียน ในชุมชนยังไม่เพียงพอต่อการศึกษาล่าเรียน โดยพระสงฆ์ได้มีส่วนในการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วย

พระสงฆ์ตำบลกุดลาดได้มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรมและศีล โดยการสอนหรือฝึกให้คนในชุมชนได้รู้จัก การให้การเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่มีความเดือดร้อน เป็นคนที่มีน้ำใจงาม น้ำใจดี มีความรัก และพระสงฆ์ในตำบลกุดลาดได้ให้คำแนะนำ และเป็นแบบอย่าง ให้รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขและอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข

พระครูสมุห์ไพฑูรย์ สิริภทโท และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐม พบว่า 1. วัดเป็นศูนย์กลางความเจริญความเข้มแข็งของชุมชน มีการบริหารจัดการดูแลบริเวณวัดให้เป็นสถานที่ร่มรื่น ร่มเย็น สำหรับประชาชน ใช้เป็นที่พักผ่อน มีมูลนิธิ กองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนและผู้ประสบภัยพิบัติ 2. การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์กับการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐมมีความสัมพันธ์กัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. รูปแบบการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐม มี 4 รูปแบบคือ รูปแบบการบำรุงกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล รูปแบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ รูปแบบการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ รูปแบบการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์โดยสงเคราะห์ผู้เดือดร้อน

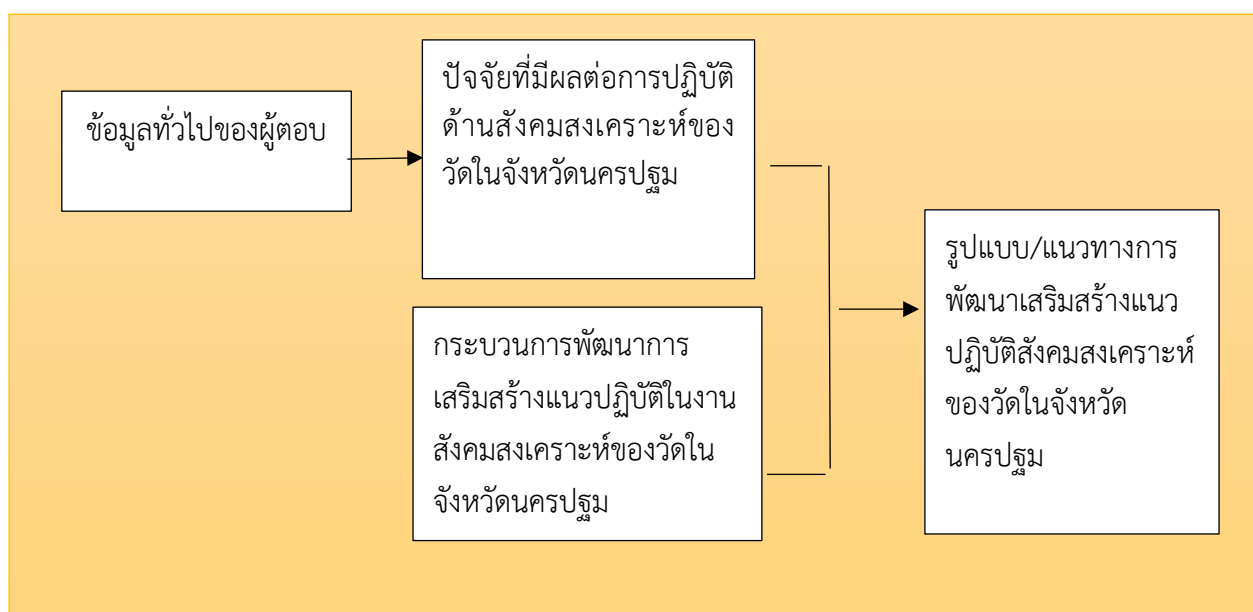
พระธีรพันธุ์ ฐิตธมโม และคณะ (2565) ศึกษาเรื่อง การศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม พบว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ มีการประยุกต์งานด้านสังคมสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่องที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและสมณสาธูป สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้นำขับเคลื่อนงาน มีรูปแบบและระบบการทำงานแบบคณะกรรมการ มีกิจกรรมเด่นชัด เช่น การสร้างบ้านให้ผู้ยากไร้การแจกสิ่งของบรรเทาทุกข์ และกลุ่มสาธารณสงเคราะห์ของวัดในพื้นที่ การวิเคราะห์งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์เป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามระเบียบมหาเถรสมาคม จุดเด่น คือ ผู้นำเข้มแข็ง ผู้ตามรักงาน สร้างความศรัทธา ตัดสินใจรวดเร็วและไม่ต้องอิงอาศัยภาครัฐ จุดด้อย คือ เป็นจังหวัดใหญ่ ประชากรมาก และปัญหาสังคมมาก พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในด้านนี้ยังมีจำนวนน้อย โอกาส คือ มีสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ที่สามารถสร้างหลักสูตรเพื่อเพิ่มบุคลากรในด้านนี้ให้ และมีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันอุปสรรค คือ ขีดจำกัดด้วยสถานภาพความเป็นพระสงฆ์และงบประมาณ

พิรญาณ์ แสงปัญญา (2565) ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ในบริบทพุทธศาสนาเพื่อสังคม พบว่า 1) การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ใน 4 พื้นที่เป้าหมายการศึกษา มีแนวทางที่สอดคล้องตามกรอบการดำเนินงานที่ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้ซึ่งมีความโดดเด่นต่างกันไป 2) การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของพระครูจันทสีลากร พระครูโกวิทสุตสาร และพระราชาธรรมนิเทศ เป็นแนวทางที่สอดคล้องไปตามแนวคิดสังคหวัตถุ 3)

การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของกลุ่มอาสาสมัคร เป็นแนวทางที่สอดคล้องไปตามแนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม 4) การดำเนินกิจกรรมของวัดห้วยหมิววัดม่วงตารศ และวัดสวนแก้ว ยังขาดการพัฒนาสังคมพัฒนาทายาท การพัฒนาองค์ความรู้และ การพัฒนาภาคีเครือข่าย ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ จึงตั้งอยู่บนความเสี่ยงด้านความยั่งยืน 5) การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาสาสมัครดำเนินไปอย่างมีระบบ มีหลักการที่ชัดเจน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องผ่านการอบรมและการสั่งสมประสบการณ์จึงเป็นแนวทางที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน 6) การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของสงฆ์จะยั่งยืนได้ต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการการสาธารณสงเคราะห์การพัฒนาศาสนทายาทและการพัฒนาภาคีเครือข่าย 7) การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่ได้ประสิทธิผลผู้ทำกิจกรรมควรมีคุณลักษณะของจิตอาสา

2.3 สรุปกรอบแนวความคิด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการบูรณาการและนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังปรากฏในแผนภาพต่อไปนี้แล้วนำมาเป็นกรอบแนวความคิดวิจัย ดังแผนภาพกรอบแนวคิดวิจัยนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวความคิดวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ได้เลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ดังนี้ (1) การค้นหาตอบของการวิจัยของระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และ (2) การค้นหาคำตอบการวิจัยของระยะที่ 2 ใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับรายละเอียดของวิธีวิทยาการวิจัย จะนำเสนอเป็นระยะของการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ดังต่อไปนี้

3.1 การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

3.1.1 แหล่งข้อมูลการวิจัย

- แหล่งข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ บทความ เอกสารเผยแพร่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต
- แหล่งข้อมูลที่เป็นบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
- แหล่งข้อมูลที่เป็นคน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำนวน 7 อำเภอ 106 ตำบล ในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอดอนตูม และอำเภอสสามพราน ใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการเลือกแบบกำหนดโควต้า (Quota Sampling) 1 อำเภอ 1 ตำบลๆ ละ 30 รูป รวม 7 ตำบล เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยกำหนดได้ล่วงหน้า และได้พระสงฆ์ จำนวน 210 รูป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอำเภอ

ที่	อำเภอ	ตำบล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง(รูป/คน)
1	เมืองนครปฐม	พระปฐมเจดีย์	30
2	สามพราน	ไร่ขิง	30
3	บางเลน	บางเลน	30
4	ดอนตูม	สามง่าม	30
5	นครชัยศรี	นครชัยศรี	30
6	พุทธมณฑล	ศาลายา	30
7	กำแพงแสน	กำแพงแสน	30
รวมทั้งสิ้น			210

3.1.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. **ประเภทของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล** การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามลักษณะปลายปิด ประกอบด้วย อายุ พรรษา ระดับการศึกษา ตำแหน่งในวัด

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มี 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านองค์กรชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มี 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

โดยมีหลักเกณฑ์ให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน มีความคิดเห็นมากที่สุด

4 คะแนน มีความคิดเห็นมาก

3 คะแนน มีความคิดเห็นปานกลาง

2 คะแนน มีความคิดเห็นน้อย

1 คะแนน มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. **การสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire)** ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน 3 ท่าน

3. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ และได้ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่นของแบบสอบถามภาพรวม เท่ากับ .972 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือได้ สามารถนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอนโดยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 ชุด

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน โดยใช้วิธีการประมวลผลค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูล และตรงวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ พรรษา ระดับการศึกษา ตำแหน่งในวัด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

เกณฑ์การแปลผล ได้กำหนดเกณฑ์การแปลผล แบบอิงเกณฑ์ของ เบสต์ (Best, 1986, p. 195) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง มีความคิดเห็นมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง มีความคิดเห็นมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง มีความคิดเห็นปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง มีความคิดเห็นน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง มีความคิดเห็นน้อยที่สุด

3.2 การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.2.1 แหล่งข้อมูลการวิจัย

การวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ เครือข่าย พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ การพัฒนารูปแบบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระภิกษุผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัดที่มีส่วนร่วมในการจัดการงานสังคมสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐม จากผู้เชี่ยวชาญในงานสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งสิ้น 20 รูปหรือคน

3.2.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประเภทของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะนี้ จะใช้การสัมภาษณ์ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่รู้เรื่องข้อมูลที่นักวิจัยต้องการได้อย่างน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งนักวิจัยจะต้องแสวงหาเมื่อลงทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลโดยย่อของผู้ถูกสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการทำงานสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. วัดของท่านมีงานสังคมนาสงเคราะห์เรื่องใดบ้างและมีกระบวนการหรือขั้นตอนทำงานอย่างไร
2. งานสังคมนาสงเคราะห์มีอุปสรรคปัญหาในด้านใด ที่ควรแก้ไขหรือพัฒนาปรับปรุง

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อกระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในการทำงานสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมมีอะไรบ้าง
2. ท่านคิดว่า ควรมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมใดในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการสร้างและวิเคราะห์เครือข่ายสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า เครือข่ายสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรจะมีรูปแบบใดบ้าง
2. ท่านคิดว่า การสร้างเครือข่ายสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรจะมีแนวทางการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ตอนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

2. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบการสัมภาษณ์ การสร้างเครื่องมือเพื่อค้นหากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ที่เหมาะสม ครอบคลุมลักษณะของพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนดังนี้

2.1 นำข้อค้นพบจากการวิจัยที่ผ่านมา นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เห็นกระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

2.2 การสร้างเครื่องมือที่เป็นข้อคำถามประเด็นหลักสำหรับการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และร่างวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการ

สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม จากนั้นร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาชี้แนะปรับปรุงหรือแก้ไข หลังจากนั้นนำไปเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลวิจัยต่อไป

3.2.3 กลุ่มเป้าหมาย (Target Group)

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้มีภารกิจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดจากบุคคลทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งพระสงฆ์ นักพัฒนา นักวิชาการ ตัวแทนภาครัฐและภาคประชาชน โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม จำนวน 20 รูป/คน ดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์พัฒนา จำนวน 4 รูป
2. นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน
3. นักวิชาการทางสังคมสงเคราะห์ จำนวน 4 รูป/คน
4. นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 4 คน
5. ผู้แทนภาคประชาชน จำนวน 4 คน

3.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยกำหนดวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากโครงการเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย
3. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยโครงการวิจัย ไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล พร้อมทั้งประสานทางโทรศัพท์มือถือเพื่อนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ให้ชัดเจน

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis) ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของไมล์ และฮูเบอร์แมน (M.B. Miles, & A.M. Huberman, 1994. P. 12.) ที่ได้เสนอแนะถึงขั้นตอนการจัดการกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัย ในรายละเอียดว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดข้อมูล (Data Reduction) การจัดรูปข้อมูล (Data Display) และ การร่างข้อสรุป และการยืนยัน (Conclusion Drawing and Verification) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การลดข้อมูล หมายถึง กระบวนการคัดเลือก การเน้น การทำให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่าย การย่อความ และการแปลงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของข้อมูลดิบให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป การจัดการกระทำกับข้อมูลด้วยการลดข้อมูลนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดการทำวิจัย รวมถึงก่อนที่จะเริ่มทำการวิจัยก็ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับแนวการลดข้อมูล นับตั้งแต่การระบุนกรอบแนวคิดการวิจัย กรณีสึกษาที่ต้องการทำวิจัย ปัญหาการวิจัย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม สิ่งที่ผู้วิจัยกระทำในการลดข้อมูล คือ การเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่ม การสร้างหลักในการจำแนกกลุ่มของข้อมูล และการเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำหรือความคิดที่ร่างไว้

2. การจัดรูปข้อมูล หมายถึง การสร้างรูปแบบข้อมูลที่สามารถสื่อสารกับผู้อ่านให้เข้าใจได้โดยง่าย เช่น การแสดงข้อมูลด้วยตาราง แผนภาพ เป็นต้น

3. การร่างข้อสรุปและการยืนยัน หมายถึง การตีความ การทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นรูปเล่มในรายงานการวิจัย โดยเป็นข้อสรุปที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันถึงความเที่ยงตรงแล้วด้วยวิธีการต่างๆ รวมถึงข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

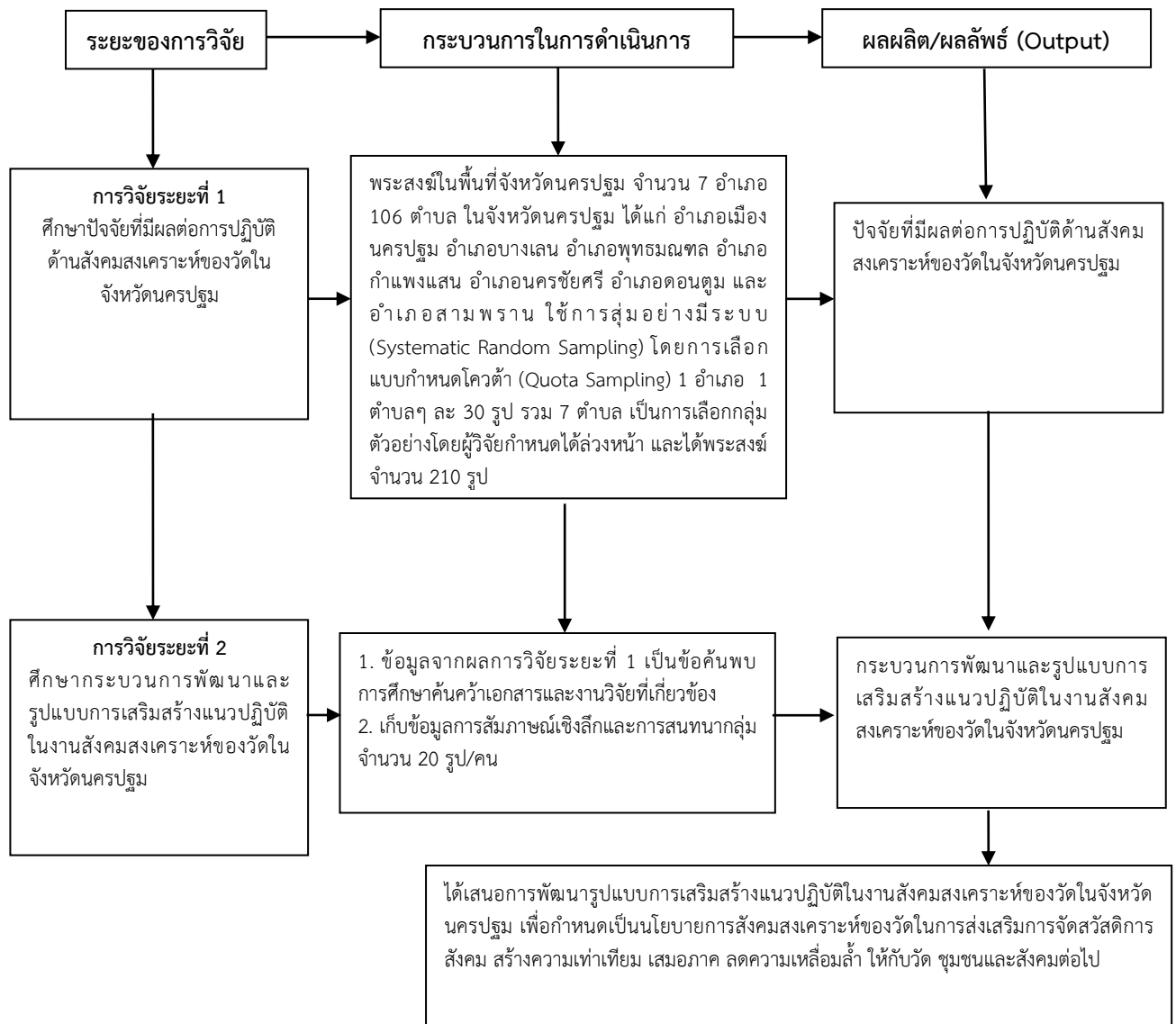
3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก และถอดเทป

3.2 นำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามประเด็นหลัก หากมีประเด็นที่ไม่ชัดเจนผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) แล้วทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลมา ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลให้มาจำเป็นต้องตีความหรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยจะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบททางมหาวิทยาลัย รวมถึงจากการสัมภาษณ์ มาสนับสนุนการตีความ และทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน-หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหาหรือเหตุการณ์ให้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และตรงตามประเด็นที่สัมภาษณ์

จริยธรรมการวิจัย

ในจริยธรรมการวิจัยในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับประเด็นจริยธรรมการวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยจะต้องรักษาความลับ ความเป็นส่วนตัว และการปิดบังชื่อของผู้ให้ข้อมูล และการวิจัยต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางร่างกายและจิตใจของผู้ให้ข้อมูล และให้ความสำคัญกับการปกป้องความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับเป็นหลัก โดยให้มีกระบวนการขอความยินยอมเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยปกป้องความเป็นส่วนตัวและเป็นหลักประกันการเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับโดยยึดถือความหลักการรักษาความลับ (Confidentiality) เป็นการเก็บข้อมูลที่มีภาระบุชื่อหรือตัวบ่งชี้อื่น ๆ ของบุคคล โดยจะมีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นจะทราบและสามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ ผู้วิจัยจะยึดถือกฎการรักษาความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัด ไม่เปิดเผยให้ผู้อื่นทราบตลอดจนการวิเคราะห์ผลที่แสดงในภาพรวม ไม่สะท้อนให้เห็นข้อมูลเป็นรายบุคคล รวมทั้งการทำลายหรือลบข้อมูลออกจากเทปสัมภาษณ์หลังจากงานวิจัยเสร็จสิ้น (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติง, 2553)

กระบวนการวิจัยเพื่อศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคม
สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” แสดงไว้ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อพัฒนาแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุพรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางโลก และตำแหน่งในวัด โดยผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์สรุปเป็นค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency Distributions) และค่าร้อยละ (Percentage) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลด้านอายุพรรษาของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
1. อายุพรรษา		
ต่ำกว่า 10 พรรษา	141	67.10
11-20 พรรษา	35	16.70
21-30 พรรษา	20	9.50
31 พรรษาขึ้นไป	14	6.70
รวม	210	100

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุพรรษต่ำกว่า 10 พรรษา จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 67.10 รองลงมาคืออายุพรรษา 11-20 พรรษา จำนวน 35 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.70 และน้อยที่สุด ได้แก่ มีอายุพรรษา 31 พรรษาขึ้นไป จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.70

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลด้านระดับการศึกษาทางธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

n = 210

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
ระดับการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	50	23.80
นักธรรมชั้นโท	26	12.40
นักธรรมชั้นเอก	92	43.80
เปรียญตรี	8	3.80
(ประโยค 1-2 และ ป.ธ. 3)		
เปรียญโท (ป.ธ.4,5,6)	10	4.80
เปรียญเอก (ป.ธ.7,8,9)	4	1.90
ไม่มี	20	9.50
รวม	210	100

จากตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 92 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.80 รองลงมามีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.80 และน้อยที่สุด มีการศึกษาทางธรรมระดับเปรียญเอก (ป.ธ.7,8,9) จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.90

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลด้านระดับการศึกษาทางโลกของกลุ่มตัวอย่าง

n = 210

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
ระดับการศึกษาทางโลก		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	146	69.50
ปริญญาตรี	46	21.90
ปริญญาโท	15	7.10
ปริญญาเอก	3	1.40
รวม	210	100

จากตารางที่ 4.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 146 รูป คิดเป็นร้อยละ 69.50 รองลงมามีการศึกษาทางโลกระดับปริญญาตรี จำนวน 46 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.90 และน้อยที่สุด มีการศึกษาทางโลกระดับปริญญาเอก จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.40

ตารางที่ 4.4 แสดงข้อมูลด้านตำแหน่งในวัดของกลุ่มตัวอย่าง

n = 210

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
ตำแหน่งในวัด		
เจ้าอาวาส	14	6.70
รองเจ้าอาวาส	4	1.90
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	8	3.80
พระลูกวัด	184	87.60
รวม	210	100

จากตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระลูกวัด จำนวน 184 รูป คิดเป็นร้อยละ 87.60 รองลงมามีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.70 และน้อยที่สุด มีตำแหน่งรองเจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.90

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัด นครปฐม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัด นครปฐมประกอบด้วย ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิต สาธารณะ ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน ด้านองค์กรชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการ สนับสนุนจากภาครัฐ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นความถี่ (Frequency) และค่าเฉลี่ย (Mean) ดัง ตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวม

n = 210				
ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของ วัดใน จังหวัดนครปฐม ภาพรวม	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
ด้านขวัญและกำลังใจ	4.02	.681	2	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.85	.730	3	มาก
ด้านการมีจิตสาธารณะ	4.05	.694	1	มาก
ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน	3.58	.802	6	มาก
ด้านองค์กรชุมชน	3.64	.836	5	มาก
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.71	.870	4	มาก
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	2.84	1.013	7	ปานกลาง
ภาพรวม	3.67	.681		มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.681) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน ด้านองค์กรชุมชน และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม
สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านขวัญและกำลังใจ

n = 210				
ด้านขวัญและกำลังใจ	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
1. วัดมีแบบอย่างพระนักพัฒนาจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ	3.85	.808	5	มาก
2. วัดมีความตั้งใจ และมองเห็นโอกาสที่จะมีส่วนใน การช่วยเหลือสังคม	4.09	.808	2	มาก
3. พระนักพัฒนาปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย และศีลธรรมอันดีงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน	4.06	.864	3	มาก
4. วัดมีความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆในชุมชน	3.95	.879	4	มาก
5. วัดมีความสัมพันธ์อันดีงามกับคนในชุมชนร่วมใจกัน พัฒนา	4.17	.816	1	มาก
ภาพรวม	4.02	.681		มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านขวัญและกำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 1.017) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 5 วัดมีความสัมพันธ์อันดีงามกับคนในชุมชนร่วมใจกันพัฒนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.816) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 2 วัดมีความตั้งใจ และมองเห็นโอกาสที่จะมีส่วนในการช่วยเหลือสังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.808) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 1 วัดมีแบบอย่างพระนักพัฒนาจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.808)

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

n = 210

ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
6. วัดได้วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ	4.03	.885	2	มาก
7. วัดได้จัดอบรมด้านธรรมะ เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3.96	.930	3	มาก
8. วัดได้มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน	3.37	1.018	5	ปานกลาง
9. วัดได้จัดตั้งกลุ่มร่วมกันกับในชุมชนและเป็นที่พักพิง	3.53	.949	4	มาก
10. วัดได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม	4.38	.780	1	มาก
ภาพรวม	3.85	.730		มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.730) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 10 วัดได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.780) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 6 วัดได้วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.885) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 8 วัดได้มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 1.018)

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม
สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีจิตสาธารณะ

n = 210				
ด้านการมีจิตสาธารณะ	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
11. วัดมีต้องการช่วยเหลือชุมชน โดยไม่หวัง ผลตอบแทน	4.21	.817	1	มาก
12. วัดได้บริจาคทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน	4.01	.858	3	มาก
13. วัดได้สอนธรรมะในชีวิตประจำวัน ในสถานศึกษา	4.20	.839	2	มาก
14. วัดได้ส่งเสริมในมีกิจกรรมการกุศล บริจาค แจก จ่าย	3.99	.855	4	มาก
15. วัดได้ร่วมกับชุมชน ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ ภายในวัด	3.85	.926	5	มาก
ภาพรวม	4.05	.694		มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการมีจิตสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.694) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 11 วัดมีต้องการช่วยเหลือชุมชน โดยไม่หวังผลตอบแทน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.817) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 13 วัดได้สอนธรรมะในชีวิตประจำวัน ในสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.839) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 15 วัดได้ร่วมกับชุมชน ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในวัด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.926)

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน

n = 210				
ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
16. วัดได้สนับสนุนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม	3.70	.887	1	มาก
17. มีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศของกลุ่ม	3.59	.861	4	มาก
18. วัดได้กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่ม	3.64	.859	2	มาก
19. วัดได้นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ	3.40	1.003	5	ปานกลาง
20. วัดได้นำความรู้ที่คิดค้นได้ไปเผยแพร่ให้กับเครือข่าย	3.61	.973	3	มาก
ภาพรวม	3.58	.802		มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 0.802) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 16 วัดได้สนับสนุนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = 0.887) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 18 วัดได้กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.859) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 19 วัดได้นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$, S.D. = 1.003)

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านองค์กรชุมชน

n = 210				
ด้านองค์กรชุมชน	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
21. วัดได้ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม	3.54	1.026	5	มาก
22. วัดได้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาถ่ายทอด ให้กับกลุ่ม	3.64	.964	2	มาก
23. วัดได้สนับสนุนการพัฒนาผู้นำให้เข้มแข็งเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มในชุมชน	3.60	.959	3	มาก
24. วัดได้สนับสนุนการยกระดับการรวมกลุ่มให้มีความเป็นมืออาชีพ โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้	3.58	.967	4	มาก
25. วัดได้ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม	3.87	.932	1	มาก
ภาพรวม	3.64	.836		มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านองค์กรชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.836) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 25 วัดได้ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการรวมกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.932) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 22 วัดได้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาถ่ายทอด ให้กับกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.964) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 21 วัดได้ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = 1.026)

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
26. วัดได้ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาอนุรักษ์ท้องถิ่นที่มีค่า	3.88	.970	1	มาก
27. วัดได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประกอบอาชีพ	3.72	.934	3	มาก
28. วัดได้รณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.79	.991	2	มาก
29. วัดได้นำเทคโนโลยี มาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.57	.922	5	มาก
30. วัดได้ร่วมกับชุมชนเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก	3.61	1.002	4	มาก
ภาพรวม	3.71	.870		มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.870) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 26 วัดได้ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาอนุรักษ์ท้องถิ่นที่มีค่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.970) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 28 วัดได้รณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.991) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 29 วัดได้นำเทคโนโลยี มาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 0.922)

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม
สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

n = 210				
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
31. วัดได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ	2.82	1.131	3	ปานกลาง
32. ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนา ชุมชน	2.89	1.070	2	ปานกลาง
33. วัดได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์จาก ภาครัฐ	2.80	1.178	4	ปานกลาง
34. ภาครัฐจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน	2.90	1.057	1	ปานกลาง
ภาพรวม	2.84	1.013		ปานกลาง

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.84$, S.D. = 1.013) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 34 ภาครัฐจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.90$, S.D. = 1.057) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 32 ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.89$, S.D. = 1.070) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 33 วัดได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์จากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.80$, S.D. = 1.178)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นความถี่ (Frequency) และค่าเฉลี่ย (Mean) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ภาพรวม

n = 210				
การปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดใน จังหวัดนครปฐม ภาพรวม	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.94	.772	4	มาก
ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	3.93	.752	5	มาก
ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม	4.14	.694	2	มาก
ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	4.18	.743	1	มาก
ด้านการพัฒนาจิตใจ	4.10	.801	3	มาก
ภาพรวม	4.05	.688		มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.688) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ด้านการ
ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์

n = 210				
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
35. วัดได้ร่วมกับสถานศึกษาในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้น คุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน	4.16	.820	2	มาก
36. วัดได้ช่วยสอนหนังสือด้านคุณธรรมแก่นักเรียน	4.24	.820	1	มาก
37. วัดได้เป็นวิทยากรพิเศษในชุมชนบรรยายเกี่ยวกับธรรมะ	3.96	.922	3	มาก
38. วัดได้พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชน	3.96	.871	3	มาก
39. วัดได้เป็นสถานที่จัดเวทีประชาคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ	3.71	1.037	4	มาก
40. วัดได้นำเด็กขาดทุนทรัพย์มาบวชเรียนปริยัติธรรม	3.65	1.181	5	มาก
ภาพรวม	3.94	.772		มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.772) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 36 วัดได้ช่วยสอนหนังสือด้านคุณธรรมแก่นักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.820) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 35 วัดได้ร่วมกับสถานศึกษาในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.820) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 40 วัดได้นำเด็กขาดทุนทรัพย์มาบวชเรียนปริยัติธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = 0.772)

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
41. วัดได้เป็นตัวแทนในการพัฒนาพร้อมทั้งชักชวน ประชาชนให้ร่วมพลังเพื่อการพัฒนา	3.89	.905	3	มาก
42. วัดได้สนับสนุนจัดตั้งองค์กรชุมชน	3.70	1.003	6	มาก
43. วัดได้บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือแก่ชุมชน	3.87	.982	4	มาก
44. วัดได้อำนวยความสะดวกประชาชนในการบำเพ็ญ กุศลประเพณีท้องถิ่น	4.25	.857	1	มาก
45. วัดมีความเชี่ยวชาญให้ความรู้แก่ประชาชนในด้าน ต่างๆ	3.84	.852	5	มาก
46. วัดได้เชิญชวนญาติโยมในการบริจาคทรัพย์สินของ แก่ผู้ยากไร้ ด้อยโอกาส	4.04	.893	2	มาก
ภาพรวม	3.93	.752		มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$, S.D. =
0.752) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 44 วัดได้อำนวย
ความสะดวกประชาชนในการบำเพ็ญกุศลประเพณีท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$,
S.D. = 0.857) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 46 วัดได้เชิญชวนญาติโยมในการบริจาคทรัพย์สินของแก่ผู้ยากไร้
ด้อยโอกาส มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.893) และข้อที่มีระดับความคิดเห็น
น้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 42 วัดได้สนับสนุนจัดตั้งองค์กรชุมชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.70$,
S.D. = 1.003)

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

n = 210				
ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
47. วัดได้ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	4.40	.734	1	มาก
48. วัดได้จัดโครงการอบรมธรรมในสถานศึกษา	4.21	.857	3	มาก
49. วัดได้จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชน	4.29	.803	2	มาก
50. วัดได้มอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่างๆ	3.98	.875	4	มาก
51. วัดได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัด	3.82	1.022	5	มาก
ภาพรวม	4.14	.694		มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.694) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 47 วัดได้ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.734) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 49 วัดได้จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาแก่ประชาชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.803) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 51 วัดได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 1.022)

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

n = 210				
ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
52. วัดได้มีการส่งเสริมการจัดประเพณีในวันสำคัญ	4.53	.720	1	มากที่สุด
53. วัดได้เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลาง การติดต่อ ประสานงานศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ	4.07	.968	4	มาก
54. วัดได้สนับสนุนการประกวดศิลปะพื้นบ้าน	3.77	1.093	5	มาก
55. วัดได้ส่งเสริมให้มีการทำบุญในเทศกาลประเพณี	4.43	.750	2	มาก
56. วัดได้ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ท้องถิ่น	4.13	.939	3	มาก
ภาพรวม	4.18	.743		มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$, S.D. =
0.743) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 52 วัดได้มีการ
ส่งเสริมการจัดประเพณีในวันสำคัญ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.720)
รองลงมา ได้แก่ ข้อ 55 วัดได้ส่งเสริมให้มีการทำบุญในเทศกาลประเพณี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.750) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ 54 วัดได้สนับสนุน
การประกวดศิลปะพื้นบ้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 1.093)

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้าน
สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาจิตใจ

n = 210				
ด้านการพัฒนาจิตใจ	\bar{x}	S.D.	อันดับ	การแปลผล
57. วัดได้สนับสนุนกิจกรรมการเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5	4.17	.907	2	มาก
58. วัดได้เทศนาหลักธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.22	.882	1	มาก
59. วัดได้สนับสนุนให้เยาวชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรม	4.08	.911	3	มาก
60. วัดได้เป็นวิทยากรในการจัดอบรมธรรมะตาม สถานที่ต่าง ๆ	4.01	.943	5	มาก
61. วัดได้ให้คำปรึกษาด้านจิตใจ และดำเนินชีวิตแก่ ประชาชน	4.06	.949	4	มาก
ภาพรวม	4.10	.801		มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาจิตใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.801) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ ข้อ 58 วัดได้เทศนาหลักธรรม
เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} =$
4.22, S.D. = 0.882) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 57 วัดได้สนับสนุนกิจกรรมการเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 มี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.907) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
ได้แก่ ข้อ 60 วัดได้เป็นวิทยากรในการจัดอบรมธรรมะตามสถานที่ต่าง ๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.943)

4.2 การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนว ปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อ
เก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์
ของวัดในจังหวัดนครปฐม ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการทำงานสังคม สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. วัดมีงานสังคมสงเคราะห์เรื่องใดบ้าง มีกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานอย่างไร

แนวปฏิบัติในการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ของวัด หรืองานที่ช่วยเหลือสังคมของวัดใน
จังหวัดนครปฐม ให้มีแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น มีการพัฒนางานที่ดียิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลท่าน
ที่ 1 กล่าวว่า

“โครงการตอนนี้ที่วัดไร่ขิง พระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตธรรมวชิราวุธ เจ้าคณะภาค ได้ทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ). กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม). โดยการเอาโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า มารวมกับโรงเรียนมัธยมของนครปฐม”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ที่กำแพงแสนโครงการศีลห้าจะไปเยี่ยมเด็กที่มีความยากไร้ไม่มีทุนการศึกษา โดยการสงเคราะห์ด้านการศึกษา การเลือกเด็กที่ไม่มีเงิน ดูแลพ่อแม่ที่บ้านหรือบางคนอาจอยู่กับ ย่ากับยาย โครงการก็ได้ให้ความอุปถัมภ์ในด้านของการศึกษา โดยการให้ทุนการศึกษาในการ เรียน พ่อเด็กเรียนจบก็สามารถมาเรียนต่อที่วิทยาลัยสงฆ์ของวัดไร่ขิงได้ หรือขอทุนหลวงพ่ วัดไร่ขิงในการที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อจะได้มีวิชาชีพในการทำงานในอนาคต ซึ่งเป็นงานสังคมที่วัดไร่ขิงทำอยู่ตอนนี้ครับ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

“วัดหนองกระโดนมีโครงการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงทุก ๆ เดือน ทำงานร่วมกันระหว่าง รพ.สต. ของหนองกระโดน มีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง โรงเรียนบ้านหนองกระโดน มีตัวแทนกลุ่มของอสม. เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงทุก ๆ เดือน ไปมอบสิ่งของให้ชาวบ้าน ทำ โครงการปันสุข ทำปิ่นโต มอบของใช้ให้ผู้ป่วย เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง และผ้าอ้อมหรือแพมเพิส มีการให้กำลังใจ มีการให้ศีลให้พร ญาติโยมส่วนใหญ่ก็ปราบปลื้มทุกครั้งทีไปนะครับ เพราะเหมือนว่าพระหรือคนทีไปเยี่ยมให้กำลังใจซึ่งกันและกันครับ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

กระบวนการหรือว่าขั้นตอนในการทำงาน เริ่มแรกครูในโรงเรียนเป็นผู้รู้ปัญหาของเด็กที่อยู่ แล้ว จะมีการตรวจดูว่าเด็กคนนี้มีปัญหาจริงหรือไม่ ในโรงเรียนที่นครปฐมที่ศาลายา มีเด็กที่มีปัญหา เรื่องทุนการศึกษาขาดแคลน ไม่ได้จ่ายค่าเทอมหลายเทอม ทางวัดโดยแกนนำของหลวงพ่อก็จะให้การ ช่วยเหลือเรื่องค่าเทอม ไปเยี่ยมบ้าน ลงพื้นที่ให้กำลังใจ โดยโครงการรักษาศีลห้าจะช่วยเรื่อง การศึกษา ให้เด็กได้มีความรู้ไปเลี้ยงชีพ เลี้ยงพ่อแม่ ครู อาจารย์ให้การช่วยเหลือเลี้ยงดู วัดจะ สนับสนุนให้กับครอบครัวเด็ก เพื่อที่จะได้เป็นกำลังสำคัญในสังคม ในอนาคตกันไป (ผู้ให้ข้อมูลท่าน ที่ 1 พระผู้แทนเจ้าอาวาส วัดไร่ขิง กล่าวสรุป)

การสนับสนุนให้กับเด็กที่ขาดแคลนทางวัดสนับสนุนทั้งด้านทุนทรัพย์ ด้านอาหารปัจจัย 4 ถ้า เด็กคนไหนขาดแคลนทางวัดจะส่งของไปช่วยเหลือโดยโครงการไม่ได้กำหนดการช่วยเหลือ เป็นการลง พื้นที่ในการหาข้อมูลว่า โรงเรียนไหนที่มีเด็กขาดแคลน ในเรื่องของทุนทรัพย์ ก็จะขอข้อมูลและส่งไป

เยี่ยมบ้าน ติดต่อสอบถามว่าขาดแคลนอะไร ก็ให้ช่วยเหลือและประสานงาน และมีระยะเวลาในการให้ความอุปถัมภ์ จนกระทั่งจบ ป.6 หรือ ม.6 ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“เมื่อเด็กจบม.6 ถ้าจะเรียนปริญญาตรีที่วัดไร่ขิงที่ มจร. ทางโครงการก็จะให้การเรียนฟรีอยู่แล้ว แต่มีข้อแม้ก็คือ ต้องเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“จุดแรกเริ่มในการทำกิจกรรมนี้ก็คือ มีการส่งเสริมในเรื่องของสาธารณสงเคราะห์ของทางวัดที่ได้ทำมาเรื่อย ๆ แต่ว่าไม่ได้เป็นรูปแบบที่ชัดเจน เราทำทุกเดือน มีการพัฒนาส่งเสริมให้กำลังใจ บางรายดีขึ้น บางรายมีเสียชีวิตบ้าง การที่เราลงไปเยี่ยมไปให้กำลังใจ เป็นการกระตุ้นให้เขามีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้าย เพราะลงไปทุกคนให้กำลังใจ ต้องสู้ๆ เดียวก็หายนะ มันก็จะเกิดความปราบปลื้ม เป็น 1 ใน 6 ของกิจกรรมทางคณะสงฆ์เราด้วย ก็เลยทำทุกเดือน และ รพ.สต.ก็ประสานงานมาด้วย”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6

การศึกษาสงเคราะห์ การช่วยเหลือเด็กที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือยากไร้ หรือในกรณีที่พระออกจากโรงพยาบาลแล้วไม่มีที่อยู่ในพื้นที่นครปฐม ก็จะมีการช่วยเหลือโดยการอนุเคราะห์เป็นรายไป อย่างเช่น มาขอเรื่องที่พักเพื่อมาผ่าตัด ก็สงเคราะห์ให้ท่านอยู่ให้ท่านฉันทันจนกว่าท่านจะหายดีหรือดีขึ้น เพราะทางไร่ขิงมีโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ เป็นโรงพยาบาลรักษาตา ที่อนุเคราะห์ทั้งญาติโยม พระภิกษุ พระภิกษุส่วนมากที่ส่งตัวมาก็ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายเมื่อโรงพยาบาลทางจังหวัดส่งตัวมา ถ้าเป็นฆราวาสก็จะเป็นประกันสังคมเป็นส่วนใหญ่ งานสังคมสงเคราะห์ที่ไปในทิศทางเดียวกัน อย่างในกระบวนการที่มีการลงไปดูในพื้นที่ มีการติดต่อประสานงาน เป็นกระบวนการสังคมสงเคราะห์ เพียงแต่ว่าต่างมุมมองกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน กระบวนการจะคล้ายกันมาก ผู้ให้ข้อมูลกล่าวสรุป

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“การทำงานสังคมสงเคราะห์ของวัด ถ้ายึดถือตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไข 2535 ที่แบ่งเป็นหลัก ๆ ตามมาตรา 15 ตรี คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ แต่ที่ได้รับความนิยมหลัก ๆ จากผู้ใหญ่ ก็จะมีการศาสนศึกษา เช่น การเรียนการสอนธรรมศึกษา การบริการวิชาการแก่ญาติโยม ให้การศึกษาแก่ผู้ยากไร้ที่ถือว่าเป็นการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ธรรมแก่ญาติโยมในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานทำบุญ งานศพ งานแต่งงาน เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์ โดยสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เป็นคนไร้ญาติขาดมิตร หรือคนยากจน ที่วัดจะมีบริการเชิงสังคมในเรื่องคนยากจนหรือไร้ญาติ ไม่มีปัจจัยในการทำพิธีศพ ทางวัดก็จะจัดสรรพระสวด ปัจจัยในการถวายพระ คือบริการฟรีแก่คนเหล่านั้นเอง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ต้องเรียนพระอาจารย์อย่างนี้ค่ะว่า ถ้าใช้คำว่าทำร่วมกับวัด กลุ่มงานนี้นักสังคมสงเคราะห์ที่โรงพยาบาล มี 2 ท่านนะคะ ก็คือหนูและพี่อีกคนหนึ่ง ที่นี้ถ้าเกิดทำงานร่วมกับวัด เราไม่ได้ทำงานร่วมกับวัดที่เป็นวัดโดยตรง แต่เรามีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพระเป็นกลุ่มเป้าหมายของสังคมสงเคราะห์ค่ะ ยกตัวอย่าง พระสงฆ์ที่เป็นเคสของโรงพยาบาล คือพระที่ท่านมาหาหมอต่า แล้วพระท่านจะต้องได้รับการตัดแว่นพิเศษสำหรับท่านโดยตรง ในเรื่องของการรักษา ซึ่งในส่วนนี้ก็จะเกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ โดยการที่ทางคุณหมอก็ขอสงเคราะห์ในเรื่องของค่าอวัยวะเทียมหรืออุปกรณ์พิเศษนอกเหนือจากสิทธิค่ะ ในส่วนนี้ก็จะเชิญท่านมาที่กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ เมื่อท่านพบแพทย์แล้ว แพทย์ก็ส่ง consult ต่อมาที่นักสังคมสงเคราะห์ เราก็ทำการ fac-finding ก็คือ ทำกระบวนการสังคมสงเคราะห์เลยอย่างพระวันนั้นท่านมารูปเดียวไม่ได้มีญาติหรือลูกศิษย์มา เราก็ทำการ fac-finding นำเรื่องเสนอประธานมูลนิธิในการเบิกเงินมาที่จะขอตัดแว่นเฉพาะให้กับพระ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ถ้าพระอาจารย์ถามว่าโครงการที่ทำกับวัด ในกลุ่มงานยังไม่มีค่ะ แต่จะเป็นกลุ่มเป้าหมายของเรา เคสของเราที่มีพระสงฆ์ ทุกคนในโรงพยาบาลที่พบปัญหาหรือว่ามีปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาทุกรูปแบบ ในเรื่องของการประสานส่งต่อหรือในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ เบื้องต้นก็จะต้องพบแพทย์ก่อนแล้วแพทย์ส่ง consult ต่อมาที่นักสังคมสงเคราะห์ ถ้าพบปัญหาค่ะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8

วัดมีการทำงานร่วมกันอยู่หลายที่ เช่นที่วัดใหม่ห้วยลึกเป็นวัดที่ทำ MOU ด้วยกันในเรื่องของที่พักอาศัยชั่วคราวในระหว่างที่ดำเนินการในการประสานส่งต่อไปที่อื่น ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“ก็จะมีวัดสำหรับที่ที่เราได้ทำ MOU ไว้ด้วยที่เราได้ทำข้อตกลงขอเรื่องที่พักชั่วคราวให้กับผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ในส่วนของภารกิจของคุณคุ้มครองฯ เน้นเรื่องการจัดสวัสดิการสังคม ให้เข้าถึงสิทธิการจัดสวัสดิการสังคมที่นี้การเข้าถึงสิทธิบางอย่างก็ไม่ได้เป็นภารกิจโดยตรงของเรา อย่างเช่น เรื่องสุขภาพอนามัย เรื่องการประกอบอาชีพ แต่ว่าเราเป็นส่วนที่จะทำให้เขาเข้าถึงสิทธิ แล้วก็จะเป็นเรื่องของสวัสดิการภาครัฐ ก็เกิดว่ามีสวัสดิการต่าง ๆ มาเราก็จะเป็นคนประสานหรือให้ข้อมูลให้เขาได้เข้าถึงสิทธิ แต่ว่างานมิติที่

ทาง พม.ท่า ก็มี 2 มิติ นะคะ ก็ด้านที่อยู่อาศัย ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย แล้วก็เรื่องรายได้ ค่ะ ตรงนี้เราก็พยายามทำให้เขาได้รับการช่วยเหลือ ในส่วนของที่อยู่อาศัย ก่อนที่เขาจะสามารถอยู่ในชุมชนได้ บางทีจะมีเรื่องของกระบวนการการช่วยเหลือหลายขั้นตอน หรือว่า รอประสานส่งต่อญาติหรือว่าช่วยเหลือเพื่อส่งสถานฯ เราก็ได้ขอความอนุเคราะห์ ที่อยู่อาศัย ที่พักอาศัยชั่วคราวจากทางวัดค่ะ ซึ่งตรงนี้ก็ถือว่าเป็นที่มาที่ได้ประสานวัดต่าง ๆ ไว้ในจังหวัด”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วตอนนั้นเราอยู่ในสถานที่ที่ไม่มีที่พักอาศัย ปกติเวลารับเคสบางทีจะต้องมีที่พักให้เป็นสัดส่วน เดิมเราอยู่เป็นบ้านเช่า ไม่ได้มีห้องให้ บางครั้งก็นอนหลังบ้านมีแดดมีฝน ค่ะ ค่อนข้างลำบาก ก็เลยมองว่า เราน่าจะมีสถานที่อื่น ๆ ที่รองรับผู้ป่วยก่อนที่จะทำการประสานส่งต่อไปยังที่อื่น เช่น กลับบ้านหรือว่ากลับชุมชน ส่วนใหญ่แล้วที่อื่น ๆ ที่เขาทำกันก็จะเป็นวัดนี่แหละค่ะ เพราะว่าวัดส่วนใหญ่ก็เป็นที่พักทั่วไปของคนเดินทาง ก็จะมีไปพักอยู่ที่วัดอยู่แล้วนะคะ แต่ว่าจะมีวัดไหนบ้างที่พอจะมีที่พักที่พอจะให้ผู้ป่วยอยู่ได้บ้าง ซึ่งวัดใหม่ห้วยลีนี้เราทราบมาว่าเหมือนมีการทำ MOU อยู่กับเรือนจำอยู่แล้ว แล้วเขาก็มีเป็นบ้านพัก กึ่งวิถีที่มีห้อง ก็เลยเริ่มเข้าไปคุยกับท่าน ท่านก็เมตตา เปิดรับแล้วก็ให้โอกาส ยิ่งถ้าเป็นคนที่ยอดโอกาสแล้วก็อยากที่จะกลับสู่สังคม อยากที่จะกลับสู่ครอบครัว ท่านก็หาที่พักให้ มีข้าวให้ แล้วก็บางทีก็มีเงินให้ด้วยซ้ำ ดูแลในเรื่องอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่วัดมีงานก็ช่วยงานวัด ท่านก็จะให้เป็นเงินเป็นค่าตอบแทน เห็นท่านบอกว่ามีในเรื่องของบำบัด พยายามที่จะให้ไปสวดมนต์ด้วยกัน แล้วก็มีการฝึกท่านก็จะพยายามให้เคลสได้ทำกิจกรรมพวกนี้ด้วยค่ะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

“งานสังคมที่ทำงานร่วมกับวัดส่วนมากจะเป็นการช่วยเหลือคนยากไร้ และมอบทุนการศึกษา โดยเฉพาะทางวัดจะมีโครงการในการช่วยเหลือศพยากไร้ ที่ไม่มีเงินในการทำศพ โดยมีกระบวนการในการตรวจสอบว่าเป็นศพยากไร้ไม่มีเงินจริง ถึงจะให้การช่วยเหลือในการทำศพ ส่วนทางด้านทุนการศึกษา ส่วนมากจะให้ในโอกาสสำคัญที่ทางวัดมีการจัดกิจกรรมขึ้นมา โดยมอบผ่านทางหน่วยงานในการนำไปดำเนินการเอง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“โดยส่วนใหญ่จะไม่มีงานที่ทำกับวัดโดยตรง แต่จะเป็นงานวิจัย ที่อาจจะโดยตรงกับวัดอยู่บ้าง ก็เป็นลักษณะของการทำกิจกรรมในขณะเดียวกันก็เป็นงานทำวิจัยไปด้วย ล่าสุดก็คือช่วงของโควิด ได้ศึกษาเรื่องพระสงฆ์ที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ที่มีแนวคิดอุบุนตุ (Ubuntu) ที่คิดว่าการทำงานที่จะช่วยทำงานในลักษณะของงานชุมชน คือการที่คนๆ หนึ่งจะก่อร่างสร้างตัวมาได้ ก็คือมาจากชุมชน จากครอบครัว ฉะนั้นการช่วยเหลือก็จะเป็นการช่วยเหลือจากชุมชนก่อน แต่เมื่อไหร่ที่ชุมชนช่วยเหลือกันไม่ได้ ก็จะเป็นในลักษณะขององค์กรทางด้านวิชาชีพ ที่เขาพยายามทำงานกัน อย่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในลักษณะนี้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 12

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ที่ทำร่วมกับวัด ก็มีกลุ่มจิตอาสา อย่างในวันอาทิตย์เขาก็จะเข้ามาประมาณ 09.00 น. ก่อนที่จะทำงาน พระอาจารย์ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสก็จะให้ธรรมทุกคนได้มาฟังธรรมะจากเจ้าอาวาส ก่อนที่จะแยกย้ายทำงาน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 13

ในเรื่องของการทำงานของวัด วัดในจังหวัดนครปฐมมีหลายวัดด้วยกัน วัดแต่ละวัดมีกิจกรรมมากน้อยต่างกัน ก็แล้วแต่ว่าวัดเหล่านั้นผู้นำจะได้สร้างกิจกรรมหรือมีกิจกรรมมากน้อยเพียงใดอยู่ที่เจ้าอาวาส อยู่ที่ชุมชน อยู่ที่ผู้นำท้องถิ่น กิจกรรมที่ทำอยู่เรื่อย ๆ เช่น กิจกรรมการมอบเครื่องอุปโภคบริโภค ปัจจัย 4 เรื่องเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค หรือแม้กระทั่งในเรื่องของไฟไหม้ก็เข้าไปมีส่วนร่วมให้ขวัญและกำลังใจ ให้การระดมทุน เช่น บอกไปตามสื่อสถานีวิทยุให้กับสถานีวิทยุได้เป็นผู้กระจายข่าวหรือกระจายเสียงบอกผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น หรือมีศรัทธาได้เข้ามามีส่วนร่วม ในเรื่องของกิจกรรม ในเรื่องของการมอบข้าวของเครื่องใช้ ในเรื่องของการสงเคราะห์ ในเรื่องของการช่วยเหลือ เป็นเบื้องต้น และสำหรับบุคคลผู้ประสบภัยบ้าง หรือแม้กระทั่งคนที่ป่วยติดเตียง คนกำพร้า หรือคนที่เป็นพิการทางสติปัญญา คนพิการมาตั้งแต่เกิด หน่วยงาน ชมรม หรือสถานที่สงเคราะห์ที่ทางมูลนิธิปันสุขเข้าไปมีส่วนร่วม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“การที่เรามีส่วนร่วมเหล่านี้เราก็เข้าไปตามวัดเหมือนเข้าไปตามชุมชน เข้าไปตามสถานที่ราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาลสำนักงาน อบต. หรือ อบจ. เข้าไปพูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น ได้พูดคุยกับคนที่ได้มีส่วนในเรื่องของข้อมูลข่าวสารพวกนี้ สิ่งใดที่ขาดตกบกพร่อง สิ่งใดที่เราสามารถที่จะเพิ่มเติมได้ก็เข้าไปมีส่วนร่วม โดยวัดหลัก ๆ ที่เราเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอ เช่น วัดหอมเกร็ด สามพราน วัดวังตะกั่ว ที่อำเภอเมือง วัดพระปฐมเจดีย์ วัด

มหาสวัสดิ์ พุทธมณฑล สามพราน วัดสุวรรณารามตรงพุทธมณฑล วัดป่าไม้ลาย เป็นต้นหลาย ๆ วัดเป็นเครือข่ายที่เราเข้าไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ให้ผู้นำเหล่านั้นทั้งวัด บ้านโรงเรียน หรือหน่วยงานราชการ เข้าไปมีส่วนร่วม”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 14

กระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน การทำงานระดับเบื้องต้น จะต้องสื่อสารพูดคุยหรือประชุมกันเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นทางการก็จะมีเรื่องของผู้นำจะพบกันที่อำเภอ ตำบลเป็นหลัก โดยมีเครือข่ายของแต่ละอำเภอ ในจังหวัดนครปฐมมีทั้งหมด 7 อำเภอ ได้แก่ กำแพงแสน พุทธมณฑล ดอนตูม นครชัยศรี สามพราน และบางเลน ทั้ง 7 อำเภอจะเชื่อมประสานกันเพื่อที่จะให้แต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะสิ่งที่ทำก็คือ แต่ละชุมชน แต่ละหน่วย แต่ละจิตอาสาหรือแต่ละกิจกรรม จะมีคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่เป็นชมรมอยู่แล้ว เช่น ชมรมคนรักในหลวง ชมรมคนรักแม่น้ำท่าจีน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคนทำเกษตรปลอดเคมี จะมีแต่ละชมรมที่มีต้นทุนเหล่านี้อยู่แล้วเป็นจุดแข็ง ฉะนั้นการทำงานเบื้องต้นคือ การได้ประสานสร้างแนวร่วม สร้างเครือข่ายให้กับผู้นำหรือคนที่เป็นหลักในแต่ละชมรม ในแต่ละกิจกรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน ในบทบาทของวัดส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการมอบเครื่องอุปโภคบริโภค หรือการไปให้หลักการ หลักคิด ให้ธรรมะให้สิ่งที่เป็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ การเข้าไปร่วมในพิธีทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ได้เข้าไปมีบทบาทในเรื่องของวัด และการทำงานก็ทำงานในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการเข้าไปปรึกษาหารือ ในเรื่องของการประชุม โดยที่แต่ละท้องถิ่นก็จะมีนัดประชุมทางออนไลน์และออนไลน์ ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการประชุมช่วยเหลือกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“งานสังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่ที่ทำร่วมกับวัดแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ 1) งานสาธารณสงเคราะห์ 2) งานศึกษาสงเคราะห์ และสนับสนุนการศึกษา 3) งานดูแลและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับบุคคลด้านจิต 4) ให้คำแนะนำปรึกษาด้านการขอสัญชาติไทย 5) สนับสนุนการบำบัดผู้เสพยาเสพติด”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 15

2. งานสังคมสงเคราะห์มีอุปสรรคปัญหาที่ควรแก้ไขหรือพัฒนาปรับปรุง

ทางด้านการศึกษา การที่ไม่ได้ระบุนการช่วยเหลือเรื่องจำนวนคนเข้าเรียนในสถานศึกษาที่ช่วยเหลือ เรื่องจำนวน ระยะเวลา การให้ทุน การช่วยเหลือเป็นการให้ตลอด ทำให้ประสบปัญหาหรือว่ามีข้อติดขัดบ้าง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“ก็อาจจะมึบ้างเล็กน้อยนะครับ แต่ตัวผมเองเป็นกองงาน ผมก็ไม่ค่อยรู้เท่าไร แต่ ว่าในเรื่องของการประสานงานอาจจะใช้ชะครับ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1 กล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ติดขัดเรื่องการประสานงาน เด็ก หรือครูรู้ไม่หมด ครูที่ห้องนั้นไม่รู้ ก็อาจจะทำให้ช่วยเหลือไม่หมดในครั้งที่ลงไป อาจจะต้องมาดูตามที่หลังอีกทีหนึ่ง ซึ่งแต่ละปีในการลงเรียน เราก็จะมีช่วงที่จะต้องลงโดยการทำงานร่วมกับสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมนะครับ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

“ที่ประสบปัญหาในเบื้องต้นก็คือเวลาลงไปจะต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ บางทีก็อาจจะไม่ครบ เพราะว่าเราก็เตรียมตามมีในเดื่อนั้น ๆ อย่างเช่น ญาติโยมถวายสังฆทานมา เราก็ดูว่าอันไหนที่มีข้าวสาร เราก็จะแยกเก็บเอาไว้ แล้วเอาไปช่วยญาติโยม ก็จะมียารักษาโรค มีอะไรหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน อย่างบางเดือนเป็นช่วงวันปีใหม่ โยมก็จะเอากะเช้ามาถวายเจ้าอาวาส เราก็จะเอาสิ่งนั้นไปเยี่ยม ไปให้กำลังใจ ของที่ให้จะไม่เหมือนกัน มีมากบ้างน้อยบ้าง แล้วก็อีกเรื่องหนึ่ง ก็คือขาดการติดต่อว่าบางบ้านต้องการแพมเพิส รพ.สต. เขาก็ไม่ได้ประสานเรามาว่าบ้านนี้ต้องการนะ คือเราก็ไม่รู้ว่าจะต้องใช้หรือว่าต้องใช้อะไรบ้าง เขาก็ไม่ได้ประสานงาน แต่เราก็ยังไม่ได้ประสานงานกับเขาว่าบ้านนี้ขาด กระบวนการก็คือ แปดโมงครึ่งก็จะนัดเราก่อนที่รพ.สต. นั่งประชุมกันก่อนนะว่าวันนี้เราจะไปที่ไหน ๆ เราถึงจะรู้ตอนนั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างคือเราเตรียมไปแล้ว เราถึงจะไปรู้ว่าเต็ยรพ.สต.เขาจะบอกเราว่า เต็ยวันนี้จะไปที่นี่ ๆ บ้านลุงคนนี้แล้วก็จะเล่าประวัติคร่าว ๆ ให้เราฟังทั้ง 10 เคสนะครับ แล้วเราถึงจะลงไปพร้อมกัน ก็คือเป็นการประชุมกันก่อนทั้งอบต.ทั้งอะไรอย่างนี้ ก็บอกคร่าว ๆ แล้วก็นำทางกันไป”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

สำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยม การเจอปัญหาแบบนี้ก็ต้องแก้ไขปัญหาไปเรื่อย ๆ เช่น การลงพื้นที่บ่อย ๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลให้เยอะมากขึ้น ผ่านการประสานงานโดยส่วนใหญ่หลวงจะมองในเรื่องของการประสานงานมากกว่า เพราะเป็นการทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้นการประสานงานก็ต้องชัดเจนด้วย ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงานด้วย ในกระบวนการทำงานควรที่จะส่งเสริมเรื่องของการประสานงานให้มันชัดเจนยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ก็ควรให้ชัดเจนยิ่งขึ้นนะครับ ประเด็นอื่นไม่มีนะครับ เพราะตอนนี้โครงการที่ทำก็ราบรื่นอยู่”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

ในโครงการทั้งหมดที่เป็นโครงการที่วัดไร่จึงรับผิดชอบ โครงการหลัก ๆ ได้แก่ โครงการรักษา ศีลห้าเป็นโครงการหลักที่ได้ทำ มีการช่วยเหลืออยู่เป็นการช่วยเหลือสังคมโดยส่วนใหญ่ ที่โครงการ รักษาศีลห้าทำมาตลอดอยู่แล้ว แม้จะเกิดเหตุที่ไหนก็ตาม ภาคไหนก็ตาม ในโครงการรักษาศีลห้า โดย แกนนําของเจ้าอาวาส จะเป็นคนนำพาหมู่คณะสงฆ์ไปช่วยเหลือในสถานที่ต่าง ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่

“งานสำเร็จไม่ได้ส่วนมาก คืออาจจะมึเรื่องของการประสานงานมีความไม่พอใจบ้าง นะครับ ถ้าเกิดมีความคิดที่เป็นอกตงานก็จะไม่สำเร็จครับ ยกเว้นว่าการทํางานเราไม่หวัง ผลตอบแทน มองว่าการช่วยเหลือสังคมเป็นสิ่งที่ขาดแคลน แล้วก็ทำไปด้วยความเต็มใจเต็มที่ สิ่งที่ได้รับในอนาคตก็เป็นสิ่งที่ได้เห็นเขามีความสุขนะครับ อย่างน้อยมันทำให้เขามีคุณค่า เรื่องสงเคราะห์เด็กก็ตาม หรือว่าวัดให้ที่พัก อย่างน้อยคนที่มารักษา ถ้าวัดไม่ได้สงเคราะห์ให้ ท่านอยู่ ท่านอาจจะไปนอนที่ศาลาก็ได้ อย่างโรงพยาบาลนอนไม่ได้อยู่แล้ว ถ้าเคลสปกติ ท่าน ก็ต้องมานุเคราะห์ที่วัด ซึ่งที่วัดของเราก็จะมีแนวปฏิบัติอยู่แล้ว โดยตัวผมจะเป็นคนดูแลที่ พักให้ตลอด เช่น หลวงพ่อ หลวงพี่มาจากจังหวัดไกล ๆ วันนี่มารักษาตา เราก็จะถามว่ามา รักษาที่วัน เราก็จะมีอาหารให้ทั้งเช้าทั้งเพลอยู่แล้วนะครับ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

ในเรื่องของการประสานงาน การบริหารจัดการโดยทั่วไป หลักในการบริหารจัดการส่วนใหญ่ จะแบ่งออกเป็น 4 หลักใหญ่ ๆ เช่น เรื่องของบุคคลว่ามีคนเพียงพอไหม จำนวนคนในการทํางาน เพียงพอหรือไม่ ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ในการทํางาน หรือว่าเรื่องของงบประมาณที่ให้ เรื่องของ วิธีการทํางานว่าต้องมีเรื่องของการประสานงานเป็นหลัก ในเรื่องของคุณคน ถ้าเป็นโครงการส่วนมาก ก็เพียงพออยู่แล้ว ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“หน่วยงานภายนอกก็ประสานงานได้ดีครับ โดยเฉพาะไร่ซึ่งถ้าเป็นรอบ ๆ เรามี 32 หน่วยงานในการเป็นจุดเชื่อม จะเป็นด้านตำรวจ เทศบาล โรงพยาบาล เทศบาลเมืองไร่ซึ่ง ไปรษณีย์ มหาวิทยาลัย มจร. โรงเรียนทั้งโรงเรียนนระครับ กรมสรรพากร อันนี้ก็เป็นเครือข่าย ของวัดทั้งหมดครับ ซึ่งตรงนี้ไม่มีปัญหา หน่วยงานตรงนี้ก็คือ วัดก็สามารถที่จะประสานเรื่อง การสงเคราะห์ ในหน่วยงานเขาอาจจะทำก็มีอยู่แล้วนะครับ ด้านสังคมอย่างนี้ แต่ว่าวัดไม่ได้ นำร่อง แต่โครงการก็เป็นโครงการอย่างทีกระผมได้บอกในเบื้องต้นแล้ว”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6

ผู้ให้ข้อมูลท่านต่อไปกล่าวเสริม กล่าวว่า

“ขาดในเรื่องของการติดต่อประสานงานในเบื้องต้น เรื่องงบประมาณ ถ้าอุปกรณ์บางอย่างไม่มีเราต้องซื้อ หลวงพ่อก็จะมอบปัจจัยให้บ้านละ 500 บาทด้วย ทุกบ้านทุกเดือนก็จะเป็นอย่างนั้น ก็อาจจะมีปัญหาที่เรื่องนี้นิดๆ หน่อยๆ ก็ตามมีตามได้ นะครับ แต่ส่วนใหญ่ก็จะให้มอบได้ทุกเดือน หลวงพ่อก็จะมอบทุกเดือน เพราะว่างบประมาณที่นำมาใช้ ปัจจัยที่เอามาให้ก็จะเป็นส่วนตัว ที่ญาติโยมถวายมาตามงานสวดมนต์บ้าง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

การช่วยเหลือไม่ได้เองของวัดออกมา ใช้งบประมาณส่วนตัว การสงเคราะห์โดยเจ้าอาวาส บางวัดตั้งเป็นมูลนิธิอยู่แล้ว ทำเป็นกระบวนการ โดยมีญาติโยมเข้ามาทำบุญ มาไหว้พระ มีหยอดตู้ บางวัดไม่ได้เป็นวัดเชิงท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ก็ใช้งบประมาณส่วนตัว ในการทำงานที่อยากจะเสริม ก็คือ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องให้การช่วยเหลือ เช่น เรื่องของวัสดุอุปกรณ์และทุนต้องสนับสนุนมากกว่านี้ เพราะตอนนี้ทางอบต.ไม่ค่อยได้สนับสนุน วัดต้องเป็นหลัก โรงพยาบาลส่งเสริมส่วนตำบลจะช่วยประสานงานไม่ได้ลงมาช่วยเต็มที่ ในเรื่องของการประสานงานต้องมาบอกกันก่อนว่าอะไรที่จำเป็นจะได้เตรียมไปให้ได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ปัญหาอุปสรรคในการทำงานมีค่อนข้างเยอะ โดยเฉพาะบุคลากรที่จะทำงานด้านนี้โดยตรง หมายถึงพระสงฆ์สามเณรที่จะมาทำหน้าที่ตาม พ.ร.บ.สงฆ์ หรือทำโดยเอกเทศก็ตาม เพราะคนที่จะมาทำด้านนี้จะต้องมีความรู้ความสามารถพอสมควร จะอาศัยเพียงความตั้งใจอย่างเดียวไม่พอ เช่น การสาธารณสงเคราะห์ของวัดปัจจัยก็มีจำกัด แต่ความต้องการไม่จำกัด การเผยแผ่ธรรม ก็ยากลำบากในสมัยปัจจุบัน เนื่องจากคนสมัยนี้เห็นห่างจากวัด และวัดก็เห็นห่างจากโยม หรือการสอนธรรมศึกษา เด็กที่มาเรียนก็มาเรียนเพราะทางโรงเรียนบังคับ ไม่ได้สมัครใจมาเรียน เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนก็ทำแบบขอไปที เพื่อให้ได้งบประมาณหรือประโยชน์ทางอ้อมอื่น ๆ เช่น เอาไปเสริมในการเรียนต่อหรือสมัครงาน และปัญหาอุปสรรคใหญ่ของการทำงานสงเคราะห์ของวัดจริง ๆ ก็คือ ปัญหาเชิงโครงสร้าง หมายถึง การทำงานร่วมกับภาคประชาชนหรือภาครัฐและเอกชน เนื่องด้วยปัจจุบันบทบาทของวัดไม่เหมือนในอดีตที่วัดเป็นศูนย์กลางการสงเคราะห์ทั้งหมด แต่ปัจจุบันบทบาทเหล่านี้ไปอยู่ส่วนอื่น ๆ หมด วัดเป็นเพียงหน่วยงานย่อย ๆ แค่นั้นเอง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8

“การทำงานและกวีธิในการปฏิบัติกับพระกับเศคนธรรมดาไม่แตกต่างกันคะ แต่จะมีความแตกต่างกันตรงในเรื่องของการพิจารณาหรือว่าการประเมิน ในการประเมินของสังคม สงเคราะห์ อย่างเช่นวันนี้ เศลาสุดของวันนี้ คือ มีพระมาซึ่งพระรูปนั้นมากับญาติ เราก็ fac-finding เหมือนพระบางรูป พระบางท่านมาลำพัง มาเพียงคนเดียว มาจากต่างจังหวัด ในการประเมิน การพิจารณาอนุเคราะห์ต่าง ๆ ก็จะมีมีความแตกต่างกันในส่วนนี้ พระบางรูป ท่านมากับญาติ และญาติก็สามารถร่วมชำระได้บางส่วน บางท่านก็มาลำพังไม่ได้มีลูกศิษย์ หรือว่าญาติมาด้วย ก็พิจารณาเป็นบางรายไป แต่ว่าการพิจารณาและกการปฏิบัติ เหมือนกัน ในรูปของขั้นตอนของงานสังคมสงเคราะห์เหมือนกันแต่ว่าวิธีการ หรือว่าการ พูดคุยก็จะมีมีความแตกต่างกัน อันนี้ยกตัวอย่างตัวหนูเองเลย การใช้คำพูดก็ต้องระมัดระวัง หรือว่าเลือกคำที่เหมาะสม และก็หนูเคยเจอเศคนส่วนตัวเองที่หนูรับเองด้วยก็คือ พระรูปนั้น เป็นชาวต่างชาติคะ เป็นคนแคนาดา ที่มาบวชอยู่ และก็จะต้องถูกส่ง consult มาที่สังคม สงเคราะห์ ก็จะต้องพูดภาษาอังกฤษกับท่านคะ ประมาณนั้น”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“ขอยกตัวอย่างวัดไร่ขิง ถ้าอย่างเหมือนวัดไร่ขิงประสานขอความร่วมมือหรือว่าในเรื่องของเกี่ยวกับด้านพยาบาล ด้านปฐมพยาบาลต่าง ๆ ก็คือทางโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่ขิง ก็ยินดี และก็ไปออกหน่วยที่วัดไร่ขิงอยู่ตลอดคะ ไม่ว่าจะป็นงานหลวงพ่อดูไร่ขิง งานประจำปี ก็จะมีหน่วยพยาบาลของเมตตาไปตั้งอยู่ด้วย เพื่อเพราะว่าเราก็เป็นหนึ่งในโรงพยาบาลของชุมชนในแถบนี้ เราก็ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่คะ ในการประสานงานกับทางวัดและกการดูแลคนในชุมชนอยู่แล้ว เพราะว่าคนในชุมชนมาเที่ยวมาบริเวณนั้นก็จะป็นคนในชุมชนของไร่ขิงอยู่แล้ว ป็นการดูแลคนทั่วไปด้วยคะ ซึ่งปัญหา ไม่น่าจะมีปัญหาในการออกหน่วยใด ๆ คะ ทางโรงพยาบาลก็ยินดีอยู่แล้วคะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11

“ในส่วนที่ได้ประสานวัดหลายวัดส่วนใหญ่เราจะเข้าไปขอความอนุเคราะห์ในเรื่องของที่พักอาศัย ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องอาจจะดูแลเศคนของเราไม่ได้ เพราะวา เศคนของศูนย์คุ้มครองฯเองจะป็นผู้ด้อยโอกาส คนเร่ร่อน อาจจะมีสภาพจิตปน หรือไม่มีมีความพิการอยู่ด้วย ซึ่งศักยภาพของวัดไม่สามารถที่จะดูแลคนกลุ่มนี้ได้ทั่วถึง ให้ได้แค่ที่พักอาศัย ซึ่งหลายวัดที่เราเข้าไปขอความอนุเคราะห์ก็จะไม่สามารถดูแลได้ ที่ได้ก็ คือวัดใหม่ห้วยลึก ว่าท่านให้ความเมตตาในส่วนของเศคนของเรา แต่ว่าก่อนที่เราจะเข้าไปเราก้ต้องคัดเศคนของเรา ก่อนว่าเศคนของเราสามารถที่จะอยู่ร่วมกับพระหรือว่าช่วยเหลืองานวัดได้แค่ไหน หรือว่าช่วยเหลือตัวเองได้ด้วย ตรงนี้ก็ไม่ใช่ว่าจะส่งไปทุกเศ ถ้าปัญหาก้คือข้อจำกัดของวัดด้วย ในการที่จะรับช่วยเหลือป็นเศส ๆ ไป”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 14

“ค่าใช้จ่ายยังไม่มีตรงนี้นะครับ ตอนนี้นำลังหาแนวทางอยู่ในส่วนของลักษณะการช่วยเหลือที่อยู่อาศัย ก็มีนโยบายว่าถ้าเป็นเหมือนศูนย์คุ้มครองหรือสถานฯ ช่วยในลักษณะเหมือนดูแลชั่วคราว เราก็มีโครงการว่าจะทำ เพื่อให้เงินอุดหนุนสนับสนุนในส่วนของการอาหาร แล้วก็จะเป็นเรื่องปัจจัย อาจจะต้องมาดูเป็นราย ๆ ไป ว่าจะช่วยเรื่องอะไรได้บ้าง ในงบที่เราได้มา แต่ว่าตรงนี้เรายังไม่ได้ไปหารือกับทางวัด แต่ในปัจจุบันที่เรามี MOU กับทางวัดอยู่ ก็คือขอแค่ที่พักขอแค่ห้องพัก แล้วก็อาหารท่านก็เมตตาให้ทานข้าวที่วัด เพราะว่าที่วัดใหม่ห้วยลึกเขาจะเป็นโรงทานแล้วก็มีผู้ปฏิบัติธรรมมาอย่างต่อเนื่องคะ ก็จะมีอาหารเกือบทุกวัน ก็สามารถที่จะให้เคลสของเราได้รับประทานได้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 16

โดยส่วนใหญ่วัดมีความพร้อมอยู่แล้ว อาจจะมีในบางส่วนของพระในวัดนั้น ๆ อาจจะไม่ค่อยหรือว่าขาดเทคนิคในการดูแล ยังไม่พร้อมในการดูแลคนที่คัดเข้าไปด้วยบางกรณี ส่วนนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น บางวัดของเวียดนาม เป็นวัดของมหายานเป็นวัดที่ทำเกี่ยวกับการช่วยเหลือในเรื่องการบำบัดยาเสพติด คนที่ทำในหน้าที่นี้ คือ นักสังคมของทางรัฐบาล พระที่อยู่ในวัดนั้น ๆ แต่ที่นี้พระไม่ค่อยมีเทคนิคทักษะในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยยาเสพติด ทางนักสังคมก็จะฝึกหลักสูตร มีการจัดฝึกอบรมให้กับพระหลาย ๆ รูปที่ได้ช่วยในเรื่องของการดูแลกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ ซึ่งส่วนนี้ในอนาคตถ้าประเทศไทยปรับมุมมอง พระสามารถทำได้ แต่ว่าพอไปปรับมุมมองเข้าไปในบางส่วน อาจจะทำให้วัดลำบาก คนอยู่ในวัดก็จะลำบากใจ แต่ถ้าทำได้ก็จะดีมาก เหมือนวัดของหลวงพ่พระพยอมที่ท่านส่งเสริมเรื่องการอาชีพต่าง ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ทางวัดของพระพยอมก็เป็นเครือข่ายของเราเหมือนกัน เพราะว่าเคลสของเราทั่วประเทศ ถ้าเกิดว่ามีความประสงค์เรื่องงานทำ อยากมีรายได้ อยากมีที่อยู่อาศัย เราก็ส่งไปสมัครงานที่วัดสวนแก้ว แต่ว่าที่นี้ตอนหลังจะมีข้อจำกัดนิดหน่อยว่า เคลสของเราไปแล้วไม่ค่อยทำงาน เราก็จะมีการรับกลับมา เพราะว่าไม่ไปสร้างปัญหาให้ทางวัด แต่ว่าถ้าเกิดไม่ได้มีปัญหอะไรท่านก็รับดูแล ให้งานทำ ให้อาศัย บางเคลสก็ดูแลเรื่องบุตรหลาน เราเป็นเครือข่ายที่ขอความอนุเคราะห์ของท่านอยู่เหมือนกัน ถ้าวัดในจังหวัดนครปฐมเหมือนกับวัดสวนแก้ว ก็จะดีมากในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาได้อย่างถึงแก่นแท้จริง ๆ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 17

“งานสังคมสงเคราะห์ทางวัดนั้น ปัญหาสำคัญ คือการช่วยเหลือศพยากไร้ เพราะคนส่วนมากเมื่อมีกองทุนศพยากไร้ ก็จะอ้างเหตุผลว่าทำศพนั้นได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ ซึ่งทางวัดก็มีมาตรการโดยให้การช่วยเหลือตามสภาพที่เป็นอยู่”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 18

“ส่วนใหญ่บุคคลสำคัญก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งถือว่าเป็นกลไกหลัก ถ้าเจ้าอาวาสทำก็จะสามารถระดมพระ-เณร ในวัดนั้นให้เข้ามาช่วยทำได้ ถือว่าเป็นกลไกที่ดี แต่ถ้าคิดว่าบางวัดหรืออาจจะเปรียบเทียบไปเลยนะคะว่าในงานวิจัยที่ว่ามูตูไม่ได้เปรียบเทียบนะ แต่ว่าประสบการณ์ ถ้าเป็นพระทั่วไปที่ไม่ใช่เจ้าอาวาสก็อาจจะลำบากหน่อย ก็อาจจะได้เฉพาะตัวท่านที่ท่านจะทำงานช่วยเหลือผู้อื่นโดยตัวท่านเอง แต่ถ้าเป็นตัวของวัดก็จะรู้สึกว่าจะมีพลังขึ้นมาหน่อยนึง แล้วก็ในช่วงนั้นถ้าจำไม่ผิดก็คือ สมเด็จพระสังฆราชท่านก็แจ้งมาว่าขอให้พระช่วยเหลือชุมชน ก็จะเป็นอันหนึ่งที่เป็นพลังใหญ่ วัดมีพลังมากที่จะระดมคนมาช่วยเหลือคะจะเป็นลักษณะนี้ แต่ถ้าอุปสรรคทั่วไปก็ไม่มีอะไรมาก ส่วนอีกอันก็เรื่องของการจัดระบบนะคะท่าน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 19

การจัดระบบของวัดคล้ายๆ กับคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการวัดที่มาช่วยเหลือ คนที่มีความรู้ก็มาช่วยกันจัดระบบต่าง ๆ มาช่วยกันคิดกลวิธีที่จะทำให้ของต่าง ๆ บริจาคไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้ อย่างเช่น ในช่วงแรก ๆ ที่พระสงฆ์ท่านเดินบริจาค ตอนหลังก็ใช้มอเตอร์ไซค์ไปในที่ไกล ๆ เอาของไปส่งตามบ้านต่าง ๆ ในเรื่องของบริจาค บางครั้งการบริจาคแล้ว คน ๆ นั้นไม่ทานโดยเฉพาะของกิน พระก็จะให้เป็นคูปองแทนเอามาแลกของใช้ในร้านได้ บางคนชอบกินข้าวมันไก่ แต่ไม่ยอมกินก๋วยเตี๋ยวหมูหรือเนื้อ ก็สามารถนำมาแลกในสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ เป็นการช่วยกันในกระบวนการกรรมการของวัดที่ช่วยกันคิด ช่วยกันหาหรือเป็นสิ่งที่เห็น เพราะว่าวัดนี้เป็นวัดที่มีคนที่มาช่วยเหลือเป็นคนที่มีความรู้มากหน่อย เป็นคนที่เกษียณมา เข้ามาช่วยเหลือกัน สามารถที่จะทำเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดี การจัดระบบก็เลยใช้ได้ เพียงแต่ว่า จะทำอย่างไรให้มันยั่งยืนต่อ การจะทำอย่างไรให้ยั่งยืนต่อ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทางวัดพยายามทำ เมื่อโปรเจกต์ตอนโควิดจบไป ต่อไปก็เป็นเรื่องของการทำ เรื่องของการส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้าน ช่วยส่งเสริมในเรื่องของการปลูกผัก ในช่วงของโควิดส่วนใหญ่เราก็จะได้เป็นข้าวกับไข่ไก่ หมู จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านมีการปลูกผักที่ทานได้เร็วทานได้ไว โดยการส่งเสริมพวกเมล็ดพันธุ์ปลูกง่าย ๆ

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวไว้ว่า

“ชุมชนรอบข้าง โดยเฉพาะแหล่งทรัพยากรอย่างร้านค้ารอบ ๆ ร้านค้าที่เขาสนใจเข้ามาร่วม ร้านค้าก็จะเป็นอีกแรงหนึ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่ท่านเจ้าอาวาสได้ดำเนินการโครงการได้ มีคณะกรรมการที่คล้าย ๆ กับการเป็นตัวคิด ตัวจัด เสร็จแล้วก็ได้รับการสนับสนุนของคนรอบข้าง โดยเฉพาะบรรดาผู้ที่เป็นผู้บริจาคให้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 20

“พูดถึงความขัดแย้งระหว่างฆราวาสกับที่วัดนั้นไม่มี เพราะว่าพระอาจารย์ทำอะไรชัดเจน การแบ่งงานชัดเจน มีการประชุมชี้แจงก่อนที่จะทำ ไม่เข้าใจคือถามตรงนั้นได้เลย ไม่ดีหรือว่าจะอะไร จะมีประชุมก่อน คือนำเสนอก่อน แล้วถ้าเกิดมันไม่ดีแย้งได้ นำเสนอได้ในที่ประชุม เพราะทุกครั้งก่อนที่จะทำงานจะมีการประชุมก่อนทุกครั้ง เพราะฉะนั้นที่ว่าปัญหาจะไม่มี จะน้อยมาก คือแทบจะไม่เห็นเลย เพราะทุกครั้งได้คุยได้ชี้แจงก่อน ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 17

ปัญหาที่พบกันอยู่ในเรื่องของสังคมสงเคราะห์ส่วนหนึ่ง คือเวลาที่มีกิจกรรม สิ่งที่ทำให้เป็นจุดแข็ง คือผู้นำ หรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม วัฒนธรรมของสังคมไทย เป็นเรื่องที่ดีงามเป็นเรื่องที่สร้างมูลค่าให้กับสังคมไทย สร้างการทำงาน สำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะว่าต้นทุนสังคมมีวัด มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ แล้วก็เชื่อในเรื่องของความบาปบุญคุณโทษ เรื่องของการสร้างบุญสร้างกุศล เรื่องของการสงเคราะห์ผู้คน ก็ทำให้วัดได้ต้นทุนหรือว่ามีบทบาทค่อนข้างจะชัดเจน แต่ปัญหามันอยู่ที่ว่า ถ้าวัดนั้นผู้นำ คือ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มัคทายก ไวยาวัจกร หรือคนที่อยู่ในวัดที่อยู่ในชุมชนไม่มีใจ ไม่พร้อมหรือไม่ต้องการที่จะให้มีกิจกรรมแบบสังคมสงเคราะห์ จากเจ้าอาวาสรุ่น 1 ทำเต็มที่ แต่เจ้าอาวาสองค์นั้นมรณภาพแล้ว ก็ทำให้ผู้นำคนใหม่อาจจะไม่เหมือนกับคนก่อน บารมีไม่เหมือนกัน นโยบายอาจจะไม่เหมือนกัน หรือการจัดทำดำเนินการใด ๆ อาจจะไม่มีใจที่จะทำ ก็ทำให้งานตรงนี้มีความเสี่ยง ปัญหาหรือเป็นอุปสรรคในการสร้างความต่อเนื่องในการที่จะดำเนินการแก้ไข และดำเนินการป้องกัน ในเรื่องของการที่จะสร้างกิจกรรมในด้านของสังคมสงเคราะห์ได้ แต่ถ้าเราไม่คิดที่จะแก้ไขไม่คิดที่จะมีการป้องกันตรงนี้ มันเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“ปัญหาเรื่องอุปสรรคในด้านของสังคมสงเคราะห์จะไม่มี แต่ปัญหาและอุปสรรคที่มันมีก็เพราะว่าผู้นำไม่ต่อเนื่องแต่เสถียรภาพของงานก็ไม่เกิด แล้วความต่อเนื่องเสถียรภาพไม่เกิดก็ทำให้งานตรงนั้นไม่สามารถที่จะลุล่วงไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางกิจกรรมหรือการสังคมสงเคราะห์ได้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 18

“ส่วนใหญ่งานสังคมสงเคราะห์ในวัดไม่ได้เน้นวิธีการ และกระบวนการตามหลักการสังคมสงเคราะห์ หากเป็นการช่วยเหลือทั่วไป คือการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว เน้นการมอบปัจจัยเพื่อการยังชีพ ซึ่งช่วยเหลือเฉพาะครั้ง หรือเฉพาะเมื่อมีความทุกข์เดือดร้อน จึงไม่เกิดการช่วยเหลือหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว ซึ่งกรณีดังกล่าวอาศัยเงินทุนจำนวนมาก และจำกัด สำหรับการช่วยเหลือเฉพาะราย ไม่เน้นการช่วยเหลือตามแนวทางวิธีการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ แต่เน้นการช่วยเหลือตามประสบการณ์ ความเคยชินของผู้ช่วยเหลือ แต่มีการติดตามผลการช่วยเหลือเป็นระยะ เพื่อประเมินการช่วยเหลือในครั้งต่อไป”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 19

3. กระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ได้แนวคำตอบ ดังนี้

“แนวทางที่สำคัญที่สุด ก็คือ วัดจะต้องส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนให้มี คุณวุฒิและคุณธรรม ในการที่จะทำหน้าที่บทบาทของตนเอง เช่น การเผยแผ่ธรรม ถ้าไม่มี ความรู้ความสามารถที่เพียงพอ จะทำได้อย่างไร โดยเฉพาะปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ถ้าพระเณรตามไม่ทันโลก แล้วจะสอนโลกอย่างที่พระพุทธเจ้าสอนได้อย่างไร คนปัจจุบันมี ความรู้ ความสามารถเยอะ พระเณรตามเขาไม่ทัน แล้วเขาจะเชื่อหรือ ดังนั้นปัจจัยเสริมที่ สำคัญที่สุดก็คือ การศึกษาของพระเณรนี่แหละ เป็นจุดเริ่มต้นทั้งหมดของบทบาทหน้าที่ที่มี”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

โรงพยาบาลวัดไร่เชิงเวลาจะมีกิจกรรม เช่น การตรวจสุขภาพ การจัดกิจกรรมใหญ่ ๆ ทางวัดจะ เชิญศูนย์บริการสาธารณสุข เข้ามาร่วมทำงานอยู่ในวัด และก็จะมีฝ่ายของนักสังคมเข้ามาด้วย สิ่ง เหล่านี้เป็นงานที่วัดทำร่วมกันกับทางศูนย์บริการสาธารณสุข คือการเยี่ยมทีมงานเข้ามาทำงานอยู่ในวัด ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“อันนี้คือมีเลยคะ แล้วก็ติดต่อด้วยคะพระอาจารย์ คือจะเป็นแต่หน่วยงานที่ รับผิดชอบหลักในเรื่องของการประสานของโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์วัดไร่เชิง เบื้องต้นก็ จะเป็นทางอำนวยการคะ ทางอำนวยการจะเป็นคนประสานงานกับทางวัดไร่เชิงหรือว่าหน่วย ต่าง ๆ ที่ไปออกบูธในการตรวจสุขภาพ จะมีหน่วยพยาบาลหน่วยสุขภาพของโรงพยาบาล เมตตาประชารักษ์วัดไร่เชิง ไปดูแลให้ความรู้ เชิญแพทย์ไปให้ความรู้ที่วัดก็มีคะ แต่ผู้ประสาน จะเป็นด้านอำนวยการคะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

วัดกลางบางพระ เป็นอีกวัดหนึ่งที่ทำกิจกรรมเหล่านี้เหมือนกันแต่ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรม ช่วยเหลือออกตามพื้นที่ ระยะสั้น เป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือในเชิงพื้นที่ เอาของไปให้ใน ลักษณะฉุกเฉิน เหมือนกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“ช่วงโควิดหรือว่าช่วงสถานการณ์น้ำท่วม ก็มีหลายวัดได้ช่วยทางศูนย์ ทาง หน่วยงานราชการในจังหวัด อย่างเช่น วัดสว่างอารมณ์ของหลวงพ่อบุญ ก็ช่วยเยอะ คือ หลายวันที่มีของบริจาคมาก็จัดมาเป็นชุดช่วยเหลือชาวบ้าน ก็แบ่งจ่ายไปตามหน่วยงาน ถือว่าได้รวดเร็ว แล้วก็ทั่วถึงคะ ตรงนี้ที่สำคัญ ในส่วนสังคมสงเคราะห์จริง ๆ ที่ไปช่วยเหลือ ให้ได้รับหรือการเข้าสู่สังคมที่มีอาชีพหรือว่ามีอะไรที่มั่นคง ตรงนี้ยังไม่ค่อยเห็นของวัดที่จะ สนับสนุนตรงนี้ แต่ว่าถ้าเกิดในอนาคตเกิดนโยบายจากทางวัดหรือว่าทางสำนักพุทธ ก็ สามารถจะช่วยคนได้เยอะเหมือนกันนะคะ เราก็หวังเหมือนกันนะคะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

“ในการสร้างเสริมในการสังคมสงเคราะห์ของวัดนั้น ควรจัดตั้งเป็นมูลนิธิ เพราะจะเป็นการป้องกันในการช่วยเหลือตามระบบ และลดปัญหาการเลือกปฏิบัติ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการทั้งภายในวัดและนอกวัด เป็นต้น”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

“ก็ต้องประชุมในครั้งต่อไป ว่ามีปัญหาแบบนี้ เกิดปัญหาเช่นนี้ เหมือนเราปิดรูรั่ว รั่วตรงไหนก็ปิดตรงนั้น สมมติ นาย ก และ นาย ข มีความไม่เข้าใจกัน ก็เรียกมาคุยเลย คือการที่เข้ามาอยู่ในวัดเป็นจิตอาสา เพราะฉะนั้นเรื่องอื่นไม่ต้องเอาเข้ามา มาคือมาปฏิบัติงาน หรือว่ามาฟังหรือว่ามาทำงานที่วัดอย่างเดียว ประชุมครั้งล่าสุดก็คือ เรื่องส่วนตัวไม่ต้องนำเข้ามา ท่านเจ้าอาวาสจะชี้แจงแบบนี้ ทางวัดจะมีการประชุมใหญ่ของจิตอาสา เพิ่งมีการประชุมตอนเสร็จจากงานประจำปี มีการถามเรื่องข้อบกพร่องอะไรที่จะต้องแก้ไข ส่วนในรายอาทิตย์ก็จะมีอีกทีนึง แต่ที่จริงบางครั้งการทำงานเราคิดไม่ถึงหรือว่า แต่พระอาจารย์เขามองการณ์ไกล ท่านมีวิสัยทัศน์ ท่านวางแผนมาแล้ว คิดมาแล้ว”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

“การปฏิบัติงานหรือกระบวนการของวัด จังหวัดนครปฐมในเรื่องของการสร้างสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ดี เพราะต้นทุนของวัด คือการที่ประชาชนได้ให้คุณค่า สามารถที่จะชี้แนะสามารถที่จะระดมกำลัง ระดมพลัง และระดมทรัพยากร ในชุมชน ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อที่จะก่อให้เกิดการสงเคราะห์แก่ชุมชน ฉะนั้นกระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในสังคมสงเคราะห์ของวัด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำ ชุมชน ที่เรียกว่า บ้าน วัด โรงเรียน แล้วก็ชุมชน 4 องค์ประกอบต้องช่วยกัน บ้าน คือ ชาวบ้านหรือครอบครัว วัดคือ ผู้นำ เจ้าอาวาส โรงเรียน สถาบันการศึกษา ชุมชนผู้นำชุมชนผู้นำท้องถิ่น จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมหรือแนวเสริม และเป็นกำลังให้เกื้อกันและกัน นำไปสู่เรื่องของการสร้างอำนาจในการต่อรอง ทำให้กิจกรรมนั้น ๆ สามารถที่จะต่อเนื่อง มีความมั่นคงได้แบบยั่งยืน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11

“ปัจจุบันวัดส่วนใหญ่เน้นการช่วยเหลือแบบสาธารณสงเคราะห์ คือ ช่วยแบบบรรเทาทุกข์ชั่วคราว คือ การมอบสิ่งของปัจจัยสำหรับการยังชีพให้กับผู้เดือดร้อน กลุ่มเปราะบางทางสังคม ไม่ได้เน้นการช่วยเหลือที่ต้องมีวิธีการ กระบวนการ หรือการติดตามผลในระยะยาว แม้บางวัดมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ให้การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร และก็นำมาใช้ในการสงเคราะห์เฉพาะด้านการศึกษา และปัจจัย 4 เท่านั้น ขาดการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในเชิงลึก หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล เช่น ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาการใช้สิ่งเสพติด เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมักพบปัญหาพฤติกรรมติดเกมส์ ก้าวร้าว การสูบบุหรี่ การใช้สารเสพติด เป็นต้น ซึ่งหากวัดมีการปรับเปลี่ยนการดูแล โดยเน้นการดูแลในเชิงลึกในปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล ก็จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตพระภิกษุสามเณรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 12

นอกจากนี้ในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง ติดเตียง หรือระยะท้าย ในกลุ่มพระภิกษุสามเณร ปัจจุบันพบว่า มีโครงการหลายโครงการเข้ามาสนับสนุนการดูแลพระภิกษุสามเณรอพาธ เช่น พระศิลาบุญ ปัญญาภ พระพยาบาลภิกษุไข้ ภูมิชีวาภิบาล เป็นต้น ทั้งนี้โครงการเหล่านี้หากมีการเสริมให้ความรู้ด้านวิธีการ กระบวนการส่งคนส่งเคราะห์ ให้กับพระภิกษุสามเณรที่ปฏิบัติหน้าที่ จะเป็นการส่งเสริมศักยภาพให้กับผู้ดูแล และเสริมสร้างคุณภาพในการดูแลพระภิกษุสามเณรอพาธแบบองค์รวม

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมมีอะไรบ้าง

การพัฒนาการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดนั้น วัดในประเทศไทยควรมีการจัดรูปแบบการสังคมสงเคราะห์ที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดเน้นแตกต่างกันไปตามความพร้อมของวัด ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“หลวงพ่อก็จะเต็มทีนะ คือบริหารเวลาทำเป็นเคสเยี่ยมแบบนี้หลวงพ่อก็จะทำเต็มที่ตลอด ไม่เคยว่าจะให้น้อยลงไป ก็คือช่วยสนับสนุนเต็มที่ แล้วในเรื่องของการทำงาน ในเรื่องของรูปแบบทางวัดก็คือ กรรมการเขาสับสนุนอยู่แล้ว และก็ทุกเดือนก็มีอยู่แล้ว ทางวัดก็จะจัดกิจกรรมอีกกิจกรรมก็คือ ทุก ๆ เดือนจะมีการถวายสังฆทาน เขาเรียกว่ามหาสังฆทาน ญาติโยมก็จะมีข้าวของมีข้าวสารมาตรงนี้นั้นเป็นสิ่งที่เรียกว่าช่วยสนับสนุนตรงนี้ให้สำเร็จได้ง่ายขึ้น หนึ่งก็จะมีข้าวสารอาหารแห้งมา ก็จะมีการถวายมหาสังฆทานทุก ๆ เดือน ทุก ๆ วันที่ 21 ของทุกเดือน ก็จะถวายตรงนี้ ญาติโยมก็จะมาที่หนึ่งก็ประมาณ 40-50 คน ก็จะมาร่วมกันถวายก็จะมีข้าวสารมีอาหารแห้งมา มีกระดาศทิชชู น้ำเปล่า น้ำ ก็จะช่วยสนับสนุนตรงนี้ได้ ตรงนี้ก็จะเป็นกำลังในการสนับสนุนได้อีกอย่าง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

“ทัศนคติที่มีผลต่อปัจจัยความสำเร็จ ก็คือ ทั้งพระสงฆ์ เณร รวมถึงญาติโยมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานของวัด จะต้องมิมุมมองในการทำงานที่เป็นบวกและก้าวทันโลก หมายถึง ในเมื่อเราเข้ามาอยู่ในวัดหรือเป็นพุทธบริษัทแล้วจะต้องไม่ลืมหน้าที่ของตนที่พระพุทธเจ้าได้ฝากเอาไว้ คือศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และรักษาธรรม แม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม เช่น การดูแลทำความสะอาดวัด ภูมิวิหารลานเจดีย์ มุมมองของญาติโยม ปัจจุบันนี้ ก็แปลกอยู่ ถ้าวัดไหนดี วัดไหนสะอาดสะอาดอัน เขาก็มักจะเข้าวัดนั้น วัดเป็นสถานที่สำหรับบริการการสังคมสงเคราะห์อยู่ในตัวอยู่แล้ว เพียงแค่เรารักษาสถานะของตัวเองไว้ แค่นี้ก็เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จแล้ว”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

สิ่งที่ทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จได้น่าจะมีปัจจัยที่ทำให้งานที่ทำกับทางวัดประสบผลสำเร็จได้มีปัจจัยเสริม ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ต้องเรียนว่าเป็นความร่วมมือและก็ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งทางผู้บริหารเอง รวมถึงกับทางวัด กับทางเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง และก็ชุมชนคนไร่ขิง ค่อนข้างที่จะมีความเข้มแข็ง หมายถึงว่าไม่ว่าจะมึงงานใด ๆ ของวัดทางโรงพยาบาลก็สนับสนุนเต็มที่ มีทีมงานของโรงพยาบาลอย่าง อย่างเช่น ในแต่ละเดือนจะมีการทำบุญตักบาตรประจำที่โรงพยาบาล ซึ่งเจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร ก็จะมาทำบุญตักบาตร จะนิมนต์พระจากวัดไร่ขิงมา บางงานก็นิมนต์เจ้าอาวาสมาเป็นประธานในพิธีเปิดในด้านของสงฆ์ ทางโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์กับวัดไร่ขิงก็คือ ทำงานร่วมกัน มีการตักบาตร ชุมชนหรือว่าคนไข้ที่มาหาหมอในวันนั้นก็ร่วมทำบุญด้วยนั่งฟังพระเทศน์ ฟังพระให้พร”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

“ตอนนั้นเราก็มีแนวคิดว่าจะแบบอย่างหนึ่งอำเภอ คือมี 7 อำเภอ อย่างทางวัดใหม่ห้วยลึกนี่เป็นอำเภอที่อยู่ในอำเภอเมือง เรายังมองว่ามีวัดอื่น ๆ ใหม่ ทางอำเภออื่นที่พอจะเป็นเครือข่ายเราได้ ที่คล้ายกับวัดใหม่ห้วยลึกได้บ้าง เวลาที่เรารับเคสแต่ละเคสที่อยู่ บางทีอยู่ห่างไกลจากเมืองแบบนี้ เราก็อยากไปขอความอนุเคราะห์วัดที่อยู่ใกล้ๆ ให้พอจะมีทางเป็นไปได้ไหม เราก็ไม่รู้จะไปค้นหาจากที่ไหนว่าวัดไหนพอจะมีแนวคิด เพราะว่า ยังคุยกับผอ. อยู่ว่าปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำเร็จได้ก็คือ เป็นเจ้าอาวาสด้วยที่ให้ความสำคัญเรื่องนี้ค่ะ ว่าจะต้องแบบมีแนวคิดในลักษณะช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสจริง ๆ แบบนี้ เราก็เลยหาอยากเหมือนกัน มีวัดบ้านยาง ที่เราเคยไป”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

“ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จของวัด คือ 1) เลือกรูปแบบเป้าหมายในการให้การสงเคราะห์ให้ชัดเจน 2) ประชาสัมพันธ์ให้ญาติโยมเห็นความสำคัญในการบริจาคในการให้การสงเคราะห์ 3) สร้างเครือข่ายที่เข้ามาช่วยในการสังคมสงเคราะห์ของวัดเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

“ส่วนใหญ่อยู่ที่เจ้าอาวาสค่ะ นโยบายจากเจ้าอาวาส ทำให้ลู่ลวงไปทุกเรื่อง แม้เรื่อง การส่งผลงานต่าง ๆ ทั้งหลาย เราก็มีการทำกัน ทำแผนกัน ช่วยกันทำให้เข้าเป้าหมาย ทำ ตามเป้าหมายเลย มันจะสำเร็จ ไม่มีอุปสรรคอะไร ยอมทำ ทุกคนพร้อมใจกันทำ เรื่องความ สามัคคีด้วย วันนั้นสำนักงานพุทธมาแค่ 4 วัน ให้เราทำเอกสารส่ง แต่บังเอิญพระอาจารย์ เป็นคนรอบคอบ จะมีการถ่ายรูปทุกข้อดี เราก็ว่าจะถ่ายทำไม บางทีก็จะเรียกถ่ายรูป อ้อ.. ต้องเป็นผลงาน พอส่งผลงานเราไม่ต้องไปหา บางคนบางวัดก็ต้องสร้างภาพเอา แต่เขาจะมี จริง มีทุกอย่าง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

“ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวัด คือ ผู้นำ สองคือ ผู้ตามหรือชาวบ้าน สาม คือ วัฒนธรรม สังคมไทยเป็นวัฒนธรรมพุทธ วัฒนธรรมแบบที่แบบน้องวัฒนธรรม แบบบุญแบบ กุศล วัฒนธรรมเป็นต้นทุนหลักเลยสำหรับปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในด้านของสังคม สงเคราะห์ที่ให้กับวัด ถ้าวัดได้มี 3 องค์ประกอบ สิ่งที่เป็นปัจจัยส่งเสริมคงไม่เกิดขึ้น ฉะนั้น ปัจจัยหลักคือผู้นำวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ เป็นผู้นำที่สำคัญ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11

ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่

1. ผู้นำ ได้แก่ เจ้าอาวาส หรือพระในวัดที่เป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำแต่ละคนมีลักษณะอุปนิสัย ความรู้ ความสามารถ ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ ผู้นำที่ดำเนินการด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ยังขาดองค์ความรู้ด้านกระบวนการวิธีการสังคม สงเคราะห์ แต่ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ด้วยเน้นหลักของพรหมวิหารธรรม ได้แก่ ความเมตตา ความกรุณา เป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้เห็นในภาพของการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ชั่วคราวเป็นงานหลัก เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือมอบทุนการศึกษา เป็นต้น มีส่วนน้อยที่ดำเนินการอย่าง เป็นวิธีการ ขั้นตอน และติดตามผลประเมินผลการดำเนินงาน

2. ทุนทางสังคม แม้ว่าทุนที่เป็นตัวเงินจะมีความสำคัญในการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ทุนที่สำคัญกว่าเงิน คือบุคคลที่มีศรัทธา เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ให้การอุปฐากรักษาบำรุงดูแลวัด เงิน ที่วัดได้ล้วนมาจากการบริจาคของกลุ่มคนเหล่านี้ ดังนั้นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การ ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยทุนที่เป็นบุคคล ที่สนับสนุนการ ดำเนินงาน ซึ่งทุนนี้ต้องอาศัยผู้นำในการสร้างสัมพันธ์ภาพ สร้างเครือข่าย และโน้มน้าวให้เห็น ประโยชน์ และคุณค่าของการช่วยเหลือ

3. เงินทุน ปฏิเสธไม่ได้ว่าเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานให้การ ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของวัดประสบผลสำเร็จ เพราะเงินทุนสามารถนำไปใช้สอยให้เกิด ประโยชน์ได้ในหลายได้ ทั้งสิ่งของเพื่อการสงเคราะห์ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสงเคราะห์ ดังนั้นวัด ที่มีเงินทุนจำนวนมาก สามารถที่จะนำเงินทุนเหล่านั้นแปรเปลี่ยนเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือได้

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 12 กล่าวสรุป

2. การประยุกต์หลักพุทธธรรมใดในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

หลักธรรมที่ใช้กันส่วนใหญ่ในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม
สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ก็มีพรหมวิหารนะครับ ต้องมีเมตตา มีความรักใคร่ กรุณา คือความสงสาร มุทิตา
คือพลอยยินดี 4 อย่างนี้คนทำงานต้องมีครับ ถ้าเป็นของพระ ต้องมีพรหมวิหาร เมตตาเป็น
ตัวนำ ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1

“สิ่งที่จะทำให้สำเร็จในงานตรงนี้ คือใช้หลักเมตตา ที่จะทำให้งานนี้สำเร็จ เป็นการ
เมตตาและกรุณา มุทิตา สุดท้ายถ้ามันทำอะไรไม่ได้ก็ต้องอุเบกขา ตามเรื่องตามสภาพ
เพราะว่าบางเคสจะไปช่วยอะไร คือบางทีโยมแค้นนอนรอวันที่จะจากโลกนี้ไปแค่นั้นเองใช้ไหม
ครับ เราจะไปทำอะไร ก็คือไปให้กำลังใจแค่นั้น เมตตากรุณาอุเบกขาคือใช้ทุกข้อเลย
เรียกว่าพรหมวิหาร 4 ตรงนี้ งานนี้จะสำเร็จจริง ๆ นะ เริ่มต้นด้วยเมตตานะทุกสิ่งทุกอย่างก็
จะสำเร็จ ถ้าไม่มีความเมตตา องค์กรที่จะมาเยี่ยมแบบนี้ไม่เกิดขึ้นแน่นอน จะไม่สำเร็จ
แน่นอนถ้าไม่มีเมตตา สิ่งที่มีนจะเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สำเร็จน่าจะคิดว่าถ้าเราไม่สามัคคีกัน
ในหน่วยงานอย่างนี้ก็จะไม่สำเร็จ ถ้าเกิดความแตกแยกกันอย่างนี้ก็จะไม่สำเร็จแน่นอนนะ
งานตรงนี้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

“ถ้าพูดในเชิงหลักการ ธรรมะทุกข้อเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็น
หลักสังคหวัตถุ หลักพรหมวิหาร หลักอริยสัจ หลักฆราวาสธรรม หรือหลักจักรวรรดิวัตร แต่
ถ้าเอาแบบเฉพาะเจาะจง เราจะต้องย้อนกลับมาดูที่ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของเรา
หรือของแต่ละวัด แต่ละภูมิภาค เช่น ผมอยู่ในกรุงเทพฯ อยู่วัดหนึ่ง ถามว่าวัดหนึ่งมีจุดขาย
อะไรที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของวัด คำตอบง่าย ๆ เลย คือวัดหนึ่งมีพระเดช
พระคุณหลวงปู่เอี่ยม ที่เป็นพระอาจารย์ของรัชกาลที่ 5 ที่นี้แล้วยังไงต่อ คำตอบก็คือ หลวงปู่
เอี่ยมวัดหนึ่งมีชื่อเสียงมีเกียรติยศเรื่องพระเครื่อง แค่ว่าเอาเรื่องนี้เป็นทุน ก็สามารถตั้งญาติ
ตั้งโยมเข้าสู่วัด สอนญาติสอนโยมให้หันหน้าสู่ธรรมะ โดยยึดเอาหลวงปู่เป็นที่พึ่งที่อาศัย เป็น
อุปายในการสอนธรรมญาติโยมไปในตัว วัดก็มีรายได้จากญาติโยม เอาไว้ทำเอาไว้สร้างสิ่ง
จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อวัดและญาติโยมต่อ ๆ ไปได้ นี่คือตัวอย่างง่าย ๆ แต่ได้ผลดีนัก ซึ่งวัด
อื่น ๆ หรือสถานที่อื่น ๆ ก็ทำในลักษณะเดียวกันได้เลย”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

“ความสำเร็จในการทำงาน ก็คงจะเป็นเรื่องของความร่วมมือ หมายถึงว่าความร่วมมือที่ดีและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน แบบไม่เบียดเบียนกัน เข้ากับหลักธรรมแบบไม่เบียดเบียนกัน คือแบบช่วยเหลือกัน หมายถึงว่าโรงพยาบาลมีกำลังคน เรามีกำลังในเรื่องของแพทย์ พยาบาล นักกายภาพ เภสัชกร ทรัพยากรในเรื่องของบุคคลในเรื่องนี้ แล้วก็ในเรื่องของความรู้เรื่องนี้ แล้วก็ไปช่วยงานวัดก็คือในเรื่องของการแบ่งปันซึ่งกันและกัน เอ้ออาหาร ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอ้ออาหารต่อกันเหมือนอย่างได้รับเกียรติจากพระท่านที่มาให้โอวาทให้พวกเรา แล้วก็ทำให้อยู่กับสงบ สามัคคี สงบสุข ได้ไหว้พระทำบุญ ได้จิตใจสดชื่น เบิกบาน ได้รู้สึกได้ว่าเราได้ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลต่าง ๆ ก็เป็นหนึ่งในความเชื่อที่ทำให้เรามองว่าเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจค่ะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

“หลักศาสนาก็พรหมวิหาร 4 อย่างที่ว่าทางวัดมีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็น่าจะให้เราพ้นทุกข์ได้ค่ะ เราก็อยากจะส่งเสริมให้เขาอยู่ได้ด้วยตัวเองแบบนี้ค่ะ ท่านก็ต้องมีจิตเมตตาให้โอกาสเขาก่อน ก็เลยว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนได้พ้นทุกข์ แล้วก็เคลส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ทำไม่ได้ในสมัยก่อน พอเขากลับมาในครอบครัวชุมชนแบบนี้ก็ไม่มีมารยาทรับ ยิ่งทำให้เขาไม่อยากจะทำอะไรเลย ไม่อยากจะพัฒนา ใช้ชีวิตไปเรื่อย ๆ จิตใจฟุ้งซ่านอยู่ไม่ได้ ซึ่งถ้าไปอยู่ที่วัดตรงนี้ก็เลยสามารถใช้ธรรมะในการที่จะทำให้จิตใจเขาดีขึ้นก็จะสามารถอยู่ในชุมชนหรือว่าอยากจะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“มีอยู่เคสหนึ่งนะคะ ตอนนั้นสวยเป็นไฮโซเลยคะ ตอนแรกมีปัญหากับน้องสาวก็คืออยู่บ้านแล้วก็ทะเลาะกัน แบบทะเลาะกันรุนแรงแล้วก็เหมือนหนีออกมาจากบ้านแล้วก็ไปนั่งอยู่ริมคลองเหมือนไม่อยากจะกลับไปอยู่บ้านอีกแล้วคะ ช่วงแรก ๆ เราก็ไม่รู้จะให้ไปอยู่ที่ไหน ก็เลยขอเจ้าอาวาสนะคะว่าฝากเอาไว้ก่อน เหมือนไม่อยากจะกลับบ้าน คือสภาพจิตตอนนั้นไม่ค่อยดี พุทวนไปวนมา ว่ามีแต่ความทุกข์อะไรแบบนี้ หลายๆ เรื่องคะ ดูว่าสภาพจิตใจเขาไม่ค่อยดี แต่พอเขาอยู่วัดสักพักแล้ว สภาพจิตใจเขาได้ชัดเกลา มีกิจกรรมให้ทำ เขาก็จะตื่นแต่เช้าทำกับข้าวในโรงทานช่วยที่วัด แล้วพอช่วงหลังๆ พระก็จะมาให้เงินบ้างก็นำไปซื้อเครื่องสำอาง ทำให้สภาพจิตใจดีขึ้นคะ เป็นหลักธรรมง่าย ๆ ที่ใช้คะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6

เรื่องจิตใจวัดก็มีส่วนสำคัญ เป็นสิ่งที่ทำให้ฟื้นฟูบำบัดทางด้านจิตใจ ทำให้มีจิตใจที่สงบขึ้น คิดอะไรได้มากขึ้น ไม่ฟุ้งซ่านแล้วก็ค่อยๆ คิดว่าจะทำอะไรต่อ ส่วนใหญ่วัดที่เข้าก็จะเป็นวัดที่เขาสมัครใจ พอเป็นวัดที่สมัครใจมันเลยจะมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เป็นข้อจำกัด แต่ถ้าเกิดว่าวัดแต่ละวัดมีการเตรียมตามนโยบายคณะสงฆ์ มีการทำตามมติตามกฎหมายที่ทางคณะสงฆ์เขาออกก็จะเป็นแบบเหมือนมีความเป็นมาตรฐาน ขณะเดียวกันก็มีจุดเสียเปรียบเหมือนกันตรงที่ว่าบางวัดก็ไม่ได้ยินยอมให้เข้าไป แล้วบางชุมชนจะมีลักษณะของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท พอไปดูต่างจังหวัดแล้ว วัดกับชุมชนจะเป็นชีวิตเดียวกัน

“การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการสังคมสงเคราะห์ของวัดนั้น สามารถนำหลักการทางพุทธศาสนามาใช้ได้ทุกหลักการ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม เช่น หลักสังคัตถุ 4 ถือว่าเป็นหลักพุทธธรรมพื้นฐานในการนำมาในการสังคมสงเคราะห์ เช่น การให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ การพูดด้วยความจริงใจ ช่วยเหลือคนอื่นให้ตามกำลังของตนเอง และ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายในที่จะสงเคราะห์”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

“การให้ทาน เวลาคนที่เดือดร้อน คนที่เขาไม่เดือดร้อนเขาก็จะให้ทาน อย่างโควิดครั้งนี้ คนที่เขาไม่เดือดร้อน เขาก็พอช่วยให้ทานได้ ที่เราถามไถ่ก็คือเขารู้สึกว่าอยากทำบุญ ก็ต้องเรียกว่าทำบุญนะ แต่การทำบุญครั้งนี้ก็เรียกว่าการให้ทานกับเพื่อนบ้าน ให้กับสมาชิกในชุมชนด้วยกัน อันนี้เป็นหลักสำคัญนะคะที่เห็น แล้วก็หลายๆ คนพูดถึงเวลาที่เราไปที่วัดแล้วก็ไปรับของบริจาค พอคิดว่าไปเจอเขาเอาของมาบริจาคให้วัดเพื่อให้วัดเป็นคนนำไปส่งต่อไปยังประชาชนที่เดือดร้อน เขาก็จะบอกว่าเขาทำบุญทำทาน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8

“หลักธรรมในทางศาสนา ความตั้งมั่นของพระอาจารย์เอง ความมุ่งมั่น ความมูมานะ ไม่ว่าใครจะยังไง พระอาจารย์ก็ฝ่าฟันจุด ๆ นี้ไปได้ทุกเรื่อง คือเป้าหมายที่ตั้งไว้ อาจารย์ทำอะไรเขาจะไม่เคยพลาด แม้กระทั่งขอสำนักปฏิบัติทำ ท่านตั้งใจว่าจะเป็นวัดธรรมดา พอท่านขอก็ได้เลย ไม่มีปัญหาอุปสรรคอะไรเลย อย่างขออุทยาน ขอวัดพัฒนา ทุกอย่างเป็นไปตามลำดับ แม้กระทั่งการเรียนของพระอาจารย์ เจ้าอาวาสก็ได้เรียนมาตั้งแต่เล็ก ๆ มาเรียนตอนโต ความมูมานะ ความขยัน ของเจ้าอาวาสมากกว่า หลักธรรมที่เห็นนะคะ ที่ท่านมาถึงตรงนี้ได้ ปกติครูเองก็ไม่รู้จักวัดนี้เหมือนกัน เหมือนทางนี้มันเป็นป่า จากที่เจ้าอาวาสสองคนนี่มาอยู่ที่พัฒนาไปเรื่อย พัฒนาตั้งแต่มาจนถึงปัจจุบัน เพราะปัจจุบันเบาลงหน่อยนึง แต่ก็ยังไม่ได้หยุดเลยคะ ที่เห็นมา ปีหนึ่งเข้ามาในที่นี้ก็ได้เห็น ก็เลยเห็นมาเรื่อย ๆ ตอนนั้นที่สร้างโดมที่เป็นสถานปฏิบัติธรรมเหมือนกันคะ เราว่าทำไปทำไม ในเมื่อเงินก็ไม่มี พระอาจารย์ก็มองว่า ถ้าวรณก็จะยังไม่ได้ ก็ยังไม่มีการปฏิบัติธรรม คือเห็นใหม่ความคิด

ของพระอาจารย์ โยมแถวๆ นี้เขาก็เลยเห็น ว่าพระอาจารย์นี้มีความตั้งมั่น มุ่งมั่นในการทำงาน ในการปฏิบัติตลอด 7 เดือนก็ไป แล้วพอพระอาจารย์กลับมา พระอาจารย์ก็เลิกเจิมรถ แต่ก่อนเคยทำ ชาวบ้านให้มาทำ ตอนนี่ไม่รับเลย ตู้บริจาคก็ไม่ตั้ง ไม่มีตู้บริจาค แต่พูดถึงเงินที่ได้มาจากการบูรณะหรือว่าจะอะไรมันไม่พอหรอก วันพระนั่งได้ไม่เท่าไรเอง ถ้าไม่ใช่เจ้าอาวาสองค์นี้วัดนี้ก็คงยังไม่เป็นแบบนี้ เสาไฟ เสาถนนอะไรเขาก็ทำใหม่หมดเลย”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

“หลักใหญ่ๆ ที่เราค้นเคยกันมากในแง่ของพุทธธรรม เรื่องของพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรือคุณธรรมอันประเสริฐ สังคมทุกสังคมก็มีความรักต่อกันมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกื้อกูลต่อกัน มีความเป็นเป็นห่วงเป็นใยต่อกัน และสังคมเหล่านั้นก็จะเป็นสังคมแบบสงบสุขร่มเย็น สังคมที่เห็นแก่ตัว สังคมที่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ความสงบสุขมันก็ไม่เกิดแน่นอน จะมีแต่ปัญหา พุทธธรรมอย่างหนึ่ง ในแง่ของพรหมวิหาร 4 อันหนึ่งที่สำคัญสุด คือเรื่องของสังคหวัตถุ 4 ความชัดเจนในแง่ของหลักธรรมนี้ มี 4 องค์ประกอบ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา มีการแบ่งปัน มีการเกื้อกูลมีการให้มีการเสียสละมีขวัญและกำลังใจคำพูดคำจามีการสื่อสารที่ดีงาม มีการให้กำลังใจต่อกัน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11

“พรหมวิหารธรรม เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ไม่เฉพาะการประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในวัดเพียงเท่านั้น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์โดยทั่วไป ซึ่งพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วยข้อธรรม 4 ข้อ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 12

พรหมวิหารธรรม เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ไม่เฉพาะการประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในวัดเพียงเท่านั้น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์โดยทั่วไป ซึ่งพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วยข้อธรรม 4 ข้อ ได้แก่

เมตตา คือ ความรัก ซึ่งไม่ได้จำกัดความหมายของคำว่ารัก เฉพาะในเชิงทางเพศเพียงเท่านั้น แต่คำว่ารักสามารถนำไปใช้ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้กับสิ่งมีชีวิตทุกประเภทได้ ความรักความเมตตาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความอยากช่วยเหลือ อยากให้พ้นจากสภาพที่เป็นทุกข์เดือนร้อน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการช่วยเหลือสงเคราะห์ในเบื้องต้น ทั้งนี้ความรักความเมตตายังช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเต็มใจ ทุ่มเท และเต็มที่ กับการปฏิบัติงาน ดังนั้นงานสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติย่อมเกิดมาจากเบื้องลึกของใจ เมื่อมีความเต็มใจที่จะทำ ก็ย่อมทุ่มเทในการ

ปฏิบัติงาน และเต็มที่กับการปฏิบัติงาน ผลที่ตามมาคือความสำเร็จของงานที่ยอดเยี่ยม ผู้ปฏิบัติงานก็มีความสุข

กรุณา คือ ความสงสาร เมื่อพบเจอกับเหตุการณ์เดือนร้อน หรือบุคคลที่ประสบกับความยากลำบากเดือนร้อน ย่อมมีจิตโอบเอียงอยากให้เกิดเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นหรือคลี่คลายไปด้วยดี หรือบุคคลนั้น ๆ พ้นจากสภาพที่ยากลำบากเดือนร้อน ความสงสารนี้เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมให้เกิดความโอบเอียงของจิตใจไปในทางที่ต้องการช่วยเหลือ

มุทิตา คือ ความยินดี ได้แก่ความยินดีเมื่อการช่วยเหลือสำเร็จลุล่วง หรือผู้เดือนร้อนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แก้ไขปัญหาได้ ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความอึดอ้อมในจิตใจ ภูมิใจในตนเอง เป็นการเสริมพลังให้กับผู้ปฏิบัติงานในการที่จะปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ต่อไป นอกจากนี้ มุทิตา ยังรวมถึงการไม่ซ้ำเติม เช่น ไม่ซ้ำเติมผู้ที่เราให้การช่วยเหลือเมื่อเขาต้องพบเจอกับความยากลำบาก หรือซ้ำเติมในกรณีที่ได้รับความสะดวกเดือนร้อนเพราะดำเนินชีวิตในทางที่ผิด เพราะยอมเกิดอคติในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการมีมุทิตา นอกจากจะช่วยเสริมพลังให้กับผู้ปฏิบัติงานแล้ว ยังช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถลดอคติลงได้ แล้วแปรเปลี่ยนเป็นความเมตตา กรุณา แทน

อุเบกขา คือ การวางเฉย ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการวางเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อมีผู้ทุกข์ยากเดือนร้อน แต่การวางเฉยในที่นี้ย่อมหมายถึง การไม่ยึดติดในความสำเร็จ หรือการช่วยเหลือที่ให้กับผู้เดือนร้อน เพราะการช่วยเหลือกระทำด้วยใจเมตตา กรุณา ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน ดังนั้นการนำอุเบกขามาใช้กับการปฏิบัติงาน ก็จะช่วยลดการยึดติดในการให้ รวมถึงความต้องการทดแทนบุญคุณ เป็นต้น นอกจากนี้อุเบกขา ยังสามารถนำมาใช้กับการวางเฉยในกรณีที่ให้การช่วยเหลือแล้วแต่ผู้เดือนร้อนไม่ช่วยเหลือตนเอง หรือไม่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง แล้วประสบความเดือนร้อนในแบบเดิม หรือรุนแรงกว่าเดิม ซึ่งการนำอุเบกขามาใช้ก็ย่อมช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถลดความทุกข์ใจจากการช่วยเหลือที่ไม่สำเร็จได้ และไม่โทษว่าเป็นเพราะความผิดของตนเอง เพราะท้ายที่สุดแล้วทุกสิ่งย่อมเป็นไปตามพุทธภาษิตที่ว่า กมมุนา วตตตี โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

สังคหวัตถุธรรม คือ ธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือสงเคราะห์กันในสังคม งานสังคมสงเคราะห์ คือการช่วยเหลือ ดังนั้นการใช้หลักสังคหวัตถุธรรมประยุกต์ใช้กับงานสังคมสงเคราะห์ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งสังคหวัตถุ ประกอบด้วยธรรม 4 ข้อ ได้แก่

ทาน คือ การให้ ในที่นี้อาจหมายถึงการให้วัตถุสิ่งของ ปัจจัย 4 การให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการให้การช่วยเหลือ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้หากการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ไม่มีการให้เลย ก็ย่อมไม่มีการดำเนินงานเกิดขึ้น ดังนั้นการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จะสำเร็จหรือไม่ ก็ต้องอาศัยการให้เป็นพื้นฐานในเบื้องต้น

ปิยวาจา คือ การใช้วาจาที่สุภาพเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์ การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นงานที่ให้บริการ ย่อมต้องมีการใช้คำพูดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทักทาย การสอบถาม ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานในเบื้องต้น และการให้การปรึกษา การแนะนำแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อันเป็นกระบวนการช่วยเหลือ ทั้งนี้การใช้ปิยวาจา ย่อมสร้างบรรยากาศของการปฏิบัติที่ดีราบรื่น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความไม่พอใจ หรือการทะเลาะวิวาทในภายหลัง นอกจากนี้การให้การปรึกษา หรือการแนะนำ ที่ดี มีประโยชน์ และตรงจุด สามารถเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของผู้ที่ได้รับความเดือนร้อนได้ ซึ่งปิยวาจาหากใช้เป็นยอมก่อให้เกิดคุณประโยชน์ และส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

อรรถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ เพราะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนตกทุกข์ได้ยากมีความลำบาก การที่ผู้ปฏิบัติมีจิตใจ ผักใฝ่ในการบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือนร้อน ก็ย่อมก่อให้เกิดอุปนิสัยชอบช่วยเหลือ หรือ องค์กร วัด มีนโยบายหรือแนวทางในการสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคคลที่ตกทุกข์ได้ยาก ก็ย่อมก่อให้เกิด วัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือ และสร้างให้วัดเป็นที่พึ่งให้กับทุกคน ดังนั้น การมีอรรถจริยา ย่อมเป็น ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย เหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่ ซึ่งการ ปฏิบัติตนเช่นนี้ได้จะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ สามารถปฏิบัติตนเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีผู้คนอยากเข้าหาเข้า ไกล่ และไว้วางใจที่จะพูดหรือบอกปัญหาที่ตนเองประสบความเดือนร้อน ซึ่งการที่สามารถวางตน เสมอต้นเสมอปลาย และเหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่าง หลากหลาย ไม่เฉพาะกับผู้ที่เดือนร้อนขอรับความช่วยเหลือเท่านั้น ยังสามารถนำมาใช้กับผู้ร่วม ปฏิบัติงานด้วยกัน ทำให้เกิดความรักใคร่ กลมเกลียว สามัคคีกัน เป็นการผูกมิตรไมตรี ซึ่งหากรูปแบบ ความสัมพันธ์ข้างต้นเกิดขึ้นในองค์กร การดำเนินงานหรือกิจกรรมใด ๆ ขององค์กรย่อมประสบ ผลสำเร็จได้โดยง่าย

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการสร้างและวิเคราะห์เครือข่ายสังคม สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม มีคำถามดังต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า เครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรจะมีรูปแบบใด

จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“เครือข่ายทางสังคมของวัดตามรูปแบบในปัจจุบันหรืออดีตก็ตาม ก็คือหน่วยงาน ของรัฐ ในอดีตก็คือกษัตริย์ ถ้าเราหมายเอางานสังคมสงเคราะห์คือ การทำให้ประชาชนทุก คนทุกหมู่เหล่า มีสุขภาพมีคุณภาพชีวิตที่ดี ถ้ากษัตริย์ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม หรือแค่ จักรวรรดิวัตรเพียงหลักเดียวก็สามารถทำให้สังคมอยู่อย่างร่วมเย็นเป็นสุขแล้ว แต่ในปัจจุบัน เครือข่ายทางสังคมของวัดมีมากขึ้น นอกจากหน่วยงานของรัฐแล้ว ก็มีหน่วยงานเอกชนอื่น ๆ เช่น ห้างร้านบริษัทต่าง ๆ ที่เข้ามามีกำลังทรัพย์กำลังศรัทธาในการที่จะร่วมมือกับวัดเพื่อการ พัฒนางานสังคมสงเคราะห์ของวัดจริง ๆ ก็สามารถทำได้ไม่มีปัญหาใด ๆ เช่น โครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นธรรมจาริก หรือโครงการช่วยเหลือคนยากคนจน โครงการให้การศึกษแก่เด็กไร้ โอกาส เป็นต้น อันนี้คือการมองแบบเบียดเบียนกันนะ แต่ถ้าจะมองในเชิงโครงสร้างจริง ๆ วัด จะต้องเล่นบทบาทแบบกระทรวง กรม กองต่าง ๆ หมายความว่าอย่างไร หมายความว่า วัด จะต้องทำงานเป็นเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ จะต้องมีการติดต่อประสานงาน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งที่เป็นศาสนาเดียวกันและต่างศาสนา จะต้องทำงานทั้งต้น น้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ถ้าตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมหน่อยก็เช่น วัดธรรมกาย วัดหนองป่าพง วัดปัญญาบันทะ หรือวัดหลวงพ่อพุทธทาสในอดีต ทำได้อย่างนี้วัดก็จะมีเครือข่ายในการ พัฒนางานสังคมสงเคราะห์”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

“มองว่าที่เป็นแบบที่ประสานกันระหว่างหน่วยงานก็ดีค่ะ หมายถึงระหว่างระดับองค์กรประสานกัน อย่างวัดก็มีเจ้าอาวาส มีพระ มีลูกศิษย์ เวลาที่นักสังคมสงเคราะห์ทำงานกับพระก็คือทำหรือปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติกับคนหรือผู้ใช้บริการรายอื่น ๆ แต่ถ้าเกิดให้เสนอก็คืออาจจะ เหมือนบางรูปถ้าสามารถมีผู้ติดตามมาด้วยได้ มีลูกศิษย์ลูกหา หรือว่าญาติ อย่างนี้ก็จะมาได้ด้วยก็จะเป็นการดีค่ะ แต่ว่าทั้งนี้ทั้งนั้นเราปฏิบัติเท่าเทียมกันทุกเคสค่ะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

“เครือข่ายของสังคมสงเคราะห์ของวัดควรมีรูปแบบที่เป็นมูลนิธิ มีคนหลายอาชีพ เข้ามาร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินการสังคมสงเคราะห์ของวัด”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

เครือข่ายมีแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเครือข่ายแบบธรรมชาติ คือเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งชาวบ้านหรือว่าวัดทำมาคืออยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นเครือข่ายที่มีการแต่งตั้งมีการเอาระเบียบข้อบังคับเข้ามา ก็จะเป็นเครือข่ายที่เป็นทางการ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่

“อย่างเครือข่ายระหว่างวัดนะคะ อย่างแรกวัดที่ได้รับการช่วยเหลือมาเยอะ ได้รับของเยอะ ท่านก็จะกระจายไปในส่วนของวัดที่อาจจะไม่ได้รับการช่วยเหลือ ไม่ได้รับการบริจาคอะไรมา เพื่อให้วัดเหล่านั้นไปบริจาคต่ออีก เพราะว่าวัดแต่ละวัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนเราเองใช่ไหมคะ ฉะนั้นถ้าเกิดว่าวัดที่ได้มาเยอะมากเลยจะกระจายไปทั้งหมดโดยทางวัดเองก็จะรู้สึกว่ามันจะมีค่าใช้จ่ายหรืออาจจะเข้าไม่ถึงคนที่เดือดร้อนจริง ๆ ท่านก็เลยตั้งเป็นเครือข่ายระดับตำบล ระดับอำเภอ ก็จะมีลักษณะของการทำงานแบบนี้ แล้วอีกอย่างก็จะมีที่วัดนี้ได้ของเหล่านี้มาเยอะ เช่น วัดนี้ได้ข้าวสาร กับอีกวัดหนึ่งได้ไข่ไก่ ก็จะได้รู้ว่ทางนี้แจกข้าวสารไปแล้วนะ ฉะนั้นไข่ไก่ก็จะตามไป ก็จะไม่ซ้ำซ้อนกัน ได้ประมาณจริง ๆ เครือข่ายที่ใกล้ชิดสัก 4-5 วัด ที่สามารถยกหูโทรคุยกันในรายละเอียดได้ แล้วก็ในเชิงพื้นที่ ที่จะต้องลงไปช่วยเหลือชาวบ้าน ก็เป็นเครือข่ายของพระด้วยกัน อีกเครือข่ายหนึ่งก็คือเครือข่ายของผู้ที่เอาของมาบริจาคก็จะเป็นเครือข่ายของผู้บริจาคว่าจะบริจาคอะไรได้บ้าง คือ ถ้ามันมีลักษณะของการมีเครือข่ายเราก็จะรู้ว่า อะไรคือความต้องการ แล้วก็อีกอันก็คือเครือข่ายเชิงของความรู้ หรือว่าเทคโนโลยีที่จะต้องเข้ามาช่วย เพราะช่วงนั้นเป็นช่วงที่ต้องใช้เทคโนโลยี ก็จะมีคนที่อาสามาทำงานด้านนี้ อาจจะไม่ได้มีเงินมีทองแต่มีความรู้ด้านนี้ ฉะนั้นถ้าเราวิเคราะห์ได้ว่าเราต้องการเครือข่ายแบบไหนก็อาจจะบอกมาแล้วก็อาจจะช่วยกันทำ แล้วแต่ละเครือข่ายก็จะจับกลุ่มกันว่าตัวเองเป็นเครือข่ายด้านไหนเรื่องอะไร แต่โดยส่วนใหญ่มันเป็นเครือข่ายธรรมชาติคะท่าน มันไม่ได้เหมือนกับตั้งเป็นระเบียบองค์กร ยกเว้นว่าถ้ามีการประชุมกันหน่อยหนึ่ง ก็จะพยายามจับองค์กรจับระเบียบกันได้คะ แต่โดยส่วนใหญ่มันจะเป็นเครือข่ายธรรมชาติที่ที่ไม่สามารถจะกะเกณฑ์อะไรได้มากนัก”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8

เครือข่ายในการทำงาน โดยปกติการทำงานส่วนใหญ่ต้องมีการติดต่อ มีโรงเรียนเครือข่าย อย่างโรงเรียนก็จะมีเครือข่ายกับโรงเรียนนั้น ๆ ติดต่อประสานงานกัน ในส่วนของวัดในการทำงานที่ช่วยเหลือสังคม ทั้ง 3 องค์กร ไม่ว่าจะเป็นกรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ และศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ยังมีเครือข่ายภายใน เครือข่ายเกี่ยวกับวัดต่าง ๆ เครือข่ายชุมชน ประชาชน ในการทำงานของหลวงพ่หรือวัดกับประชาชนกับชาวบ้าน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ถ้ากับข้างนอก พระอาจารย์ก็เต็มทีกับงานข้างนอกเหมือนกันนะคะ อย่างโรงเรียนให้มาไปบรรยายก็เต็มทีเหมือนกันคะ แต่ก็ทำให้โอกาสพระลูกวัดในวัดให้ออกไปบรรยาย คือตำแหน่งของพระอาจารย์ท่านเป็นโฆษกประจำจังหวัดด้วย เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียนด้วย เช่นโรงเรียนสิรินธร โรงเรียนวัดสระกระเทียม โรงเรียนวัดใหม่ห้วยลึก คือทุกโรงเรียน เพราะเป็นพระธรรมทูต ก็ต้องออกไปทุกโรงเรียน เป็นที่ปรึกษาภาค 7 ของตำรวจภูธรภาค 7 กับศาลเยาวชนก็มีวิทยาลัยอาชีวะ อย่างเทคนิคเองก็มีพามาบวช ของศาลเยาวชนก็มีสืบเสาะของกรมพินิจไม่จำเป็นเขาโดนคำตัดสินติดคุก เขาก็จะหมดอนาคตเขาก็พานักเรียนมาบวชเณรเพื่อที่จะขอทำเรื่องของการลดหย่อน ของการตัดสินคดีอย่างนี้ เขาก็ให้ทางวัดช่วย”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

และกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“คนส่วนใหญ่ก็จะให้ความร่วมมือดีมาก อย่างจิตอาสาที่จิตอาสาจริง ๆ อย่างเช่นช่วยทำงานโรงครัวเขาไม่ได้คิดเงินอะไร ไม่ต้องจ้างนอกจากเจ้าอาวาสให้เอง ให้ส่วนตัว ลำพังเงินวัดเราไม่มี จะทำติดไฟติดงานอะไรจิตอาสาเขามาให้ฟรีหมด แม้กระทั่งรถยนต์ส่วนตัว น้ำมันอะไร ค่าน้ำมันเขาก็ไม่เคยมาเบิกวัด”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 13

“เครือข่ายสังคมของวัด และรูปแบบวัดคงไม่อยู่แบบโดด ๆ นโยบายอย่างหนึ่งของมหาเถรสมาคมที่ประกาศใช้ คือ บ้าน วัด โรงเรียน หรือวัดประชารัฐสร้างสุข หมู่บ้านศีล 5 คือพยายามที่จะสร้างให้กับวัดมีเครือข่ายและให้เข้ากับหน่วยงานไม่ว่าหน่วยงานรัฐ หน่วยงานวัดประชารัฐสร้างสุข หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนภาคประชาสังคม ถ้าวัดไม่ได้เชื่อมประสานให้กับหน่วยงานที่สำคัญของภายนอก วัดก็ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมในงานของสังคมสงเคราะห์ได้ ฉะนั้นในแง่ของวัดสิ่งที่สำคัญที่สุด คือต้องเชื่อมสายสัมพันธ์ให้กับวัดประชารัฐ แล้วก็ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อกิจกรรมในการสังคมสงเคราะห์ในวันข้างหน้าจะได้คลองตัวจะได้ราบรื่นมากขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 16

“ปัจจุบันเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดมีหลากหลายรูปแบบ เช่น วัดดำเนินการเอง วัดให้การอุปถัมภ์องค์กรด้านสังคมสงเคราะห์ วัดดำเนินการร่วมกับชุมชน และวัดดำเนินการภายใต้นโยบายของคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งไม่ว่าวัดจะดำเนินการในเครือข่ายสังคมสงเคราะห์แบบใด ย่อมก่อให้เกิดผลดีในทุกด้าน แต่ว่าการดำเนินงานนั้น ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมของวัดในหลาย ๆ ด้าน เช่น ผู้นำ เงินทุน บุคลากร สถานที่ เป็นต้น ซึ่งหากวัดขาดความพร้อมของปัจจัยที่สำคัญ วัดก็ไม่สามารถดำเนินการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ได้ หรือหากทำได้ก็ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ได้ในเบื้องต้น หรือตามมีตามเกิด ตามศักยภาพของวัด ทั้งนี้หากไม่ได้มองการสงเคราะห์เป็นเพียงการให้การช่วยเหลือด้วยสิ่งของ เงินทอง หรือเน้นการช่วยเหลือผู้เดือนร้อนตกทุกข์ได้ยากหรือกลุ่มเปราะบาง วัดทุกวัดก็ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว แต่เป็นการสังคมสงเคราะห์ที่เน้นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับจิตใจให้กับทุกคนที่ต้องการพ้นทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิด มุ่งเน้นแนวทางแก้ไขปัญหาที่มองเห็นตามความเป็นจริงว่าทุกสิ่งล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตน อันเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตที่ต้นเหตุของปัญหานั้นเอง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 17

2. การสร้างเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรมีแนวทางการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ถ้าเป็นการสร้างเครือข่าย มองว่าคือลูกศิษย์หรือว่าคนกลาง จริง ๆ ทั้งเจ้าหน้าที่เองกับพระโดยตรงก็สามารถพูดคุยเป็นเคลสอยู่แล้ว แต่ถ้ามีคนกลางหรือมีลูกศิษย์จะทำให้ในการดูแลพระท่านด้วย เข้าใจและก็สื่อสารกันได้อย่างเข้าใจกันมากขึ้น ก็คือพูดคุยกันนี้แหละ อันนี้ส่วนตัวเองบางทีก็กลัวคำผิดบ้าง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

“แนวทางในการดำเนินการควรจัดตั้งในรูปแบบขององค์กร เพื่อให้เกิดความยั่งยืน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

“การดูงานมีเจ้าอาวาสมาดูงานที่นี้ส่วนใหญ่จะดูเรื่องสถานที่ แต่ไม่ได้เข้ามาดูงานเรื่องการสงเคราะห์ อยากให้หน่วยงานรับผิดชอบค่าใช้จ่ายบ้าง อะไรประมาณนี้ เรื่องนี้เรื่องใหญ่ ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเพิ่มเติม กล่าวว่า

“เรื่องนี้เรื่องใหญ่ เพราะว่าค่าไฟ เดือนหนึ่งสองหมื่นขึ้น แล้วรายได้วันพระสามร้อย กว่าบาท สร้อยกว่าบาท รายได้นะคะ แล้วที่ประเภทที่ว่า ตั้งแต่มาไม่มีใครเอาผ้าป่ามาทอด คือนอกเหนือจากมีงานทอดกฐิน หรือมีงานประจำปีไหม แทนที่มีเหมือนวัดอื่น แบบมีมา เรื่อย ๆ คือทอดผ้าป่าเขาทอดได้บ่อย ๆ ที่นี้ไม่มีมา วัดนี้ไม่เคยมีนอกจากมีงานประจำปีแค่นั้นเอง และกัณฑ์กฐิน แล้วอีกงานคืองานสงกรานต์ที่ว่าแต่ละหมู่ก็มีสามหมู่เอง นอกนั้นก็ เป็นอีกวัดใกล้ ๆ แต่วัดนี้คือโยมน้อย การทำบุญเข้ามาน้อย แต่ก่อนอดีตเจ้าอาวาสก็ขึ้นกับ เจ้าอาวาสองค์ก่อน คนก็ไปกินเยอะ อันนี้พระอาจารย์ก็ยังไม่อายุน้อยแล้วก็เพิ่งมาคนสมัยก่อน ก็ยังไม่ขึ้น แล้วพื้นที่ตรงนี้ก็เป็นที่เลี้ยงวัวนม ก็จะเป็นทุ่งหญ้ามากกว่า ไม่ค่อยมีวัดหรือ สสมัยนี้พระอาจารย์ยังเห็นว่าบ้านคนเพิ่มมากขึ้นแล้วนะ เพราะเขาปลูกหญ้าให้วัวกินส่วนใหญ่ หญ้ากับข้าวโพด”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 12

“แนวทางในการที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ก็พบว่าตอนนั้นนโยบาย อย่างเวลา เราจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามเกี่ยวกับวัด นโยบายของคณะสงฆ์หลักๆ หมู่บ้านศีล 5 ทางวัด ไร่เชิง ทางคณะสงฆ์ได้มีเครือข่ายทั่วประเทศ การที่จะขับเคลื่อนหรือการที่จะมีกิจกรรม เหล่านี้ได้ กิจกรรมในเชิงสังคมสงเคราะห์ วัดจะต้องทำตามนโยบายของมหาเถรสมาคม”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 16

มหาเถรสมาคม คือหน่วยงานของรัฐหรือเป็นภาคส่วนของรัฐ เป็นความชอบธรรมที่จะขอความร่วมมือของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐภาคเอกชน ภาคประชาสังคมได้ หรือหน่วยงานหรือโครงการ หรือนโยบาย วัดประชารัฐสร้างสุข ก็เป็นโครงการหรือนโยบายอย่างหนึ่งที่มหาเถรสมาคมได้ให้วัด ได้ขับเคลื่อน โดยเฉพาะที่วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี หรือจังหวัดนครปฐมก็หลายวัดด้วยกัน ให้วัด ประชาชาวบ้านหรือประชาชน รัฐคือหน่วยงานของภาครัฐ แล้วก็สร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์หรือ สาธารณประโยชน์ต่อกันและกัน โดยเฉพาะสังคมสงเคราะห์เป็นงานในเชิงของการเติมเต็มให้แก่กัน และกัน สร้างสิ่งที่มีคุณค่าสิ่งที่มีอยู่แล้วทำให้ดีขึ้น และสิ่งที่ไม่มีก็เติมเต็ม หรือสิ่งที่เป็นในเรื่องของการ จัดสร้างเรื่องของการพัฒนาก็ต้องเป็นเรื่องของการพัฒนาในรูปแบบของการสร้างสรรค์ เพื่อต่อเนื่อง ให้ยั่งยืนมั่นคงและยั่งยืนสืบๆ ไป ฉะนั้นการสร้างเครือข่ายของสังคมสงเคราะห์ของวัด แนวทางคือ การประสานแล้วก็การให้ความร่วมมือหรือการขอกำลัง ขอพลังจากกันและกัน วันนี้เราเติมให้เขาวัน หน้าที่เขาก็มาเติมให้เรา วันนี้เราช่วยเขาวันหน้าเขามาช่วยเรานะไม่ว่าในแง่ใดแง่ใดหนึ่ง อย่างเช่นใน แง่ของพระสงฆ์ไปชมรมผู้สูงอายุให้ไปให้ข้อคิดหลักธรรมไปเทศน์ไปสอน หรือวัดไหนมีสังฆทานมี เครื่องอุปโภคบริโภคมีปัจจัยมีเงินมีทองสามารถที่จะช่วยเกื้อกูลได้ในแง่ของเงินทอง

สรุปว่าภาพรวมเรื่องการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติของสังคมสงเคราะห์ของวัด ในจังหวัดนครปฐม ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน แล้วยังชุมชน โดยมูลนิธิปันสุขได้ขับเคลื่อนมาหลายกิจกรรมด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของรูปธรรม ในเรื่องของการสงเคราะห์ด้วยข้าวของเครื่องใช้ สิ่งอุปโภค บริโภค ผู้ป่วยติดเตียง ครอบครัวไปหลายที่ ในส่วนของนามธรรม คือมีกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมของเทศบาลของตำบลก็ให้พระเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการอบรม การเทศน์ การสอน หรือการบรรยาย หรือการให้คติธรรมชีวิต หรือให้หลักธรรมชีวิต เพื่อที่จะให้ชีวิตของชุมชนของสังคม ทุกคนนั้น ๆ ได้มีคุณค่า ได้มีความหมาย ได้มีสันติสุขก่อให้เกิดความร่มเย็นให้แก่ครอบครัว คือรูปแบบที่วัดเชื่อว่าวัดนั้นมีทรัพยากรมาก มีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำ มีต้นทุนทางสังคม มีทรัพยากรในด้านของสถานที่ มีทรัพยากรในด้านของเครื่องอุปโภคบริโภคที่ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาได้เกื้อกูล จึงทำให้วัดนั้น สามารถที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของสังคมสงเคราะห์ได้อย่างได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็ เพราะว่าวัดนั้นคือ ส่วนหนึ่งของสังคม สังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับวัด ให้ความสำคัญกับคณะสงฆ์ จึงทำให้การสังคมสงเคราะห์ในเรื่องของวัดกับการสังคมสงเคราะห์เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ เป็นไปอย่างก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งผู้ให้และผู้รับ

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ในการสร้างเครือข่าย หากไม่ได้เน้นการพัฒนาที่ต้องใช้เงินทุนเป็นหลัก หรือว่าวัด ไม่มีความพร้อมด้านเงินทุนในการดำเนินงาน การพัฒนาในการสร้างเครือข่ายควรมุ่งเน้นไปที่ ผู้นำ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุในวัด โดยเน้นการพัฒนาบุคคลในเกิด องค์ความรู้ด้านหลักการ วิธีการ กระบวนการสังคมสงเคราะห์ ในเบื้องต้น และการพัฒนา องค์ความรู้ด้านอื่น ๆ เช่น การสร้างกลุ่ม การสร้างเครือข่าย การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ เป็นต้น รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการดูงานนอกสถานที่ หรือจัดกลุ่มสัมมนา เพื่อให้ เห็นภาพของการปฏิบัติงานจริง รวมถึงความแตกต่างของบริบทอื่น ๆ ได้แก่ สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมให้ผู้นำสามารถรวบรวม สร้างเป็นองค์ความรู้ของตนเอง รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้แนวทางต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน การสร้างและการพัฒนาเครือข่ายให้เกิดขึ้นได้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 17

ตอนที่ 5 คำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า

“ในปัจจุบัน สถานการณ์ของวัดหรือของพระสงฆ์องค์เณร มีแต่จะถูกกลดบทบาทลง ไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ถ้าเรายังอยากมีตัวตน มีพลังอำนาจเหมือนดังเดิม จะต้องไม่ทิ้งหน้าที่หรือ ตัวตนของตัวเอง นั่นก็คือ การศึกษา การพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา นอกจากความรู้แล้ว สิ่ง ที่ขาดไม่ได้เลย คือ จรรยา คือจะต้องมีทั้งวิชาจรณสัมปັນโน จะต้องมีทั้งภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา อย่างนี้แหละจะชื่อว่าวัดได้ทำงานสังคมสงเคราะห์จริง ๆ ความรู้ ทางวิทยาศาสตร์ก็ดี มนุษยศาสตร์ก็ดี สังคมศาสตร์ก็ดี เขามีเจ้าภาพแล้ว จะเหลือก็เพียงแต่ ศาสตร์ว่าด้วยจิต หรือ “พุทธปัญญา” ที่เขายังหาเจ้าภาพไม่ได้ วัดหรือพระสงฆ์เท่านั้นแหละ ที่สามารถทำได้”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

“ต้องเรียนพระอาจารย์ค่ะว่าส่วนตัวแล้วเรายังไม่เคยไปออกงานกับทางโรงพยาบาลเลยที่ทำกับวัด คือหนูจะถูกส่งไปตรงส่วนอื่น บางทีก็ไปอบรม อย่างล่าสุดก็ไปอบรมผู้สูงอายุ ยังไม่เคยถูกออกกฐณที่วัดเพราะว่า เหมือนอย่างสังคมสงเคราะห์ถ้าไปออกกฐณที่วัดส่วนใหญ่แล้วก็จะตรวจสายตา เป็นแพทย์เลย นักทัศนมาตร หรือนักกายภาพอาจจะเคยออกบ้าง เช่นเพื่อไปแบบจัดสถานที่ที่วัด และที่พระสงฆ์เองก็ได้ฟังด้วย ก็ญาติคนทั่วไปก็คือชาวบ้านไร่ซิงก็ คือได้เข้ามาฟังด้วย แบบหรือจะเป็นพยาบาลในการทำแบบเจาะเลือด หรือว่าตรวจวัดสายตาพระ หรือว่าอะไรต่าง ๆ แต่โดยงานสังคมสงเคราะห์ที่ในเรื่องของการออกกฐณไปที่วัดเนี่ย ยังไม่มีค่ะ หมายถึงว่าตัวหนูเองยังไม่มี และงานสังคมสงเคราะห์เองก็ไม่มีเพราะว่าส่วนใหญ่คนที่ประสานก็จะ เป็นอำนวยการเลยคะ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

“ใช่ ไม่เคยมีอะไรมาช่วยเหลือถึงเลย แล้วค่าใช้จ่ายวัดวันอาทิตย์ พระอาจารย์ยังต้องจ่าย พระลูกวัดในวัดเนี่ยสามร้อยที่ไม่มีกิจนิมนต์นะ แล้วก็บุคคลที่อยู่ในวัดอีก ซึ่งอันนั้นเป็นรายเดือน รายอาทิตย์ก็มี แล้วตรงนั้นเราไม่ได้เงิน แล้วบ้านกึ่งวิถีได้ แต่ตอนนี้จะเป็นไรที่ฟังไม่ค่อยได้ แล้วก็ยังมีเรื่องหาที่พักพอถึงมาเอาไป พอเขามีนางตรงที่เขารองรับได้เขาก็เอาไป เขาก็มารองงานด้วยอะไรด้วย คือปัญหาอุปสรรคคือเรื่องงบประมาณก็เลยเป็นแบบนี้คะ เพราะเจ้าอาวาสเขาจะจ่าย ถ้าเป็นพระในรอบเดือนนี้ไม่ได้ออกกิจนิมนต์เขาจะจ่ายให้สามร้อย เพราะเจ้าอาวาสกลัวจะไม่มีไปใช้จ่ายส่วนตัว ยิ่งช่วงโควิดจ่ายที่เดือนละแปดเก้าพัน”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10

การทำงานของวัดส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีข้อมูลเกี่ยวกับฐานข้อมูล ในเรื่องของวัดนี้ทำอะไร วัดนั้นทำอะไร เลยทำให้ขาดการเชื่อมโยงแต่ละศูนย์ไป และมุมมองของแต่ละคนก็จะแตกต่างกัน วัดนี้ทำเรื่องนี้ซึ่งค่อนข้างหนัก วัดนี้ทำเรื่องแจกของอย่างเดียวซึ่งค่อนข้างได้หน้า แต่ถ้ามีสิ่งข้อมูลที่จะเชื่อมโยงกันได้ก็อาจจะแบ่งเบาภาระได้

การยกกร่างรูปแบบ

ร่างรูปแบบ EASAC (Explore, Activity, Support, Assistance, Capital) เป็นการร่างรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อหาข้อเท็จจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อการเป็นช่วยเหลือไปจนถึงการประเมินและติดตามผล ซึ่งแต่เดิมคณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไม่ได้มีธรรมเนียมการปฏิบัติในการสงเคราะห์ประชาชนด้วยการสร้างสถานพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือเปิดโรงเรียนเพื่อการกุศล แบบองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ และมักเป็นที่เข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาสามารถสงเคราะห์ประชาชนด้วยธรรมะเท่านั้น จึงเกิดมีการโต้แย้งกันว่าไม่สมควรทำกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางโลก ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาบทบาทพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์โดยการ

ประเมินประสิทธิภาพและความสำเร็จงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่คณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา

พระสงฆ์และนักวิชาการตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปให้การสนับสนุนการทำงานของพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งแต่ละวัดในจังหวัดนครปฐมก็มีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกันไป แต่ก็เผชิญกับอุปสรรคและปัญหาที่เหมือน ๆ กันเช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร แต่ก็จะมีบางวัดที่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นที่น่าพอใจและชาวบ้านมักมีทัศนคติที่วางานสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ดังนั้นการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์กับภาครัฐและเอกชนมีการใช้สื่อในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อกระแสหลักและสื่อทางโซเชียลเน็ตเวิร์คเพิ่มมากขึ้น ที่สำคัญคือ การสร้างสมดุลในการทำงานระหว่างการนำเสนอธรรมะกับงานสังคมสงเคราะห์อย่างระมัดระวังให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และจารีตประเพณีอันดีงามของไทยในขณะ ปฏิบัติภาระกิจช่วยเหลือประชาชนในด้านสังคมสงเคราะห์ โดยยึดแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาในเรื่องสังคมสงเคราะห์ อันเป็นรูปแบบคำสอนที่ให้บุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้บรรลุถึงประโยชน์ โดยมีจุดมุ่งหมายของชีวิตที่เรียกว่าอรรถ 3 ประการ อันได้แก่ 1) ทิฏฐิธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นวิธีการสงเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิต เป็นวิธีการสงเคราะห์ให้บุคคลได้มาซึ่งปัจจัย 4 ที่จำเป็นต่อร่างกายเพียงพอ เป็นการสงเคราะห์รายบุคคล 2) สัมปรายกัตถะ คือประโยชน์เบื้องหน้า เป็นวิธีการสงเคราะห์เพื่อให้สังคมมีความสุข เป็นการตอบสนองสังคมเป็นการมุ่งสงเคราะห์เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาสังคมส่วนรวม 3) ปรมัตถะ คือประโยชน์สูงสุด เป็นวิธีการสงเคราะห์ด้านจิตใจ เพื่อให้บุคคลมีความมั่นคงสงบสุข เป็นการตอบสนองด้านจิตใจวิธีการนี้เป็นการดับปัญหาอย่างสิ้นเชิง

ในแง่หลักการสังคมสงเคราะห์ อรรถ 3 ประการ สอดคล้องกับหลักการสังคมสงเคราะห์ชุมชนตามแนวพุทธ 1) อรรถ 3 ประการเป็นวิธีการสงเคราะห์ที่เป็นไปตามหลักการและเหตุผล หรือการแก้ไขปัญหาตามสาเหตุ เป็นวิธีการสงเคราะห์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ อย่างสมดุล 2) อรรถ 3 ประการเป็นวิธีการสงเคราะห์ทุกคน ต้องลงมือปฏิบัติเองเป็นวิธีการแก้ไขที่ค่อยเป็นค่อยไป ตามความเหมาะสมเพื่อขจัดปัญหา โดยมุ่งให้ดับปัญหาในที่สุดและเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

การยกย่องรูปแบบ EASAC มีรายละเอียด ดังนี้

1. ที่มาของรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ฉบับร่าง จากผลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 หลักการ (Principle) ของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม คือ การพัฒนาเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ โดยบูรณาการจากแนวคิดและทฤษฎี

1.2 วัตถุประสงค์ (Objective) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ที่มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ พัฒนาเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1.3 กระบวนการ (Process) จากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้รูปแบบจากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของ

ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และการประชุมนักวิชาการ จึงยกร่างรูปแบบที่ผู้วิจัยใช้ชื่อว่า “EASAC Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่

1.3.1 สำรวจ (Explore)

การสำรวจ คือการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อทำการสำรวจและแก้ไขปัญหา สามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาบุคคล กลุ่มบุคคลและชุมชน ซึ่งนับแต่โบราณกาลมาการเสาะแสวงหาความรู้ของมนุษย์มีอยู่อย่างมากมายหลายวิธี ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งในส่วนตัวของผู้แสวงหาความรู้ สภาวะแวดล้อมรอบด้าน และประเภทความรู้ที่ต้องการศึกษา วิธีการศึกษาแต่ละวิธีจะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป บางวิธีอาจใช้ได้ไม่ค่อยดีกับความรู้อันใดประเภทหนึ่ง จึงควรใช้วิธีการที่เหมาะสมในการแสวงหาความรู้ นั้น ๆ เพื่อให้ได้ความรู้ความจริงที่น่าเชื่อถือ โดยวิธีการที่ยังใช้กันโดยทั่วไปในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1. ประสบการณ์
2. แหล่งความรู้
3. วิธีอนุมาน
4. วิธีอุปมาน
5. วิธีวิทยาศาสตร์
6. วิธีการวิจัย

1. ประสบการณ์

ความรู้ความจริงหลายเรื่องในแต่ละคนยอมเชื่อ ยอมรับว่าเป็นความจริง เป็นเพราะผู้นั้นได้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาก่อน ความรู้หรือความเชื่อหลายเรื่องที่ได้รับมาโดยการเรียนรู้จากสังคม เมื่อคนเราเกิดมาสังคมก็จะถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีหรือสิ่งที่ควรปฏิบัติในสังคมนั้นให้ การรับเอาความรู้ประเภทนี้จะไปแบบอัตโนมัติ ค่อยเป็นค่อยไป คนรุ่นหลังจะประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างของคนรุ่นก่อน

ตัวอย่างเช่น ความรู้ ความสามารถในการพูดภาษาไทย เราจะค่อยเรียนรู้จาก พ่อแม่ พี่ ญาติ เพื่อนบ้าน ครู และบุคคลอื่น ๆ การที่ต้องยอมรับเอาความรู้ประเภทนี้ไปปฏิบัติ ก็เพราะต้องการจะอยู่ในสังคมนั้นอย่างราบรื่น เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่เขาปฏิบัติกันเช่นนั้น

ความรู้หรือความเชื่อที่เรายอมรับค่อนข้างจะแน่นอน เพราะได้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาก่อน เช่น การยอมรับว่าไฟร้อน การยอมรับว่าพริกขี้หนูมีรสเผ็ด การยอมรับว่าเจ็บเมื่อโดนเข็มทิ่มแทง การปักใจเชื่อคงจะไม่ใช่เพราะว่าได้อ่านจากตำรา หรือจากการฟังคำบอกเล่าจากผู้อื่น อย่างไรก็ตามการแสวงหาความรู้โดยอาศัยประสบการณ์ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถและข้อจำกัดของประสาทสัมผัสของแต่ละบุคคล ตลอดจนการผันแปรของสภาพแวดล้อมทางสังคม

2. แหล่งความรู้

องค์ความรู้ หรือข้อเท็จจริง จำนวนมากมาย ได้มีการบันทึกในสื่อหรือในสมองของมนุษย์ ดังนั้นหากเรามั่นใจว่าองค์ความรู้ หรือข้อเท็จจริงที่เราต้องการศึกษามีการบันทึกไว้ ในแหล่งใดอยู่ ก็ควรศึกษาค้นคว้าจากแหล่งนั้นได้ จะเห็นว่าเรามีการสอบถามความรู้จากผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ

ผู้เชี่ยวชาญ เพราะถือว่าบุคคลเหล่านี้ได้ทำการศึกษาค้นคว้าหรือได้รับ การฝึกฝนอบรมมาก่อนเป็นอย่างดี มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมากกว่าผู้อื่น

ฉะนั้นเมื่อเราต้องการศึกษาความรู้ หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่มีผู้อื่นได้ศึกษาไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นศึกษาค้นคว้าใหม่ ควรใช้วิธีสอบถามผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น นอกเสียจากว่าไม่แน่ใจว่าความรู้ที่มีอยู่แล้วนั้นเป็นความรู้ที่ถูกต้อง จึงค่อยใช้วิธีศึกษาค้นคว้าใหม่ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้อง สมัยก่อนมีแหล่งความรู้ประเภทนี้น้อยมาก แต่ปัจจุบันมีแหล่งความรู้ประเภทนี้จำนวนมากมาย เพราะนอกจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ยังได้มีการบันทึกในสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกภาพและเสียง ฟิล์มภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ รวมทั้งสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้รับการบันทึกไว้ในแหล่งต่าง ๆ จะถูกต้องหรือเป็นที่ยอมรับของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับแหล่งความรู้นั้นด้วย ถ้าแหล่งความรู้เป็นบุคคลก็ควรพิจารณาด้วยว่าผู้นั้นมีความรู้ในสาขาวิชาหรือในเรื่องที่ต้องการจะถามเพียงใด ทั้งนี้เพราะเป็นไปได้ที่มนุษย์เราจะรอบรู้ในทุกสิ่งทุกอย่าง ในสมัยก่อนหรือในสังคมชนบทบางแห่งจะมีผู้รู้ประจำหมู่บ้าน ผู้เฒ่า หมอผี หรือแม่ต บุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้รู้ในทุกเรื่องและทุกด้าน ปัจจุบันเรายังคงมีผู้รู้เช่นกันแต่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา การเลือกว่าจะสอบถามผู้รู้ท่านใดจึงควรเลือกให้เหมาะสม

3. วิธีอนุมาน

การแสวงหาความรู้โดยวิธีนี้ ผู้แสวงหาความรู้มีความเชื่อว่าอะไรก็ตามที่เป็นความจริง จะต้องเป็นความจริงในสภาพการณ์หนึ่งที่อยู่ในขอบเขต จะต้องมีความรู้หรือความจริงส่วนหนึ่งเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว และจากความรู้ที่มีอยู่นี้ ใช้หลักเหตุผลแยกแยะออกเป็นความรู้ส่วนย่อยออกไปอีก วิชาเรขาคณิตเป็นตัวอย่งที่ดีของการหาความรู้ตามวิธีอนุมานนี้ การจะศึกษาทฤษฎีบทหลัง ๆ ได้ ก็จะต้องมีความรู้ในทฤษฎีบทแรก ๆ ก่อน

อริสโตเติลเป็น ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนแรกที่ค้นพบวิธีหาความรู้แบบอนุมาน การแสวงหาความรู้ตามวิธีของอริสโตเติลเริ่มจากการอ้างอิงความรู้หลักแล้วตามด้วยองค์ความรู้ย่อย และข้อสรุปจากองค์ความรู้ทั้งสอง ซึ่งข้อสรุปจะสมเหตุสมผลหรือไม่สมเหตุสมผล ย่อมขึ้นอยู่กับการยอมรับในองค์ความรู้หลักและองค์ความรู้ย่อย ตลอดจนวิธีการสรุป ว่าเกินขอบเขตการวิจัยหรือไม่

4. การอุปมาน

การแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีอุปมานเป็นการศึกษาจากองค์ความรู้ย่อย ๆ รวมกันเข้าแล้วสรุปเป็นองค์ความรู้หลัก หรือเริ่มศึกษาความรู้ความจริงเฉพาะอย่าง แล้วนำไปสู่ความรู้ที่เป็นสากล ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ค้นคิดวิธีการแสวงหาความรู้แบบอุปมานคือฟรานซิส เบคอน ซึ่งใช้วิธีศึกษาข้อเท็จจริงย่อยก่อน แล้วนำมาจัดกลุ่มเสียใหม่โดยคำนึงถึงความเหมือน หรือความแตกต่างของส่วนประกอบ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ แล้วสรุปเป็นข้อเท็จจริงใหม่ขึ้นมา การหาความรู้แบบอุปมานนี้จำแนกได้ 2 แบบ คือ

1. อุปมานแบบสมบูรณ์ เป็นวิธีการที่ผู้แสวงหาความรู้จะสังเกตข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษาจากประชากรทุกหน่วย หรือศึกษาเริ่มจากส่วนย่อยทุกส่วนที่ประกอบเป็นส่วนใหญ่ที่ต้องการศึกษา แล้วสรุปจากข้อมูลทั้งหมดเป็นความรู้โดยรวม ในแง่ทฤษฎีแล้ววิธีนี้มีความเชื่อถือได้และถูกต้อง

มากที่สุด แต่ในแง่การปฏิบัติเป็นการยากที่จะตรวจสอบข้อมูลได้ครบทุกหน่วยประชากร จึงเป็นวิธีที่ค่อนข้างจะมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามการศึกษาบางเรื่องก็สามารถสังเกตประชากรได้ทุกหน่วย

2. อุปมานแบบไม่สมบูรณ์ เป็นวิธีการที่ผู้แสวงหาความรู้สังเกตข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพราะถือว่าการรวบรวมข้อมูลจากประชากรทุกหน่วยนั้นย่อมทำได้ยาก หรือไม่ได้เลย หรือบางครั้งก็เกินความจำเป็น การรวบรวมจากตัวอย่างถ้ามีวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีแล้ว ก็จะทำให้ผลการศึกษาเป็นที่น่าเชื่อถือ

การหาความรู้แบบอุปมานส่วนใหญ่จะเป็นแบบไม่สมบูรณ์ คือศึกษาจากตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น การหาความรู้เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติจะศึกษาผ่านกลุ่มตัวอย่างเพียงไม่กี่หน่วยแต่ก็สามารถสรุปได้เป็นสากล ต่างกับทางด้านสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ซึ่งต้องใช้ตัวอย่างจำนวนมากและต้องกระจายพื้นที่ให้ครอบคลุมมากที่สุด จึงจะสรุปเป็นสากลได้เพราะเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับสมองมนุษย์แล้ว ย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

5. วิธีการวิทยาศาสตร์

เนื่องจากการแสวงหาความรู้โดยวิธีการอนุมานจำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงมาก่อน และองค์ความรู้ที่ได้จากการหาความรู้โดยวิธีนี้ก็มักจะถูกจำกัด ไม่ถึงกว่าก่อให้เกิดองค์ความรู้อย่างแท้จริง ส่วนการแสวงหาความรู้โดยวิธีการอุปมานก็มีข้อจำกัดในเรื่องของตัวอย่างว่าเป็นตัวแทนที่ดีเพียงใด ของประชากร ชาร์ล ดาร์วิน ได้นำวิธีการอนุมานและวิธีอุปมานมาใช้ร่วมกัน โดยใช้การตรวจสอบกลับไปมาทั้งสองวิธี เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่แน่นอนยิ่งขึ้น มีการใช้หลักเหตุผล ทฤษฎีต่าง ๆ และประสบการณ์ ในการคิดค้นหาสมมติฐาน หรือคำตอบชั่วคราวของปัญหาที่ต้องการศึกษา และเพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริง จึงทำการทดสอบคำตอบชั่วคราวนั้น โดยการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หาข้อสรุปอีกขั้นตอนหนึ่ง

ต่อมาก็ได้มีการปรับปรุงวิธีการนี้ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ เช่น นิวตัน กาลิเลโอ จนกระทั่ง จอห์น ดิวอี้ ได้เขียนบันทึกวิธีการนี้ไว้อย่างเป็นหลักฐาน เรียกวิธีการนี้ว่า "วิธีการทางวิทยาศาสตร์" ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ 5 ขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ขั้นปัญหา (Problem)
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (Hypothesis)
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล (Gathering Data)
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)
5. ขั้นสรุป (Conclusion)

6. วิธีการวิจัย

การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีที่มีระบบ ระเบียบ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งจะเห็นว่าวิธีการแสวงหาความรู้ที่สังคมยอมรับในปัจจุบันก็คือวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง ดังนั้นขั้นตอนในการหาความรู้ตามวิธีการวิจัยจึงขั้นตอนการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์นั่นเอง คือ เริ่มต้นด้วยการนิยามปัญหาที่จะวิจัย การตั้งสมมติฐาน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุป ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

การแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงซึ่งจะทำการประเมินสถานการณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาและสาเหตุและเป้าหมายว่าเป็นอย่างไรการจะให้ความช่วยเหลืออันกสงคมสงเคราะห์ต้องศึกษาข้อมูล

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและการแสดงออก เมื่อพบปัญหานักสังคมสงเคราะห์ต้องอธิบายลักษณะของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือได้ ดังนั้นการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์ สอบถามความต้องการของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ ผู้ทำงานสังคมสงเคราะห์จะต้องรู้จักชื่อ ที่อยู่ของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือเราจะได้กำหนดเป้าหมายของบุคคล จะได้พัฒนาบุคคลได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

เมื่อเราจำแนกเป้าหมายและความต้องการเพื่อจะได้เตรียมการช่วยเหลือได้ถูกต้อง การศึกษาวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบของปัญหา เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ มีการวางแผนเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์กลุ่มบุคคลผู้มาขอความช่วยเหลือจะได้รับรู้ถึงสถานการณ์และเป้าหมายจะได้ร่วมมือกันได้ตรงประเด็นเมื่อรู้เป้าหมายที่ชัดเจน วิเคราะห์จำแนกปัญหาและความต้องการเพื่อจะได้เตรียมความพร้อมที่จะจัดกิจกรรมให้ถูกต้องตามความต้องการ การวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบและลักษณะของปัญหา นักสังคมสงเคราะห์จึงต้องตัดสินใจใช้ความสามารถที่มีอยู่เลือกกิจกรรมเพื่อการพัฒนาบุคคลหรือกลุ่มที่เข้ามาขอความช่วยเหลือได้ถูกต้อง สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลายตามความต้องการ เพราะกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการทำงานและมีอิทธิพลในการโต้ตอบสัมพันธ์กัน เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้

นักสังคมสงเคราะห์ต้องไปมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคคลหรือกลุ่มในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือได้ใช้สิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ของเขาเองให้ได้เท่าที่ความสามารถจะทำได้โดยเปิดโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนมีการติดตามและประเมินผลเพื่อดูว่าบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้ามาขอความช่วยเหลือหลังจากผ่านกิจกรรมไปแล้วมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

1.3.2 กิจกรรม (Activity)

งานกิจกรรมสังคมสงเคราะห์มักจะเป็นเรื่องแรกของคนผู้เข้ามาในวัดและมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับพระภิกษุในวัดไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้ายของการได้รับการสงเคราะห์ เพื่อลดภาวะความตึงเครียดเช่นการบริการเงินสงเคราะห์ครอบครัว การพิจารณาอุปการะเด็กนักเรียนในแต่ละรายโดยมีการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง โดยพระภิกษุผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากท่านเจ้าอาวาสจะเดินทางไปหาข้อมูลเอง หรือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการหาข้อเท็จจริง ผ่านการประเมินและวางแผนที่จะเข้าช่วยเหลือเด็กได้ถูกต้อง ตรงกับปัญหาและความต้องการของเด็กและครอบครัว เช่น การพิจารณานำเด็กเข้ารับการบรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนและต่อจากนั้นก็แนะนำสามเณรเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายควบคู่ไปกับหลักสูตรนันทกรรมบาลีด้วย เพื่อเป็นการฟื้นฟูจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญาการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาจะทำเป็นรายบุคคล เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนคืนเด็กเข้าสู่สังคม โดยจะได้ทักษะการดำรงชีวิต การขัดเกลาด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมไปศึกษาต่อหรือเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันคำว่ากิจกรรมงานสังคมสงเคราะห์มักจะใช้คำว่า กิจกรรมจิตอาสาที่มีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะสังคมเต็มไปด้วยปัญหาความเดือดร้อนนานับประการ ในแต่ละวันมีผู้คนความต้องการได้รับ ความช่วยเหลือ ดังนั้นการกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับ

กิจกรรมจิตอาสาหรือจิต สาธารณะจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน โดยการปรับใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ คือ จิตบริการที่เกี่ยวกับการความคิด และการปฏิบัติในการให้ ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่น ที่ตั้งอยู่บนฐาน บนพื้นฐานของความตั้งใจดีและเจตนาดีซึ่งจิตอาสาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสภาพสังคม ปัจจุบันบุคคล ต้องการความช่วยเหลืออยู่มาก การให้ความช่วยเหลือเหลือในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงพิจารณาร่วมกันว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่ มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่ จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสา ขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจิตอาสาเป็นลักษณะจิตของบุคคลที่ ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ตามแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาทางตะวันตก ซึ่งความหมายของกิจกรรมจิตอาสา คือ กิจกรรมอาสาสมัคร เป็นกระบวนการของการฝึกการให้ที่ดีเพื่อ ชัดเกลาละวางตัวตน และบ่มเพาะ การรักผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไข เป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับความทุกข์ยากลำบาก กิจกรรมจิตอาสาที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อ การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเริ่มจากระดับที่ใกล้ตัวเรามากที่สุดคือ จิตอาสาในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งอาจมองกว้างถึงระดับประเทศและระดับนานาชาติได้เพราะคนเราไม่ สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตนเองได้ทั้งหมด ต้องอาศัยคนอื่นด้วย ประโยชน์ที่คนในสังคม ได้อาศัยร่วมกัน โดยมีลักษณะของจิตอาสา คือ 1) การเกิดความรู้สึกสงสารเนื่องจากพบเห็น ผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่าตนเอง และอยากที่จะหาหนทางช่วยเหลือผู้อื่น 2) ประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง และได้รับความสุขจึงอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่น 3) ความรู้สึกต่อเนื่อง เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือและรู้สึกประทับใจจึงอยากทำสิ่งดี ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งในหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาในพระพุทธศาสนา ก็จะมีหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง และหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน คือ การให้การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ 2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี 3) อตถจริยา คือ การชวนชวย ประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอ ปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และ สภาพแวดล้อม

กิจกรรมงานสังคมสงเคราะห์ คือ การกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ว่า “สังคมสงเคราะห์” ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัชฌิ เรียกเต็มว่า อริยวัชฌิ แปลว่า หลักธรรม เจริญอย่างอารยะซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ และมีความหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่ามี 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) สุตะ 4) จาคะ และ 5) ปัญญา

กล่าวโดยสรุป “กิจกรรมสังคมสงเคราะห์” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่ เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของ พระพุทธเจ้า คือ ต้นแบบความเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ดี และพระพรหมคุณาภรณ์ ได้สรุปลักษณะของผู้ที่ทำการจิตอาสาว่า ต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี 2) เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็น

สมาชิกของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น 3) เป็นนักวิเคราะห์วิจัย สํารวจแนวคิดหรือประชามติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่นั้น ๆ 4) เป็นผู้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมสื่อสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงาน อย่างเป็นระบบ 5) เป็นผู้มีความสามารถในการให้คำปรึกษา และแนะนำในกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการทำงานเชิงรุกเป็นหน้าที่ของนักกิจกรรมสังคมสงเคราะห์จะมีวิสัยทัศน์มองการไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุ ทั้ง ต้นเหตุปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุ นั้น ๆ ปัญหา นั้น ๆ งานนั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตประจำวันได้หรือไม่ หรือตลอดทั้งหน้าที่การงานหรือการกระทำที่มีผลกระทบต่อระยะสั้น ระยะยาว แคลไหน แม้แต่ปัญหาอื่น ๆ เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ คือคุณสมบัติของนักกิจกรรมจิตอาสา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552 : 15)

1.3.3 สนับสนุน (Support)

การสนับสนุนทรัพยากร เช่น เงิน บุคคล ความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติ สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม การทำงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นเนื่องจากมีความรู้ความสามารถของเรามีขีดจำกัดประกอบกับไม่สามารถดำเนินการโดยลำพังได้ เราอาจมีความรู้ความชำนาญในบางเรื่อง แต่ก็ไม่รู้ในบางเรื่องด้วยเหตุนี้การทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานถ้าทีมงานขาดความสามัคคีอาจมีปัญหาที่มีความแตกแยกและความวุ่นวาย ขาดความเมตตาต่อกันมีความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ต่างคนต่างเอาความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ การที่จะทำงานสังคมสงเคราะห์ให้มีความเจริญก้าวหน้า ก็ต้องเรียนรู้ที่จะให้การสนับสนุนเกื้อกูลกันอย่างมีสันติ การเข้าอกเข้าใจยอมรับกันในความแตกต่างทางความคิดช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี ทุกคนต่างรู้ดีว่าการทำงานร่วมกันเป็นเรื่องที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและเมื่อพูดถึงเรื่องการทำงานกับผู้อื่น ก็จะมีการอธิบายการผสมผสานทักษะทางด้านอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้อื่นร่วมกัน เป็นการสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันและมีการแบ่งปันโอเคียความคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ส่งผลให้สมาชิกในทีมงานสังคมสงเคราะห์รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันตัดสินใจงานชิ้นสำคัญ ๆ

การสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจในทีมงาน ช่วยสร้างสิ่งที่เรียกว่าความชัดเจนทางอารมณ์ ที่ช่วยให้สมาชิกในทีมรู้สึกสบายใจในการแสดงออกถึงความคิดเห็นและมีการสนับสนุนส่งเสริมติดต่อซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา สนับสนุนการเรียนรู้และการส่งเสริม การแบ่งปันความรู้และทักษะของสมาชิกในทีม จะรู้สึกภูมิใจของตนในการพัฒนาตนเองและให้ความสนใจการพัฒนาของผู้อื่น สร้างความกระตือรือร้นและความมุ่งมั่นบรรยากาศการทำงานที่ดีส่งผลให้สมาชิกในทีมมีความกระตือรือร้นในการทำงานมีความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและความตั้งใจที่จะทำให้ผลงานของทีมประสบผลสำเร็จ สร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารหรือหัวหน้างานที่รับผิดชอบงานสังคมสงเคราะห์ควรสร้างขึ้น เพื่อให้สมาชิกในทีมสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข สร้างพื้นที่สำหรับเรียนรู้ความผิดพลาด บรรยากาศการทำงาน

ที่ดี คือสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงานที่ไม่ได้อยู่ในแผนการทำงาน แต่ยังสนับสนุนการทดลอง และเรียนรู้จากความผิดพลาดที่เป็นแรงบันดาลใจให้ทีมงานด้านสังคมสงเคราะห์พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สร้างสถานที่ทำงานให้น่าอยู่สะอาดเรียบร้อย การสร้างบรรยากาศที่ดีคือสภาพแวดล้อมที่สามารถสร้างความสุขและรอยยิ้ม เสริมสร้างความผูกพันและความสัมพันธ์อันดี เป็นการสร้างบรรยากาศให้เปิดกว้างกับความคิดใหม่ๆ บรรยากาศที่เปิดกว้างส่งเสริมให้สมาชิกในทีมมีความเชื่อมั่นในการแสดงความคิดเห็น และไอเดียใหม่ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมที่จะพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี

1.3.4 Assistance การช่วยเหลือ

การสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันปรากฏในสังคมมาตั้งแต่โบราณกาล เริ่มจากความช่วยเหลือภายในครอบครัว ภายในหมู่ญาติสนิทมิตรสหาย เป็นต้น ต่อมาองค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยวัด และพระภิกษุ ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ด้วยทำให้สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้คนจึงต้องต่อสู้ดิ้นรนขวนขวายเพื่อความอยู่รอดเผชิญกับปัญหาทั้งส่วนตัวและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนับว่าจะน้อยลงไปทุกที ดังนั้นงานสังคมสงเคราะห์จึงมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่ละสังคมประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมด้วยซึ่งจับต้องไม่ได้ก็จริง แต่ก็มีอิทธิพลเป็นอย่างมากถ้าความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมดีก็จะมีผลเป็นเลิศในการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมจิตใจและบุคลิกภาพของบุคคล การแก้ไขปัญหาสิ่งที่เกิดขึ้นจึงต้องให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมด้วย งานสังคมสงเคราะห์ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค นอกจากนี้ยังรวมถึงความพึงพอใจในการเข้าร่วมกลุ่มอีกด้วย การคบค้าสมาคมในกลุ่มประเภทต่าง ๆ แต่ลักษณะของความเป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมเมือง จึงเน้นทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้บางสถาบันซึ่งเคยช่วยเหลือบุคคลได้รับความพึงพอใจมีความสำคัญน้อยลง เช่น ครอบครัว วัด เป็นต้น ดังนั้นงานสังคมสงเคราะห์จึงเข้ามามีบทบาทแทนสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนา

โดยทั่วไปมักเข้าใจกันว่า การสังคมสงเคราะห์ คือการแจกเงิน ของกิน ของใช้ ให้แก่ผู้ที่ต้องการเท่านั้นแต่ความจริงแล้วงานสังคมสงเคราะห์มีความหมายกว้างไกลกว่านั้น เพราะคนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ร่ำรวยไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัว ก็ต้องการความช่วยเหลือเช่นเดียวกัน ซึ่งเขาอาจจะมีความทุกข์หรือสภาพจิตใจก็ได้ งานสังคมสงเคราะห์จึงมีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีเกิดสวัสดิภาพในสังคมโดยรวม นักสังคมสงเคราะห์จึงมีหน้าที่ช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ป้องกันบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชนที่กำลังประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน โดยมีจุดมุ่งหมายให้บุคคลเหล่านั้นมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตามอัตภาพ ทำให้สังคมโดยรวมอยู่กันอย่างผาสุก

นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสังคม ประกอบไปด้วยนักสังคมสงเคราะห์อาชีพ นักสังคมสงเคราะห์อาสาสมัคร (จิตอาสา) นักสังคมสงเคราะห์อาชีพจะปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือของเอกชน โดยมีค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ส่วนนักสังคมสงเคราะห์อาสาสมัครคือบุคคลที่ทำงานหลักอย่างอื่น เช่นนักธุรกิจ แพทย์ พยาบาล วิศวกร เป็นต้น แต่มีความรู้ความสามารถในงานสังคม

สงเคราะห์ และมีเวลาว่างที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้จึงสละเวลามาปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์โดยไม่หวังค่าตอบแทน เช่นนักธุรกิจ พ่อค้า แพทย์ วิศวกร ทนายความ และในงานวิจัยในครั้งนี คือ สถาบันทางพระพุทธศาสนา วัด พระภิกษุสงฆ์

หน้าที่ความรับผิดชอบของนักสังคมสงเคราะห์ที่มาจากองค์กรทางศาสนา วัด พระภิกษุสงฆ์ คือ

1. ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาเฉพาะราย (Case Worker) ให้บริการแก้ไขปัญหาคกรอบครัว เศรษฐกิจ สังคม เช่นป้องกันการทอดทิ้งบุตร ป้องกันการทำแท้ง ให้คำปรึกษาด้านจิตใจด้วยหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนา

2. ทำหน้าที่แก้ไขปัญหากลุ่ม (Group Worker) จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่ม กิจกรรมที่วางแผนไว้จะบรรลุถึงเป้าหมายของการให้บริการต่อบุคคลและกลุ่ม สามารถแก้ไขปัญหาคกรอบครัวได้ เช่น กิจกรรมในศูนย์เยาวชน บ้านพักคนชรา เป็นต้น

3. เป็นผู้ชักจูง (Motivator) และให้ความรู้ (Educator) คือเป็นผู้ชักจูงแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาคกรอบครัวให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ข่าวสารอันเป็นประโยชน์ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น

4. เป็นผู้ประสานงานและเป็นตัวแทนขององค์กรเช่นการส่งต่อเรื่องราวของผู้มาขอความช่วยเหลือ ไปให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง (Refer Case) ขอความช่วยเหลือด้านความรู้ในการประกอบอาชีพ และการลงทุน

5. รวบรวมสถิติ ประเมินผล และบันทึกผลการปฏิบัติงาน

6. เป็นตัวแทนของความเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

การปฏิบัติงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนา วัด พระภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ มักจะเกี่ยวกับนโยบายทางสังคมและมักจะให้บริการทางสังคมที่องค์กรหรือสถานสงเคราะห์ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือของเอกชนเข้าแก้ไขปัญหาร่วมกัน และสนองความต้องการของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ โดยโครงสร้างของสังคมสงเคราะห์จะเป็นตัวกำหนดเองว่าองค์กรทางพระพุทธศาสนา วัด พระภิกษุสงฆ์ จะปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้นอย่างไร โดยจุดหมายแรกของวัดและพระภิกษุสงฆ์ในการพยายามจะให้ความช่วยเหลือบุคคล กลุ่ม ชุมชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเท่าที่จะทำได้ภายใต้กรอบพระธรรมวินัย โดยคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อบุคคล ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน ความแตกต่างของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์กับวิชาชีพอื่น ๆ อยู่ที่ผู้ให้บริการสังคมสงเคราะห์ในอาชีพอื่นจะให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความต้องการส่วนบุคคลเท่านั้น แต่การสังคมสงเคราะห์ต้องคำนึงถึงการทำหน้าที่ทางสังคมของผู้มาขอความช่วยเหลือด้วย การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเป็นผลมาจากปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นในการวินิจฉัย วิเคราะห์ และการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาคกรอบครัวต่าง ๆ พระภิกษุสงฆ์ที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ จุดมุ่งหมายของงานสังคมสงเคราะห์จึงไม่เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือบุคคล และครอบครัว และกลุ่มที่เกี่ยวข้องในสังคมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ปรับปรุงสภาพสังคมทั่วไปด้วย เช่นยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย และส่งเสริมอาชีพ

จุดมุ่งหมายแรกเริ่มของการที่องค์กรทางพระพุทธศาสนา วัด และพระภิกษุสงฆ์ ดำเนินงาน สังคมสงเคราะห์เป็นเพียงบรรเทาความยากจนโดยการให้ทานแก่บุคคลทั่วไปทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชน และศาสนิกในศาสนาอื่น ๆ ซึ่งจะมาในรูปแบบการให้ข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค รวมไปถึงเงินและการให้บริการสถานศึกษาสงเคราะห์ เช่นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ปัจจุบันความมุ่งหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปโดยขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้น นั่นคือการพยายามทำให้เกิดความอยู่ดีกินดีแก่ชุมชนทุกระดับในสังคมโดยสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

1. ให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
2. ให้ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งอาจเป็นปัญหาด้านร่างกายและจิตใจในการแก้ไขปัญหาจะต้องมีความเหมาะสมและไม่ทำให้พระธรรมวินัยต่างพร้อยสมควรแก่สมณสาธูปเพราะผู้ที่มาขอความช่วยเหลือมีสถานะที่แตกต่างกันเช่นเพศสภาพ เป็นต้น
3. ช่วยเหลือบุคคลและกลุ่มคนในการแก้ไขปัญหา หรือลดปัญหาซึ่งเกิดจากความไม่สมบูรณ์ระหว่างตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมโดยทำการวิเคราะห์หาว่าปัญหาอยู่ตรงไหน
4. นอกจากมุ่งหมายที่จะบำบัดป้องกันแล้วยังต้องมุ่งค้นหาพิสูจน์ความสามารถของบุคคล เพื่อสนับสนุนความรู้ความสามารถของบุคคลเพื่อสนับสนุนความรู้ความสามารถของบุคคลนั้น เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น
5. ช่วยในการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับสังคมทุกระดับเพื่อส่งเสริมให้บุคคลและสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Interaction) ที่ดีต่อกัน

การเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์สามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน ให้สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และช่วยเหลือส่งเสริมชุมชน ให้มีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลือในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เนื่องจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น อัคคีภัย อุทกภัย วัตภัย เป็นต้น ช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยราชการในการจัดทำเอกสารสำคัญต่าง ๆ เช่น สูติบัตร การขอรับสวัสดิการสงเคราะห์ต่าง ๆ กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน งานกีฬาต่อต้านยาเสพติด ช่วยเหลือประสานงานส่งเด็กที่ได้รับผลกระทบต่าง ๆ ไปยังหน่วยราชการเพื่อทำการช่วยเหลือ งานช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ใช้ชีวิตโดยลำพังไม่มีครอบครัวคอยดูแล หรือผู้สูงอายุที่ต้องดูแลลูกหลานหลายคน สงเคราะห์ผู้พิการ ช่วยให้เขาได้รับบริการความช่วยเหลือจากทางวัดเพื่อบรรเทาทุกข์ในเบื้องต้นก่อนมอบให้ทางรัฐเป็นผู้เข้ามาดูแลต่อไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นการช่วยเหลือภาวะที่เร่งด่วน ด้านความเป็นอยู่เฉพาะหน้า พร้อมจัดข้าวสารอาหารแห้ง น้ำดื่ม ยารักษาโรค สิ่งของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต

1.3.5 ทุน (Capital)

ทุน คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการอำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ หรือทุนคือการสะสมสินค้าในรูปแบบเครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต ทุนทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงสินค้าประเภททุนซึ่งจัดเป็นทุนที่แท้จริง (real capital) โดยไม่นับรวมเงินทุนซึ่งเป็นทุนที่เป็นตัวเงิน (Money capital) เข้าไว้ในความหมายดังกล่าว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วทุนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทุนถาวร (fixed capital) คืออุปกรณ์การผลิตเครื่องจักร เครื่องมือที่มีความคงทนถาวรอยู่ยาวนาน เช่นโรงงานอุตสาหกรรม ถนน สะพาน และระบบรางรถไฟ เป็นต้น

2. ทุนดำเนินงาน (Working capital) คือทุนประเภทวัตถุดิบซึ่งมีอายุการใช้งานค่อนข้างสั้น เป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไปต้องหามาทดแทนใหม่ตลอดเวลา เช่นน้ำมัน ไม้ เหล็ก เป็นต้น ซึ่งบางครั้งเราก็เรียกทุนนี้ว่าทุนหมุนเวียน (Circulation capital)

3. ทุนสังคม (Social capital) เป็นทุนที่ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการผลิตโดยตรง แต่เป็นตัวเสริมในการใช้ทุนทั้ง 2 ประเภทข้างต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นสวนสาธารณะ โรงเรียน โรงพยาบาล สนามกีฬา สระว่ายน้ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทุนของประเทศโดยรวม มีส่วนในการช่วยเสริมประสิทธิภาพการผลิต คือช่วยให้ความรู้ การรักษาสุขภาพอนามัย การพัฒนาเรื่องคุณภาพชีวิตของบุคคลที่อยู่ในสังคม ความสามารถในการประกอบการ (entrepreneurship) จะเป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิต เพื่อทำการผลิตขึ้นเป็นสินค้า หรือบริการ และเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจว่าจะผลิตอะไร อย่างไร เพื่อใคร

4. ทุนที่เป็นเครือข่าย เครือข่ายทุนทางสังคม และความไว้วางใจสัมพันธ์ใกล้ชิดมีเหตุมีผลต่างกัน ความไว้วางใจเป็นฐานทุนทางสังคม ทุนทางสังคมเกิดจากเครือข่ายที่มีค่านิยมร่วมและความไว้วางใจ เครือข่ายทุนทางสังคมในชุมชนชนบทไทย มีรากทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อในสังคมเกษตรกรรม และการต่างตอบแทนกัน ในปัจจุบันความไว้วางใจเป็นเครื่องมือให้เกิดการขยายตัวและคงอยู่ของทุนทางสังคม เช่นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มนักธุรกิจ เป็นต้น เครือข่ายที่มีความหมายร่วมกันยิ่งเรียนรู้ประสิทธิภาพความไว้วางใจกลุ่มยิ่งตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอีกหลายประการ

ทุนในงานสังคมสงเคราะห์ จำแนกออกเป็น 3 ประเภท (ยุพา วงศ์ไชย, 2554:18-24)

1. ทรัพยากรรูปนัย (Informal Resources) ได้แก่ บุคคลใกล้ชิดของคณาชนที่มีความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อนฝูงญาติมิตร ที่คณาชนมีอยู่ ทรัพยากรเหล่านี้ช่วยให้คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืนและในบางครั้งบุคคลเหล่านี้อาจช่วยเหลือในเรื่องเงินทอง สิ่งของที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต

2. ทรัพยากรรูปนัย (Formal Resources) ได้แก่องค์กรสถาบันต่าง ๆ ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมเช่นสมาคมวิชาชีพและสหภาพแรงงาน ฯลฯ

3. ทรัพยากรทางสังคม (Societal Resources) ได้แก่ ทรัพยากรที่ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้เสมอ กันเสมอกัน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน ศูนย์บริการวิชาชีพซึ่งรัฐบาลจัดไว้ให้สำหรับทุกคนในสังคม

นอกจากนี้นักสังคมสงเคราะห์จะต้องค้นหาสาเหตุที่บุคคลไม่ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรเพียงพอ เช่น ไม่มีพ่อ แม่ ญาติ มิตร หรือเป็นผู้อพยพมาอยู่ใหม่ ยังไม่รู้จักใครพอที่จะพึ่งพาอาศัยได้ หรือไม่ทราบว่าจะองค์กร สมาคมนั้นมีฐานะเทียบเงินเขาไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ หรือการที่บุคคลไม่ได้ใช้ทรัพยากรสังคม เพราะไม่มีทรัพยากรนั้นอยู่ เช่นอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ไม่มีศูนย์การแพทย์ และสถานอนามัยบริการ เป็นต้น

ในการสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา วัด และพระภิกษุสงฆ์ ทุนมักจะหมายถึงสิ่งที่มีอยู่เดิมสิ่งที่สามารถทำให้เกิดประโยชน์นอกเงยได้ เช่นมีความรู้เป็นทุน มีรูปเป็นทุน อีกความหมายหนึ่งคือ เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีไว้หรือตั้งไว้สำหรับดำเนินการหรือหาประโยชน์ ซึ่งแต่เดิมทุนหมายถึงสิ่งที่จับต้องได้ แต่ปัจจุบันนี้ความหมายมันกว้างขึ้นหมายถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้เช่นความรู้ในการประกอบวิชาชีพ ความรู้เรื่องของคุณธรรมจริยธรรม ถือเป็นความรู้ที่ต้องปลูกฝังให้กับคนในชาติโดยเฉพาะเยาวชนเพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ เงินก็เป็นทุนอย่างหนึ่งที่

องค์กรทางพระพุทธศาสนา วัด พระภิกษุสงฆ์ ได้นำเงินที่ได้รับบริจาค ทำบุญตามกำลังทรัพย์และกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน รวมไปถึงสิ่งของ อาหาร เครื่องใช้ เพื่อนำไปสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน กองทุนช่วยเหลือการศึกษาเด็กยากจน กองทุนอาหารกลางวันของนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ กองทุนส่งเสริมพัฒนาผู้พิการให้มีทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ กองทุนผู้ป่วยติดเตียงและโรคเรื้อรังและผู้ประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ

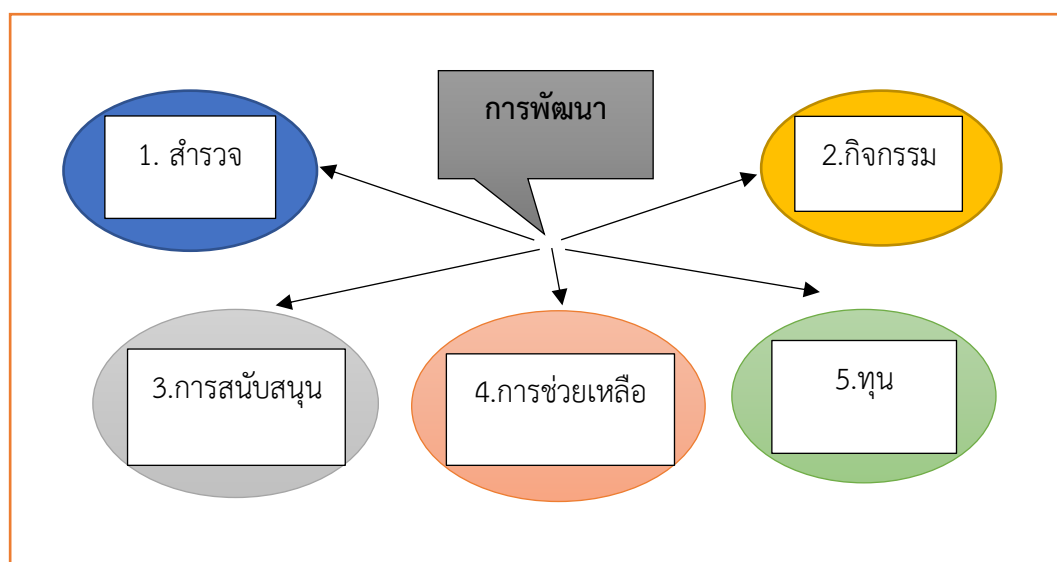
1.4 การนำไปใช้จริง (Apply) การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้โมเดล พบว่า รูปแบบมีศักยภาพและความพร้อมในการนำไปใช้พัฒนา โดยมีองค์ประกอบ “EASAC Model” ขั้นตอนกระบวนการ การวัดและประเมินผล เหมาะสำหรับการนำไปใช้ได้ เงื่อนไขของการใช้รูปแบบที่ได้นี้เป็นเพียงแบบจำลอง ซึ่งต้องนำไปทดลองใช้และต่อยอดการพัฒนาต่อไป

1.5 การวัดและประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาจากแนวคิดและทฤษฎี ซึ่งสาระของเนื้อหาข้อความ ลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากข้อมูลเชิงปริมาณกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ข้อมูลได้องค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

องค์ประกอบรูปแบบ EASAC

ภาพที่ 4.1 รูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

การรับรองโดยการตรวจสอบร่างรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม จากร่างรูปแบบ ผู้วิจัยนำไปทำการประเมินรูปแบบโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิชาภักษ์เพื่อรับรองรูปแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

รูปแบบเป็นการสังเคราะห์ความคิดที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่แสดงออกมาเป็นคำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรมหรือ แผนภาพที่ช่วยให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีความสำคัญ คือ เป็นเครื่องมือทางความคิดสำหรับใช้ในการสืบค้นหาคำตอบ สร้างความรู้ ความเข้าใจใน ปรากฏการณ์รูปแบบสร้างขึ้นจากความคิด ประสบการณ์ การอุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ แต่ รูปแบบไม่ใช่ทฤษฎี (ทิตานา, 2555) และต้องมีการพิสูจน์ ทดสอบ หากเป็นจริงสามารถนำไปดำเนินการตามหลักการที่กำหนดไว้ได้ ดังคำกล่าวของ ผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวไว้ว่า

“เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายเพื่อให้เห็นมโนทัศน์ โครงสร้างทางความคิด เป็นรูปแบบอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัด เพื่อให้เป็นรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

“การสร้างรูปแบบควรมีปัจจัยที่ส่งเสริมการทำงาน คิดเห็นว่ารูปแบบนี้มีหลักการทำงานที่ชัดเจน เหมาะสมสามารถนำมาใช้ได้ดี”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

“หลักการของรูปแบบมีความเหมาะสม สั้นและมีความกระชับทำให้เข้าใจได้ง่าย”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

“เป็นการจัดหลักการที่ค่อนข้างลงตัว เข้าใจง่าย”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4

“เป็นหลักการที่ได้มีการนำนโยบาย “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” มาเป็นรูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ได้ดี โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการชุมชนของวัด”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5

2. องค์ประกอบของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

“รูปแบบประกอบด้วย ที่มาของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ มีจำนวน 5 องค์ประกอบชัดเจน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้ เห็นว่าเหมาะสมแล้ว”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

“ก่อนอื่นต้องทบทวนก่อนว่า การปฏิบัติด้านสังคัมสงเคราะห์ มี 3 ปัจจัย คือ 1) นโยบายด้านการสังคัมสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ 2) การยึดหลักมนุษยธรรมและพุทธธรรมในการสังคัมสงเคราะห์ และ 3) ศักยภาพและความพร้อมของวัดหรือองค์กร องค์กรประกอบที่สกัดออกมาเห็นว่ามีความสอดคล้องกับรูปแบบ”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

“การสังคัมสงเคราะห์ของวัดนั้น วัดในประเทศไทยควรมีการจัดรูปแบบเครือข่ายการสังคัมสงเคราะห์ที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดเน้นแตกต่างกันไปตามความพร้อมของวัด ดังนั้นในเรื่องขององค์ประกอบนี้มีความเห็นด้วย”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

“กิจกรรมด้านสังคัมสงเคราะห์ ได้แก่ การให้บริการด้านสวัสดิการต่าง ๆ แก่สังคัมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป กิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาของชนบท ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับความไม่รู้ ความยากจน ความเจ็บไข้ วัดช่วยได้โดยจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบหลากหลาย เห็นด้วยองค์ประกอบของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคัมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ที่ประกอบไปด้วย การสำรวจ กิจกรรม สนับสนุน การช่วยเหลือและทุน”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4

“องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบถือว่ามีความสอดคล้องในการเสริมสร้างแนวทางการปฏิบัติทางสังคัมสงเคราะห์ โดยมีการสำรวจ กิจกรรม สนับสนุน การช่วยเหลือและทุนซึ่งมีความสอดคล้องเป็นอย่างดี”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5

3. ความเหมาะสมของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคัมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมที่นำไปใช้

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นด้วยในการนำรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคัมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมไปใช้

“เห็นด้วยว่ามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

“เห็นด้วย มีความเหมาะสม”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

“มีความเหมาะสม เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้จัดทำองค์ประกอบไว้อย่างเหมาะสมทั้ง 5 ประการ ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5

4. รูปแบบ EASAC (สำรวจ กิจกรรม สนับสนุน ช่วยเหลือ และทุน) เห็นด้วยกับองค์ประกอบ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นด้วยกับองค์ประกอบของรูปแบบ EASAC (สำรวจ กิจกรรม สนับสนุน ช่วยเหลือ และทุน) ในการนำรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมไปใช้

“เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

“เห็นด้วยครับ”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

“เห็นด้วย เพราะว่าการจะทำอะไรก็แล้วแต่จะต้องมีการสำรวจความต้องการ ก่อน จะดำเนินกิจกรรมในการให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและการสร้างทุนทางสังคมขึ้นมา”

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบ EASAC (สำรวจ กิจกรรม สนับสนุน ช่วยเหลือ และทุน) เป็นองค์ประกอบที่ผ่านการเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นส่วนใหญ่ อาจมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยในเรื่องของคู่มือการใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขปรับปรุงแล้ว

5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรเขียนกระบวนการของการนำไปใช้ของ EASAC ให้ชัดเจนโดยเฉพาะเครื่องมือในการดำเนินการในการสร้างรูปแบบ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุพรรษาต่ำกว่า 10 พรรษา จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 67.10 รองลงมา มีอายุพรรษา 11-20 พรรษา จำนวน 35 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.70 และน้อยที่สุด ได้แก่ มีอายุพรรษา 31 พรรษาขึ้นไป จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.70

มีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 92 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.80 รองลงมา มีการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.80 และน้อยที่สุด มีการศึกษาทางธรรมระดับเปรียญเอก (ป.ธ.7,8,9) จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.90

มีการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 146 รูป คิดเป็นร้อยละ 69.50 รองลงมา มีการศึกษาทางโลกระดับปริญญาตรี จำนวน 46 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.90 และน้อยที่สุด มีการศึกษาทางโลกระดับปริญญาเอก จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.40

มีตำแหน่งเป็นพระลูกวัด จำนวน 184 รูป คิดเป็นร้อยละ 87.60 รองลงมา มีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.70 และน้อยที่สุด มีตำแหน่งรองเจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.90

1.2 ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านองค์กรชุมชน และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติ ในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

2.1 งานสังคมสงเคราะห์และกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานของวัดในจังหวัด นครปฐม

วัดมีงานสังคมสงเคราะห์ กระบวนการหรือว่าขั้นตอนในการทำงาน เริ่มแรกครูในโรงเรียนจะทราบปัญหาของเด็กที่อยู่แล้ว ก็จะมีการตรวจดูว่าเด็กคนนี้มีปัญหาจริงหรือไม่ ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องด้านทุน เกิดขาดแคลนเงินทุน วัดโดยแกนนำของหลวงพ่อก็จะไปดูไปเยี่ยมบ้าน ลงพื้นที่ให้กำลังใจ ช่วยเหลือด้านเงินทุน ช่วยเรื่องการศึกษา ให้ได้มีความรู้ไปเลี้ยงชีพ เลี้ยงพ่อแม่ โดยที่วัดให้การสนับสนุนกับครอบครัวเด็กโดยตรง เพื่อที่จะได้เป็นกำลังสำคัญในสังคม ในอนาคตต่อไป

การสนับสนุนให้กับเด็กที่ขาดแคลนทางวัดสนับสนุนทั้งด้านทุนทรัพย์ ด้านอาหารปัจจัย 4 ถ้าเด็กคนไหนขาดแคลนทางวัดจะส่งของสนับสนุนไปให้ โครงการไม่ได้กำหนดโควตาเป็นการลงพื้นที่ในการแสวงหาข้อมูลว่า โรงเรียนไหนที่มีเด็กขาดแคลน ในเรื่องของทุนทรัพย์ จะขอข้อมูลและส่งไปเยี่ยมบ้าน ติดต่อสอบถามว่าขาดแคลนอะไร ก็จะช่วยเหลือและประสานงาน มีระยะเวลาในการให้ความอุปถัมภ์ จนกระทั่งจบ ป.6 หรือ ม.6

การสงเคราะห์ การช่วยเหลือเด็กที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือในกรณีที่พระออกจากโรงพยาบาลแล้วไม่มีที่อยู่ในพื้นที่ จะมีการช่วยเหลือโดยการอนุเคราะห์เป็นเรื่อง ๆ ไป อย่างเช่น มาขอเรื่องที่พัก เพื่อมาผ่าตัด ก็ให้ที่พักรักษาจนกว่าท่านจะหายดีหรือดีขึ้น โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ เป็นโรงพยาบาลรักษาตา ที่อนุเคราะห์ทั้งญาติโยม พระภิกษุ พระภิกษุส่วนมากที่ส่งตัวมาก็ไม่ได้เสียเงิน ในกระบวนการที่มีการลงไปดูในพื้นที่ มีการติดต่อประสานงาน เป็นกระบวนการสังคมสงเคราะห์ เพียงแต่ว่าต่างมุมมองกัน แต่เป้าหมายเดียวกัน กระบวนการจะคล้ายคลึงกัน

กระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน จะประชุมกันเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีเครือข่ายแต่ละอำเภอเชื่อมประสานกัน เพื่อที่จะให้แต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ละชุมชนจะมีคนที่อยู่แล้วในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่เป็นชมรม เช่น ชมรมคนรักในหลวง ชมรมคนรักแม่น้ำท่าจีน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคนทำเกษตรปลอดเคมี ฉะนั้นการทำงานเบื้องต้นคือ ได้ประสานสร้างแนวร่วม สร้างเครือข่าย ให้กับผู้นำหรือคนที่เป็นตัวหลัก ในแต่ละชมรมในแต่ละกิจกรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในบทบาทของวัด เป็นเรื่องของการมอบเครื่องอุปโภคบริโภคหรือการไปให้หลักการหลักคิดให้ธรรมะ ให้สิ่งที่เป็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ การเข้าไปร่วมในพิธีทางศาสนา ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้เข้าไปในบทบาทในเรื่องของวัด และการทำงานก็ทำงานในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการเข้าไปปรึกษาหารือ ในเรื่องของการประชุม โดยที่แต่ละท้องถิ่นก็จะมีกรณีนัดประชุมทางออนไลน์และออนไลน์ ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการประชุมช่วยเหลือกัน

2.2 อุปสรรคการทำงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ทางด้านการศึกษา สำนักงานพื้นที่การศึกษามีธรม การเจอปัญหาจะต้องแก้ไขปัญหาไปเรื่อย ๆ เช่น การลงพื้นที่บ่อย ๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลให้เยอะมากขึ้น ผ่านการประสานงานเป็นการทำงานร่วมกัน การประสานงานต้องมีความชัดเจน

โครงการทั้งหมดที่เป็นโครงการหลัก ๆ ได้แก่ โครงการรักษาศีลห้าเป็นโครงการหลักที่ได้ทำ มีการช่วยเหลืออยู่อาจจะด้านที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการช่วยเหลือสังคมโดยส่วนใหญ่ โดยแกนนำของเจ้าอาวาสจะเป็นคนนำพาหมู่คณะสงฆ์ไปช่วยเหลือในสถานที่ต่าง ๆ

ในเรื่องของการประสานงาน หลักในการบริหารจัดการส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็นสี่หลักใหญ่ ๆ เช่น เรื่องของบุคคลว่าคนเพียงพอไหม จำนวนคนในการทำงานเหล่านี้ ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน หรือว่าเรื่องของงบประมาณที่ให้ เรื่องของวิธีการทำงานว่าต้องมีเรื่องของการประสานงานเป็นหลัก ในเรื่องของบุคคล ถ้าเป็นโครงการส่วนมากก็จะเพียงพออยู่แล้ว

การช่วยเหลือไม่ได้เองบของวัดออกมา ใช้งบส่วนตัว การสงเคราะห์โดยเจ้าอาวาส บางวัดตั้งเป็นมูลนิธิอยู่แล้ว ทำเป็นกระบวนการ โดยมีญาติโยมเข้ามาทำบุญ มาไหว้พระ มีหยอดตู้ บางวัดไม่ได้เป็นวัดเชิงท่องเที่ยวเชิง ส่วนใหญ่ก็ใช้งบประมาณส่วนตัว ในการทำงานที่อยากจะเสริม ก็คือทางอบต.จะต้องช่วยเหลือมากกว่านี้ เช่น เรื่องของวัสดุอุปกรณ์และก้ทุนต้องสนับสนุนมากกว่านี้ วัดต้องเป็นหลัก รพ.สต.ก็จะช่วยประสานงานไม่ได้ลงมาช่วยตรงนี้เต็มๆ

การจัดระบบของวัดคล้ายๆ กับคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการวัดที่มาช่วยเหลือ คนที่มีความรู้ก็มาช่วยกันจัดระบบต่าง ๆ มาช่วยกันคิดกลวิธีที่จะทำให้ของต่าง ๆ บริจาคไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้ อย่างเช่น ในช่วงแรก ๆ ที่พระสงฆ์ท่านเดินบริจาค ตอนหลังใช้มอเตอร์ไซค์ไปในที่ไกล ๆ เอาของไปส่งตามบ้าน โดยเฉพาะของกิน พระจะให้ป็นคูปองแทนเอามาแลกของใช้ในร้านได้ เป็นการช่วยกัน ในกระบวนการกรรมการของวัดที่ช่วยกันคิด ช่วยกันหารื้อ เป็นสิ่งหนึ่ง เพราะว่าวัดนี้เป็นวัดที่คนที่มาช่วยเหลือเป็นคนที่มีความรู้ที่เกษียณมา เข้ามาช่วยเหลือ การจัดระบบก็เลยใช้ได้ดี เพียงแต่ว่า จะทำอย่างไรให้มันยั่งยืนต่อ เรื่องของการส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้าน ช่วยส่งเสริมในเรื่องของการปลูกผัก โดยการส่งเสริมพวกเมล็ดพันธุ์ปลูกง่าย

ปัญหาที่พบกันอยู่ในเรื่องของสังคมสงเคราะห์ส่วนหนึ่ง คือเวลาที่มีกิจกรรม สิ่งที่ทำให้เป็นจุดแข็ง คือผู้นำ หรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม วัฒนธรรมของสังคมไทย เป็นเรื่องที่ดีงามเป็นเรื่องที่สร้างมูลค่าให้กับสังคมไทย สร้างการทำงาน สำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะว่าต้นทุนสังคมมีวัด มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ แล้วก็เชื่อในเรื่องของความบาปบุญคุณโทษ เรื่องของการสร้างบุญสร้างกุศล เรื่องของการสงเคราะห์ผู้คน ก็ทำให้วัดได้ต้นทุนหรือว่ามีบทบาทค่อนข้างจะชัดเจน

2.3 กระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

โรงพยาบาลวัดไร่เชิงเวลาที่มีกิจกรรม เช่น การตรวจสุขภาพ การจัดกิจกรรมใหญ่ ๆ ทางวัดจะเชิญศูนย์บริการสาธารณสุข เข้ามาร่วมทำงานอยู่ในวัด และจะมีฝ่ายของนักสังคมเข้ามาร่วมด้วย เป็นงานที่วัดทำร่วมกันกับทางศูนย์บริการสาธารณสุข มีการยืมทีมงานเข้ามาทำงานอยู่ในวัด

วัดกลางบางพระ เป็นอีกวัดหนึ่งที่ทำกิจกรรมเหล่านี้เหมือนกันแต่ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมช่วยเหลือออกตามพื้นที่ ระยะสั้น เป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือในเชิงพื้นที่ เอาของไปให้ในลักษณะฉุกเฉินมากกว่า เหมือนกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

นอกจากนี้ในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง ติดเตียง หรือระยะท้าย ในกลุ่มพระภิกษุสามเณร ปัจจุบันพบว่า มีโครงการหลายโครงการเข้ามาสนับสนุนการดูแลพระภิกษุสามเณรอพาธ ทั้งนี้โครงการเหล่านี้มีการเสริมให้ความรู้ด้านวิธีการ กระบวนการสังคมสงเคราะห์ ให้กับพระภิกษุสามเณรที่ปฏิบัติ

หน้าที่ จะเป็นการส่งเสริมศักยภาพให้กับผู้ดูแล และเสริมสร้างคุณภาพในการดูแลพระภิกษุสามเณร อาหารแบบองค์รวม

2.4 ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่

1. ผู้นำ ได้แก่ เจ้าอาวาส หรือพระในวัดที่เป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำแต่ละคนมีลักษณะอุปนิสัย ความรู้ ความสามารถ ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ เน้นหลักของ พรหมวิหารธรรม ได้แก่ ความเมตตา ความกรุณา เป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้เห็นในภาพของการช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ชั่วคราวเป็นงานหลัก เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือมอบทุนการศึกษา เป็นต้น มีส่วนน้อยที่ดำเนินการอย่างเป็นวิธีการ ขั้นตอน และติดตามผลประเมินผลการดำเนินงาน

2. ทุนทางสังคม แม้ว่าทุนที่เป็นตัวเงินจะมีความสำคัญในการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ทุนที่สำคัญกว่าเงิน คือบุคคลที่มีศรัทธา เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ให้การอุปฐากบำรุงดูแลวัด เงินที่วัดได้ล้วนมาจากการบริจาคของกลุ่มคนเหล่านี้ ดังนั้นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การ ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยทุนที่เป็นบุคคล ที่สนับสนุนการ ดำเนินงาน ซึ่งทุนนี้ต้องอาศัยผู้นำในการสร้างสัมพันธ์ภาพ สร้างเครือข่าย และโน้มน้าวให้เห็น ประโยชน์ และคุณค่าของการช่วยเหลือ

2.5 การประยุกต์หลักพุทธธรรมใดในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติ ด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการสังคมสงเคราะห์ของวัดนั้น สามารถนำ หลักการทางพุทธศาสนามาใช้ได้ทุกหลักการ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม เช่น หลักสังคหัตถ์ 4 ถือว่าเป็นหลักพุทธธรรมพื้นฐานในการนำมาในการสังคมสงเคราะห์ เช่น การ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ การพูดด้วยความจริงใจ ช่วยเหลือคนอื่นให้ตามกำลังของตนเอง และการ วางตัวเหมาะสมในการที่จะสงเคราะห์ พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วยข้อธรรม 4 ข้อ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และ สังคหัตถ์ธรรม คือ ธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือสงเคราะห์กัน ในสังคม ประกอบด้วยธรรม 4 ข้อ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ดังนั้น การใช้ หลักสังคหัตถ์ธรรมประยุกต์ใช้กับงานสังคมสงเคราะห์ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ

2.6 รูปแบบเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

เครือข่ายมีแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเครือข่ายแบบธรรมชาติ คือเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ชาวบ้านหรือว่าวัดทำมาติดอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นเครือข่ายที่มีการแต่งตั้งมีการนำระเบียบ ข้อบังคับเข้ามา จึงเป็นเครือข่ายที่เป็นทางการ

2.7 การสร้างเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรมีแนวทางการ พัฒนาให้เกิดขึ้นได้

มหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานของรัฐหรือเป็นภาคส่วนของรัฐ เป็นความชอบธรรมที่จะขอ ความร่วมมือของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐภาคเอกชน ภาคประชาสังคมได้ หรือหน่วยงานหรือโครงการ หรือนโยบายวัดประชารัฐสร้างสุข ก็เป็นโครงการหรือนโยบายอย่างหนึ่งที่มหาเถรสมาคมได้ให้วัดได้ ขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายของสังคมสงเคราะห์ของวัด แนวทางคือการประสานและการให้ความ ร่วมมือหรือการขอกำลังช่วยเหลือกันและกัน

สรุป ภาพรวมเรื่องการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติของสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยมูลนิธิปันสุขได้ขับเคลื่อนมาหลายกิจกรรมด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของรูปธรรม ในเรื่องของการสงเคราะห์ด้วยข้าวของเครื่องใช้สิ่ง เครื่องอุปโภคบริโภค ผู้ป่วยติดเตียง ครอบครัว กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมของเทศบาลของตำบลก็ให้พระเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการอบรม การเทศน์ การสอน การบรรยาย การให้ศีลธรรมชีวิต หรือให้หลักธรรมชีวิต เพื่อที่จะให้ชีวิตของชุมชนของสังคมทุกคนนั้น ๆ ได้มีคุณค่า ได้มีความหมาย ได้มีสันติสุขก่อให้เกิดความร่มเย็นให้แก่ครอบครัว รูปแบบที่วัดมีทรัพยากร มีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำ มีต้นทุนทางสังคม มีทรัพยากรในด้านของสถานที่ มีทรัพยากรในด้านของเครื่องอุปโภคบริโภคที่ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาได้เหมือนก้อกุล จึงทำให้วัดนั้นสามารถที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพราะว่าวัดนั้นคือ ส่วนหนึ่งของสังคม สังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับวัด ให้ความสำคัญกับคณะสงฆ์ จึงทำให้การสังคมสงเคราะห์ในเรื่องของวัดกับการสังคมสงเคราะห์เหล่านี้เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ แล้วก็เป็นอย่างก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งผู้ให้และผู้รับ

2.8. ร่างรูปแบบ EASAC เป็นการร่างรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางการปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อหาข้อเท็จจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อการเป็นช่วยเหลือไปจนถึงการประเมินและติดตามผล ร่างรูปแบบ EASAC ประกอบไปด้วย 1) การสำรวจ (Explore) 2) กิจกรรม (Activity) 3) สนับสนุน (Support) 4) การช่วยเหลือ (Assistance) 5) ทุน (Capital) สรุปองค์ประกอบรูปแบบ EASAC ได้ว่า

1. เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายเพื่อให้เห็นมโนทัศน์ โครงสร้างทางความคิด เป็นรูปแบบอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัด เพื่อให้เป็นรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม

2. เป็นหลักการที่ได้มีการนำนโยบาย “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” มาเป็นรูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ได้ดี โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการชุมชนของวัด

3. รูปแบบประกอบด้วย ที่มาของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ มีจำนวน 5 องค์ประกอบชัดเจน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้ เห็นว่าเหมาะสมแล้ว

4. องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบถือว่ามีความสอดคล้องในการเสริมสร้างแนวทางการปฏิบัติทางสังคมสงเคราะห์ โดยมีการสำรวจกิจกรรม สนับสนุน การช่วยเหลือและทุนซึ่งมีความสอดคล้องเป็นอย่างดี

5. มีความเหมาะสม งานวิจัยนี้ได้จัดทำองค์ประกอบไว้อย่างเหมาะสมทั้ง 5 ประการ ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1.1 ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านองค์กรชุมชน และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากิตินันท์ สระใคร (2562, น. 104) ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์ไพฑูรย์ สิริภโท และคณะ (2564, น. 149) ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดเป็นศูนย์รวมแห่งการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง โดยมีการบริหารจัดการพื้นที่วัดให้ร่มเย็น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชน พร้อมกับจัดตั้งกองทุนและมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบภัย 2) การเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในด้านการทำงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด จึงสนับสนุนข้อสมมติฐานในการวิจัย 3) แนวทางการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐมมี 4 ลักษณะ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ การอุปถัมภ์งานของผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การส่งเสริมทรัพย์สินบัตติสาธารณะ และการบรรเทาความทุกข์ให้กับประชาชนและสัตว์ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และศศิวิมล แรงสิงห์ (2562, น. 151) ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดมี 6 ด้าน โดยด้านแรกที่สำคัญ คือ บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และสังคม

ส่วนด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าสังคมไทยนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านแต่ละแห่ง มักมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์รวมจิตใจ และวัดยังเป็นสถานศึกษา สถานพยาบาล เป็นสถานสงเคราะห์ประชาชน เป็นต้น ดังนั้นชาวบ้านกับวัดจึงทำงานร่วมกัน ส่งผลให้การทำงานสังคมสงเคราะห์ของวัดไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญาน์ แสงปัญญา (2565, น. 168) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความรู้สึกลูกช่วงชิงผลงานของหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่าง ๆ จึงไม่ค่อยเข้ามาให้ความร่วมมือในการผลักดันกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากิตินันท์ สระใคร (2562, น. 150) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและจำแนกรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าวัดเป็นทั้งสถานที่ดำเนินกิจการในหมู่ของพระสงฆ์เอง และเป็นที่ประกอบกิจกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับประชาชน กิจการและกิจกรรมเหล่านี้ อิงอยู่กับหน้าที่ หรือศาสนกิจหลักของพระสงฆ์ คือ การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่สั่งสอนประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรพันธุ์ ฐิตธมโม และคณะ (2565, น. 25) ผลการวิจัยพบว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ มีการประยุกต์งานด้านสังคมสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่องที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและสมณสาธูป สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ โดย

มีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้นำในการดำเนินงาน ใช้ระบบการบริหารแบบคณะกรรมการ มีโครงการที่โดดเด่น เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ขาดแคลน และการมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มสาธารณสงเคราะห์ประจำวัดในพื้นที่ การวิเคราะห์การดำเนินงานด้านนี้สะท้อนการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามข้อกำหนดของมหาเถรสมาคม จุดแข็งของกลุ่ม ได้แก่ ความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและการสนับสนุนจากผู้ร่วมงานซึ่งทุ่มเทจนสร้างความเชื่อถือในชุมชน สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานของรัฐ ขณะเดียวกัน โอกาสในการพัฒนา คือการมีสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ที่สามารถเปิดหลักสูตรเพื่อเสริมบุคลากร รวมถึงเครือข่ายการทำงานที่สามารถประสานร่วมกัน

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการพัฒนาและรูปแบบการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

2.1 งานสังคมสงเคราะห์และกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานของวัดในจังหวัดนครปฐม

วัดดำเนินงานสังคมสงเคราะห์โดยเริ่มจากการตรวจสอบปัญหาเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และการศึกษาหลวงพ่อกและแกนนำวัดลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน ให้กำลังใจ และสนับสนุนทุนทรัพย์การศึกษา รวมถึงปัจจัย 4 โดยช่วยเหลือจนจบประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 หรือ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 มีการประชุมและสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ร่วมกับชมรมต่าง ๆ เช่น ชมรมคนรักในหลวง และชมรมเกษตรปลอดเคมี เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม สร้างแนวร่วม และพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติ์ ขวัญนาถ (2559, น. 88-89) ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก เป็นการก่อตั้งเครือข่ายในลักษณะเครือข่ายวิวัฒนาการ โดยมีปัจจัยภายในและภายนอกเป็นแรงกระตุ้นและสนับสนุน จึงพัฒนาเป็นเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ระยะที่สอง เป็นการดำเนินงานโดยรูปแบบเครือข่ายประเด็นกิจกรรมในการเชื่อมประสานงานอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในเครือข่ายและนอกเครือข่าย และระยะที่สาม คือ การดำเนินงานของพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความเชื่อและอุดมการณ์เดียวกัน มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุน ทั้งงบประมาณและองค์ความรู้ จึงพัฒนาเป็นเครือข่ายการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาจากหลายๆ จังหวัดในภาคเหนือ

2.2 งานสังคมสงเคราะห์มีอุปสรรคปัญหาที่ควรแก้ไขหรือพัฒนาปรับปรุง พบว่า ทางด้านการศึกษา สำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมถ้าเจอปัญหาที่ต้องแก้ไขปัญหาไปเรื่อย ๆ การลงพื้นที่บ่อย ๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลให้เยอะมากขึ้น ผ่านการประสานงานเป็นการทำงานร่วมกัน การประสานงานต้องมีความชัดเจน โครงการทั้งหมดที่เป็นโครงการหลัก ๆ ได้แก่ โครงการรักษาศีลห้าเป็นโครงการหลักที่ได้ทำ มีการช่วยเหลืออยู่อาจจะด้านที่เกี่ยวเนื่องกับการช่วยเหลือสังคมโดยส่วนใหญ่ โดยหลวงพ่อกและแกนนำจะเป็นคนนำพาหมู่คณะสงฆ์ไปช่วยเหลือในสถานที่ต่าง ๆ ในเรื่องของการประสานงานหลักในการบริหารจัดการส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็นสี่หลักใหญ่ ๆ เช่น บุคคล วัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน งบประมาณ และวิธีการทำงานที่เน้นการประสานงานเป็นหลัก ซึ่งหากมีการประสานงานไม่ชัดเจน อาจส่งผลให้งานไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำงานแบบภาคีเครือข่ายระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน ในพื้นที่ ยังขาดความชัดเจนในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรญาณ์ แสงปัญญา (2565, น. 4) กล่าวว่า บทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ยังจำกัดอยู่ใน

บางพื้นที่ และยังมีลักษณะ ต่างคนต่างทำ ขาดความร่วมมือเพื่อประสานการทำงานกันเป็นภาคี เครือข่าย

2.3 กระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในการสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม พบว่า โรงพยาบาลวัดไร่ขิงร่วมกับศูนย์บริการสาธารณสุขและนักสังคมนาสงเคราะห์ จัดกิจกรรมตรวจ สุขภาพและโครงการดูแลพระภิกษุสามเณรอาพาธ โดยเสริมความรู้ด้านสังคมนาสงเคราะห์ให้พระภิกษุ สามเณรผู้ดูแล เพื่อพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพการดูแลแบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประทุม อังกูโรหิต (2562, น. 31) ผลการวิจัยพบว่า วัด สถาบันพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปต่างสนับสนุนให้วัดและสถาบันที่มีศักยภาพเข้ามามีบทบาท ในงานสังคมนาสงเคราะห์ เนื่องจากสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์ต่อ สาธารณชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่รัฐยังไม่สามารถให้บริการสวัสดิการได้อย่างครอบคลุม การ ดำเนินงานสังคมนาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัด และสถาบันทางพระพุทธศาสนาเริ่มจากการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าเป็นครั้งคราว และต่อมาได้พัฒนาขึ้นเป็นภารกิจหลักที่สำคัญ จึงควรเน้นการดำเนินการ เชิงรุก เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการให้บริการสังคมนาสงเคราะห์และการเผยแผ่ธรรม ซึ่งจะช่วย เสริมสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างรัฐและชุมชน อีกทั้งยังช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และการร่วมมือในการทำงาน พระสงฆ์ควรปฏิบัติงานให้อยู่ในกรอบพระวินัยและไม่ละทิ้งการเผยแผ่ ธรรมควบคู่ไปด้วย

2.4 ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัด ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย สรุปได้ ดังนี้ 1) ผู้นำ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือพระผู้นำที่มีพรหมวิหารธรรม 2) ทูตทางสังคมนา ต้องอาศัยบุคคลที่ศรัทธา และสนับสนุนกิจกรรมของวัด โดยการสร้างเครือข่ายและโน้มน้าวผู้สนับสนุนเหล่านี้ขึ้นอยู่กับ ความสามารถของผู้นำ 3) เงินทุน ในการจัดสรรทรัพยากรและดำเนินงานสงเคราะห์ วัดที่มีทุนมาก สามารถช่วยเหลือได้หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ และปุระวิชญ์ วันตา (2561, น. 163-164) พบว่า บทบาทและกิจกรรมด้านสังคมนาสงเคราะห์ของวัดส่วนหนึ่งได้รับการ สนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ แต่ส่วนใหญ่เกิดจากการสนับสนุนทุนปัจจัยจากศรัทธาประชาชนที่มี ต่อผู้นำ คือ เจ้าอาวาส เป็นหลัก ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างชาวบ้านในพื้นที่และองค์กรชุมชน ท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มองค์กรพัฒนาในชุมชน และผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรญาณ์ แสงปัญญา (2565, บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนิน กิจกรรมสาธนาสงเคราะห์ที่ได้ประสิทธิผล ผู้ทำกิจกรรมควรมีคุณลักษณะของจิตอาสา

2.5 การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติด้าน สังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม พบว่า หลักพุทธธรรม เช่น สังคมนาตถ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตตา) และ พรหมวิหาร 4 (เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา) ถูกนำมาใช้ในการ ส่งเสริมงานสังคมนาสงเคราะห์ โดยเน้นการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ การพูดจริงใจ การช่วยเหลือตาม กำลัง และความวางตัวที่เหมาะสม ทั้งนี้ การเลือกใช้หลักธรรมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของ สถานการณ์เพื่อสร้างการสงเคราะห์ที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พศิน สีนมา (2566, น. 2) ผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่วัดด้วยความประพฤติที่ ดีงาม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานสังคมนาสงเคราะห์เพื่อการแก้ไขและป้องกันปัญหาในระดับบุคคล

ชุมชน และสังคม ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา สมานัตตตา) สาราณียธรรม 6 (เมตตา ภายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา) และอคติ 4 (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ)

2.6 รูปแบบเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม พบว่า เครือข่ายแบ่งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยเครือข่ายไม่เป็นทางการเกิดจากการดำเนินงานตามธรรมชาติที่ชาวบ้านหรือวัดทำอยู่แล้ว ส่วนเครือข่ายทางการมีการแต่งตั้งและใช้ระเบียบข้อบังคับกำกับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรญาณ์ แสงปัญญา (2565, บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของสงฆ์จะยั่งยืนได้ต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการสาธารณสงเคราะห์ การพัฒนาศาสนทายาทและการพัฒนาภาคีเครือข่าย และการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่ได้ประสิทธิผล ผู้ทำกิจกรรมควรมีคุณลักษณะของจิตอาสา

2.7 การสร้างเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรมีแนวทางการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ พบว่า มหาเถรสมาคม คือหน่วยงานของรัฐหรือเป็นภาคส่วนของรัฐ เป็นความชอบธรรมที่จะขอความร่วมมือของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐภาคเอกชน ภาคประชาสังคมได้ หรือหน่วยงานหรือโครงการหรือนโยบาย วัดประชารัฐสร้างสุข ก็เป็นโครงการหรือนโยบายอย่างหนึ่งที่มหาเถรสมาคมได้ให้วัด ได้ขับเคลื่อน การสร้างเครือข่ายของสังคมสงเคราะห์ของวัด แนวทางคือการประสานแล้วก็การให้ความร่วมมือหรือการขอกำลัง ขอพลังจากกันและกัน

สรุป ภาพรวมเรื่องการพัฒนา รูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติของสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน แล้วก็ชุมชน โดยมูลนิธิปันสุขได้ขับเคลื่อนมาหลายกิจกรรมด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของรูปธรรม ในเรื่องของการสงเคราะห์ด้วยข้าวของเครื่องใช้สิ่ง เครื่องอุปโภคบริโภค ผู้ป่วยติดเตียง ครอบครัว กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมของเทศบาลของตำบลก็ให้พระเข้า เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการอบรม การเทศน์ การสอน หรือการบรรยาย หรือการให้คติธรรมชีวิต หรือให้หลักธรรมชีวิต เพื่อที่จะให้ชีวิตของชุมชนของสังคมทุกคนนั้น ๆ ได้มีคุณค่าได้มีความหมาย ได้มีสันติสุขก่อให้เกิดความร่มเย็นให้แก่ครอบครัว คือรูปแบบที่วัดมีทรัพยากรมาก ทั้งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำ มีต้นทุนทางสังคม มีทรัพยากรในด้านของสถานที่ มีทรัพยากรในด้านของเครื่องอุปโภคบริโภคที่ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาได้เหมือนเกลือ จึงทำให้วัดนั้นสามารถที่จะขับเคลื่อนในเรื่องของสังคมสงเคราะห์ได้อย่างได้อย่างมีผลสัมฤทธิ์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพราะว่าวัดนั้นคือส่วนหนึ่งของสังคม สังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับวัด ให้ความสำคัญกับคณะสงฆ์ จึงทำให้การสังคมสงเคราะห์ในเรื่องของวัดกับการสังคมสงเคราะห์เหล่านี้เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพ แล้วก็เป็นอย่างก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งผู้ให้และผู้รับ

2.8. รูปแบบ EASAC เป็นการร่างรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อหาข้อเท็จจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อการเป็นช่วยเหลือไปจนถึงการประเมินและติดตามผล ร่างรูปแบบ EASAC ประกอบไปด้วย 1) การสำรวจ (Explore) 2) กิจกรรม (Activity) 3) สนับสนุน (Support) 4) การช่วยเหลือ (Assistance) 5) ทุน (Capital) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเสงี่ยม สุวโจ และคณะ (2562, น. 2821-2822) ผลการวิจัยพบว่า ควรให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมภายในวัด การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายจึงจะบรรลุผล

สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวีระศักดิ์ ชยธมโม (2558, น. 99) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการวัดสันติสุขควรยึดตามหลักสัปปายะ 7 เพื่อสร้างความเหมาะสมในการดำรงชีวิตร่วมกัน และการปฏิบัติธรรม โดยควรพิจารณาในหลายมิติ เช่น ด้านอาคารและสถานที่ การจัดการการเดินทางทั้งภายในและภายนอกวัด การเผยแพร่ธรรม การบริหารบุคลากร การจัดเตรียมอาหาร การดูแลคุณภาพอากาศและสภาพแวดล้อม รวมถึงการจัดการกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการควบคุม ดูแล และสั่งการ รวมถึงการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการประเมินความคุ้มค่าของการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลวิจัยพบว่า ควรมีการทบทวนการทำกิจกรรม โครงการ เพื่อนำแผนฯ สู่อำนาจปฏิบัติที่เหมาะสมในบางกิจกรรม

2. คณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ควรจัดทำแผนกลยุทธ์การส่งเสริมแผนยุทธศาสตร์ร่วมกัน เนื่องจากที่ผ่านมาพบปัญหาอุปสรรคในการสร้างความเข้าใจให้กับพระสงฆ์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาพบว่า ขาดระบบการทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) การประเมินผล กำกับติดตามการนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น ควรจัดทำคู่มือเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัด

2. จากการศึกษาพบว่า การทำงานของวัดส่วนใหญ่ มีข้อมูลเกี่ยวกับฐานข้อมูลของงานสังคมสงเคราะห์ไม่เพียงพอ ทำให้ขาดการเชื่อมโยงแต่ละศูนย์ ดังนั้น ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของวัดที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาเครือข่ายการทำงานระหว่างวัด ประชาชนและรัฐ

3. จากการศึกษาพบว่า การทำงานของวัดส่วนใหญ่ พระที่ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์หรือสาธุชนสงเคราะห์ ยังมีทักษะในการปฏิบัติไม่เพียงพอ ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อจัดทำหลักสูตรอบรมการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์หรือสาธุชนสงเคราะห์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

1) ภาษาไทย

- กรมการศาสนา. (2524). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- . (2540). **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมเสมียนตรา. (2510). **ฯ ยอยกพระพุทธศาสนา ฯ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- กิตติ์ ขวัญนาค. (2559). **บทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่**. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **จอมปราชญ์นักการศึกษา: สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์ แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและพัฒนาคน**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ชนิภูชฎา กาญจนรังสีนนท์. (2542). **การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา**. กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา. เชียงใหม่ : เอกสารอัดสำเนา.
- คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **ธรรมนูญปฏิบัติ 1**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิราลักษณ์ จงสถิตมัน .(มปป). **การจัดระเบียบชุมชน**. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการจัดระเบียบชุมชน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .(อัดสำเนา)
- จีระพงษ์ หอมสุวรรณ. (2556). **การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก.
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์ .(2540). **สังคมสงเคราะห์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์. (2554). **สังคมวิทยาสตรี**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจ้าคณะอำเภอบ้านหมอ. (2560). **งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. [ค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2566],
แหล่งที่มา : www.songbanmoh.myreadyweb.com/article/topic-16209.html.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550). **รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันการศึกษา อุดมศึกษา เอกชน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2526). **การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (2559). **องค์กรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยยุคปฏิรูป**. บทความวิจัย. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม** . [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/view/8191/7247>.

- ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช .(2545). การสังคมนาสงเคราะห์ชุมชน:มรรควิธีสู่ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ทองคุณ หงส์พันธ์ .(ม.ป.ป.). การศึกษากับการพัฒนาแนวความคิดทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ธนา ประมุขกุล. (2544). เครือข่าย. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 24 ฉบับที่ 3 ก.ค.-ก.ย. 2544.
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ : คณะสังคมนาสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2555). ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมนาสงเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2557). การสืบสานวัฒนธรรมการกินกะเหรี่ยงไป๋บ้านทิพย์. ในวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. 3(2). 79 – 88.
- บรรจง เจริญสุข. (2552). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน. วารสารวิจัย มข. (บศ.),9(1), 108-118.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2548). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2553). รายงานการวิจัย สถาบันทางพระพุทธศาสนาที่งานสังคมนาสงเคราะห์. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2566, จาก <http://media.phra.in/409ca2f507bf17b1ac8662f4c5f75f50.pdf>.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2562). สถาบันทางพระพุทธศาสนาที่งานสังคมนาสงเคราะห์ในประเทศไทย. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 18(3). 31-68.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2546). สื่อสารกับสังคมนาเครือข่าย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคมนา.
- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ. (2557). การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการวัตรปฏิบัติ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีวิริยโสภณ. (2549). สถิติการสังคมนาในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูสมุห์ไพฑูริย์ สิริภทโท พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ และพระปลัดระพี นพพิสาโร. (2564). รูปแบบการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครปฐม. บทความวิจัย. วารสาร มจร สังคมนาศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม. 149-159. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/250263/168427>. [1 ตุลาคม 2566].
- พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ และประวิทย์ วันตา. (2561). การเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการสังคมนาสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดเชียงใหม่. (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระคุณฐิติ เมธงกูโร. (2546). **การพัฒนาสังคมตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย. (เล่ม 12 ข้อ 64 หน้า 56.). (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตินันท์ สระใคร. (2562). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย**. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และศศิวิมล แรงสิงห์. (2562). บทบาทและความสำคัญของวัดมิ่งเมืองมูล : ในบริบทสังคมกระแสปัจจุบัน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์*, 7(3), 151-164.
- พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ. (2545). **บทบาทของวัดกับชุมชนในเขตบางรักกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาปัญญา ปญญาอุฑโฒ . (ม.ป.ป.). **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เบื้องต้น**. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เบื้องต้น . คณะสังคมศาสตร์.ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (เอกสารอัดสำเนา)
- พระมหาสุทธิชัย อากาศโร. (2547). **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. ในโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ. (2525). **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด.
- พระมหาเสงี่ยม สุวโจ และคณะ. (2562). รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(6), 2821-2841.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2543). **ศาสนทายาทคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : พรศิวกการพิมพ์.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). (2532). **คินสู่ความหมายแท้ของสังคมสงเคราะห์**. *นิตยสารการประชาสงเคราะห์*, 32, (2), หน้า 69-73.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). **หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาส**. ในคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ.
- พระถนอมศักดิ์ อภิกุโณ. (2561). **การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ : กรณีศึกษา ตำบลกุดลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- พระธีรพันธุ์ ฐิตมโม, พระศรีสมโพธิ และ ศิริโรจน์ นามเสนา. (2565). **ศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม**. **บทความวิจัย**. *วารสารวิจัยวิชาการ The Journal of Research and Academics* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน. 25-34.

- [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/247869/171856>. [1 ตุลาคม 2566].
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต). (2530). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชวรมุนี. (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฒิมัทธ อาทโร (สระทองแพ). (2545). **บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวีระศักดิ์ ชยธมโม. (2558). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7: กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล สุราษฎร์ธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 3(2), 98-114.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์.
- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีพิโล และ พระมหากฤษณ์ธนนินต์ เสฎฐเมธี. (2560). **กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา**. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม. (2546, 1 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอน 94 ก. หน้า 6.
- พระสุกุล ขนดีสวัสดิ์. (2558). **บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์วัดตำหนัก ตำบลสาลา กำแพง อำเภอลำลูกกา จังหวัดลพบุรี ประเทศกัมพูชา**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พศิน สีนมา. (2565). การประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ในงานสังคมสงเคราะห์. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 28(1), 1-12.
- พิรญาณ์ แสงปัญญา. (2565). **บทบาทของพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ในบริบทพุทธศาสนาเพื่อสังคม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสมัย ผลพฤษไพโร. (2544). **การสังคมสงเคราะห์**. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.

- พุทธทาสภิกขุ. (2542). **สวัสดิการสังคมเชิงรุก**. กรุงเทพฯ: กองนิคมสร้างตนเอง กรมประชาสงเคราะห์.
- พรรณี ประจวบเหมาะ .(2523). **การสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- พดด้วงพิศ โนรี. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์**. มหาวิทยาลัยนเรศวร,15(3), 16-21.
- มะณู คุ้มกล้า. (2557). **การพัฒนารูปแบบการบริหารวิทยาลัยสารพัดช่าง เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สถาบันการอาชีวศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2539). **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์.
- ยุพา วงศ์ไชย .(2519). **กลวิธีในการจัดระเบียบสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- ยุพา วงศ์ไชย. (2534). **ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: เอส ดับบลิว คอนซัลแทนท์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2544). **รูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). **หลักการและกระบวนการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์. (2548). **การพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์คุชฎบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2548). **การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. การศึกษาคุชฎบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันทนี วาสิกะสิน, สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และกิติพัฒน์ นนทปัทมดลย์. (2553). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ ศรี บริบาลบรรพตเขต. (2535). **ระบบความมั่นคงทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2529). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ.
- สุภา อุทโท. (2541). **บทบาทพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560)**. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2549). **การวิจัยและพัฒนาระบบประเมินภายในของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). **หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mahathera.org/detail.php?module=article&id=7&title=02>.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2564. **ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ประจำปี พ.ศ. 2564**. สืบค้น 15 กันยายน 2564 ,จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1278/iid/41464>
- สนธยา พลศรี .(2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายของการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโญ). (2540). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิ**
การว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมบูรณ์ ศิริสรธริรัฐ. (2547). **การพัฒนา รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ.
- อนันต์ วิริยพิณิจ. (2525). **บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เวชชยชัย .(2555). **ความเป็นวิชาชีพสังคมสงเคราะห์กับพระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ ...** .เอกสารประกอบการประชุมสมาคมสังคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (อัดสำเนา).
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. (2553). **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมณี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อัมพร พงษ์กัสนานันท์. (2550). **การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต**. ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

2) ภาษาอังกฤษ

- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (1982). **Urban society: A systematic introduction**. New York: F. E. Peacock.
- Brown, Warren B., and Moberg, Denis J. (1980). **Organizational Theory and Management: A Macro Approach**. New York: John Wiley & Sons.
- Charles D. Garvin and John E. Tropman. (1992). **Social work in contemporary society**. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall.

- Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in education evaluation. **Journal of Aesthetic Education**. 10, 192-193.
- Foder. (1966). **Management a Behavioral Approach**. Boston, Mass: Allyn and Bacon.
- Good, C. V. (2005). **Dictionary of Education** (5TH ed.). New York: McGraw-Hill.
- Howe. (1987). **the House of Lords held that duress is no defence to murder**. The Lords relied upon three main arguments.
- Husen, T & Postlethwaite, N. T (1994). **The international encyclopedia of education**. New York: pergawon press.
- Keeves. P.J.(1998). **Education Research and Methodology and Measurement : An International Handbook**. Oxford : Pergamon Press.
- Perlman. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**. Educational and Psychological Measurement. 30(3) : 607 – 610.
- Procter & Paul, 1978). **Longman dictionary of contemporary English**. Harlow and London : Longman.
- Raj, Madhu. (1996). **Encyclopedic of Psychology and Education**. Volume 3 (M-Z). New Delhi: ANMOL Publications PVT.
- Roberts and Nee. (1970). **Theories of Social Casework**. Chicago: University of Chicago Press.
- Smith, R.H. and Others. (1980). **Management: Making organizations perform**. New York: Macmillan.
- Steiner, E. (1988). **Educalogy of the free**. New York: Philosophical Library.
- Stoner & Wankel. (1986). **Bibliographic information**. Management: Prentice-Hall International.
- Thinkexist. (2008). **The Leadership Challenge: How to Get Extraordinary Things Done in Organization**. Zan Francisco: Jossey Bass.
- Tosi, H. L. and S. J. Carroll. (1982). **Management**.2nd ed. New York : John Wiley and Sons.
- Willer, R.H. (1986). **Leader and leadership process**. Boston: Irwin / McGraw-Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรองการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๓๓๔/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

TITLE : THE MODEL DEVELOPMENT OF THE STRENGTHENING SOCIAL WORK PRACTICE IN THE BUDDHIST TEMPLES IN NAKHON PATHOM PROVINCE.

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๖ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๔๖๗/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี ในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหาธวัชวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

เอกสารคำสั่งแต่งตั้งที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการ นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ ๑๑๗ / ๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการ นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย
โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

เพื่อให้การดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๒๕๖/๒๕๖๕ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีรายนามต่อไปนี้ เป็นที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการ นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย ดังนี้

๑. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
๒. พระมหาสุรโภทฺธิ อินทุสิริ	หัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย
๓. ดร.เกษญา ผาทอง	นักวิจัย
๔. นางสาวณัฐหทัย นริตติชัย	นักวิจัย
๕. นางสาวณัฐชยา กำแพงแก้ว	นักวิจัย
๖. นายสัญญา สดประเสริฐ	นักวิจัย
๗. นายชาคริต เชื้อนสูงวงศ์	ผู้ช่วยนักวิจัย

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖

พระเทพวัชรเมธี

(พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร.)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เอกสารขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ โทร. ๐๑๕๓, ๐๑๕๔

ที่ สว ๓๓๐๔/๐๖๓๓

วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอลงความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสังฆรักษ์ ตรี อภโย, ผศ.ดร.

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" โดยมี พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในกรณี เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ)
หัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูสังฆรักษ์ ตรี อภโย

(พระครูสังฆรักษ์ ตรี อภโย)

15 เม.ย. 66

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ โทร. ๓๑๕๗, ๑๓๕๗

ที่ ๘๖ ๕๗๐๔/๐๖๓๔

วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อนุมัติโครงการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร. สุเทพ สุวีรางกูร

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยอุษายาสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" โดยมี พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตท่านเป็นผู้อนุมัติโครงการวิจัย รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ได้ตรวจลงนามถูกต้องแล้ว

3 พ.ค. 66

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ โทร. ๓๑๕๗, ๑๑๔๘

ที่ อว ๗๗๐๘/๐๒๓๕

วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ. ประจวบ ประเสริฐสิงห์

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยอหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" โดยมี พระมหาสุรโภจ ชินทุทธิสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

(พระมหาสุรโภจ ชินทุทธิสิริ)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ได้ตรวจสอบและอนุมัติ
 11:๓๐ ตามที่ส่งตรงขอได้รับข้อ
 เป็นไปตามที่ทุกฝ่าย

๓ พ.ค. ๖๖

ภาคผนวก ง
เอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ โทร. ๓๓๔๗, ๓๓๕๐

ที่ อว ๗๙๐๘/ว ๑๔๔๔

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูปลัดเมธาวัฒน์

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม” จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรโกธ ชินพุทธิสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในกรณีนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ จึงเรียนมาเพื่อ ขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต

(พระมหาสุรโกธ ชินพุทธิสิริ)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ที่ อว ๗๙๐๘/ว ๑๔๕๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๒๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหาชาติชาย ปณณาวชิโร อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
๒. แบบสัมภาษณ์

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จากท่าน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยเคารพ

(พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน นายชาคริต เขื่อนสูงศักดิ์

โทรศัพท์. ๐๙๒ ๙๓๐ ๘๕๑๔

ที่ อว ๗๙๐๘/ว ๑๙๕๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๑๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์

เจริญพร อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทําราชการวิจัยในคน

๒. แบบสัมภาษณ์

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม” จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จากท่าน

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน นายชาคริต เขื่อนสูงค์

โทรศัพท์. ๐๙๒ ๙๓๐ ๘๕๑๔

ที่ อว ๓๙๐๘/ว ๐๓๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ อ.สาทรยานครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๗ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง)

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรโกร ชินพุทธสิริ, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ นางสาวสิริภัทร มั่งนุ้ย ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) ในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗ เวลา ๑๓.๓๐ น.

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรโกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์

โทรศัพท์. ๐๘๐-๕๕๖-๕๕๕๔

เรียนจากกลางนครปฐม	
เลขที่รับ	๒๖๕
วันที่	๕ ๖ ก.พ. 2567

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
 ๒๐๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
 อ.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๖๑๗๐
 โทร. ๐๖-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๖-๔๔๔-๖๐๖๐
 www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๖๐๘/ว ๑๖๗๕

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครปฐม

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
- ๒. แบบสัมภาษณ์

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยฐานสังฆว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรโรจน์ จินพุทธิสิริ, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ นางสาวสุธิดา เกตุมรินทร์ นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครปฐม ซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดของท่าน ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเพื่อการวิจัย ในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ เรือนจำกลางนครปฐม

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ส่ง สำนักงานวิกรม
 ดำเนินการ
 มอบปฏิบัติ
 รวมเรื่องเดิม
 แจ้งทราบทั่วกัน

(Signature)
 (นางสาวทิพย์พรพร ปริเปรม)
 ผู้อำนวยการส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง

ขอเจริญพร
(Signature)
 (พระมหาสุรโรจน์ จินพุทธิสิริ, ผศ.)
 คณะบดีคณะสังฆคณาจารย์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

ส่ง ส่วนส่งเสริมการดำเนินงาน

☒	ดำเนินการ
☐	พิจารณาเสนอ
☐	ถือปฏิบัติ
☐	รวมเรื่องเดิม
☐	แจ้งทราบทั่วกัน
☐	นำเข้าที่ประชุม

สำนักงานคณะบดีคณะสังฆคณาจารย์ - *(Signature)*
 ผู้ประสานงาน: นายชาติกร เขื่อนสูงศักดิ์ ผู้ช่วยนักวิจัย
 โทรศัพท์: ๐๘๖ ๕๓๐ ๘๕๑๔
(Signature)
 (นายภาณุชัย จิตต์จักษ์)
 พี่ก้นนำบสิ่งเสริมการวิจยงานทำ (Care)

(Signature)
 (นายขวัญใจ สันติภรภท)
 ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
อ.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐
โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐
www.mbu.ac.th

ที่ ๓๖ ๗๓๐๘/ว ๐๒๒๖

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
พระเครื่อง/พระพิมพ์ *สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐*

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน จำนวน ๑ ฉบับ
- ๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงกราบเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากท่าน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์

โทรศัพท์. ๐๘๐-๕๕๖-๕๗๕๔

ที่ อว ๓๙๐๘/ว ๐๒๒๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถนนวิภาวดีรังสิต
ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๖
โทร. ๐๒-๕๓๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๓๕๕-๖๐๐๐
www.mbu.ac.th

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน/ขอเชิญ **นาย สุพิทักษ์ ลู่ชาบุรณ** **ค่านั่ง ๓-วัดสำโรง**

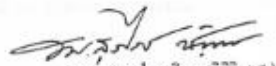
- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน จำนวน ๑ ฉบับ
- ๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังฆสงฆเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในกรณี เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากท่าน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ, ผศ.)
คณบดีคณะสังฆศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้สัมภาษณ์

สำนักงานคณบดีคณะสังฆศาสตร์
โทรศัพท์ ๐๘๐-๕๕๖-๕๖๗๔

ที่ ฮว ๗๓๐๘/ว ๐๒๓๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 ๗๔๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
 อ.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๖
 โทร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๕๕๕-๖๐๖๐
 www.mbu.ac.th

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน

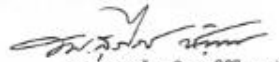
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน จำนวน ๓ ฉบับ
 ๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

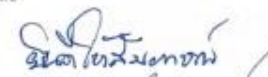
ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยฐานสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงกราบเรียนมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากท่าน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

 (พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ, ผศ.)
 คณบดีคณะสังคมาศตร์
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

 พระมหาสุรโกธ ชินพุทธสิริ
 คณบดีคณะสังคมาศตร์
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะสังคมาศตร์
 โทรศัพท์. ๐๘๐-๕๕๖-๕๗๗๕

ที่ ขว ๕๕๐๘/ว ๐๒๒๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ อ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๓๐
โทร ๐๒-๕๕๙-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๕๙-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กรรณ เรือน **พระมหาสุรคุณ สุวีริส**

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๓. เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ฉบับ

ด้วย คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ ของวัดในจังหวัดนครปฐม" จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โดยมี พระมหาสุรคุณ สุวีริส, ผศ. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยดังกล่าว

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดังกล่าวสำเร็จตามแผนที่ได้กำหนดไว้ จึงกราบเรียนมา เพื่อขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากท่าน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตา เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กรรณ เรือนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาสุรคุณ สุวีริส, ผศ.)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฉันทิ ใจดีไม่ยกบ.ย.

พระมหาสุรคุณ สุวีริส
๑๗/๒.๖๗.

สำนักงานคณบดีคณะสังคมศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๘๐-๕๕๖-๕๓๙๔

ภาคผนวก จ
เอกสารแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในงานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบในการเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงตามความคิดเห็นของท่านให้มากที่สุดพร้อมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมต่อไป แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. พรรษา

ต่ำกว่า 10 พรรษา 11-20 พรรษา 21-30 พรรษา 31 พรรษาขึ้นไป

2. ระดับการศึกษาทางธรรม

นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก

เปรียญตรี (ประโยค 1-2 และ ป.ธ. 3) เปรียญโท (ป.ธ.4,5,6)

เปรียญเอก (ป.ธ.7,8,9) ไม่มี

3. ระดับการศึกษาทางโลก

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

4. ตำแหน่งในวัด

เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระลูกวัด

ส่วนที่ 2 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงช่องเดียว มีเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับมากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับมาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับน้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับน้อยที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านขวัญและกำลังใจ					
1. วัดมีแบบอย่างพระนักพัฒนาจึงทำให้เกิดแรงจูงใจ					
2. วัดมีความตั้งใจ และมองเห็นโอกาสที่จะมีส่วนในการช่วยเหลือสังคม					
3. พระนักพัฒนาปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและศีลธรรมอันดีงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน					
4. วัดมีความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ ในชุมชน					
5. วัดมีความสัมพันธ์อันดีงามกับคนในชุมชนร่วมใจกันพัฒนา					
2. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน					
6. วัดได้วางแผนร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ					
7. วัดได้จัดอบรมด้านธรรมะ เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม สงเคราะห์ของวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. วัดได้มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน					
9. วัดได้จัดตั้งกลุ่มร่วมกันกับในชุมชนและเป็นที่ปรึกษา					
10. วัดได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม					
3. ด้านการมีจิตสาธารณะ					
11. วัดมีต้องการช่วยเหลือชุมชน โดยไม่หวังผลตอบแทน					
12. วัดได้บริจาคทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน					
13. วัดได้สอนธรรมะในชีวิตประจำวันในสถานศึกษา					
14. วัดได้ส่งเสริมในมีกิจกรรมการกุศลบริจาค แจก จ่าย					
15. วัดได้ร่วมกับชุมชน ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ภายในวัด					
4. ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน					
16. วัดได้สนับสนุนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่ม					
17. มีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศของกลุ่ม					
18. วัดได้กระตุ้นให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่ม					
19. วัดได้นำบุคลากรไปศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ					
20. วัดได้นำความรู้ที่คิดค้นได้ไปเผยแพร่ให้กับเครือข่าย					
5. ด้านองค์กรชุมชน					
21. วัดได้ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม					

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคม สงเคราะห์ของวัด	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22. วัดได้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มา ถ่ายทอด ให้กับกลุ่ม					
23. วัดได้สนับสนุนการพัฒนาผู้นำให้ เข้มแข็งเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มในชุมชน					
24. วัดได้สนับสนุนการยกระดับการ รวมกลุ่มให้มีความเป็นมืออาชีพ โดย เชิญวิทยากรมาให้ความรู้					
25. วัดได้ใช้ธรรมะเป็นแนวทางในการ รวมกลุ่ม					
6. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น					
26. วัดได้ร่วมกับชุมชนอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาอนุรักษ์ท้องถิ่นที่มีค่า					
27. วัดได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำภูมิ ปัญญาท้องถิ่น มาประกอบอาชีพ					
28. วัดได้รณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่า ของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
29. วัดได้นำเทคโนโลยี มาพัฒนาภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
30. วัดได้ร่วมกับชุมชนเผยแพร่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จัก					
7. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ					
31. วัดได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก ภาครัฐ					
32. ภาครัฐส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงใน การพัฒนาชุมชน					
33. วัดได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ จากภาครัฐ					
34. ภาครัฐจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มใน ชุมชน					

ตอนที่ 3 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

การปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
35. วัดได้ร่วมกับสถานศึกษาในการ ออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่ เน้น คุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและ เยาวชน					
36. วัดได้ช่วยสอนหนังสือด้านคุณ ธรรมแก่นักเรียน					
37. วัดได้เป็นวิทยากรพิเศษในชุมชน บรรยายเกี่ยวกับธรรมะ					
38. วัดได้พัฒนาพื้นที่ของวัดให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของประชาชน					
39. วัดได้เป็นสถานที่จัดเวทีประชาคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มหรือองค์กร ต่างๆ					
40. วัดได้นำเด็กขาดทุนทรัพย์มาบวช เรียนปริยัติธรรม					
2. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์					
41. วัดได้เป็นตัวแทนในการพัฒนา พร้อมทั้งชักชวนประชาชนให้ร่วมพลัง เพื่อการพัฒนา					
42. วัดได้สนับสนุนจัดตั้งองค์กรชุมชน					
43. วัดได้บริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือแก่ชุมชน					
44. วัดได้อำนวยความสะดวกประชาชน ในการบำเพ็ญกุศลประเพณีท้องถิ่น					
45. วัดมีความเชี่ยวชาญให้ความรู้แก่ ประชาชนในด้านต่างๆ					

การปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
46. วัดได้เชิญชวนญาติโยมในการ บริจาคทรัพย์สิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ด้วย โอกาส					
3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม					
47. วัดได้ดำเนินกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
48. วัดได้จัดโครงการอบรมธรรมใน สถานศึกษา					
49. วัดได้จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนา แก่ประชาชน					
50. วัดได้มอบหนังสือธรรมะให้แก่ องค์กรต่างๆ					
51. วัดได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมในวัด					
4. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม					
52. วัดได้มีการส่งเสริมการจัดประเพณี ในวันสำคัญ					
53. วัดได้เป็นแหล่งเรียนรู้และ ศูนย์กลาง การติดต่อประสานงาน ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ					
54. วัดได้สนับสนุนการประกวดศิลปะ พื้นบ้าน					
55. วัดได้ส่งเสริมให้มีการทำบุญใน เทศกาลประเพณี					
56. วัดได้ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่า ของวัฒนธรรมท้องถิ่น					
5. ด้านการพัฒนาจิตใจ					
57. วัดได้สนับสนุนกิจกรรมการเป็น หมู่บ้านรักษาศีล 5					

การปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัด ในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
58. วัดได้เทศนาหลักธรรมเพื่อให้ ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้					
59. วัดได้สนับสนุนให้เยาวชนเข้าวัด เพื่อปฏิบัติธรรม					
60. วัดได้เป็นวิทยากรในการจัดอบรม ธรรมะตามสถานที่ต่างๆ					
61. วัดได้ให้คำปรึกษาด้านจิตใจ และ ดำเนินชีวิตแก่ประชาชน					

ตอนที่ 4 : ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ด้านขวัญและกำลังใจ
2. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
3. ด้านการมีจิตสาธารณะ
4. ด้านเครือข่าย องค์กร ชุมชน
5. ด้านองค์กรชุมชน
6. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ
8. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
9. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์
10. ด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม
11. ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
12. ด้านการพัฒนาจิตใจ

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ ที่ท่านให้ความกรุณาในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ 1. ข้อมูลโดยย่อ ของผู้ถูกสัมภาษณ์

อายุ.....ปี ที่อยู่.....

ตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 2. คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการทำงานสังคม

สงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1. งานสังคมสงเคราะห์ที่ท่านทำร่วมกับวัด มีเรื่องใดบ้าง มีกระบวนการหรือขั้นตอนทำงานอย่างไร

2. งานสังคมสงเคราะห์มีอุปสรรคปัญหาในด้านใด ที่ควรแก้ไขหรือพัฒนาปรับปรุง

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อกระบวนการสร้างเสริมแนวปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1. ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมมีอะไรบ้าง

2. ท่านคิดว่า ควรมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมใดในการส่งเสริมปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการสร้างและวิเคราะห์เครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1. ท่านคิดว่า เครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรีรูปแบบใดบ้าง

2. ท่านคิดว่า การสร้างเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ควรีแนวทางการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ตอนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

แบบประเมินการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัด
นครปฐม

ตอนที่ 1 แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัด
ในจังหวัดนครปฐม

1. หลักการของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร
2. องค์ประกอบของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
3. ความเหมาะสมของรูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐมที่นำไปใช้
4. รูปแบบ EASAC (สำรวจ กิจกรรม สนับสนุน ช่วยเหลือ ทุน) ท่านเห็นด้วยกับองค์ประกอบใหม่อย่างไร
5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ภาคผนวก ฉ
คู่มือการใช้รูปแบบ EASAC

คู่มือการใช้รูปแบบ EASAC

คำชี้แจง

คู่มือการใช้รูปแบบ EASAC (Explore, Activity, Support, Assistance, Capital) โดยใช้นวัตกรรมเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ และปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ โดยมี 5 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้รูปแบบการพัฒนาารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
2. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการพัฒนาารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
3. ทฤษฎี และแนวคิดที่รองรับรูปแบบการพัฒนาารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
4. สารสำคัญของรูปแบบการพัฒนาารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม
5. เงื่อนไขของการใช้รูปแบบการพัฒนาารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

1. คำชี้แจงการใช้รูปแบบการพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดดังกล่าวข้างต้น เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับนำรูปแบบ “EASAC Model” มีรายละเอียด ดังนี้

ข้อปฏิบัติก่อนจัดกิจกรรม

1. ศึกษารายละเอียดในคู่มือรูปแบบการพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม ให้ชัดเจน
2. จัดเตรียมสิ่งจำเป็นในการจัดกิจกรรม
 - 2.1 วางแผนจัดกิจกรรม
 - 2.2 จัดทำกำหนดการและประชาสัมพันธ์
 - 2.3 จัดเตรียมวิทยากรฝึกอบรม
 - 2.4 จัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรม
 - 2.5 จัดเตรียมผู้เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
 - 2.6 จัดเตรียมคณะทำงานหรือเจ้าหน้าที่
 - 2.7 จัดเตรียมเอกสารที่ใช้ในฝึกอบรม เช่น เอกสารการลงทะเบียน เอกสารหรือสื่อที่ประกอบการฝึกอบรม และเอกสารประเมินผล

2. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ

การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนา ในการจัดสวัสดิการสังคมตามวรรณหนึ่ง ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมด้วย ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้บุคลากรทางศาสนา องค์กรสวัสดิการสังคมภาครัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน หรือที่เรียกว่า “วัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ได้มีส่วนร่วมในการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ในมิติเชิงเครือข่ายและสามารถตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐมและคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม

4. สาระสำคัญของรูปแบบ

รูปแบบ EASAC เป็นการร่างรูปแบบเพื่อพัฒนาแบบเพื่อเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อหาข้อเท็จจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อการเป็นช่วยเหลือไปจนถึงการประเมินและติดตามผล ซึ่งแต่เดิมคณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไม่ได้มีธรรมเนียมการปฏิบัติในการสงเคราะห์ประชาชนด้วยการ

สร้างสถานพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือเปิดโรงเรียนเพื่อการกุศล แบบองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ และมักเป็นที่เข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาสามารถสงเคราะห์ประชาชนด้วยธรรมะเท่านั้น จึงเกิดการโต้แย้งกันว่าไม่สมควรทำกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางโลก ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาบทบาทพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์โดยการประเมินประสิทธิภาพและความสำเร็จงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่คณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา มีขั้นตอนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ “EASAC Model” ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 E หมายถึง สำรวจ (Explore) คือการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อทำการสำรวจและแก้ไขปัญหา สามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งนับแต่โบราณกาลมาการเสาะแสวงหาความรู้ของมนุษย์มีอยู่อย่างมากมายหลายวิธี ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งในส่วนตัวของผู้แสวงหาความรู้ สภาวะแวดล้อมรอบด้าน และประเภทความรู้ที่ต้องการศึกษา วิธีการศึกษาแต่ละวิธีจะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป บางวิธีอาจใช้ได้ไม่ค่อยดีกับความรู้ในบางประเภท จึงควรใช้วิธีการที่เหมาะสมในการแสวงหาความรู้ นั้น ๆ เพื่อให้ได้ความรู้ความจริงที่น่าเชื่อถือ

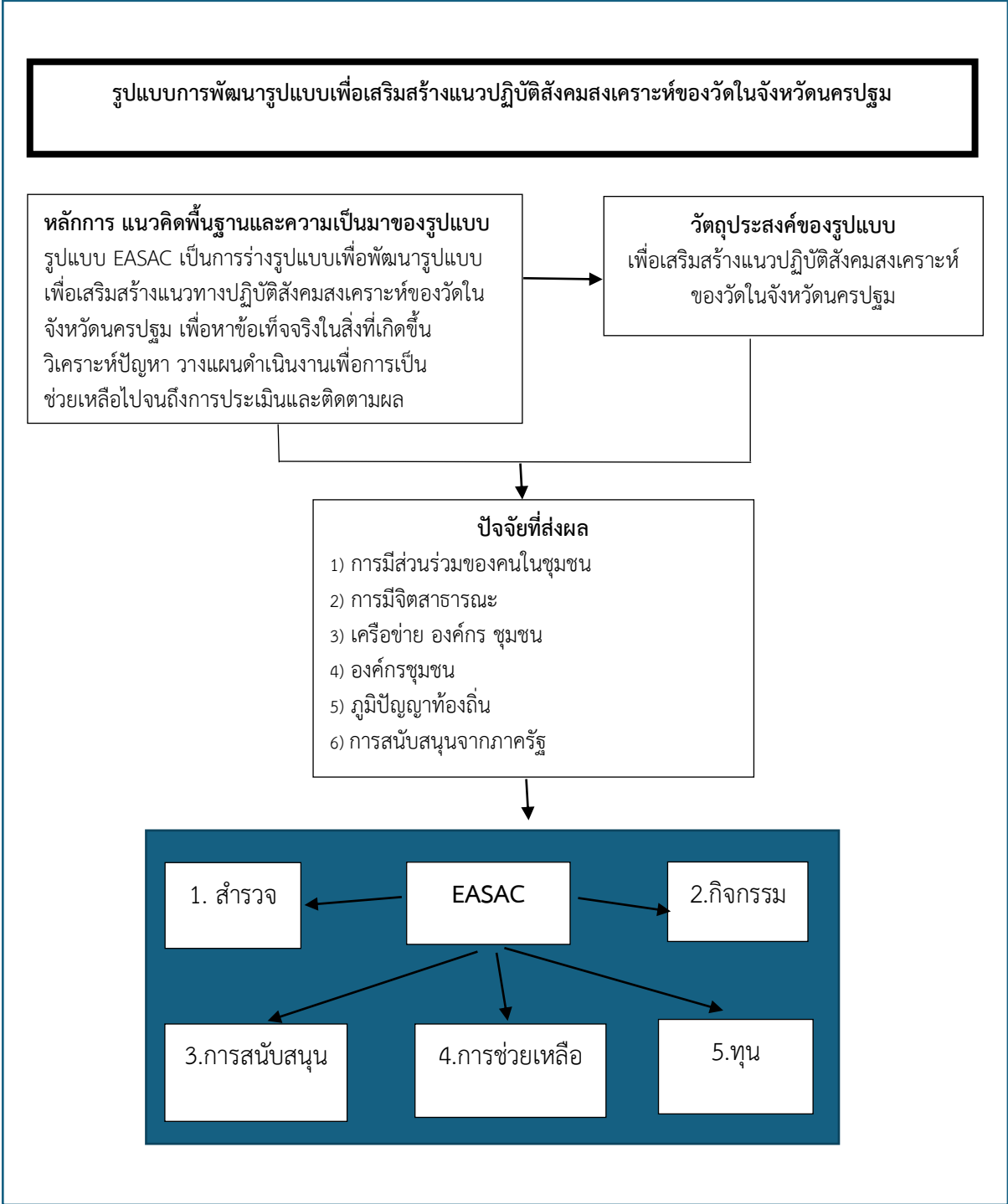
องค์ประกอบที่ 2 A หมายถึง กิจกรรม (Activity) งานกิจกรรมสังคมสงเคราะห์มักจะเป็นเรื่องแรกของคนผู้เข้ามาในวัดและมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับพระภิกษุในวัดไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้ายของการได้รับการสงเคราะห์ เพื่อลดภาวะความตึงเครียด เช่นการบริการเงินสงเคราะห์ครอบครัว การพิจารณาอุปการะเด็กนักเรียนในแต่ละรายโดยมีการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง โดยพระภิกษุผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากท่านเจ้าอาวาสจะเดินทางไปหาข้อมูลเอง หรือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการหาข้อเท็จจริง ผ่านการประเมินและวางแผนที่จะเข้าช่วยเหลือเด็กได้ถูกต้อง ตรงกับปัญหาและความต้องการของเด็กและครอบครัว เช่น การพิจารณานำเด็กเข้ารับการรักษาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนและต่อจากนั้นก็นำสามเณรเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายควบคู่ไปกับหลักสูตรนันทรมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการฟื้นฟูจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญาการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาจะทำเป็นรายบุคคล เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนคืนเด็กเข้าสู่สังคม โดยจะได้ทักษะการดำรงชีวิต การขัดเกลาด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมไปศึกษาต่อหรือเข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐและเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 3 S หมายถึง สนับสนุน (Support) การสนับสนุนทรัพยากร เช่น เงิน บุคคล ความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติ สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม การทำงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น เนื่องจากมีความรู้ความสามารถของเรามีขีดจำกัดประกอบกับไม่สามารถดำเนินการโดยลำพังได้ เราอาจมีความรู้ความชำนาญในบางเรื่อง แต่ก็ไม่รู้ในบางเรื่องด้วยเหตุนี้การทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานถ้าทีมงานขาดความสามัคคีอาจมีปัญหาที่มีความแตกแยกและความวุ่นวาย ขาดความเมตตาต่อกันมีความคิด ความเห็นที่ไม่ตรงกัน ต่างคนต่างเอาความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ การที่จะทำงานสังคมสงเคราะห์ให้มี

ความเจริญก้าวหน้า ก็ต้องเรียนรู้ที่จะให้การสนับสนุนเกื้อกูลกันอย่างมีสันติ การเข้าอกเข้าใจยอมรับกันในความแตกต่างทางความคิดช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี ทุกคนต่างรู้ดีว่าการทำงานร่วมกันเป็นเรื่องที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและเมื่อพูดถึงเรื่องการทำงานกับผู้อื่น ก็จะมีการอธิบายการผสมผสานทักษะทางด้านอารมณ์และการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานกับผู้อื่นร่วมกัน เป็นการสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกันและมีการแบ่งปันโอเคียความคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ส่งผลให้สมาชิกในที่ทีมงานสังคมสงเคราะห์รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันตัดสินใจงานชิ้นสำคัญๆ

องค์ประกอบที่ 4 A หมายถึง Assistance การช่วยเหลือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันปรากฏในสังคมมาตั้งแต่โบราณกาล เริ่มจากความช่วยเหลือภายในครอบครัว ภายในหมู่ญาติสนิทมิตรสหาย เป็นต้น ต่อมาองค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยวัด และพระภิกษุ ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ด้วยทำให้สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้คนจึงต้องต่อสู้ดิ้นรนขวนขวายเพื่อความอยู่รอดเผชิญกับปัญหาทั้งส่วนตัวและสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนับว่าจะน้อยลงไปทุกที ดังนั้นงานสังคมสงเคราะห์จึงมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่ละสังคมประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมด้วยซึ่งจับต้องไม่ได้ก็จริง แต่ก็มีอิทธิพลเป็นอย่างมากถ้าความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมดีก็จะมีผลเป็นเลิศในการพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมจิตใจและบุคลิกภาพของบุคคล การแก้ไขปัญหาสิ่งที่เกิดขึ้นจึงต้องให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมด้วย งานสังคมสงเคราะห์ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความพึงพอใจในการเข้าร่วมกลุ่มอีกด้วย การคบค้าสมาคมในกลุ่มประเภทต่าง ๆ แต่ลักษณะของความเป็นสังคมอุตสาหกรรมสังคมเมือง จึงเน้นทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้บางสถาบันซึ่งเคยช่วยเหลือบุคคลได้รับความพึงพอใจมีความสำคัญน้อยลง เช่น ครอบครัว วัด เป็นต้น ดังนั้นงานสังคมสงเคราะห์จึงเข้ามามีบทบาทแทนสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนา

องค์ประกอบที่ 5 C หมายถึง ทุน (Capital) คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการอำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ หรือทุนคือการสะสมสินค้าในรูปแบบเครื่องจักรอุปกรณ์การผลิต ทุนทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงสินค้าประเภททุนซึ่งจัดเป็นทุนที่แท้จริง (real capital) โดยไม่นับรวมเงินทุนซึ่งเป็นตัวเงิน (Money capital)

5. เงื่อนไขของการใช้รูปแบบ

การนำรูปแบบไปใช้

1. ในกระบวนการต้องร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำผลงาน/ชิ้นงาน การนำเสนองานกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. การสนับสนุน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อให้เพียงพอ ยืดหยุ่นระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม อำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปฏิสัมพันธ์ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่ ร่วมกันรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ร่วมคิดสร้างชิ้นงานให้สำเร็จ

การดำเนินการจัดกิจกรรม

1. บทบาทของวิทยากร

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำ สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมตามกระบวนการของกิจกรรมในแผน พร้อมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกสามารถสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ในการพัฒนา และขณะดำเนินการจัดกิจกรรม วิทยากรควรคำนึงถึงบทบาทดังนี้

1. สร้างบรรยากาศของการร่วมมือกันเป็นกันเอง
2. กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรม ช่วยกันคิด ตอบคำถาม เพื่อความกระจ่างในความรู้
3. วิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับว่าเพียงพอหรือไม่ โดยการเพิ่มหรือ

ลดกิจกรรมตามความเหมาะสม

2. การกำหนดกิจกรรม การดำเนินงานต้องจัดสรรกิจกรรมอย่างรอบคอบ และเลือกทางที่ได้ผลดีที่สุด มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเพียงพอตามวัตถุประสงค์ ประหยัดงบประมาณ มีองค์ประกอบที่จะบอกถึงความสำเร็จอย่างชัดเจน และสามารถวัดได้อย่างชัดเจน

ตารางการจัดกิจกรรม

ขั้นที่	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	งบประมาณ
1	E หมายถึง สำรวจ (Explore) วัตถุประสงค์: เพื่อทำการสำรวจและแก้ไขปัญหาสามารถนำผลการศึกษาไปวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาบุคคล และกลุ่มบุคคล	ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย	-	-
2	A หมายถึง กิจกรรม (Activity) วัตถุประสงค์: 1. เพื่อจัดกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้ายของการได้รับการสงเคราะห์ 2. เพื่อลดภาวะความตึงเครียด เช่น การบริการเงินสงเคราะห์ครอบครัว การพิจารณาอุปการะเด็กนักเรียนในแต่ละรายโดยมีการสืบเสาะหาข้อเท็จจริง โดยพระภิกษุผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่	ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย	-	-

ชั้นที่	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา	งบประมาณ
	จากท่านเจ้าอาวาสจะเดินทางไปหาข้อมูลเอง หรือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในการหาข้อเท็จจริง ผ่านการประเมิน			
3	S หมายถึง สนับสนุน (Support) การสนับสนุน วัตถุประสงค์: เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนารูปแบบเพื่อเสริมสร้างแนวปฏิบัติ สังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย	-	-
4	A หมายถึง Assistance การช่วยเหลือ วัตถุประสงค์: เพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน โดยวัด และพระภิกษุเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย	-	-
5	C หมายถึง ทุน (Capital) วัตถุประสงค์: เพื่อหาแหล่งเงินทุนเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้	ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย	-	-

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ – สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ **นามสกุล** คงบุญวาสน์
ตำแหน่ง : คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การศึกษา

พ.ศ. 2547 : ป.ธ. 9 (เปรียญธรรมเก้าประโยค) คณะสงฆ์ไทย
พ.ศ. 2548 : ร.บ. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองการปกครอง
เปรียบเทียบ) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2553 : สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน : หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: กรรมการบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: กรรมการประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: กรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการ

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ. (2559). การเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุวิถีพุทธ. วารสารวิชาการ
แสงอีสาน, ปีที่ 13 ฉบับที่ 28: มกราคม-กรกฎาคม 2559, น.1-12.
ISSN 1685-5329.

Phramaha Surakrai Conboonwasana. (2562). Buddhist Social Work Curriculum
Improvement of Buddhist Universities in Thailand. The Journey of
Buddhist Social Work Exploring the Potential of Buddhism in Asian
Social Work. (Proceedings). Report on the 4th International Academic
Forum Buddhist Social Work. Shukutoku University in Japan. December
20-21, 2019 (2562).

Phramaha Surakrai Conboonwasana, Sopa Onopas. (2561). Development of Buddhist
Social Work Curriculum in Thailand : Case Study of Mahamakut
Buddhist University. Today 's Curriculums and the Formation of the
Conceptual Framework and the Working Definition of Buddhist Social
Work. (Proceedings). Hanoi Buddhist Social Work Expert Meeting
University of social Sciences and Humanities in Vietnam. September
2018 (2561)

Phramaha Surakrai Conboonwasana, Sopa onopas. (2560). Development of Buddhist
Social Work in Thailand. Shukutoku University 2nd International
Academic Forum on Buddhist Socail Work (Proceeding) Shukutoku
University in Japan. 2017 (2560).

ผลงานวิจัย

- พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, กฤติกา ชนะกุล, ญัฐหทัย นิรัตติย์, ญัฐชยา กำแพงแก้ว. (2565). ความพึงพอใจต่อการใช้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2: กันยายน-ตุลาคม 2565, น.1-33. ISSN: 2774-0455. TCI 2.
- ญัฐหทัย นิรัตติย์, พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, กฤติกา ชนะกุล, ปริญา ตรีธัญญา. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในช่วงสถานการณ์การระบาดเชื้อไวรัส โควิด-19 ของนักศึกษาศาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2: มีนาคม – เมษายน, น. 77-96. ISSN: 2774-0455. TCI 2.
- พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ. (2562). ความรู้และทัศนคติของนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ต่อผู้ที่ติดเชื้อ HIV. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม-ธันวาคม 2562, น.239-240. ISSN 1685-5329. TCI 2.
- กฤติกา ชนะกุล, พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ปริญา ตรีธัญญา, ญัฐหทัย นิรัตติย์, ญัฐชยา กำแพงแก้ว. (2561). การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชา SO1059: ทัศนศึกษานักศึกษาศาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1: มกราคม-มิถุนายน 2561, น.22-30. ISSN 1685-5329. TCI 2.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต และ พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คณบุญวาสน์). (2564). การพัฒนาสุขภาพและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา. Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 (2021): กันยายน 2564 , น.337-352. ISSN : 2697-5033. TCI 2.
- Phramaha Surakrai Congboonwasana, Sopa Onopas, Noriaki Ando. (2562). Buddhist Social Work: Root and Development of the Social Welfare System in Thailand. Research Series No.4. Asian Research Institute for International Social Work. Shukutoku University. ISBN 978-4-7620-2898-4.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ – สกุล** : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษฎา นามสกุล ผาทอง
ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
การศึกษา
- พ.ศ. 2559 : พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. 2559 : ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 พ.ศ. 2560 : น.บ. (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
 พ.ศ. 2560 : พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. 2563 : ร.ด. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2563-ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรรัฐศาสตร
 ดุษฎีบัณฑิตบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการ

- พระครูธรรมศุภ (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (คำมาก), ชาตรี สุขสบาย, สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์, เกษฎา ผาทอง. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กับการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสาร สักทอง : วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1: มกราคม-มิถุนายน 2565, น. 141-157. ISSN: 2587-0033. TCI 2.

ผลงานวิจัย

- พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, เกษฎา ผาทอง. (2563). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 12: ธันวาคม 2565, น. 652-669. E-ISSN: 2672-9040. TCI 1.
- นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล, เกษฎา ผาทอง. (2567). รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อพัฒนาให้เป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนาในยุคโลกป่วน. Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia. ปีที่ 30 ฉบับที่ 1: มกราคม-เมษายน 2567, น.1-22. ISSN 2822-0986. TCI 2.
- พระครูสังฆรักษ์ศิวีร์ ปมุตโต, กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, เกษฎา ผาทอง, อุบล วุฒิพรโสภณ, พระพัฒนวัชร พูลสวัสดิ์. (2566). การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลบางกระพี้ก อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ปีที่ 3 ฉบับที่ 5: กันยายน-ตุลาคม 2566, น. 87-97. ISSN: 2773-9139. TCI 2.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณิชฎหทัย นามสกุล นิรัตติศัย
ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
การศึกษา
 พ.ศ. 2548 : รบ.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 พ.ศ. 2553 : สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการ

- ณิชฎหทัย นิรัตติศัย, พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), นางสาวณิชฎชญา กำแพงแก้ว. (2564). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในภาวะการณ้หมดไฟในการทำงาน. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม - ธันวาคม 2564, น. 136-148.
- ณิชฎหทัย นิรัตติศัยและณิชฎชญา กำแพงแก้ว. (2564). ระบบสาธารณสุขไทย:ความท้าทายในสถานะวิกฤติ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3: กันยายน - ธันวาคม 2564, น. 174 - 188.
- พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), ณิชฎหทัย นิรัตติศัย, นางสาวณิชฎชญา กำแพงแก้ว. (2564). การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารศึกษาศาสตร์ มจร, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1: มกราคม - มิถุนายน 2564, น. 199-211.
- ณิชฎชญา กำแพงแก้ว, พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), ณิชฎหทัย นิรัตติศัย. (2565). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการรับมือปัญหาการรังแกบนโลกไซเบอร์ในสังคมไทย. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1: มกราคม-เมษายน 2565. น.333-347.

ผลงานวิจัย

- พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, กฤติกา ชนะกุล, ณิชฎหทัย นิรัตติศัย, ณิชฎชญา กำแพงแก้ว. (2565). ความพึงพอใจต่อการใช้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2: กันยายน-ตุลาคม 2565, น.1-33. ISSN: 2774-0455. TCI 2.
- ณิชฎหทัย นิรัตติศัย, พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, กฤติกา ชนะกุล, ปริญา ตรีธัญญา. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในช่วงสถานการณ์การระบาดเชื้อไวรัส โควิด-19 ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2: มีนาคม - เมษายน, น. 77-96. ISSN: 2774-0455. TCI 2.

- ณัฐหทัย นิรัตติยและพระใบฎีกา ทวี อภโย. (2562). แนวทางการพัฒนาตนเองของนักศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในการเข้าสู่การได้รับใบประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยสาลายา. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม-ธันวาคม 2562, น.13-24. ISSN 1685-5329. TCI 2.
- กฤติกา ชนะกุล, พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ปริญญา ตรีธัญญา, ณัฐหทัย นิรัตติย, ณัฐชยา กำแพงแก้ว. (2561). การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชา SO1059: กรณีศึกษานักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1: มกราคม-มิถุนายน 2561, น.22-30. ISSN 1685-5329. TCI 2.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณิชชญา นามสกุล กำแพงแก้ว
ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
การศึกษา

พ.ศ. 2550 : ศศ.บ. (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยทักษิณ

พ.ศ. 2554 : สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการ

ณิชชญา นิรัติศัย, พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), นางสาวณิชชญา กำแพงแก้ว. (2564).

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในภาวะการหมัดไฟในการทำงาน. วารสาร
 สถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม - ธันวาคม 2564,
 น. 136-148.

ณิชชญา นิรัติศัยและณิชชญา กำแพงแก้ว. (2564). ระบบสาธารณสุขไทย:ความท้าทายในสถานะ
 วิฤติ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3: กันยายน - ธันวาคม 2564,
 น. 174 - 188.

พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), ณิชชญา นิรัติศัย, นางสาวณิชชญา กำแพงแก้ว. (2564).

การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารศึกษาศาสตร์ มจร, ปีที่ 9
 ฉบับที่ 1: มกราคม - มิถุนายน 2564, น. 199-211.

ณิชชญา กำแพงแก้ว, พระครูธรรมคุด (สุทธิพจน์ สุทธิวจโน), ณิชชญา นิรัติศัย. (2565). หลักธรรม
 ทางพระพุทธศาสนากับการรับมือปัญหาการรังแกบนโลกโซเชียลในสังคมไทย.
 วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ 7 (ฉบับที่ 1: มกราคม-เมษายน 2565).
 น.333-347.

ณิชชญา กำแพงแก้ว. (2562). การเสริมพลังอำนาจกับคนไร้บ้านด้วยแนวทางพระพุทธศาสนา.

วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม-ธันวาคม 2562,
 น.342-355. ISSN: 2228 - 8376. TCI 2.

ผลงานวิจัย

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, กฤติกา ชนะกุล, ณิชชญา นิรัติศัย, ณิชชญา กำแพงแก้ว. (2565). ความ

พึงพอใจต่อการให้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราช
 วิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, ปีที่ 5
 ฉบับที่ 2: กันยายน-ตุลาคม 2565, น.1-33. ISSN: 2774-0455. TCI 2.

กฤติกา ชนะกุลและณิชชญา กำแพงแก้ว. (2562). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักศึกษาคณะ
 สังคมศาสตร์ เพื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 16
 ฉบับที่ 2: กรกฎาคม-ธันวาคม 2562, น.25-36. ISSN 1685-5329. TCI 2.

กฤติกา ชนะกุล, พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ปริญญา ตรีธัญญา, ญัฐหทัย นิรัตติย, ญัฐชยา
 กำแพงแก้ว. (2561). การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการฝึกภาคปฏิบัติรายวิชา
 SO1059: กรณีศึกษานักศึกษาศาสาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 15 ฉบับที่ 1:
 มกราคม-มิถุนายน 2561, น.22-30. ISSN 1685-5329. TCI 2.

ญัฐชยา กำแพงแก้ว, ชานนท์ โกมลมาลย์, โซติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง. (2559). การวิจัยประเมินผลการ
 พัฒนาสภาเด็กและเยาวชน. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, ปีที่ 24 ฉบับที่ 1:
 มกราคม-มิถุนายน 2559, น.105-134. ISSN 0857-3166. TCI 1.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ที่ 1
 ถนนศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล : ดร. สัญญา นามสกุล สดประเสริฐ
ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
 : อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษา

พ.ศ. 2557 : พธ.บ. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. 2559 : พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. 2564 : พธ.ด. (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2565-ปัจจุบัน : ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
 สังคม วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการ

สัญญา สดประเสริฐ. (2562). ศตวรรษที่ 21 : ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นคนมืออาชีพ. วารสารสห
 วิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1: มกราคม-เมษายน 2564,
 น. 1-12. ISSN: 2697-6471. TCI 1.
 พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม, พระครูใบฎีกาศักดิ์ดีดนัย สนตจิตโต, สัญญา สดประเสริฐ. (2564).
 การนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ. วารสารมหาจุฬ
 นาครทรรณ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 4: เมษายน 2564, น. 35-47.

ผลงานวิจัย

สัญญา สดประเสริฐ. (2566). จริยศาสตร์การพัฒนา : องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัด เพื่อการพัฒนาที่
 ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ 8
 ฉบับที่ 2: มีนาคม-เมษายน 2566, น.185-194. E-ISSN :2630-0524. TCI 1.
 มยุรี ปลายบัว, สัญญา สดประเสริฐ. (2567). แนวทางการพัฒนาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในตำบลบาง
 กระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปี
 ที่ 9 ฉบับที่ 2: มีนาคม-เมษายน 2567, น. 330-340. E-ISSN :2630-0524. TCI 1.
 พระครูใบฎีกาธิษฐาน จันทูปโม, สัญญา สดประเสริฐ. (2562). การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการ
 พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม. วารสารสันติศึกษา
 ปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 7 ฉบับที่ 5: กันยายน-ตุลาคม 2562, น. 1407-1421. E-ISSN:
 2539-6765. TCI 1.
 พิชิต ชัยมาลา, สัญญา สดประเสริฐ, พระปลัดประพจน์ สุภาโธ. (2566). การบูรณาการหลัก
 พุทธจิตวิทยาเพื่อแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เรือนจำอำเภอธัญบุรี จังหวัด
 ปทุมธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปีที่ 6 ฉบับที่
 2: กรกฎาคม-ธันวาคม 2566, น. 89-101. E-ISSN: 2773-9147. TCI 2.

พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ, สัณญา สดประเสริฐ. (2563).

จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีในการพัฒนาชุมชนและความเป็นเมืองเชิงพุทธ ใน
จังหวัดนครปฐม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่
1: มกราคม-เมษายน 2563, น. 63-80. ISSN: 2697-6471. TCI 1.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จ.นครปฐม

ประวัติผู้ช่วยนักวิจัย

ชื่อ - สกุล : นายชาคริต นามสกุล เชื้อนสรวงค์
 ตำแหน่ง : นักสังคมสงเคราะห์ กลุ่มการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี

การศึกษา

พ.ศ. 2561 : สส.บ. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2561-2565 : พนักงานช่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ ศูนย์บริการสาธารณสุข 31
 เอ็ม-จิตร ทั้งสุบุตร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2565-2566 : นักสังคมสงเคราะห์ สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี
 (โรงพยาบาลเด็กแห่งชาติ)

พ.ศ. 2566-ปัจจุบัน : นักสังคมสงเคราะห์ กลุ่มการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลงานวิชาการ

ชาคริต เชื้อนสรวงค์. (2566). การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์กับปัญหาแม่วัยรุ่น. การประชุม
 ใหญ่สามัญประจำปีสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และการประชุมวิชาการ ประจำปี
 พ.ศ. 2566 “อัตลักษณ์ทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ท่ามกลางความท้าทายใน
 ปัจจุบันและอนาคต”

ผลงานวิจัย

-

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี
 ศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ต.สนามชัย อ.เมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี
 72000